

**POLITIK DAN DAKWAH DALAM PERJUANGAN IKHWAN AL-
MUSLIMIN DI MESIR, 1970-1981**

SHAMSUL AZHAR BIN YAHYA

**FAKULTI SASTERA DAN SAINS SOSIAL
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR
2017**

**POLITIK DAN DAKWAH DALAM PERJUANGAN IKHWAN AL-
MUSLIMIN DI MESIR, 1970-1981**

SHAMSUL AZHAR BIN YAHYA

**TESIS DISERAHKAN BAGI MEMENUHI KEPERLUAN BAGI
IJAZAH DOKTOR FALSAFAH**

**FAKULTI SASTERA DAN SAINS SOSIAL
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR
2017**

**UNIVERSITI MALAYA
PERAKUAN KEASLIAN PENULISAN**

Nama: **SHAMSUL AZHAR BIN YAHYA**

No Pendaftaran / Matrik : **AHA 070019**

Nama Ijazah : **IJAZAH DOKTOR FALSAFAH**

Tajuk Kertas Projek/ Laporan Penyelidikan / Disertasi/ Tesis (hasil kerja ini)

**POLITIK DAN DAKWAH DALAM PERJUANGAN IKHWAN AL-MUSLIMIN DI
MESIR, 1970-1981**

Bidang penyelidikan : **SEJARAH**

Saya dengan sesungguhnya dan sebenarnya mengaku bahawa:

- 1) Saya adalah satu-satunya pengarang / penulis hasil kerja ini
- 2) Hasil kerja ini adalah asli
- 3) Apa-apa penggunaan mana-mana hasil kerja yang mengandungi hak cipta telah dilakukan secara urusan yang wajar dan bagi maksud yang dibenarkan dan apa-apa petikan, ekstrak, rujukan atau pengeluaran semula daripada atau kepada mana-mana hasil kerja yang mengandungi hak cipta telah dinyatakan dengan sejelasnya dan secukupnya dan satu pengiktirafan tajuk Hasil Kerja tersebut dan pengarang / penulis telah dilakukan dalam Hasil Kerja ini.
- 4) Saya tidak mempunyai apa-apa pengetahuan sebenarnya atau patut semunasabahnya tahu bahawa penghasilan Hasil kerja ini melanggar suatu hak cipta Hasil Kerja yang lain.
- 5) Saya dengan ini menyerahkan kesemua dan tiap-tiap hak yang terkandung di dalam hak cipta Hasil Kerja ini kepada Universiti Malaya (UM) yang seterusnya mula dari sekarang adalah tuan punya kepada hak cipta di dalam Hasil Kerja ini dan apa-apa pengeluaran semula atau penggunaan dalam apa juga bentuk atau dengan apa juga cara sekalipun adalah dilarang tanpa terlebih dahulu mendapat kebenaran bertulis dari UM.
- 6) Saya sedar sepenuhnya dalam masa penghasilan Hasil Kerja ini saya telah melanggar suatu hak cipta Hasil Kerja yang lain sama ada dengan niat atau sebaliknya, saya boleh dikenakan tindakan undang-undang atau apa-apa tindakan lain sebagaimana yang diputuskan oleh UM.

Tandatangan Calon

Tarikh:

Diperbuat dan sesungguhnya diakui di hadapan

Tandatangan saksi

Tarikh:

ABSTRAK

Awal abad ke-20 menyaksikan kelahiran beberapa tokoh islah yang cuba untuk membawa perubahan kepada umat Islam. Peranan yang dimainkan oleh Hassan al-Banna dan Ikhwan al-Muslimin yang ditubuhkan pada tahun 1928 telah memberi impak yang besar kepada Mesir dan persekitarannya. Perkembangan gerakan yang begitu cepat ini amat membimbangkan penjajah dan pemerintah sehingga memaksa mereka menggunakan pelbagai cara untuk menghapuskan pengaruh gerakan ini. Walau bagaimanapun, Ikhwan al-Muslimin masih terus bertahan sehingga hari ini dan memberi impak yang besar apabila menang dalam pilihan raya selepas kejatuhan Hosni Mubarak pada tahun 2012. Kajian ini bertujuan untuk mengkaji peranan yang dimainkan oleh Ikhwan al-Muslimin dalam perkembangan politik dan dakwah di Mesir. Turut disentuh di dalam kajian ini ialah keberkesanan dakwah yang dilakukan oleh Ikhwan al-Muslimin dan juga menganalisis isu-isu yang diketengahkan oleh mereka sepanjang tempoh tersebut. Pendekatan politik dan dakwah Ikhwan al-Muslimin yang berubah mengikut tuntutan semasa turut meninggalkan kesan kepada pemerintah dan ahli-ahli Ikhwan al-Muslimin sendiri. Kekangan politik dan masalah pemerintahan sedikit sebanyak menyelamatkan gerakan ini daripada terus ditindas. Skop kajian ini melihat perjuangan Ikhwan al-Muslimin dari tahun 1970-1981 kerana tempoh ini adalah merupakan fasa baru perjuangan mereka selepas berlakunya perubahan kepimpinan selepas kematian Presiden Mesir, Gamal Abdel Nasser. Metodologi kajian ini adalah bersifat kualitatif yang merujuk fail dan dokumen serta tulisan ahli-ahli Ikhwan al-Muslimin dan kajian ilmiah dan pemikir semasa yang mengikuti perkembangan mereka. Pendekatan temu bual dengan tokoh penting

Ikhwan al-Muslimin dan keselamatan Mesir turut dilakukan. Seterusnya kajian ini membuktikan bahawa pemerintah akan menggunakan segala kaedah dan pendekatan untuk mengekalkan kuasa termasuk berkompromi dengan kumpulan Islam yang mereka tindas sebelum ini. Namun sebagai sebuah gerakan Islam, peluang yang terbuka di hadapan mereka digunakan sepenuhnya untuk menyebarkan dakwah dan meluaskan pengaruh selain bermatlamat untuk menyedarkan umat mengenai tanggungjawab mereka sebagai seorang Muslim. Kajian ini penting kepada gerakan Islam lain untuk menilai semula pendekatan yang perlu diambil dan prinsip yang perlu dipegang apabila berhadapan dengan suasana dan konflik politik semasa. Memandangkan Ikhwan al-Muslimin ini masih lagi hidup dan bergerak namun pengalaman mereka boleh dijadikan panduan kepada semua pihak terutama dalam berhadapan dengan politik pemerintah.

ABSTRACT

Early 20th century witnessed the birth of several prominent reformists who tried to bring change to the Muslims. The role played by Hassan al-Banna and Ikhwan al-Muslimin, which was founded in 1928, had a big impact on Egypt and its political surroundings. The rapid expansion of the movement worries the imperialist and rulers, forcing them to use a variety of ways to eliminate the influence of this movement. However, Ikhwan al-Muslimin survives to this day and has a big political impact when winning in the elections after the fall of Hosni Mubarak in 2012. This study analyses the role played by Ikhwan al-Muslimin in the political and *dakwah* development in Egypt. Additionally, this study discusses the effectiveness of *dakwah* carried out by Ikhwan al-Muslimin, and analyses the issues brought up by the movement during that period. The flexible political and *dakwah* approach by Ikhwan al-Muslimin, i.e., changes according to the current demands, impacted the government and members of Ikhwan al-Muslimin. Political constraints and administrative problems faced by the imperialist and rulers save the movement from further suppression. The scope of this study is centred on the struggle of Ikhwan al-Muslimin in the period of 1970-1981 because this period is a new phase of their struggle after the change of leadership, i.e., after the death of Gamal Abdel Nasser, President of Egypt. This study utilises quantitative methods, referring to the writings of members of Ikhwan al-Muslimin, scientific research and current thinkers who follow the development on Ikhwan al-Muslimin. Interviews with important figures of Ikhwan al-Muslimin and Egyptian security explain better the findings of this study. This study then proves that the rulers

will use all methods and approaches to preserve their power including compromising with the Islamist group that they have previously afflicted. However, as an Islamic movement, every opportunity was fully utilized by them to propagate Islam and expand their influences as well as their aim at enlightening the *ummah* about the responsibility as a Muslim. This study is important to other Islamic movements to review their approaches and principles from time to time in facing political situation and conflict. Ikhwan al-Muslimin is alive and expanding, and their experience can serve as a guide to all parties, especially in dealing with the politics of rulers.

PENGHARGAAN

Bersyukur kepada Allah SWT kerana limpah dan kurnia-Nya dapat pengkaji menyiapkan tesis ini dengan jayanya. Jutaan terima kasih kepada pelbagai pihak terutamanya kepada Dr. Abu Hanifah Haris selaku penyelia utama dan juga kepada Profesor Dato' Dr. Mohammad Redzuan Othman selaku penyelia kedua bagi kajian ini yang bersungguh-sungguh membimbing, memberi tunjuk ajar, nasihat dan galakan kepada pengkaji sepanjang kajian ini dilakukan. Penghargaan juga dipanjatkan kepada Hjh. Meriah Mansor dan al-Marhum Yahya Manan yang tidak sempat melihat kejayaan ini. Tidak ketinggalan, isteri dan anak-anak, Shamzitah Musa, Raudatul Asyiqin, Muhammad Mehdi Akief dan Najlaa' Halawah yang sabar menanti sehingga tesis ini selesai

Tidak dilupakan, Prof. Dato' Dr. Mohd Yusof Hj Othman, Pengarah Institut Islam Hadhari, Universiti Kebangsaan Malaysia yang memberi ruang untuk pengkaji menyiapkan tesis sejak mula bertugas dari tahun 2009 hinggalah sekarang. Terima kasih kepada Puan Rokiah Alias dan anak-anak yang menyediakan tempat tinggal sementara untuk pengkaji menyiapkan tesis ini. Terima kasih kepada yang terlibat secara langsung atau tidak langsung dalam usaha menjayakan pengkajian ini. Semoga segala jasa baik dan pertolongan yang diberikan kepada pengkaji sepanjang penulisan ini diberkati Allah SWT dan dibalas dengan pahala yang besar.

Shamsul Azhar bin Yahya
Fakulti Sastera Dan Sains Sosial
Universiti Malaya
Kuala Lumpur
2018

KANDUNGAN

	Halaman
ABSTRAK	iii
PENGHARGAAN	vii
KANDUNGAN	viii
SENARAI KEPENDEKAN	xii
SENARAI LAMPIRAN	xiii

BAB SATU: PENDAHULUAN

Pengenalan	1
Persoalan Kajian	2
Objektif Kajian	3
Metodologi Kajian	4
Kepentingan Kajian	6
Kajian Literatur	8
Skop Kajian	29
Pembahagian Bab	31
Kesimpulan	35

BAB DUA: LATAR BELAKANG MESIR DAN IKHWAN AL-MUSLIMIN SEBELUM TAHUN 1970

Pengenalan	36
------------	----

Perkembangan Awal Politik dan Nasionalisme	
di Mesir Sehingga 1922	37
Latar Belakang Hassan al-Banna (1906-1949)	49
Penubuhan dan Perkembangan Ikhwan al-Muslimin	60
Gamal Abdel Nasser dan Revolusi 1952	75
Kesimpulan	87

BAB TIGA: PEMERINTAHAN ANWAR SADAT (1918-1981) DAN KESANNYA KEPADA IKHWAN AL-MUSLIMIN

Pengenalan	89
Latar Belakang Anwar Sadat	90
Pendekatan Politik Anwar Sadat dan Kesannya	
Kepada Ikhwan al-Muslimin	100
Kesimpulan	113

BAB EMPAT: PENDEKATAN POLITIK IKHWAN AL-MUSLIMIN

Pengenalan	115
Takrif Politik	116
Pemikiran Politik Hassan al-Banna	119
Matlamat dan Pendekatan Politik Ikhwan	
al-Muslimin	131
Reaksi Terhadap Pendekatan Politik	
Ikhwan Al-Muslimin	135
Kesimpulan	138

BAB LIMA: PENDEKATAN DAKWAH IKHWAN AL-MUSLIMIN

Pengenalan	141
Takrif Dakwah	142
Pemikiran Dakwah Hassan al-Banna	144
Pendekatan Dakwah Ikhwan al-Muslimin	155
Reaksi Terhadap Pendekatan Dakwah Ikhwan al-Muslimin	158
Kesimpulan	160

BAB ENAM: PENDEKATAN POLITIK DAN DAKWAH IKHWAN AL-MUSLIMIN BERDASARKAN MAJALAH *AD-DAKWAH*

Pendahuluan	162
Latar Belakang Penerbitan Majalah <i>ad-Dakwah</i>	163
Isu Politik dan Dakwah Dalam Majalah <i>ad-Dakwah</i>	168
Isu Komunis dan Rusia	170
Isu Gamal Abdel Nasser	179
Isu Pengganas dan Kumpulan Jihad	192
Isu Islam Semasa Dalam Bidang Politik dan Dakwah	196
Reaksi Terhadap Penerbitan Majalah <i>ad-Dakwah</i>	202
Kesimpulan	205

BAB TUJUH:	KESIMPULAN DAN PENUTUP	208
BIBLIOGRAFI		215
LAMPIRAN		224

University of Malaya

SENARAI KEPENDEKAN

USD	American Dollar
ASU	Arab Socialist Union
IMF	International Monetary Fund
ILP	Islamic Liberation Party
NPUO	National Progressive Union Organisation of Marxist Orientation
PLO	Palestine Liberation Organization
SLO	Socialist Liberal Organisation
UN	United Nation

SENARAI LAMPIRAN

Lampiran A	Senarai Pertubuhan Islam yang ada di Mesir sebelum dan selepas Perang Dunia Pertama.
Lampiran B	Gambar Hassan al-Banna (1906-1949)
Lampiran C	Bangunan Syubban al-Muslimin di Jalan Ramses mana Hassan al-Banna ditembak pada 12 Febuari 1949.
Lampiran D	Gamal Abdel Nasser bersama pimpinan Revolusi diiringi oleh Abdul Rahman al-Banna melawat kubur Hassan al-Banna pada 11 Febuari 1953.
Lampiran E	Gambar Mursyidul am Ikhwan al-Muslimin dari tahun 1928 sehingga Sekarang.
Lampiran F	Majalah <i>ad-Dakwah</i> keluaran pertama Julai 1976, kritikan kepada Komunis.
Lampiran G	<i>Ad-Dakwah</i> , Ogos 1976, kekejaman Gamal Abdel Nasser yang menjatuhkan hukuman ke atas Abdul Qadir Audah.
Lampiran H	<i>Ad-Dakwah</i> September 1976, kritikan kepada Jemaah <i>Takfir wal Hijrah</i> .
Lampiran I	Senarai negara dan harga jualan untuk majalah <i>ad-Dakwah</i> keluaran terakhir September 1981

BAB SATU

PENDAHULUAN

Pengenalan

Kedudukan politik kebanyakan negara Islam di seluruh dunia pada abad ke-19 berada pada kedudukan yang amat menyedihkan apabila kebanyakan negara ini dijajah oleh penjajah Barat. Mereka menguasai dan mendominasi pemimpin Islam dan para ulamaknya untuk meraih pelbagai keuntungan sama ada dari segi ekonomi, politik mahupun sosial. Mesir juga menerima kesan yang sama semenjak dijajah oleh Perancis di bawah kepimpinan Napoleon Bonaparte pada tahun 1798 setelah menewaskan tentera Mamluk. Mesir dibebaskan daripada cengkaman penjajah apabila Muhammad Ali Pasha menghalau penjajah Perancis pada tahun 1801 dan dianggap sebagai Bapa Pemodenan Mesir. Beliau telah memberi peluang sepenuhnya kepada rakyat Mesir untuk belajar ke luar negara terutama ke Perancis untuk menimba ilmu.

Siri-siri perjuangan menentang penjajah telah bertukar kepada perjuangan menentang ideologi penjajah yang diwarisi oleh pemerintah tempatan. Sejarah perjuangan Mesir membarisi nama-nama seperti Ahmad Urabi, Jamal al-Din al-Afghani, Muhammad Abduh, Muhammad Rashid Rida dan juga Hassan al-Banna. Mereka bukan sahaja cuba membangkitkan kesedaran dalam kalangan umat Islam di Mesir tetapi juga mengemukakan idea-idea perjuangan yang berlainan pendekatannya. Kesemua kaedah dan pendekatan ini dikaji semula oleh Hassan al-Banna dan menyusun semula menjadi satu gagasan yang lebih besar dan menyeluruh. Oleh sebab

itu kesan yang lebih besar dapat dilihat daripada siri perjuangan Hassan al-Banna melalui gerakan Ikhwan al-Muslimin sehinggalah ke hari ini. Perubahan yang dibawa oleh beliau amat besar dan bergerak serta tersebar dengan cepat ke seluruh wilayah di Mesir. Gerakan ini seolah-olah telah membawa gelombang dan nafas baru kepada masyarakat Mesir dan sudah tentu idealisme ini memberi impak yang besar kepada percaturan politik dan dakwah di Mesir.

Persoalan Kajian

Ikhwan al-Muslimin adalah sebuah gerakan yang besar dan berpengaruh di Mesir. Kewujudan mereka di bumi Mesir sejak tahun 1928 sehingga kini turut memberi kesan terhadap politik dan dakwah di Mesir. Nama Ikhwan al-Muslimin ini sentiasa menjadi igauan kepada kuasa Barat apabila ingin masuk campur dalam isu-isu dalaman Mesir. Kejayaan terbesar gerakan ini apabila berjaya membentuk sebuah parti dan menang dalam pilihan raya seterusnya calon gerakan ini telah berjaya menjadi Presiden Mesir selepas revolusi rakyat Mesir 2011. Persoalan kajian ini ialah untuk melihat sejauh manakah kompromi Ikhwan al-Muslimin dengan pemerintah semasa di Mesir membawa kebaikan kepada gerakan mereka. Apakah pendekatan politik dan dakwah yang dibawa oleh mereka sehingga boleh bertahan walaupun melalui banyak rintangan dan mengorbankan sejumlah besar ahli. Hubungan Ikhwan al-Muslimin dengan pemerintah yang ada pasang surutnya bukan sahaja memberi impak kepada pemerintah tetapi turut memberi kesan kepada ahli-ahli Ikhwan al-Muslimin dalam menyediakan mereka sebagai pemimpin masa hadapan.

Kajian ini akan mengupas sejauh manakah peranan yang dimainkan oleh Ikhwan al-Muslimin dalam perjuangannya terutama sekali sepanjang tahun 1970 sehingga 1981. Sebaik sahaja ditubuhkan pada tahun 1928, kerja-kerja dakwah tidak pernah terhenti sehingga hari ini. Pelbagai instrumen dakwah diguna pakai sebagai usaha mendidik masyarakat. Salah satu usaha ini adalah melalui penerbitan. Selepas berjaya menubuhkan kilang percetakan, Ikhwan al-Muslimin telah menerbitkan akhbar dan majalahnya sendiri. Antara majalah yang paling lama bertahan ialah majalah *ad-Dakwah*. Pada awal penerbitan, majalah ini diberikan secara percuma kepada ahli-ahli dan orang awam. Majalah ini telah diharamkan sebanyak dua kali iaitu pada tahun 1948 dan 1954. Majalah tersebut telah diterbitkan semula pada tahun 1976 setelah permohonan Ikhwan al-Muslimin untuk menerbitkannya diluluskan oleh Presiden Anwar Sadat.

Objektif Kajian

- a) Mengkaji pendekatan politik dan dakwah Ikhwan al-Muslimin berasaskan kepada pendirian Hassan al-Banna di Mesir
- b) Menghurai pendekatan politik dan dakwah Ikhwan al-Muslimin ketika pemerintahan Presiden Mesir, pada era 1970-1981.
- c) Menganalisis peranan majalah *ad-Dakwah* terhadap perjuangan politik dan dakwah Ikhwan al-Muslimin.

Metodologi Kajian

Kesan dan pengaruh politik dan dakwah Ikhwan al-Muslimin dapat dilihat dari pelbagai sudut. Oleh itu metodologi kajian adalah berbentuk kualitatif menggunakan kaedah kajian perpustakaan dengan meneliti sumber primer yang terdiri daripada beberapa terbitan Ikhwan al-Muslimin dan juga catatan yang ditulis oleh pimpinan Ikhwan al-Muslimin yang boleh diperoleh di perpustakaan dan juga koleksi buku Ikhwan al-Muslimin yang ada dalam simpanan pengkaji sendiri. Beberapa tesis dan kertas kerja yang berkaitan dengan Ikhwan al-Muslimin turut dijadikan rujukan dalam kajian ini.

Kajian ini turut meneliti sumber primer yang paling penting dalam kajian ini iaitu majalah *ad-Dakwah* yang menjadi lidah rasmi Ikhwan al-Muslimin. Majalah ini diterbitkan semula pada bulan Julai 1976 dan berakhir pada bulan September 1981 setelah diharamkan pada tahun 1954. Majalah ini diterbitkan setiap bulan dan merangkumi sebanyak 65 buah (1976-1981). Ikhwan al-Muslimin telah menjadikan majalah ini sebagai media utama dalam penyampaian dakwah dan mesej politik. Majalah ini mempunyai kepentingan kepada kedua-dua belah pihak iaitu pihak pemerintah dan juga Ikhwan al-Muslimin. Dalam usaha memberi kesedaran kepada masyarakat, majalah ini secara tidak langsung membantu mengukuhkan kedudukan Anwar Sadat pada ketika itu. Majalah ini diperoleh oleh pengkaji daripada penerbit majalah milik ahli Ikhwan al-Muslimin di Sayyida Zainab, Kaherah pada tahun 2004 .

Selain majalah *ad-Dakwah*, kajian ini juga meneliti dokumen dari fail perisikan yang diperoleh daripada Pejabat Kolonial British di Perpustakaan British, London. Terdapat tujuh fail perisikan British semasa mereka menguasai Mesir telah dijadikan rujukan dalam kajian ini. Rekod ini mengandungi surat-menyurat antara pegawai perisikan British di Mesir dengan pemerintah Mesir. Beberapa laporan daripada pegawai British di Mesir kepada pegawai pemerintah di London juga terkandung di dalam rekod ini. Ini menguatkan lagi beberapa dakwaan mengenai campur tangan British dalam isu yang membabitkan Ikhwan al-Muslimin.

Kajian ini turut menggunakan kaedah temu bual. Pimpinan Ikhwan al-Muslimin yang sedia ada sekarang masih lagi terdiri daripada pimpinan kanan Ikhwan al-Muslimin semasa tahun 1970-1981 terutamanya Muhammad Mehdi Akief, bekas Mursyidul Am ketujuh. Pengalaman beliau dan beberapa pimpinan kanan Ikhwan al-Muslimin yang lain amat berguna dalam menyiapkan kajian ini. Turut ditemu bual ialah Dr. Abdel Aziz Shady, Pengarah Jabatan Penyelidikan Keganasan, Universiti Kaherah, Mesir. Kaedah temu bual tidak berstruktur digunakan dalam metodologi ini. Muhammad Mehdi Akief telah ditemu bual di pejabat Ikhwan al-Muslimin di bandar Kaherah pada tahun 2004. Soalan temu bual yang dikemukakan kepada beliau telah dikemukakan untuk mendapatkan penjelasan sebenar mengenai sesuatu isu. Kaedah yang sama digunakan ketika menemu bual Dr. Abdel Aziz Shady di pejabat beliau di Universiti Kaherah, Mesir pada tahun 2008.

Kepentingan Kajian

Ikhwan al-Muslimin adalah merupakan salah satu gerakan yang berpengaruh di Mesir. Kelahiran gerakan ini pada tahun 1928 bukan sekadar mengisi keperluan penduduk tempatan dari segi material tetapi juga spiritual. Pembentukan masyarakat yang diperkenalkan oleh Ikhwan al-Muslimin meliputi seluruh aktiviti kehidupan manusia. Selain daripada aspek kebajikan, gerakan ini juga mempunyai pengaruh yang besar kepada perkembangan dakwah dan politik di serata dunia. Peranan yang dimainkan oleh gerakan ini dalam pergolakan politik Palestin adalah contoh bagaimana gerakan ini mampu memberi impak kepada masyarakat sekeliling terutama apabila melibatkan kepentingan hal-ehwal umat Islam.

Perjuangan Ikhwan al-Muslimin dalam politik dan dakwah sepanjang tahun 1970 sehingga 1981 berbeza dengan perjuangan generasi pengasas iaitu Hassan al-Banna. Tahun-tahun ini dianggap penting dalam siri perjuangan Ikhwan al-Muslimin kerana pemerintah pada ketika itu iaitu Anwar Sadat telah mengambil beberapa pendekatan baru dalam usaha menaikkan nama beliau dalam kalangan masyarakat Arab dan juga apabila menghadapi beberapa ancaman dari dalam dan luar negara. Dasar langit terbuka yang dilakukan oleh Presiden Anwar Sadat sejak tahun 1971 telah membawa beberapa rundingan terutama dengan Ikhwan al-Muslimin. Anwar Sadat telah mengambil pendekatan berlembut dengan gerakan ini untuk menjamin kesinambungan politik beliau. Anwar Sadat juga telah membebaskan beberapa tahanan Ikhwan al-Muslimin yang dipenjara semasa zaman Gamal Abdel Nasser dan

yang paling besar dilakukan oleh Anwar Sadat ialah membenarkan Ikhwan al-Muslimin menerbitkan semula majalah *ad-dakwah*.

Idea yang diketengahkan oleh Ikhwan al-Muslimin sepanjang tempoh ini memberi kesan yang mendalam terhadap politik dan dakwah di Mesir terutama sekali ketika Anwar Sadat menghadapi masalah dalaman daripada golongan *Takfir wal Hijrah* dan juga pengaruh komunis di peringkat antarabangsa. Tahun 1970-1981 dianggap sebagai tahun aman bagi Ikhwan al-Muslimin tetapi ini tidak bermakna tidak wujud konflik antara gerakan ini dengan pemerintah. Musim terbaik-baik dengan pemerintah ini telah digunakan sepenuhnya oleh Ikhwan al-Muslimin untuk meluaskan pengaruh dalam kalangan masyarakat Mesir. Pertikaian politik pada peringkat awal ditangani dengan lebih diplomasi namun tidak bertahan lama. Beberapa dasar yang diambil oleh pemerintah dilihat tidak menguntungkan umat Islam terutama sekali dalam isu Perjanjian Camp David pada tahun 1978.

Mesej dakwah Ikhwan al-Muslimin terus berjalan melalui media cetak dan penyebarannya semakin meluas bukan hanya di dalam negara, tetapi turut diedar ke luar negara. Kritikan kepada pemerintah diselarikan dengan idea pembangunan ummah yang seharusnya dilakukan oleh umat dan dunia Islam. Kesan dakwah Ikhwan al-Muslimin menjadi semakin meluas berikutan beberapa anggota Ikhwan al-Muslimin berada di luar negara kerana dibuang oleh pemerintah Mesir. Kaedah penyebaran dakwah ini amat penting dalam kajian ini untuk menilai sejauh mana idealisme pergerakan ini tersebar dan mendapat sambutan. Walau bagaimanapun

pemerintah terpaksa mengharamkan majalah *ad-Dakwah* pada September 1981 dan sebulan selepas itu Anwar Sadat mati ditembak.

Kajian Literatur

Pelbagai kajian telah dilakukan oleh beberapa pihak melalui tulisan yang ditulis oleh pengikut-pengikut Ikhwan al-Muslimin sendiri mahupun kajian orang luar. Kebanyakan buku dan kajian ini ditulis dalam bahasa Arab terutama tahun 1970-an sehingga tahun 1980-an. Walaupun terdapat kajian lain dilakukan terhadap Ikhwan al-Muslimin tetapi kebanyakannya adalah terjemahan daripada teks asal yang berbahasa Arab. Kajian terhadap majalah *ad-dakwah* pula tidak banyak dilakukan oleh penyelidik di negara ini kerana kesukaran mendapatkan bahan asal yang tidak dijual bebas di Mesir.

Secara umumnya, kajian ataupun tulisan mengenai Ikhwan al-Muslimin ini sudah banyak di pasaran di serata dunia. Sebahagian di dalam teks asal manakala sebahagiannya pula adalah teks terjemahan yang merangkumi pelbagai sudut pandangan. Beberapa tulisan yang dianggap penting dan berguna dalam kajian ini antaranya ialah tulisan Abdel Rahim Ali,¹ Ihab Kamal Muhammad,² Susan Jiyar,³ Husam Tamam,⁴ Abdellah Sami Ibrahim Dalal,⁵ ‘Asam Abdel Fatah,⁶ ‘Asam al-

¹ Abdel Rahim Ali, *al-Ikhwan al-Muslimun min Hassan al-Banna ila Mehdi Akief*, (Ikhwan al-Muslimun dari Zaman Hassan al-Banna sehingga Mehdi Akief) Kaherah: al-Mahrusah lil Nasyar wa al-Khidmat al-Sohafiah wa al-Maklumat, 2007.

² Ihab Kamal Muhammad, *at-Toriq lil Qimah Soud al-Ikhwan al-Muslimin*, (Jalan Menuju Kebangkitan Ikhwan al-Muslimin) Kaherah: al-Huriah lil Nasyar wa at-Tauzi’, 2006.

³ Susan Jiyar, *Hom wa Ikhwan*, (Mereka dan Ikhwan) Kaherah: Hala lil Nasyar wa at-Tauzi’, 2007.

⁴ Husam Tamam, *Tahawwulat al-Ikhwan al-Muslimun*, (Transformasi Dalam Ikhwan al-Muslimun) Kaherah: Maktabah Madbouly, 2006.

Ghazi,⁷ Nachman Tal,⁸ Zakaria Sulaiman Bayumi,⁹ Shuib al-Ghabashi,¹⁰ dan Othman Abdel Mu'az Ruslan.¹¹

Sebahagian besar buku ini ditulis secara langsung oleh pengikut dan pimpinan mereka sendiri. Banyak catatan mereka dijadikan sebagai bahan-bahan rujukan terhadap perkembangan Ikhwan al-Muslimin. Catatan Mahmud Abdel Halim,¹² Abbas as-Sisi,¹³ Muhammad Hamid Abu Nasr,¹⁴ Mahmud Jamik¹⁵ dan Umar Tilmisani¹⁶ adalah antara mereka yang mencatatkan pengalaman mereka bersama-sama dengan Ikhwan al-Muslimin.

⁵ Abdellah Sami Ibrahim Dalal, *al-Islamiyyun wa al-Demokratiyyah fi Misr 'Asafa wa Ramim*, (Kelompok Islam dan Demokratik di Mesir) Kaherah: Maktabah Madbouly, 2006.

⁶ 'Asam Abdel Fatah, *Igtiyalat Siasiah*, (Pembunuhan Politik) Kaherah: Dar al-Kitab al-Arabi, 2008.

⁷ 'Asam al-Ghazi, *Umar Tilmisani min at-Tango fi Emad ad-Din ila Zu'amah al-Ikhwan al-Muslimin*, (Umar Tilmisani: dari Penjaga Tiang Agama kepada Pemimpin Ikhwan al-Muslimin) Kaherah: Hala lil Nasyar wa at-Tauzi', 2008.

⁸ Nachman Tal, *Radical Islam In Egypt and Jordan*, Brighton, Portland: Sussex Academic Press, 2005.

⁹ Zakaria Sulaiman Bayumi, *al-Ikhwan al-Muslimun wa Jamaat al-Islamiah fi al-Hayah al-siyasiah al-Misriah 1928-1948*, (Al-Ikhwan al-Muslimun Dan Jamaah Islam Dalam Kehidupan Berpolitik Di Mesir 1928-1948) Kaherah: Maktabah Wahbah, 1991.

¹⁰ Shuib al-Ghabashi, *Sohafah al-Ikhwan al-Muslimin*, (Media Cetak al-Ikhwan al-Muslimin) Kaherah: Dar at-Tauzi' wa an-Nashr al-Islamiah, 2000.

¹¹ Othman Abdel Mu'az Ruslan, *at-Tarbiyyah as-Siasiah inda al-Ikhwan al-Muslimin*, (Tarbiyah Politik Di Dalam Ikhwan Al-Muslimin) Kaherah: Dar at-Tauzi' wa an-Nashr al-Islamiah, 1999.

¹² Beliau adalah salah seorang pengikut terawal yang bersama Ikhwan al-Muslimin sejak awal 1930-an dan juga ahli majlis Pengasas Ikhwan al-Muslimin. Lihat Mahmud Abdel Halim, *al Ikhwan al Muslimun, Ahdas Syonaat at-Tarikh*, (al-Ikhwan al-Muslimin, Tarikh-Tarikh Peristiwa yang Berlaku) Kaherah: Dar ad-Dakwah, 1999.

¹³ Beliau melibatkan diri dengan Ikhwan al-Muslimin sekitar tahun 1936 selepas mendengar penerangan Mahmud Abdel Halim. Lihat Abbas as-Sisi, *Fi Qafilati al-Ikhwan al-Muslimin*, (Dalam Perjalananku bersama al-Ikhwan al-Muslimin), Kaherah: Dar at-Tauzi' wa an-Nashr al-Islamiah, 2003.

¹⁴ Beliau adalah Mursyidul Am yang keempat. Lihat Muhammad Hamid Abu Nasr, *Hakikah al- Khilaf baina al- Ikhwan al- Muslimun wa Abdel Nasir*, (Hakikat Perselisihan antara al-Ikhwan al-Muslimun dengan Abdel Nasser), Kaherah: Dar at-Tauzik wa an-Nashr al-Islami, 1988.

¹⁵ Beliau pernah menjadi ahli Ikhwan al-Muslimin tetapi telah meninggalkan gerakan ini pada Ogos 1954 dan memilih untuk bersama Parti Pemerintah serta banyak membantu dan memegang pelbagai jawatan dalam kerajaan Presiden Anwar Sadat. Lihat Mahmud Jamik, *Wa Araftu al-Ikhwan*, (Ikhwan yang Kami Kenali), Kaherah: Dar al-Tauzik wa an-Nashr al-Islamiah, 2003.

¹⁶ Beliau adalah Mursyidul Am yang ketiga. Banyak menghabiskan masa di penjara di zaman Gamal Abdel Nasser. Lihat Umar Tilmisani, *Zikrayat La Muzakirat* (Ingatan Bukan Catatan), terj. Surya Dharma, Jakarta: Robbani Press, 1998.

Tulisan Mahmud Abdel Halim amat penting untuk melihat suasana politik dan dakwah sebelum 1976 kerana beliau telah menghimpunkan pengalamannya sejak dari awal penubuhan sehinggalah ke tahun 1971. Beberapa catatan beliau telah ditulis dalam bentuk dialog untuk mengukuhkan peristiwa yang sebenarnya berlaku. Tulisan beliau berbeza dengan penulisan yang lain kerana sebahagian besar peristiwa yang berlaku itu hanyalah peristiwa yang berlaku antara beliau dengan pimpinan Ikhwan al-Muslimin dan juga Hassan al-Banna. Oleh sebab itu terdapat beberapa tulisan yang menyentuh secara khusus mengenai peribadi Hassan al-Banna, beberapa idea dan prinsip dinyatakan dengan jelas dan isu-isu yang hendak diketengahkan sehingga menjadi pegangan pengikutnya.¹⁷

Tulisan mengenai sejarah hidup yang sebahagiannya ditulis sendiri oleh Hassan al-Banna amat penting dalam menghalusi perjalanan beliau bermula dari awal sehinggalah berjaya menubuhkan Ikhwan al-Muslimin. Tulisan-tulisan Khozin Abu Faqih,¹⁸ Anwar al-Jundi,¹⁹ dan Agus Hakim²⁰ merupakan beberapa tulisan yang mencatatkan peribadi Hassan al-Banna. Sejarah hidup ini mempunyai impak yang besar kepada dakwah yang hendak disampaikan oleh Hassan al-Banna. Penulis mencatatkan kegiatan Hassan al-Banna sebelum menubuhkan Ikhwan al-Muslimin dan juga pengajian yang diperoleh oleh beliau. Terdapat beberapa perbezaan antara penulis-penulis ini mengenai biografi Hassan al-Banna, ini adalah disebabkan sumber dan punca rujukan adalah berbeza dan tidak merujuk kepada bahan asal dalam Bahasa Arab. Namun begitu tulisan ini dapat mengukur sejauh mana punca pendekatan yang

¹⁷ Anas al-Hajaji, *Otobiografi Hassan al-Banna, Tokoh Pejuang Islam*, Jakarta: Risalah Bandung, 1983.

¹⁸ Khozin Abu Faqih, Lc, *Bersama 5 Mursyid 'am Ikhwanul Muslimin*, Solo: Auliya Press, 2003,

¹⁹ Anwar al-Jundi, *Biografi Hassan al-Banna*, Solo: Media Insani Press, 2003.

²⁰ Agus Hakim, *Riwayat Hidup Hassan al-Banna*, Kelantan: Pustaka Aman Press Sdn Bhd, 1977.

diambil oleh Hassan al-Banna termasuk amalan-amalan rohani seperti bacaan *ma'thurat*.²¹ Namun begitu, kajian ini sebaliknya turut meneliti perjuangan politik dan dakwah Ikhwan al-Muslimin ketika era Anwar Sadat.

Tulisan yang penting dalam penyelidikan ini adalah kuliah, catatan dan idea Hassan al-Banna yang telah dikumpul oleh pengikut-pengikut beliau. Ucapan-ucapan dan idea Hassan al-Banna ini sebahagiannya telah diterbitkan di dalam majalah *ad-Dakwah*. Selepas pengharaman majalah ini, tulisan-tulisan tersebut telah dikumpulkan menjadi sebuah buku. Petikan-petikan daripada kata-kata Hassan al-Banna diselitkan di dalam setiap keluaran majalah *ad-Dakwah*. Himpunan Risalah dan ucapan Hassan al-Banna ini amat penting dan menjadi rujukan utama pengkaji yang mahu melihat idea, pemikiran dan aktiviti Hassan al-Banna sejak daripada penubuhan.²² Begitu juga beberapa tulisan dari pimpinan Ikhwan al-Muslimin yang dimuatkan di dalam majalah *ad-Dakwah* seperti tulisan Fathi Yakan telah dikumpulkan menjadi sebuah buku. Tulisan beliau lebih tertumpu pada pendekatan dakwah yang perlu diambil oleh pengikut Ikhwan al-Muslimin sebagaimana yang telah digariskan oleh Hassan al-Banna. Beberapa prinsip-prinsip asas dakwah telah diketengahkan untuk dijadikan rujukan. Tulisan Fathi Yakan ini lebih tertumpu pada kaedah dan usaha dakwah.²³ Namun begitu tulisan Fathi Yakan ini sebenarnya ditulis mengikut keadaan semasa pada ketika itu yang diterbitkan di dalam majalah *ad-Dakwah* yang boleh difahami

²¹ Amalan membaca *ma'thurat* ini diperkenalkan oleh Hassan al-Banna untuk bacaan setiap ahlinya. *Ma'thurat* ini dibaca setiap pagi dan petang serta menjadi ikutan ahli-ahli gerakan Islam yang lain di seluruh dunia termasuk di Malaysia. Banyak buku *ma'thurat* ini dijual di kedai-kedai sehingga hari ini. Lihat Abbas as-Sisi, *Fi Qafilati al-Ikhwan al-Muslimin*.

²² Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, terj. Salehan B. Ayub, Kuala Lumpur: Pustaka Salam, 2003.

²³ Fathi Yakan, *Bekalan Dalam Perjalanan Dakwah*, Kuala Lumpur: GG Edar, 1998

secara tepat jika meneliti tulisan Fahti Yakan dan kaitannya dengan isu keluaran majalah tersebut.

Penyelidikan ini tidak lengkap jika tidak merujuk kepada tulisan Abdel Azim Ramadan yang mencatatkan pergolakan yang berlaku di Mesir terutama daripada kelompok-kelompok pelampau Islam dan juga fahaman komunis.²⁴ Beliau bukan dalam kalangan ahli mahupun pimpinan Ikhwan al-Muslimin tetapi banyak menulis mengenai kelahiran gerakan-gerakan di Mesir. Tulisan ini amat penting untuk melihat apakah pandangan sebahagian pemikir luar gerakan mengenai Ikhwan al-Muslimin. Beliau telah membuat perbandingan antara Ikhwan al-Muslimin dengan beberapa kumpulan lain termasuk idea yang cuba diketengahkan oleh mereka. Ada beberapa isu yang diketengahkan oleh beliau tidak berdasarkan kepada pemahaman pendekatan yang dibawa oleh Hassan al-Banna. Kekuatan tulisan ini ialah kerana ianya ditulis oleh seorang yang luar daripada Ikhwan al-Muslimin dan berdasarkan pemerhatian. Tulisan daripada orang luar amat penting untuk menilai pergerakan agar dapat menyusun gerakan yang lebih mantap di masa akan datang.

Tulisan Abdel Azim Ramadan yang lain turut membincangkan mengenai pergolakan politik dan sosial yang berlaku di Mesir selepas rampasan kuasa pada tahun 1952 sehinggalah tahun 1954. Abdel Azim menjelaskan mengenai asal usul golongan berpendapatan tinggi dalam kalangan rakyat Mesir dan impak kepada masyarakat umum. Seterusnya peranan dan undang-undang yang digubal selepas berlaku rampasan kuasa. Beliau turut mengaitkan isu sosial dan politik dengan

²⁴ Abdel Azim Ramadhan, *Jamaah Takfir Fi Misr*, (Gerakan Pengkafiran di Mesir), Kaherah: Haiah Misriah Lilkitab, 1995, Lihat juga *al-Fikr as-Sauri Fi Masr Qabla Saurah 23 Yuliyu*, (Pemikiran Revolusi di Mesir sebelum Revolusi 23 Julai), Kaherah: Maktabah al-Usrah, 2004.

pengharaman parti-parti yang ada di Mesir termasuk Ikhwan al-Muslimin. Abdel Azim juga menghuraikan mengenai faktor-faktor yang membawa kepada kejatuhan fahaman liberal di Mesir. Tulisan beliau secara tidak langsung membawa kepada penilaian akan kepentingan Ikhwan al-Muslimin untuk terus berada di Mesir²⁵

Antara tulisan yang terawal mengenai Ikhwan al-Muslimin ialah tulisan Richard P. Mitchell. Beliau menyentuh secara langsung mengenai Hassan al-Banna dan bagaimana beliau menubuhkan Ikhwan al-Muslimin. Beliau turut menyentuh mengenai keadaan Mesir pada ketika itu sehingga membawa kepada proses pencerahan oleh pelbagai gerakan selepas Perang Dunia Kedua. Mitchell juga mengetengahkan halangan yang membawa kepada pengharaman Ikhwan al-Muslimin oleh pemerintah. Mitchell juga banyak menyentuh mengenai struktur organisasi Ikhwan al-Muslimin dan masalah yang dihadapi oleh gerakan ini dari segi pertembungan antara Barat dan Timur yang berlaku pada ketika itu. Tulisan ini amat baik untuk melihat Ikhwan al-Muslimin di peringkat awal dan bagaimana mereka boleh mengatasi segala cabaran yang ada. Namun terdapat beberapa fakta yang bercanggah dengan keadaan sebenar dan tulisan telah dikritik oleh Ikhwan al-Muslimin di dalam majalah *ad-Dakwah*.²⁶ Secara umum tulisan ini adalah tulisan awal untuk mengenali Ikhwan al-Muslimin walaupun Mitchell tidak melihat secara mendalam dari segi pegangan dan disiplin namun tulisan ini amat baik untuk pengenalan.

²⁵ Abdel Azim Ramadhan, *as-Sira' al Ijtimaie wa as-Siyasi fi Misr*, (Perjalanan Masyarakat dan Politik di Mesir), Kaerah: Maktabah al-Madbouli t.t..

²⁶ Richard P. Mitchell, *The Society Of The Muslim Brothers*, London: Oxford University Press, 1969. Lihat kritikan Ikhwan al-Muslimin kepada Richard di dalam majalah *ad-Dakwah*, bil, 33, 1979, hlm. 16.

Penyelidikan ini juga akan merujuk kepada penyelidikan kontemporari sarjana tempatan yang menyentuh isu-isu Ikhwan al-Muslimin seperti Mohammad Redzuan Othman²⁷ dan Farid Mat Zin.²⁸ Mohammad Redzuan Othman telah menulis mengenai peranan British dalam mencetuskan konflik antara pemerintah Mesir dengan Ikhwan al-Muslimin. Permainan politik British telah mendorong beberapa tekanan terpaksa diambil oleh pemerintah ke atas Ikhwan al-Muslimin. Beliau juga telah mendedahkan beberapa dokumen penting mengenai beberapa perjanjian serta laporan yang telah dibuat oleh British bagi mengukuhkan peranan yang dimainkan oleh British dalam politik Mesir. Tulisan beliau mempunyai kekuatan tersendiri dengan menyatakan beberapa kajian beliau mengenai punca kegagalan Ikhwan al-Muslimin untuk mengambil alih kerajaan.²⁹

Farid Mat Zain pula menyentuh beberapa konflik kepimpinan yang dihadapi oleh Hassan al-Hudhaibi sebagai Mursyidul Am kedua. Konflik kepimpinan ini telah menyebabkan berlakunya perpecahan dalam kalangan ahli termasuk pembubaran Pasukan Khas dan juga pemecatan beberapa ahli kanan Ikhwan al-Muslimin. Beliau faktor-faktor perpecahan yang berlaku namun tidak lengkap dari sudut mengapa dan apakah yang berlaku selepas pembubaran Pasukan Khas.³⁰

²⁷ Mohammad Redzuan Othman adalah Naib Canselor di Universiti Selangor (2016-kini) dan mantan Profesor di Jabatan Sejarah, Fakulti Sastera dan Sains Sosial, Universiti Malaya, Kuala Lumpur.

²⁸ Farid Mat Zain adalah pensyarah di Jabatan Pengajian Arab dan Tamadun Islam, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi.

²⁹ Mohammad Redzuan Othman, "Gerakan Islam dan Proses Politik di Mesir; Satu Analisa Terhadap Kegagalan Ikhwan al-Muslimin dalam perebutan kuasa" (dalam *Islamika IV*, Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya, 1991)

³⁰ Farid Mat Zain, Hassan al-Hudaibi dan Penyelesaian Konflik Kepimpinan Ikhwan al-Muslimin *al-Hadarah* Bangi:UKM,2004

Tulisan Abdel Rahim Ali dapat memberi gambaran secara umum susur galur pergerakan Ikhwan al-Muslimin sejak dari zaman Hassan al-Banna sehinggalah zaman Muhammad Mehdi Akief, Mursyidul Am ketujuh. Beliau telah mengupas kedudukan politik Mesir sebelum Ikhwan al-Muslimin. Beliau turut mengupas faktor-faktor yang mendorong perubahan pendirian Ikhwan al-Muslimin pada lewat tahun 1970-an. Seterusnya beliau menyentuh soal strategi yang digunakan oleh Ikhwan al-Muslimin dalam menyampaikan dakwah terutama selepas Ikhwan al-Muslimin mengambil keputusan menceburi politik kepartian. Selain menjelaskan biodata setiap Mursyidul Am Ikhwan al-Muslimin, Abdel Rahim turut menyenaraikan ahli-ahli Ikhwan al-Muslimin yang ditangkap dan dijatuhkan hukuman. Akhirnya beliau mengemukakan gagasan yang dibuat oleh Muhammad Mehdi Akief yang berjaya membawa kepada kemenangan Ikhwan al-Muslimin dalam pilihan raya tahun 2005. Memandangkan penulis ingin menghimpunkan kisah Mursyidul Am sejak dari awal maka penulis hanya memasukkan kisah dan peristiwa yang besar dan penting sahaja. Beberapa peristiwa yang menjadi faktor penyumbang tidak dimasukkan sebagai cerita sokongan.³¹ Kekuatan tulisan ini ialah dari sudut perbezaan gaya kepimpinan dan tindakan yang dilakukan kerana segala tindakan tersebut adalah kerana mengikut keadaan semasa.

Husam Tamam turut menulis mengenai perkembangan ideologi dalam Ikhwan al-Muslimin. Pada peringkat awal, Husam Tamam menyentuh soal objektif pergerakan Ikhwan al-Muslimin. Kekuatan tulisan ini ialah beliau turut memberi sebab kenapa Ikhwan al-Muslimin tidak mencatatkan sejarah mereka seperti orang lain. Turut

³¹ Abdel Rahim Ali, *al-Ikhwan al-Muslimun min Hassan al-Banna ila Mehdi Akief*, (al-Ikhwan al-Muslimun daripada Hassan al-Banna sehinggalah Mehdi Akief), Kaherah: al-Mahrusah lil Nasyar wa al-Khidmat al-Sohafiah wa al-Maklumat, 2007.

disentuh ialah hubungan antara Ikhwan al-Muslimin dengan kerajaan Arab Saudi. Beliau turut menyatakan pergolakan yang berlaku antara Ikhwan al-Muslimin dengan gerakan pembebasan yang dilakukan oleh Gamal Abdel Nasser. Tulisan ini juga menyentuh mengenai perkembangan pemikiran baru dalam Ikhwan al-Muslimin terutama apabila ramai dalam kalangan anggota Ikhwan al-Muslimin keluar daripada penjara pada tahun 1970-an. Beliau juga menjelaskan kedudukan Ikhwan al-Muslimin selepas mengambil keputusan untuk bergiat di dalam politik kepartian.³²

Tulisan `Asam al-Ghazi pula lebih tertumpu kepada latar belakang dan kehidupan Umar Tilmisani, Mursyidul Am kedua. Tulisan ini adalah hasil daripada temu bual beliau dengan Umar Tilmisani dan beberapa perenggan dalam tulisan tersebut adalah daripada tulisan Umar Tilmisani sendiri. Umar Tilmisani menceritakan mengenai kedudukan awal beliau yang agak berbeza dengan kehidupan anggota Ikhwan al-Muslimin yang lain. Beliau menafikan Ikhwan al-Muslimin menggunakan kaedah yang keras dan radikal dalam menyeru kepada perubahan pemerintah dan sistem. Ikhwan al-Muslimin hanya menyeru kepada amalan Islam yang betul dan Ikhwan al-Muslimin berdakwah dengan menggunakan kaedah yang lembut dan berhujah dengan ilmu. Tiada unsur-unsur kekerasan digunakan sehingga membawa kepada keganasan dan juga pembunuhan. Beliau juga mengulas mengenai sikap dan kedudukan Ikhwan al-Muslimin mengenai pembunuhan Anwar Sadat. Akhirnya beliau turut menjelaskan pandangan Ikhwan al-Muslimin mengenai perjanjian yang dimeterai bersama Israel di *Camp David* dan siapa di belakang segala perjanjian tersebut.

³² Husam Tamam, *Tahawwulat al-Ikhwan al-Muslimin*, (Transformasi al-Ikhwan al-Muslimin), Kaherah: Maktabah Madbouly, 2006.

Selain itu, satu kajian yang juga penting dilihat ialah tulisan Shu'aib al-Ghabashi mengenai media cetak Ikhwan al-Muslimin. Beliau telah mengupas mengenai penggunaan media cetak oleh gerakan ini sejak tahun 1933 sehingga tahun 1954. Beliau telah menyenaraikan semua majalah dan akhbar yang diterbitkan oleh Ikhwan al-Muslimin serta impaknya kepada masyarakat awam. Selain menyenaraikan peringkat-peringkat penerbitan setiap keluaran tersebut, beliau turut membahaskan mengenai isu-isu yang diketengahkan di dalam akhbar dan majalah Ikhwan al-Muslimin. Jika dilihat daripada penyenaian tersebut, kita dapati bahawa Ikhwan al-Muslimin menggunakan sepenuhnya media cetak untuk menyampaikan mesej dakwah dan juga mengkritik dasar-dasar kerajaan yang bercanggah dengan Islam. Kelemahan tulisan ini ialah penulis telah menghadkan kajian beliau bermula dari tahun 1933 sehingga 1954. Oleh sebab itu, beliau tidak dapat mengulas kesan media cetak Ikhwan al-Muslimin yang dicetak semula daripada tahun tersebut sedangkan majalah *ad-Dakwah* telah mula diedarkan pada tahun 1976.³³

Tulisan Zakaria Bayumi adalah antara tulisan yang penting dalam menilai penglibatan Ikhwan al-Muslimin di dalam politik Mesir dari tahun 1928 sehingga 1948. Beliau mengupas faktor-faktor yang mendorong pertumbuhan gerakan Islam di Mesir. Selain daripada itu, beliau turut melihat hubungan Ikhwan al-Muslimin dengan pemerintah dan pertubuhan-pertubuhan Islam yang lain. Beliau juga turut mengulas

³³ Shu'aib al-Ghabasi, *Sohafah al-Ikhwan al-Muslimin min 1933-1954*, (Media Cetak Ikhwan al-Muslimin dari tahun 1933-1954) Kaherah: Dar at-Tauzi' wa an-Nashr al-Islamiah, 2003. Tulisan ini adalah hasil kajian penulis untuk peringkat Ijazah Doktor Falsafah di Universiti al-Azhar, Mesir.

mengenai impak kepada masyarakat terhadap isu-isu yang di bangkit dan diperjuangkan oleh Ikhwan al-Muslimin di Mesir.³⁴

Uthman Abdel al-Muaz Ruslan turut membincangkan mengenai tarbiyah politik dalam Ikhwan al-Muslimin. Tulisan ini menyentuh mengenai perbezaan fahaman politik Islam dan Barat. Kemudian beliau mengulas tentang proses pendidikan politik ini tersebar dalam kalangan masyarakat. Selain menyebut secara khusus mengenai sejarah Ikhwan al-Muslimin, beliau turut mencatatkan proses berpolitik berlaku di dalam Ikhwan al-Muslimin dan bagaimana keputusan dibuat di dalam gerakan Ikhwan al-Muslimin. Beliau turut menggariskan objektif dan matlamat utama penglibatan Ikhwan al-Muslimin di dalam politik di Mesir. Penulis juga mengkaji proses Ikhwan al-Muslimin mendidik ahli-ahlinya agar sentiasa mempunyai akhlak yang baik. Tulisan ini hanyalah menumpukan kepada isu-isu yang berkaitan dengan politik dan dasar politik yang digariskan oleh Islam. Beliau tidak menyentuh isu-isunya yang lain.³⁵

Muhammad Shauqi Zaki turut mengkaji mengenai dakwah Ikhwan al-Muslimin. Beliau memulakan tulisan dengan menyebut sejarah dakwah dan falsafah Ikhwan al-Muslimin. Penulis turut mengetengahkan penerimaan dan kesan dakwah Ikhwan al-Muslimin ke atas masyarakat awam sama ada dari sudut sosial, budaya, ekonomi dan juga kesihatan. Turut disentuh ialah program-program kemasyarakatan

³⁴ Zakaria Sulaiman Bayumi, *al-Ikhwan al-Muslimin wa Jamaah al-Islamiah fi al-Hayat as-Siyasiah al-Misriah*, (Ikhwan al-Muslimin dan Gerakan Islam Dalam Perjalanan Politik di Mesir) Kaherah: Maktabah Wahbah, 1991. Tulisan ini adalah hasil kajian penulis untuk peringkat Ijazah Doktor Falsafah di Universiti Ain Sham, Kaherah.

³⁵ Othman Abdel al-Mu'az Ruslan, *at-Tarbiyyah as-Siyasiah inda al-Ikhwan al-Muslimin*, (Pendidikan Politik Ikhwan al-Muslimin) Kaherah: Dar at-Tauzi' wa an-Nashr al-Islamiah, t.t. Tulisan ini adalah hasil kajian penulis untuk peringkat Ijazah Sarjana di Universiti Tanta, Mesir.

Ikhwan al-Muslimin yang melibatkan kaum wanita. Turut dimuatkan di dalam tulisan beliau ialah kritikan dan tindak balas yang diperoleh dari semua lapisan mengenai kegiatan Ikhwan al-Muslimin di Mesir. Tulisan ini adalah tulisan yang berkisar kepada suasana semasa penubuhan awal Ikhwan al-Muslimin sahaja.³⁶

Susan al-Jiyar turut menulis beberapa kenyataan sebenar mengenai kedudukan Ikhwan al-Muslimin. Antara tumpuan utama penulisan beliau ialah untuk mengkaji semua pandangan yang dilemparkan kepada Ikhwan al-Muslimin sama ada di media cetak mahupun elektronik. Susan pada awal tulisannya menyentuh bagaimana kesan daripada pengharaman Ikhwan al-Muslimin pada tahun 1954 telah menyebabkan puluhan anggotanya bertempiran ke seluruh dunia. Secara tidak langsung dunia mendapati Ikhwan al-Muslimin berada di mana-mana. Individu yang terbuang ini bukan sekadar menumpang di negara orang lain tetapi juga mereka berjaya mewujudkan komuniti Islam yang kuat dan berpengaruh. Ramai pula dalam kalangan mereka diiktiraf oleh pemerintah di tempat baru dan dibenarkan bergerak bebas tanpa ada sekatan. Beliau turut memuatkan satu bab bagi menilai mengapa sokongan terhadap Parti Kebangsaan yang memerintah negara semakin menurun dalam kalangan rakyat. Tulisan ini hanya mengambil beberapa nama ahli Ikhwan al-Muslimin yang dibuang ke luar negara tanpa memasukkan beberapa tokoh penting seperti Yusof Nada dan lain-lain lagi ahli Ikhwan al-Muslimin yang lari daripada Mesir.³⁷

Tulisan Nachman Tal mengenai kumpulan radikal di Mesir juga baik sebagai sebuah kajian perbandingan mengenai kedudukan Ikhwan al-Muslimin di Mesir.

³⁶ Muhammad Shauqi Zaki, *al-Ikhwan al-Muslimin wa Mujtama' al Misri*, (al-Ikhwan al-Muslimin dan Masyarakat Mesir) Kaherah: Dar at-Tauzi' wa an-Nashr al-Islamiah, 1990.

³⁷ Susan Jiyar, *Hom wa Ikhwan*, (Mereka dan Ikhwan) Kaherah: Hala lil Nasyar wa at-Tauzi', 2007.

Beliau menyenaraikan beberapa kumpulan radikal yang bergerak di Mesir dan bagaimana kerajaan berhadapan dengan kumpulan-kumpulan ini. Nachman menjelaskan bagaimana Ikhwan al-Muslimin berjaya mempengaruhi rakyat melalui dakwah yang dilakukan di masjid. Setelah menubuhkan badan kebajikan, Ikhwan al-Muslimin menjadi semakin popular dalam kalangan masyarakat. Ini menambahkan lagi kesukaran pemerintah untuk berhadapan dengan Ikhwan al-Muslimin. Nachman turut menggariskan strategi kerajaan mengatasi dan mengurangkan pengaruh Ikhwan al-Muslimin. Tulisan beliau membolehkan pembaca untuk menilai kumpulan-kumpulan Islam yang radikal dan juga peranan Ikhwan al-Muslimin yang sebenarnya melalui kegiatan yang dijalankannya.³⁸

Taufiq Yusuf Waie menulis mengenai gerakan islah di seluruh dunia. Taufiq menyenaraikan gerakan yang banyak memberi impak di serata dunia bermula di Mesir dengan Ikhwan al-Muslimin. Selain memberi latar belakang awal mengenai Ikhwan al-Muslimin, beliau mencatatkan komentar Hassan al-Banna yang membawa impak yang besar kepada masyarakat. Beliau turut menggariskan ciri-ciri dakwah yang menjadi dasar Ikhwan al-Muslimin. Selain daripada itu, beliau juga menyentuh mengenai gagasan politik Ikhwan al-Muslimin. Menurutnya, gagasan politik Ikhwan al-Muslimin adalah berdasarkan kepada pengalaman tokoh-tokoh Ikhwan al-Muslimin yang telah lama berkecimpung di dalam bidang politik. Walaupun beliau menulis secara ringkas mengenai Ikhwan al-Muslimin tetapi penjelasan beliau padat dengan maklumat asas yang penting untuk mengetahui tentang Ikhwan al-Muslimin. Namun masih banyak lagi maklumat yang tidak dapat dimuatkan di dalam tulisan beliau.

³⁸ Nachman Tal, *Radical Islam In Egypt and Jordan*, Brighton, Portland: Sussex Academic Press, 2005.

Tulisan ini juga adalah maklumat mengenai perkara dasar dalam Ikhwan al-Muslimin dan tidak menyentuh mengenai aktiviti mengikut zaman pemerintahan.³⁹

Muhammad Imarah pula menulis mengenai gagasan Hassan al-Banna dalam membentuk masyarakat berperadaban. Beliau menghuraikan bagaimana Hassan al-Banna menjadikan Ikhwan al-Muslimin ini berbeza dengan gerakan-gerakan Islam yang lain. Hassan al-Banna telah menggunakan gabungan pandangan akal dan juga syarak' dalam menentukan hala tuju gerakan Ikhwan al-Muslimin. Beliau juga menjelaskan bagaimana pendirian Ikhwan al-Muslimin dalam isu kafir-mengkafir yang pernah menjadi pegangan sebahagian gerakan Islam di Mesir. Muhammad Imarah turut menggariskan beberapa gagasan Hassan al-Banna dalam memberi keadilan sosial kepada masyarakat Mesir. Antara gagasan besar Hassan al-Banna dapat dibahagikan kepada empat bahagian iaitu pembaharuan dengan wajah Islam, membebaskan negara Islam daripada cengkaman penjajah, mendirikan negara Islam dan mengembalikan umat kepada ajaran Islam yang sebenar. Muhammad Imarah menulis dengan tersusun mengenai perjalanan Ikhwan al-Muslimin dan menyetengahkan beberapa isu yang berkaitan dengan Ikhwan al-Muslimin serta jawapan mengenai persoalan tersebut.⁴⁰

Abu Mush'ab as- Suri pula menulis mengenai perjalanan gerakan jihad sejak dari tahun 1930 sehingga 2002. Beliau menyoroti sejarah kebangkitan Islam bermula dengan gerakan Ikhwan al-Muslimin di Mesir. Seterusnya beliau mengaitkan beberapa kumpulan lain yang mempunyai dasar pemikiran yang selari dengan Ikhwan al-

³⁹ Taufiq Yusuf Waie, *Mengenal Gerakan Islah*, Kuala Lumpur: Pustaka Salam, 2005.

⁴⁰ Muhammad Imarah, *Muallim al-Masyru' al-Hadhari*, (Guru Dalam Pembangunan Peradaban) Kaherah: Darul Salam, 2009.

Muslimin. Antara kumpulan yang berpengaruh selain daripada Ikhwan al-Muslimin ialah seperti *Hizbut Tahrir* dan *Jamaah Takfir wal Hijrah*. Turut disentuh ialah faktor-faktor yang mendorong pemikiran jihad dalam kalangan kumpulan-kumpulan ini yang membezakan mereka dengan Ikhwan al-Muslimin. Seterusnya beliau mengulas mengenai sejauh mana kejayaan gerakan ini berbanding dengan pendekatan yang dibawa oleh Ikhwan al-Muslimin. Akhirnya beliau turut menyebut beberapa kesalahan yang dilakukan oleh gerakan ini berbanding dengan Ikhwan al-Muslimin dalam merealisasikan konsep jihad selama lebih kurang 40 tahun.⁴¹ Walaupun begitu, tulisan ini tidak menyenaraikan isu-isu yang menjadi perbalahan antara gerakan ini dengan Ikhwan al-Muslimin.

Pandangan John L. Esposito mengenai pengaruh Ikhwan al-Muslimin turut diambil kira di dalam penyelidikan ini. Beliau mengakui bahawa Hassan al-Banna telah memberikan kesan yang besar kepada pembangunan gerakan Islam di seluruh dunia. Hassan al-Banna dianggap sebagai antiimperialisme dan proses pembaratan boleh mengancam identiti, kemerdekaan dan cara hidup orang Islam. Walau bagaimanapun Esposito menegaskan bahawa, menolak pembaratan tidak bermakna Hassan al-Banna menolak pemodenan. Beliau turut menyatakan idea kebangkitan Islam itu berubah menjadi lebih militan pada akhir tahun 1950-an dan 1960-an. Ini disebabkan oleh munculnya Sayid Qutb yang agak radikal berbanding Hassan al-Banna. Esposito turut melihat senario perubahan strategi perjuangan Ikhwan al-Muslimin sejak dari awal penubuhan.⁴²

⁴¹ Abu Mush'ab as-Suri, *Perjalanan Gerakan Jihad (1930-2002) Sejarah, Eksperimen dan Evaluasi*, terj. Agus Suwandi, Solo: Jazeera, 2009.

⁴² John L. Esposito, *Ancaman Islam, Mitos atau Realiti*, terj. Nor Azita Omar, Kuala Lumpur: Institut Terjemahan Negara, 2008.

Badlihasham Mohd Nasir adalah antara pengkaji dan menyelidik perkembangan pertubuhan-pertubuhan Islam di seluruh dunia. Beliau turut membahaskan mengenai pengaruh Ikhwan al-Muslimin kepada gerakan Islam yang ada di Malaysia. Pada pandangan beliau, beberapa pandangan dan pendapat Sayid Qutb boleh menimbulkan konfrontasi dalam kalangan masyarakat awam. Sayid Qutb mengisytarkan tentang kewajipan menggantikan pemimpin yang tidak melaksanakan hukum Islam. Namun turut dimuatkan ialah kata-kata Umar Tilmisani yang menyalahkan orang-orang muda kerana tidak memahami apa yang dikehendaki oleh Sayid Qutb.⁴³

Karam ad-Dakkuri pula menghimpunkan tulisan-tulisan Sayid Qutb bagi memberi gambaran yang sebenar mengenai beliau. Karam hanyalah menghimpunkan beberapa tulisan Sayid Qutb sewaktu beliau berada di dalam penjara. Turut dimuatkan ialah pandangan Yusuf al-Qaradawi mengenai Sayid Qutb. Al-Qaradawi menyalahkan kerajaan Mesir kerana mengambil tindakan yang melampau kepada Sayid Qutb. Al-Qaradawi telah menamakan Shamsi Badran, Menteri Pertahanan Mesir pada ketika itu sebagai orang yang bertanggungjawab ke atas setiap titik darah Sayid Qutb yang jatuh ke bumi. Menerusi surat-surat Sayid Qutb yang dikumpulkan, dijelaskan bagaimana proses hubungan Ikhwan al-Muslimin dengan orang luar dan dalam negara. Apa yang menarik di dalam tulisan Sayid Qutb itu ialah kritikan beliau kepada pihak yang menggunakan kekerasan terutamanya dalam peristiwa di Mansiah. Pemikiran

⁴³ Badlihasham Mohd Nasir, *Dinamisme Gerakan Islam dan Cabaran Semasa*, Shah Alam: Karisma Publications Sdn.Bhd, 2009.

keganasan menurut Sayid Qutb adalah bukan daripada Islam dan Ikhwan al-Muslimin tidak terlibat dalam kejadian itu.⁴⁴

Tulisan Ishak Musa Husaini adalah antara tulisan mengenai Ikhwan al-Muslimin yang baik dan penting dalam kajian ini. Tulisan beliau bermula dengan sejarah latar belakang Ikhwan al-Muslimin dan keperibadian Hassan al-Banna. Seterusnya beliau menulis mengenai kejayaan yang telah dicapai oleh Ikhwan al-Muslimin. Selain daripada itu beliau juga menyatakan mengenai hubungan awal Ikhwan al-Muslimin di dalam politik. Turut disentuh ialah hubungan Ikhwan al-Muslimin dengan Raja Farouk dan kumpulan revolusi. Selain daripada itu, Ikhwan al-Muslimin ada menubuhkan pasukan khas yang lebih bersifat ketenteraan dan ini memberi satu tamparan hebat kepada pemerintah. Ishak Musa turut membincangkan mengenai pengaruh komunis di Mesir dan hubungan mereka dengan Jeneral Muhammad Najib. Turut dibincangkan ialah aktiviti Ikhwan al-Muslimin selepas pertubuhan tersebut diharamkan.⁴⁵

Tulisan Robert O. Freedman pula menulis secara khusus mengenai keadaan di Timur Tengah selepas perjanjian Camp David. Freedman melihat secara keseluruhan kesan Camp David ke atas negara-negara Arab terutamanya Mesir, Syria dan juga Palestin. Beliau juga menyatakan pendirian dua kuasa besar dunia iaitu Rusia dan Amerika Syarikat. Freedman menyentuh secara khusus mengenai kesan perjanjian ini kepada polisi pemerintah Mesir. Mesir telah dipulaukan oleh negara-negara Arab dan mesyuarat di Baghdad, Iraq pada bulan November 1978 memutuskan untuk

⁴⁴Karam al-Dakkuri, *Limaza A'zdimuni bi Qalam Sayid Qutb*, (Sayid Qutb: Kenapa Saya di Seksa) Kaheerah: Dar Nun, 2007.

⁴⁵ Ishak Musa Husaini, *The Moslem Brethren*, Beirut: Khayat's College Book Cooperative, 1956.

menggantung keahlian Mesir dalam Liga Arab. Negara-negara Arab juga bersetuju untuk memanggil pulang Duta masing-masing. Selain dipulaukan, Arab Saudi turut menghentikan bantuan tahunan kepada Mesir. Tindakan Anwar Sadat ini bukan sekadar dikecam oleh masyarakat Arab tetapi juga oleh masyarakat Mesir sendiri terutamanya daripada Ikhwan al-Muslimin yang selama ini memperjuangkan nasib warga Palestin. Buku ini agak menarik kerana di dalamnya terdapat beberapa tulisan pengkaji lain yang menyentuh isu Perjanjian Camp David dan keadaan Timur Tengah selepas perjanjian tersebut.⁴⁶

Tesis tulisan Abu Sufian Ab Ghani pula menulis mengenai pendekatan Hassan al-Banna dalam membina peradaban ummah di Mesir. Abu Sufian pada awalnya banyak menyentuh mengenai pola masyarakat di Mesir pada awal abad ke-20. Selain daripada pencerobohan Perancis, beliau mencatatkan mengenai pengaruh Kerajaan Uthmaniah dan kedatangan Muhammad Ali Pasha ke Mesir. Turut disenaraikan ialah tokoh-tokoh pejuang kebebasan yang muncul dalam sejarah Mesir. Antara tokoh yang disebut ialah Sayid Jamal al-Din al-Afghani, Sheikh Muhammad Abduh, Sheikh Rasyid Rida, Ahmad Urabi, Mustafa Kamil dan Saad Zaghloul. Seterusnya beliau mengupas latar belakang Hassan al-Banna dan kedudukan masyarakat pada zaman tersebut. Abu Sufian juga menyenaraikan gagasan Hassan al-Banna dalam pembentukan masyarakat berperadaban di Mesir. Seterusnya beliau melihat reaksi pelbagai pihak mengenai gagasan yang dikemukakan oleh Hassan al-Banna itu.⁴⁷

⁴⁶ Robert O. Freedman, *The Middle East Since Camp David*, Colorado: Westview Press, Inc, 1984.

⁴⁷ Abu Sufian Ab Ghani, *Pembinaan Peradaban Ummah: Pemikiran dan Pendekatan Hassan al-Banna*, Disertasi M.A., Fakulti Sastera dan Sains Sosial, Universiti Malaya, 2000.

Sebenarnya banyak tulisan yang melihat Ikhwan daripada pelbagai dimensi. Ada yang melihat daripada sudut ekonomi, dakwah, kemasyarakatan, dakwah dan juga politik. Salah satu tulisan ialah daripada Abdel Hamid al-Ghazali. Tulisan ini menyentuh secara terfokus mengenai pemikiran Hassan al-Banna sejak penubuhan Ikhwan al-Muslimin sehinggalah beliau meninggal dunia. Semua pemikiran dan prinsip yang diguna pakai oleh Hassan al-Banna dibahagikan mengikut bab dan tema perbincangan. Walau bagaimanapun, semua pemikiran tersebut hanya tertumpu kepada tulisan yang terkandung di dalam risalah Hassan al-Banna yang sudah ada di pasaran. Pendekatan tulisannya sahaja yang berubah dengan membahagikan pemikiran Hassan al-Banna mengikut tema-tema yang tertentu.⁴⁸

Begitu juga tulisan M Abdel Qadir Abu Faris, yang menumpukan kepada percaturan dan fikah politik Hassan al-Banna. Tulisan ini mempunyai matlamat untuk mengetengahkan tindakan Hassan al-Banna dalam pendekatan politik beliau. Penulis turut membincangkan tentang tuntutan-tuntutan politik Ikhwan al-Muslimin. Beliau turut menulis mengenai percaturan politik Hassan al-Banna apabila berhadapan dengan beberapa kumpulan-kumpulan Islam dan melihat bagaimana Hassan membuat keputusan politik kepada yang bukan Islam.⁴⁹

Abdullah Sami Ibrahim pula menulis mengenai kedudukan Islam dan sistem demokrasi di Mesir. Beliau membahagikan tulisan kepada era zaman Hassan al-Banna dan Hassan al-Hudhaibi, Mursyidul Am kedua. Pada zaman Hassan al-Banna, beliau

⁴⁸ Abdel Hamid al-Ghazali, *Hauli Asasiat al-Masyru' al-Islami Li Nahdzah al-Ummah*, (Antara Perkara Asas Al-Islami Untuk Membangunkan Ummah), Kaherah: Dar at Tauzi' wa an Nasyar al-Islamiah, 2000.

⁴⁹ M.Abdel Qadir Abu Faris, *Fiqh Politik Hassan al-Banna*, Kuala Lumpur: Mutiara Ilmu Selekt Sdn Bhd: 2011.

menyatakan beberapa pendirian asas Ikhwan al-Muslimin ketika berhadapan dengan sistem demokrasi di Mesir. Turut dimasukkan ialah pandangan Hassan al-Banna mengenai undang-undang Mesir yang sedia ada. Beliau juga menyebut mengenai pendirian Hassan al-Banna terhadap sistem beraja yang diamalkan di Mesir dan keadaan politik Mesir selepas Raja Farouk. Beliau turut mengulas mengenai cubaan Hassan al-Banna mencalonkan diri untuk bertanding di dalam pilihan raya. Di era Hassan al-Hudhaibi pula, Abdullah menyentuh isu kritikan Ikhwan al-Muslimin mengenai wajah sebenar sistem demokrasi di Mesir. Apa yang menarik di dalam tulisan Abdullah ini ialah kritikan Ikhwan al-Muslimin terhadap al-Azhar terutama mengenai isu berkaitan Sheikh Solah Abu Ismail. Beliau juga menyentuh mengenai strategi politik Ikhwan al-Muslimin apabila berkompromi dengan Parti Wafd dan juga cadangan agar Ikhwan al-Muslimin menubuhkan satu parti baru untuk menjamin kesinambungan dalam arus politik perdana di Mesir.⁵⁰

Satu tulisan yang agak menarik untuk dijadikan rujukan di dalam kajian ini ialah tulisan Fauzi Zakaria. Tulisan mengenai Sayid Qutb ini agak penting untuk dilihat kerana beliau dianggap sebagai tokoh yang membawa perubahan radikal dalam mana-mana gerakan Islam. Tulisan beliau bermula dengan perjalanan hidup Sayid Qutb dan beberapa pandangan beliau mengenai konsep *hakimiyyah* yang begitu dominan dalam sesetengah gerakan Islam. Konsep ketuanan mutlak inilah yang menjadi asas kepada beberapa kumpulan radikal di dalam Islam. Walau bagaimanapun, penulis turut menyelitkan pandangan beberapa tokoh lain mengenai konsep ini sebagai perbandingan. Antara tokoh yang turut memberi pandangan

⁵⁰ Abdellah Sami Ibrahim Dalal, *al-Islamiyun wa al-Demokratiyah fi Misr 'Asafa wa Ramim*, (Kelompok Islam dan Demokrasi di Mesir), Kaherah:Maktabah Madbouly, 2006.

mengenai *hakimiyyah* ini ialah Aboul A'la al-Maududi, Said Hawa, Khomeini, Ali Shari'ati dan Muhammad Salim Madkur.⁵¹

Satu lagi tulisan yang perlu dijadikan bahan rujukan ialah tulisan 'Assam Abdel Fatah. Buku ini mengisahkan pembunuhan politik yang berlaku di seluruh dunia. Antara yang terlibat dengan pembunuhan ini ialah Hassan al-Banna. Beliau menulis mengenai tragedi pembunuhan Hassan al-Banna dan kedudukan sebenar peristiwa tersebut. Turut disebut di dalam kisah pembunuhan politik ini juga ialah pembunuhan Perdana Menteri Mesir, Mahmud Fahmi an-Nuqrashi. Penulis membuktikan bahawa Hassan al-Banna dan Ikhwan al-Muslimin tidak terlibat dengan perancangan untuk membunuh an-Nuqrashi. Penulis menyelitkan ungkapan Hassan al-Banna yang menjadi bukti bahawa beliau dan Ikhwan al-Muslimin menganggap bahawa tindakan membunuh sebagai bukan tindakan sebagai seorang Muslim. Begitu juga reaksi Hassan al-Banna yang menangis apabila dimaklumkan mengenai pembunuhan Khazindar, seorang hakim mahkamah di rumahnya.⁵²

Tesis Serpil Acikalin pula melihat mengenai pasang surut hubungan Ikhwan al-Muslimin dengan pemerintah Mesir dari tahun 1952-2008. Kajian di peringkat Sarjana ini menyatakan kelemahan polisi Anwar Sadat dan juga beberapa langkah yang telah diambil oleh Ikhwan al-Muslimin untuk terus berada dalam arus perdana sepanjang pemerintahan Anwar Sadat. Beliau menjelaskan tentang suasana politik dan cabaran yang dihadapi oleh Ikhwan al-Muslimin dan juga Anwar Sadat pada ketika itu. Beliau membahagikan era Anwar Sadat kepada dua bahagian, lima tahun awal

⁵¹ Fauzi Zakaria, *Pengaruh Pemikiran as-Syahid Sayid Qutb Terhadap Gerakan Islam di Malaysia*, Selangor: Jundi Resources, 2007.

⁵² 'Assam Abdel Fatah, *Igtiyalat Siasiah*, Kaherah: Dar al-Kitab al-Arabi, 2008.

pemerintahan Anwar Sadat menyaksikan hubungan baik antara Ikhwan al-Muslimin dengan Anwar Sadat. Seterusnya bahagian kedua pemerintahan memperlihatkan rasa tidak senang Anwar Sadat kepada Ikhwan al-Muslimin. Namun kajian beliau tidak melihat kepada majalah *ad-Dakwah* yang menjadi sumber utama penyampaian dakwah dan politik Ikhwan al-Muslimin pada ketika itu.⁵³

Tulisan Abd al-Monein Said dan Manfred W. Wenner adalah antara tulisan yang melihat pergolakan Ikhwan al-Muslimin sejak awal sehinggalah zaman Anwar Sadat. Beliau menjelaskan tentang kedudukan Ikhwan al-Muslimin dan cabaran yang dihadapinya. Beliau juga menjelaskan faktor-faktor yang mendorong kepada hubungan baik antara Ikhwan al-Muslimin dengan pemerintah terutamanya semasa pemerintahan Anwar Sadat.⁵⁴

Skop Kajian

Penyelidikan ini memberi tumpuan kepada isu-isu politik dan perkembangan dakwah dalam perjuangan Ikhwan al-Muslimin dari tahun 1970 sehingga tahun 1981. Kajian turut menumpukan kepada kesan yang berlaku terhadap persekitaran pada ketika itu sama ada di dalam mahupun di luar negara. Penyelidikan ini juga akan melihat apakah idea dan pendekatan semasa yang mendorong satu-satu isu diketengahkan kepada masyarakat.

⁵³ Serpil Acikalin, *Muslim Brotherhood's Relationship With Egyptian Governments from 1952 to 2008. An Accomodational and Confrontational Relationships*, Disertasi, Middle East Technical University: 2009.

⁵⁴ Said Aly, Abdul al-Monein and Manfred W. Wenner, 'Modern Islamic Reform Movements: The Muslim Brotherhood in Contemporary Egypt', *The Middle East Journal*, Vol. 36, No 3, Summer 1982.

Skop kajian ini hanya tertumpu pada zaman pemerintahan Anwar Sadat, Presiden Mesir yang memerintah bermula pada tahun 1970 sehingga tahun 1981. Kawasan yang terlibat dalam kajian ini hanya peristiwa yang berlaku di dalam negara Mesir sahaja dan tidak melibatkan negara lain. Fokus kajian juga hanya akan mengkaji gerakan Ikhwan al-Muslimin di Mesir sahaja dan tidak mengkaji Ikhwan al-Muslimin di tempat lain.

Skop tahun kajian ini juga mengambil kira bahawa Ikhwan al-Muslimin memasuki fasa pertukaran pucuk pimpinan Mesir dan ini amat penting untuk melihat pendirian dan juga hala tuju Ikhwan al-Muslimin selepas berakhirnya zaman Gamal Abdel Nasser. Suasana dan keperluan semasa banyak mempengaruhi gerak kerja Ikhwan al-Muslimin terutama sekali dalam mengukuhkan kedudukan politik dan dakwah di Mesir. Memandangkan media utama masyarakat pada ketika itu ialah akhbar dan majalah, Ikhwan al-Muslimin berjaya mendesak pemerintah untuk menerbitkan majalah dan akhbar sebagai satu usaha menyebarkan dakwah kepada masyarakat. Tahun 1970 – 1981 ini adalah merupakan tahun-tahun yang menyaksikan kedua-dua belah pihak mempunyai kepentingan masing-masing tetapi saling memerlukan antara satu sama lain. Penghujung karier Anwar Sadat menyaksikan pertembungan antara beliau dengan Ikhwan al-Muslimin dan diakhiri dengan pengharaman majalah *ad-Dakwah* serta pembunuhan ke atas beliau pada 6 Oktober 1981.

Pembahagian Bab

Penulis membahagikan kajian ini kepada tujuh bab termasuk pendahuluan dan kesimpulan. Bab satu akan membincangkan mengenai persoalan kajian, objektif kajian dan metodologi kajian yang digunakan dalam kajian ini. Turut dimuatkan di dalam bab ini ialah Kepentingan kajian dan kajian literatur. Bab ini juga akan membincangkan mengenai skop kajian yang dilakukan dalam kajian ini dan sistem penulisan yang ada dalam kajian ini.

Seterusnya, Bab Dua pula menyentuh mengenai sejarah dan latar belakang Mesir dan penubuhan Ikhwan al-Muslimin sebelum tahun 1970. Latar belakang ini amat penting untuk dinilai bagi menjelaskan faktor-faktor yang mendorong tertubuhnya Ikhwan al-Muslimin. Sejarah penubuhan Ikhwan al-Muslimin ini penting dan dapat memberi gambaran bagaimana suasana sekeliling pada ketika itu telah mendorong kepada orang anak muda Mesir untuk menubuhkan Ikhwan al-Muslimin. Bab ini juga mengulas secara ringkas kedudukan masyarakat di Mesir pada ketika itu yang membawa kepada proses penubuhan Ikhwan al-Muslimin.

Bab Dua juga membicarakan mengenai pengasas Ikhwan al-Muslimin iaitu Hassan al-Banna. Hassan al-Banna adalah penting di dalam Ikhwan al-Muslimin kerana beliau bukan sekadar pengasas tetapi juga dianggap sebagai pembaharu kepada gerakan Islam di seluruh dunia. Peranan dan pendekatan yang digunakan dalam mengembangkan Ikhwan al-Muslimin dikatakan agak luar biasa daripada pendekatan yang dilakukan oleh gerakan lain. Idea yang dikemukakan oleh Hassan al-Banna telah

dijadikan inspirasi kepada setiap individu Muslim yang terlibat dengan gerakan Islam. Modus operandi Ikhwan al-Muslimin turut disentuh di dalam bab ini untuk memberi gambaran yang sebenar mengenai perjalanan gerakan ini. Penampilan tunggal Hassan al-Banna dalam bab ini tidak bermakna Mursyidul Am yang lain tidak penting tetapi ini adalah kerana sebahagian besar Mursyidul Am yang lain berada di dalam penjara sewaktu memegang jawatan. Bab ini juga akan membicarakan sedikit latar belakang Gamal Abdel Nasser dan peranan Ikhwan al-Muslimin dalam revolusi yang telah berlaku pada tahun 1952.

Bab Tiga dalam kajian ini ialah untuk melihat kepada pemerintahan Anwar Sadat selaku Presiden Mesir, selepas mengambil alih pemerintahan setelah kematian mengejut Gamal Abdel Nasser. Penumpuan diberikan kepada kedudukan politik Anwar Sadat kerana ini akan membantu perkembangan Ikhwan al-Muslimin di Mesir. Anwar Sadat turut memperkenalkan beberapa dasar baru antaranya ialah dasar *infitah* iaitu pembukaan ekonomi yang lebih luas kepada semua pihak. Seterusnya yang paling besar dalam sejarah Mesir dan juga negara Arab ialah apabila Anwar Sadat menandatangani perjanjian damai dengan Israel dalam peristiwa perjanjian Camp David pada tahun 1978. Perjanjian ini adalah rentetan daripada peristiwa peperangan yang membawa kepada kekalahan Israel dalam Perang Youm Kippur pada tahun 1973.

Bab Empat pula menyentuh soal pendekatan politik yang diambil oleh Ikhwan al-Muslimin. Bab ini mengupas mengenai penglibatan awal Ikhwan al-Muslimin di dalam politik Mesir. Faktor-faktor yang membawa kepada penglibatan Ikhwan al-

Muslimin di dalam politik turut disentuh. Seterusnya bab ini mengulas mengenai matlamat utama penglibatan Ikhwan al-Muslimin di dalam politik. Ini adalah penting kerana penglibatan di dalam politik ini dilihat bercanggah dengan prinsip awal Ikhwan al-Muslimin di zaman Hassan al-Banna. Walaupun Hassan al-Banna pernah mencalonkan dirinya pada pilihan raya, namun penglibatan dalam kancah politik kepartian belum menjadi fokus utama Ikhwan al-Muslimin pada ketika itu. Seterusnya bab ini akan melihat bagaimana pendekatan yang digunakan oleh Ikhwan al-Muslimin untuk bergiat lebih aktif dalam arus politik perdana di Mesir. Bab ini juga mengambil kira bagaimana pengaruh politik Ikhwan memberi impak kepada kerajaan. Seterusnya bab ini turut melihat apakah strategi yang dilakukan oleh Ikhwan al-Muslimin untuk menempatkan diri dalam arus politik perdana di Mesir.

Bab Lima pula menumpukan kepada pendekatan dakwah Ikhwan al-Muslimin. Bab ini mengulas mengenai idea dakwah yang hendak diketengahkan oleh Ikhwan al-Muslimin di Mesir. Pemikiran dakwah ini penting kerana ia melibatkan polisi dan objektif penubuhan Ikhwan al-Muslimin itu sendiri. Seterusnya bab ini menjelaskan hubungan Ikhwan al-Muslimin dengan gerakan-gerakan Islam yang lain. Selain Ikhwan al-Muslimin, kumpulan-kumpulan tarekat turut mempunyai pengaruh dan pengikut yang ramai dalam kalangan pelbagai lapisan masyarakat. Walaupun tidak memberi impak kepada pemerintah secara langsung, namun mereka turut menyumbang dalam memberi sokongan kepada Ikhwan al-Muslimin. Bab ini juga menyentuh pengisian yang dilakukan oleh Ikhwan al-Muslimin di dalam kegiatan dakwah mereka. Tema-tema yang diketengahkan juga adalah penting untuk dilihat

dalam usaha Ikhwan al-Muslimin berdakwah sambil mendidik masyarakat dan juga ahli-ahli mereka sendiri.

Bab Enam pula membahaskan tentang kepentingan media cetak dalam merealisasikan pendekatan dakwah dan penyebaran pemikiran politik Ikhwan al-Muslimin. Selain menyenaraikan akhbar-akhbar dan majalah yang telah diterbitkan oleh Ikhwan al-Muslimin, bab ini akan turut membincangkan mengenai matlamat Ikhwan al-Muslimin menggunakan media cetak sebagai medium utama dalam menyampaikan dan mengembangkan idealisme mereka. Majalah utama yang menjadi rujukan di dalam bab ini ialah 65 keluaran majalah *ad-Dakwah* terbitan Ikhwan al-Muslimin sejak dari tahun 1976 sehinggalah tahun 1981. Majalah *ad-Dakwah* ini adalah antara bahan cetakan yang terakhir atas nama Ikhwan al-Muslimin dan mendapat sambutan di dalam dan di luar negara. Antara persoalan yang hendak ditimbulkan di dalam bab ini ialah kelonggaran yang diberikan oleh Anwar Sadat, Presiden Mesir pada ketika itu sehingga membolehkan majalah ini diterbitkan semula. Bab ini juga mengulas tema-tema yang diketengahkan oleh majalah ini dalam rangka untuk mendidik masyarakat. Bab ini juga membincangkan mengenai kesan dan pengaruh media cetak Ikhwan al-Muslimin kepada masyarakat di Mesir.

Bab terakhir ialah Bab Tujuh. Bab ini memberikan kesimpulan mengenai hasil penyelidikan secara keseluruhan. Bab ini juga menjurus kepada rumusan yang diperoleh oleh pengkaji dalam kajian ini dan juga pandangan daripada beberapa tokoh yang turut mengulas mengenai isu yang sama. Bab ini juga menumpukan kepada

pandangan secara keseluruhan tentang konflik dan tindakan pemerintah terhadap Ikhwan al-Muslimin.

Kesimpulan

Ikhwan al-Muslimin adalah merupakan satu gerakan yang berjaya mempengaruhi masyarakat di Mesir secara khusus dan kepada masyarakat dunia secara umumnya. Namun gerakan ini seringkali dianggap sebagai antipembangunan dan juga sebagai satu gerakan pelampau dan pengganas. Tanggapan ini adalah satu pandangan yang tidak benar dan lebih terpengaruh kepada propaganda Barat yang sentiasa mengaitkan gerakan Islam dengan keganasan. Hakikat yang sebenar dapat dilihat jika kita meneliti pendekatan dan idea yang telah dibawa dan disebarikan oleh gerakan ini.

Gerakan ini telah sedaya upaya mewujudkan keamanan dan cuba mengangkat kualiti umat Islam kepada satu keadaan yang lebih baik sejak ditubuhkan sehinggalah ke hari ini. Malah Hosni Mubarak juga pernah mengesahkan bahawa Ikhwan al-Muslimin tidak terlibat dengan apa-apa keganasan yang berlaku di Mesir terutama dalam pembunuhan Presiden Anwar Sadat. Penegasan ini sedikit sebanyak memberi ruang untuk Ikhwan al-Muslimin bergerak dengan selesa walaupun masih dibelenggu oleh pengharaman.

BAB DUA

LATAR BELAKANG MESIR DAN IKHWAN AL-MUSLIMIN SEBELUM TAHUN 1970

Pengenalan

Abad ke-19 menyaksikan pertarungan besar antara gerakan-gerakan Islam dengan penjajah di kebanyakan negara Islam di dunia. Sikap penjajah yang begitu rakus menguasai Dunia Islam dengan helah dan tipu daya menambahkan lagi usaha untuk membina semula kekuatan umat Islam. Kemunculan pelbagai gerakan Islam dengan pelbagai ideologi menunjukkan betapa hebatnya penentangan terhadap penjajah British. Abad ke-19 turut mencatatkan bagaimana penjajah mendominasi Dunia Islam untuk meraih keuntungan sama ada dari segi politik mahupun ekonomi. Selaras dengan itu, usaha membebaskan bumi umat Islam dikaitkan juga dengan usaha untuk membebaskan akidah umat Islam daripada beberapa ideologi dan fahaman yang menyimpang daripada syariat.

Bab ini akan dimulakan dengan melihat sejarah awal kelahiran semangat nasionalisme di Mesir. Gerakan pembebasan tidak akan berlaku tanpa adanya pencetus dan penggerak utama di peringkat awal. Faktor-faktor penyumbang kepada kesedaran rakyat harus juga diambil kira dalam menilai kesan sejarah. Perbincangan mengenai kelahiran nasionalisme ini bermula dari zaman Muhammad Ali Pasha (1769-1849) memerintah Mesir selepas Mesir bebas daripada taklukan Napoleon Bonaparte (1769-1821). Bab ini turut melihat sejarah kebangkitan Ikhwan al-Muslimin bermula dari

zaman penubuhan sehinggalah kematian Hassan al-Banna, pengasas gerakan ini. Sejarah ini penting untuk diketahui agar kita dapat melihat tujuan dan faktor yang membawa kepada penubuhannya. Bab ini diakhiri dengan membincangkan peranan Hassan al-Banna sebagai salah satu tokoh penting dalam kejayaan Ikhwan al-Muslimin. Perbincangan ini meliputi sejarah kelahiran dan latar kehidupan serta faktor yang mempengaruhi beliau untuk berjuang membebaskan rakyat Mesir daripada cengkaman penjajahan.

Penelitian terhadap latar belakang Hassan al-Banna ini sebagai tokoh penting dalam Ikhwan al-Muslimin ini tidaklah menafikan ketokohan pimpinan Ikhwan al-Muslimin selepas beliau terutamanya Hassan al-Hudhaibi yang mengambil alih Ikhwan al-Muslimin selepas kematian Hassan al-Banna. Namun penekanan ini adalah disebabkan oleh peranan Hassan al-Banna sebagai pengasas dan kewibawaan beliau sebagai pemimpin yang dihormati oleh kawan dan lawan.

Perkembangan Politik dan Nasionalisme di Mesir Sehingga 1922

Abad ke-18 dan ke-19, menyaksikan kedudukan umat Islam berada pada kedudukan yang amat lemah. Walaupun menduduki kawasan geografi yang sangat luas berbanding dengan umat lain, ternyata umat Islam tidak mampu mempertahankan kekuatannya sama ada dari segi politik mahupun sosial. Kelemahan umat Islam ini disebut oleh Abu Hasan Ali an-Nadwi (1914-1999) sebagai penyakit yang berpunca daripada kebakuan pemikiran dan ketandusan rohani. Kelemahan ini kemudiannya dilihat semakin parah apabila hampir semua negara Islam di seluruh dunia pada abad

ke-19 berada di bawah penjajahan Barat. Mereka menguasai dan mendominasi pemimpin Islam dan para intelektualnya untuk meraih pelbagai keuntungan sama ada dari segi ekonomi, politik mahupun sosial.¹

Mesir memasuki era moden apabila Napoleon Bonaparte (1769-1821) berjaya menewaskan tentera Mamluk dan menawan Mesir pada tahun 1798.² Walaupun hanya berada di Mesir selama tiga tahun, Napoleon Bonaparte berjaya membawa perubahan kepada Mesir.³ Antaranya ialah menubuhkan Dewan Penasihat di Kaherah dan kawasan-kawasan yang lain. Turut dibina ialah kilang membuat senjata dan peluru untuk tentera Perancis. Napoleon Bonaparte turut menubuhkan syarikat percetakan dan berjaya menerbitkan dua buah akhbar dan menyebarkan luaskan artikel-artikel daripada sarjana Perancis untuk dibaca oleh rakyat.⁴

Muhammad Ali Pasha (1769-1849) seterusnya mengambil alih pemerintahan daripada Perancis pada tahun 1801 dan dianggap sebagai Bapa Pemodenan Mesir.⁵ Beliau adalah pemerintah pertama memakai nama Kedif tetapi tidak diiktiraf oleh kerajaan Uthmaniah kerana berbeza dengan gabenor yang lain.⁶ Walaupun berjaya memodenkan Mesir, tetapi beliau terkenal kerana mempunyai reputasi yang buruk.

¹ Abu Hasan Ali an-Nadwi, *Islam and The World*, Lucknow: Academy Of Islamic Research and Publications, 1973, hlm. 108.

² Penaklukan Perancis ke atas Mesir bermula di Iskandariah. Mereka berjaya mengalahkan tentera Mamluk dalam peperangan Pyramid dan pemerintah Mamluk melarikan diri ke utara Mesir. Lihat Lois A Aroian & Richard P. Mitchell, *Timur Tengah dan Afrika Utara Moden*, terjemahan Mohammad Redzuan Othman, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1991, hlm. 79-80.

³ Pendudukan Perancis berakhir pada tahun 1802 dan Mesir diambil alih oleh Muhammad Ali yang datang dengan tentera Uthmaniyah pada tahun 1799. Lihat *ibid.*, hlm. 81.

⁴ Fadhlullah Jamil, *Islam di Asia Barat Moden, Penjajahan dan Pergolakan*, Shah Alam: Karisma Publications Sdn.Bhd, 2008, hlm. 207.

⁵ Albert M. Craig, et.al., *The Heritage Of World Civilizations*, Vol. 2, New Jersey: Pearson Education Inc. 2006, hlm.812.

⁶ *The New Encyclopaedia Britannica*, Vol. 18, Chicago: The University Of Chicago, 199, hlm. 137.

Beliau dianggap sebagai seorang yang kejam, tidak berperikemanusiaan, ganas dan sukakan kemewahan. Bahkan al-Jabarati, seorang ahli sejarah menyifatkan Muhammad Ali sebagai penipu dan sentiasa bersumpah palsu.⁷ Pada tahun 1809, Muhammad Ali telah melumpuhkan kelompok ulamak yang telah menyokong beliau sebagai pemerintah dan seterusnya pada tahun 1811 beliau telah membunuh sebahagian besar pimpinan Mamluk di Kaherah.⁸

Namun begitu Muhammad Ali Pasha berusaha untuk membentuk dan merubah struktur masyarakat mengikut model Barat terutamanya Perancis. Walaupun Perancis sudah tidak lagi berada di Mesir, beliau cuba membangunkan Mesir dengan mengemas kini sistem pendidikan dan memberi ruang untuk rakyat Mesir belajar ke luar negara terutama ke Perancis untuk menimba ilmu.⁹ Ramai anak rakyat Mesir telah dihantar ke Perancis termasuk Syeikh Hassan Attar (1766-1835) dan Syeikh Rifaat Tahtawi (1801-1873) dan kedua-duanya adalah lepasan dan ulamak al-Azhar.¹⁰ Setelah tamat belajar mereka akhirnya menjadi penyokong kuat Muhammad Ali dan menyebarkan fahaman kebangsaan dan pelbagai fahaman sosialis yang dipelajari di Perancis.¹¹

Muhammad Ali Pasha cuba menjadikan Mesir sebagai sebuah negara yang aman dan kuat untuk diri dan keluarganya.¹² Bagi mencapai hasrat tersebut beliau

⁷ Ali Muhammad as-Solabi, *Faktor Kebangkitan dan Sebab Kejatuhan Empayar Uthmaniah*, terjemahan. Salehan Ayub, Kuala Lumpur: Pustaka Salam Sdn Bhd, 2011, hlm. 450-461.

⁸ *The New Encyclopaedia Britannica*, hlm. 136.

⁹ Program penghantaran pelajar keluar negara telah dimulakan ketika zaman Muhammad Ali Pasha (1801-48). Lihat Thaneem Ushama, *Hasan al-Banna, Vision & Mission*, Kuala Lumpur: A.S. Noordeen, 1995, hlm. 4.

¹⁰ Hassan al- Attar adalah Syeikh al-Azhar dari tahun 1830-1835.

¹¹ Ali Muhammad as-Solabi, *Faktor Kebangkitan dan Sebab Kejatuhan Empayar Uthmaniah*, hlm. 470.

¹² Lois A Aroian & Richard P. Mitchell, *Timur Tengah dan Afrika Utara Moden*, hlm. 90.

telah membuka beberapa buah sekolah moden untuk melatih tenteranya. Selain memaksa golongan petani menceburi ketenteraan, beliau turut menaikkan cukai dan memperkenalkan sistem monopoli dalam pertanian untuk menarik golongan ini menjadi tentera. Sekolah-sekolah tinggi dan kolej ditubuhkan dan graduan yang keluar daripada pusat-pusat ini akan dimasukkan ke dalam bidang ketenteraan dan pentadbiran.¹³

Walaupun banyak usaha yang dilakukan oleh Muhammad Ali Pasha kepada pembangunan Mesir, tetapi kebanyakan perubahan tersebut hanya tertumpu kepada menambah kekuatan ketenteraan. Beliau mengabaikan soal kerohanian dalam pentadbiran. Peranan ulamak semakin mengecil dan sesiapa yang tidak bersetuju dengan pemerintah akan dibuang negeri. Antara yang telah menerima nasib akibat enggan berkompromi dengan kerajaan ialah Umar Mukram dan Syeikh Ahmad al-Tantawi.¹⁴

Muhammad Ali diganti oleh anaknya Ibrahim Pasha (1789-1848), seorang Jeneral tentera Mesir yang banyak berada di medan pertempuran. Pada awal pemerintahan Muhammad Ali Pasha iaitu pada tahun 1816-1818, beliau telah diarah untuk memerangi golongan Wahabi di Najd dan menawan utara Sudan. Namun Usia Ibrahim tidak panjang. Beliau meninggal dunia pada tahun 1848 dan diganti oleh cucu Muhammad Ali Pasha iaitu Abbas Hilmi atau Abbas 1 (1812-1854). Abbas Hilmi memerintah Mesir dari tahun 1848-1854.¹⁵ Selepas Abbas 1, Mesir diperintah pula oleh Muhammad Said (1822-1863) iaitu anak keempat Muhammad Ali yang

¹³ Fadhlullah Jamil, *Islam di Asia Barat Moden, Penjajahan dan Pergolakan*, hlm. 208.

¹⁴ Ibid., hlm. 210.

¹⁵ *The New Encyclopaedia Britannica*, hlm. 137.

memerintah Mesir bermula dari tahun 1854-1863. Kedua-dua pemerintah selepas Muhammad Ali ini tidak mempunyai banyak catatan cemerlang seperti Muhammad Ali namun berjaya membina landasan kereta api daripada Iskandairah ke Kaherah dan seterusnya disambung ke Sudan.¹⁶

Pengganti Muhammad Ali tidak mempunyai cita-cita yang tinggi kecuali Kedif Ismail Pasha (1830-1895) yang memerintah pada tahun 1863-1879.¹⁷ Kesan buruk terhadap pemerintahan Mesir bermula apabila Kedif Sa'id (1822-1863) mengizinkan Ferdinand de Lesseps, bekas Duta Perancis untuk menggali satu terusan di Segenting Suez.¹⁸ Tidak banyak yang dapat dilakukan oleh Kedif Sa'id semasa pemerintahannya yang dibebani dengan hutang. Beliau hanya berjaya menaikkan anak watan Mesir dalam angkatan tentera ke pangkat pegawai. Tetapi dalam masa yang sama beliau mengabaikan pendidikan al-Azhar dan tidak mempedulikan sebarang rancangan baru pendidikan awam.¹⁹

Kedif Sa'id menimbunkan hutang yang banyak dan ini terpaksa ditanggung oleh Kedif Ismail yang mengambil alih pemerintahan. Namun ahli sejarah mengatakan walaupun Sa'id seorang pemboros dan banyak berhutang tetapi Kedif Ismail yang dikatakan hebat dalam pengurusan telah meninggalkan Mesir dengan jumlah hutang

¹⁶ Ibid., hlm. 137.

¹⁷ Fadhlullah Jamil, *Islam di Asia Barat Moden*, hlm. 210.

¹⁸ Ferdinand telah bersahabat dengan salah seorang daripada 84 orang anak Kedif Sa'id. Sebaik sahaja beliau mendapat perwarisan kerajaan Mesir pada tahun 1854, maka Ferdinand diberi layanan istimewa dan hak konsesi terusan. Lihat Lois A Aroian & Richard P. Mitchell, *Timur Tengah dan Afrika Utara Moden*, hlm.111.

¹⁹ Ibid., hlm.111.

yang jauh lebih banyak.²⁰ Kedif Ismail adalah seorang yang berjiwa besar. Beliau ingin menjadikan Mesir satu negara yang cekap dan moden. Dengan kewangan yang terhad dan bebanan hutang terdahulu, Kedif Ismail terpaksa meminjam daripada pemilik-pemilik bank di Eropah yang sanggup memberikan pinjaman dengan harapan mendapat pulangan yang besar.²¹

Kewangan negara menjadi semakin runcing sehingga memaksa Kedif Ismail menjual semula 44% saham biasa Syarikat Terusan Suez yang dimilikinya.²² Benjamin Disraeli membeli saham itu bagi pihak British tetapi Kedif Ismail masih belum dapat menyelesaikan masalah hutang negara. Pada tahun 1876, Kedif Ismail mengakui bahawa negara tidak lagi mampu membayar gaji pegawai-pegawai kerajaan. Satu suruhanjaya mengenai hutang ditubuhkan dan British bersama Perancis menjadi pengawalnya. Walaupun Mesir mengalami proses transformasi yang pesat dan merangkumi kehidupan rakyat tetapi juga banyak menimbulkan hutang dan akhirnya Kedif Ismail diturunkan oleh British dan diganti oleh puteranya Kedif Tawfiq (1852-1892).²³

Kedif Tawfiq mengambil alih pemerintahan Mesir pada tahun 1879-1892. Setelah memegang tampuk pemerintahan, Tawfiq mengambil langkah yang lebih berwaspada terhadap British. Akibat daripada krisis kewangan sistem dwi kawalan telah diwujudkan pada tahun 1876 yang menyaksikan British dan Perancis mengawal

²⁰ Kedif Sa'id dikatakan meninggalkan Mesir dengan hutang sebanyak £3-4 juta (Mesir) tetapi Kedif Ismail telah meninggalkan hutang lebih jumlah yang banyak iaitu £100 juta (Mesir) di akhir pemerintahannya pada tahun 1879. *ibid.*, hlm. 112.

²¹ *Ibid.*, hlm. 112.

²² *Ibid.*, hlm 110-111. Lihat juga Hamka, *Sejarah Umat Islam*, Kuala Lumpur: Pustaka Antara, 1965, hlm. 218.

²³ *Ibid.*, hlm. 115.

kewangan dan perbendaharaan Mesir.²⁴ Pada masa yang sama, wujud dalam pasukan tentera Mesir sekumpulan pegawai tentera yang diketuai oleh Ahmad Urabi (1841-1911) bersama dengan kelompok yang tidak setia dengan Kedif dan marah dengan penguasaan Eropah dalam kewangan Mesir.²⁵

Bagi mengukuhkan kedudukan Kedif, British dan Perancis memutuskan untuk campur tangan dengan menghantar satu armada ke Iskandariah pada bulan Jun 1882. Ahmad Urabi yang pada ketika itu adalah Menteri Pertahanan bertindak membina kubu pertahanan bagi melindungi pelabuhan tersebut. Pertempuran 10 jam itu menyebabkan Iskandariah lumpuh dan terbakar, British menyalahkan Urabi yang menjadi punca berlakunya peristiwa tersebut. Kedif Tawfiq turut mengisytiharkan Ahmad Urabi sebagai pemberontak pada 24 Julai 1882. Kaherah akhirnya dapat ditawan oleh British pada 14 September 1882 dan kekal sehingga tahun 1956.²⁶ Ahmad Urabi telah ditangkap dan dibuang negeri ke Sri Lanka.²⁷

Pemberontakan Urabi ini adalah perjuangan mempertahankan kepentingan rakyat Mesir. Kemarahan bertambah apabila para pegawai peringkat rendah tidak diberi peluang yang sama dalam soal kenaikan pangkat berbanding pegawai berketurunan Turki-Circassia. Kegagalan Ahmad Urabi ini telah menimbulkan kekecewaan dalam kalangan masyarakat Mesir sehinggalah pada awal abad ke-20. Tambahan pula kedudukan politik negara-negara Islam pada abad ke-19 tidak begitu baik kerana hampir keseluruhan negara ini dijajah oleh imperialis Barat. Kebangkitan

²⁴ *The New Encyclopaedia Britannica*, hlm. 138.

²⁵ *Ibid.*, hlm. 138.

²⁶ Lois A Aroian & Richard P. Mitchell, *Timur Tengah dan Afrika Utara Modern*, hlm. 116. Lihat juga Hamka, *Sejarah Umat Islam*, hlm. 218. Lihat juga *The New Encyclopaedia Britannica*, hlm. 138.

²⁷ Hamka, *Sejarah Umat Islam*, hlm. 219.

semangat kesedaran ini sebenarnya timbul sejak daripada gerakan pembaharuan yang dibawa oleh Jamal al-Din al-Afghani (1838-1897). Beliau mengemukakan idea agar menggunakan segala kekuatan umat yang ada bagi mengembalikan kegemilangan Islam dan kekuatan umatnya. Semasa di Kaherah, beliau sempat bertemu dengan guru-guru serta pelajar-pelajar di Universiti al-Azhar.²⁸

Perjuangan Jamal al-Din al-Afghani ialah untuk membangkitkan kembali umat Islam daripada kepompong lama dan menggunakan kebaikan yang telah dicipta oleh Barat untuk mempertingkatkan kualiti diri sendiri.²⁹ Beliau berusaha untuk meyakinkan umat agar beramal dengan Islam dengan betul untuk berjaya dalam semua bidang dan menjadi pelopor umat seluruhnya. Namun usia perjuangan Jamal al-Din al-Afghani dalam mengembangkan idea revolusi dan antipenjajah tidak membawa banyak kesan kepada masyarakat Mesir kerana beliau tidak lama berada di sana akibat dihalau oleh British. Namun perjuangan beliau disambung oleh salah seorang pengikutnya iaitu Muhammad Abduh (1849-1905).³⁰

Muhammad Abduh membawa mesej yang sama seperti Jamal al-Din al-Afghani juga turut dibuang lalu lari ke Perancis. Turut membantu Muhammad Abduh pada ketika itu seorang lagi tokoh Islam yang berasal dari Syria iaitu Muhammad Rashid Rida (1865-1938). Mereka menyampaikan idea mereka mengenai

²⁸ Jamal al-Din kelahiran Iran telah sampai ke Mesir selepas dihalau dari Turki dan berada di Mesir selama lebih kurang tujuh tahun dan perbelanjaan hidup beliau di Mesir telah ditaja oleh kerajaan Mesir. Lihat Abdel Aziz Mat Ton, *Politik al-Imam*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 2000 hlm. 140.

²⁹ Thameem Ushama, *Hassan al-Banna*, hlm. 6.

³⁰ Syeikh Muhammad Abduh dilahirkan pada tahun 1849 di dalam daerah kelahiran Hassan al-Banna. Beliau diusir ke Perancis kerana penglibatan beliau dengan Ahmad Urabi. Beliau bertemu dengan Jamal al-Din al-Afghani di Perancis dan menerbitkan majalah *al-'Urwah al-Wuthqa* mengenai anti penjajah. Beliau meninggal dunia pada 11 Julai 1905 dan dimakamkan di Iskandariah. Lihat Fadhlullah Jamil, *Islam di Asia Barat Moden*, hlm. 227.

perkembangan Islam melalui beberapa tulisan yang dimuatkan di dalam majalah *al-Manar*.³¹ Idea pencerdasan umat masih sama tetapi Muhammad Abduh dan Muhammad Rashid Rida mempunyai cara tersendiri dalam mendidik rakyat. Selain menggunakan pendekatan penerbitan majalah, Muhammad Abduh menggunakan peluang sebagai Mufti Mesir untuk membentuk dasar pelajaran nasional agar masyarakat terdidik dengan sempurna.³²

Dari sudut politik, peristiwa Pemberontakan Urabi menyaksikan kelahiran beberapa pertubuhan politik yang bertujuan memupuk kesedaran kepada rakyat Mesir.³³ Kumpulan yang pertama lebih merupakan satu gerakan yang cintakan Islam dan tanah air dan menggunakan nama *Hizbul al-Watani* (1907).³⁴ *Hizbul al-Watani* dipimpin oleh tokoh nasionalis iaitu Mustafa Kamil (1874- 1908).³⁵ Antara pemimpin yang turut berjuang memperkukuh kumpulan ini ialah dua orang ulamak pada ketika itu ialah Muhammad Farid Wajdi dan Abdel Aziz al-Jawish. Apa yang dilakukan oleh mereka untuk membangkitkan kesedaran terutama melalui syair-syair yang

³¹ Majalah *al-Manar* diusahakan oleh Muhammad Abduh dan Rasyid Rida telah dilantik menjadi ketua pengarangnya. Majalah ini amat berpengaruh di Mesir dan menjadi panduan kepada tokoh reformis yang lain termasuk dari Tanah Melayu seperti Syeikh Tahir Jalaluddin yang sempat bersama-sama dengan mereka dan menyimpan majalah tersebut. Lihat Abdul Aziz Mat Ton, *Politik al-Imam*, hlm. 162.

³² *Ibid.*, hlm. 156.

³³ Hasan al-Banna, *Detik-Detik Hidupku*, terjemahan Wan Jaffree Wan Sulaiman, Kuala Lumpur: Pustaka Salam, 1989, hlm. 10.

³⁴ Nama parti *Hizbul al-Watani* ini telah mula digunakan oleh Ahmad Urabi semasa awal penglibatan beliau dalam politik pada tahun 1881. Namun Mustafa Kamil secara rasminya dan diiktiraf menubuhkan parti ini pada tahun 1895. Lihat Fadhlullah Jamil, *Islam di Asia Barat Modern*, hlm. 225; *The New Encyclopaedia Britannica*, hlm. 138.

³⁵ Mustafa Kamil dilahirkan pada 14 Ogos 1874. Mendapat pendidikan di sebuah sekolah undang-undang di Kaherah dan kemudian melanjutkan pelajaran di Universiti Toulouse, Perancis. Beliau memulakan kegiatan sebagai wartawan dan seorang pemikir politik yang hebat. Beliau menggunakan akhbar *al-Liwa* sebagai medan untuk mencurahkan pandangan sebagai seorang wartawan dan undang-undang. Parti ini ditubuhkan secara rasmi pada tahun 1907. Beliau meninggal dunia pada 10 Februari 1908.

membangkitkan semangat telah menimbulkan kemarahan dan kebimbangan di pihak British dan Raja Mesir sendiri.³⁶

Pertumbuhan gerakan dan pertumbuhan Islam juga wujud dengan banyaknya selain daripada pertumbuhan politik. Ini adalah disebabkan oleh penjajahan yang dilakukan oleh British yang memaksa rakyat Mesir bangun untuk mempertahankan Islam dan umatnya. Rata-rata pertumbuhan dan gerakan ini mempunyai objektif untuk menanam nilai-nilai Islam dalam jiwa umat yang semakin lemah akibat penjajahan terutama menerapkan Islam dalam aktiviti-aktiviti harian mereka. Namun terdapat juga pejuang nasionalis dan sosialis yang menubuhkan kumpulan masing-masing dengan tujuan dan matlamat mereka yang tersendiri. Pada ketika itu hampir 135 persatuan dan organisasi pelbagai ideologi tumbuh di Mesir sebelum dan selepas Perang Dunia Pertama.³⁷

Walau bagaimanapun sebahagian daripada pertumbuhan-pertumbuhan ini ada yang memberi kesan dan pengaruh kepada masyarakat Mesir dan ada juga yang tidak. Selain daripada Ikhwan al-Muslimin sebagai pertumbuhan yang paling berpengaruh, pertumbuhan Islam yang awal lagi sebelum itu seperti *Jamaah as-Shabab al-Muhammad* dan *Shubban al-Muslimin* juga boleh dianggap mempunyai pengaruh dan pengikut mereka sendiri. Tidak kurang daripada 37 pertumbuhan berorientasikan agama bergerak dan mempunyai lingkaran pengaruh mereka sendiri dikenal pasti pada ketika itu selain daripada Ikhwan al-Muslimin.³⁸

³⁶ Ibid., hlm. 10.

³⁷ Thaneem Ushama, *Hasan al-Banna*, hlm. 18.

³⁸ Ibid., hlm. 19. Sila lihat lampiran A.

Wujudnya banyak pertubuhan yang berorientasikan agama ini adalah disebabkan berlakunya perbezaan pegangan dan pendekatan. Secara umumnya kelompok berfahaman agama terbahagi kepada tiga golongan. Golongan pertama adalah golongan tradisional yang dipelopori oleh lulusan Universiti al-Azhar iaitu salah satu pusat pengajian Islam tertua di dunia. Mereka disokong oleh beberapa ulamak tradisional yang lahir daripada universiti ini. Golongan tradisi ini menolak pendekatan pemikiran agama untuk diselaraskan dengan pemikiran moden. Yang jelas, kelompok ini tegas dalam menolak orientasi sekular yang memisahkan antara agama dan kehidupan. Selain daripada itu, kelompok ini mempunyai hubungan yang baik dengan pihak istana dan kerajaan walaupun mempunyai dan menjalankan dasar sekular.

Golongan yang kedua pula adalah golongan reformasi moden. Kelompok ini diwakili oleh murid-murid Muhammad Abduh. Mereka berusaha memberi kesedaran mengenai masalah umat Islam, mengajak kepada pembaharuan dalam pemikiran umat dan cuba menyatukan pemikiran Islam ini dengan fahaman serta pendekatan moden. Mereka mengambil pendekatan dan nilai-nilai Barat yang boleh diamalkan dalam sistem kehidupan seharian umat Islam.³⁹

Golongan ketiga pula ialah golongan yang diwakili oleh kelompok reformasi yang konservatif. Mereka ini terdiri daripada pengikut-pengikut Muhammad Rashid Rida. Pendekatan yang diperjuangkan oleh kelompok ini lebih kurang sama dengan kelompok yang kedua tadi cuma mereka lebih cenderung kepada aliran salafi.

³⁹ Said Aly, Abdel al-Monein dan Manfred W. Wenner, "Modern Islamic Reform Movements: The Muslim Brotherhood in Contemporary Egypt", *The Middle East Journal*, Vol. 36, No. 3, 1982.

Kelompok ini mengajak kepada pembaharuan yang boleh mengangkat imej dan maruah umat Islam serta memperkasa ijtihad-ijtihad baru. Kelompok kedua dan ketiga ini pada misinya bersatu dalam mengajak manusia kepada kemurnian Islam, keluar dan membebaskan diri daripada taklid dan pengaruh *bidaah* yang melanda umat Islam. Yang berbeza antara kedua-duanya ialah jalan keluar bagi segala masalah itu. Kedua-dua kelompok ini mempunyai pengikut mereka sendiri yang saling hormat menghormati antara satu sama lain.⁴⁰

Pada ketika inilah wujud pelbagai parti nasionalis bagi mencapai matlamat untuk membangunkan masa depan rakyat Mesir. Satu-satu parti yang paling berpengaruh pada ketika itu ialah Parti Wafd yang dipimpin oleh Saad Zaghloul (1859-1927). Antara tokoh-tokoh besar dalam kepimpinan parti ini ialah Mustafa an-Nahas, Makram Ubayd, Ahmad Mahir, Mahmud Fahmi dan al-Nuqrashi. Sebahagian besar mereka pernah menjadi Perdana Menteri Mesir. Akibat sengketa dalaman, Ahmad Mahir dan Mahmud al-Nuqrasi membentuk lagi sebuah parti lain iaitu Parti Sa'dist, manakala Ubayd pula membentuk satu kumpulan baru iaitu Kumpulan Wafdist yang mengaku lebih nasionalis daripada yang lain.⁴¹ Parti Wafd menjadi semakin lemah selepas kematian Saad Zaghloul pada tahun 1927.⁴²

Antara parti yang terawal di Mesir ialah Parti Liberal Berpelembagaan, iaitu sebuah parti yang menggantikan Parti Ummah.⁴³ Antara tokoh yang pernah memimpin

⁴⁰ Ibid., hlm. 45.

⁴¹ Lois A Aroian & Richard P. Mitchell, *Timur Tengah dan Afrika Utara Modern*, hlm. 211.

⁴² Fadhlullah Jamil, *Islam di Asia Barat Modern*, hlm. 236.

⁴³ Parti Umma ditubuhkan pada tahun 1907-1925 tetapi sesetengah pendapat mengatakan bahawa Parti Liberal Berpelembagaan ini ditubuhkan oleh mereka yang telah meninggalkan Parti Wafd. Lihat ibid., hlm. 211.

parti ini ialah Adli Yakan, Ahmad Lutfi al-Sayid, Ismail Sidqi dan Abdel Khalid Tharwat. Pada tahun 1930, Ismail Sidqi telah keluar daripada parti ini untuk menjadi Perdana Menteri. Beliau akhirnya membentuk sebuah parti baru iaitu Parti Rakyat. Ismail Sidqi memerintah dengan kejam dan ekonomi Mesir merosot sekaligus menyebabkan Kabinet Ismail Sidqi akhirnya dibubarkan. Parti Rakyat seterusnya tidak mendapat sambutan rakyat.⁴⁴

Latar Belakang Hassan al-Banna (1906-1949)

Hassan al-Banna adalah merupakan pengasas gerakan Ikhwan al-Muslimin.⁴⁵ Gerakan tersebut adalah merupakan gerakan yang mendapat sambutan rakyat dari peringkat bawahan yang terbesar di Timur Tengah. Ketokohan kepimpinan Hassan al-Banna tidak dapat dinafikan bermula daripada penubuhan Ikhwan al-Muslimin sehinggalah beliau meninggal dunia pada tahun 1949. Oleh sebab itulah amat sukar sekali mengisi kekosongan beliau dalam Ikhwan al-Muslimin selepas kematiannya dan berlarutan selama dua tahun sehinggalah diganti dengan Hassan al-Hudhaibi (1891-1973). Aktiviti dan pergaulan Hassan al-Banna bermula daripada sekolah asas sehinggalah ke peringkat universiti banyak membentuk pemikiran dan semangat beliau untuk mengerakkan sebuah pertubuhan yang berpengaruh. Latar belakang keluarga juga memainkan peranan penting untuk membentuk jati diri Hassan al-Banna dan kemampuannya berkomunikasi dengan masyarakat dalam misi dakwah nya.⁴⁶

⁴⁴ Lois A Aroian & Richard P. Mitchell, *Timur Tengah dan Afrika Utara Modern*, hlm. 211.

⁴⁵ Lihat lampiran B.

⁴⁶ Kemampuan ini dapat dilihat apabila beliau bertemu dengan beberapa orang ulamak besar di Mesir antaranya Syekh Yusuf Dajwy, Syekh Muhammad Saad dan juga hartawan Hj Mustafa. Pada peringkat awal, tokoh-tokoh ini keberatan tetapi Hassan al-Banna berjaya meyakinkan mereka dan

Gaya kepimpinan Hassan al-Banna kelihatan sejak dari awal usia lagi. Sokongan daripada keluarga dan juga adik-beradik membolehkan lahirnya idea pengislahan yang lain daripada aktiviti-aktiviti dakwah yang sedia dilaksanakan di Mesir. Tokoh seperti beliau sememangnya sukar diganti sama ada dari segi idea, usaha mahupun daripada segi kesungguhannya untuk melihat Islam diterima pakai oleh setiap individu Muslim.

Hassan al-Banna dilahirkan pada 14 Oktober 1906 bersamaan dengan hari Ahad, 25 Sya'ban 1324 Hijrah di Kampung Shamsyirah⁴⁷, Mahmudiah⁴⁸ dalam daerah Buhaira yang terletak 90 kilometer dari Kaherah. Beliau adalah anak sulung kepada Syeikh Ahmad bin Abdel Rahman al-Banna seorang tukang membaiki jam di daerah tersebut. Beliau adalah seorang yang kuat berpegang kepada agama sesuai dengan imej beliau sebagai lepasan Universiti al-Azhar semasa zaman Syeikh Muhammad Abduh. Walaupun mempunyai kerjaya sebagai membaiki jam tetapi Syeikh Ahmad amat prihatin tentang ilmu-ilmu Islam terutamanya ilmu-ilmu hadis dan mempunyai perpustakaan sendiri.⁴⁹ Syeikh Ahmad juga telah menyusun semula beberapa kitab-kitab hadis antaranya *Musnad Imam bin Hambal*, *Musnad Imam Syafie* dan menyusun musnad ini mengikut bab yang mudah difahami dan dibaca.⁵⁰

mereka menyokong bahkan menyediakan ruang untuk beliau mengajar agama. Lihat Agus Hakim, *Riwayat Hidup Hassan al-Banna*, Kelantan: Pustaka Aman Press Sdn Bhd, 1977, hlm. 44.

⁴⁷ Mahmud Abdel Halim, *al-Ikhwān al-Muslimin, Ahdas Sonaat at-Tarikh*, (Ikhwān al-Muslimin, Peristiwa Yang Berlaku Menurut Sejarah), Kaherah: Dar ad-Dakwah 1999, hlm. 47.

⁴⁸ Khozin Abu Faqih, Lc, *Bersama 5 Mursyid 'am Ikhwān al-Muslimin*, hlm. 16.

⁴⁹ Mahmud Jamik, *Wa Araftu al-Ikhwān*, hlm. 15.

⁵⁰ Hassan al Banna, *Detik-detik hidupku*, hlm. 35.

Hassan al-Banna adalah anak sulung daripada tujuh adik beradik. Adiknya terdiri daripada Abd Rahman al-Banna, Fatimah al-Banna, Muhammad al-Banna, Abdel Basit al-Banna, Jamal al-Banna dan Fauziah al-Banna. Beliau juga mempunyai seorang adik tiri bernama Faridah al-Banna iaitu anak kepada isteri kedua ayahnya.⁵¹ Tidak dapat dinafikan bahawa latar belakang keluarga Hassan al-Banna yang berpendirian teguh dengan agama ini banyak membantu beliau dalam memperluas pengaruhnya dalam kalangan masyarakat tempatan selain daripada penguasaan ilmu pendidikan dan semangat yang kental daripada Hassan al-Banna sendiri. Beliau telah berkahwin dengan seorang gadis dari Ismailia bernama Latifah Hj Hussin as-Suli dan dikurniakan enam orang anak.⁵² Lima daripadanya perempuan dan seorang lelaki iaitu Sana'a, Wafa', Raja'a, Hajir dan Istisyhad yang dilahirkan ketika Hasaan al-Banna mati ditembak pada tahun 1949. Ahmad Saiful Islam, anak lelaki tunggal beliau juga pernah dipenjara selama 25 tahun ketika zaman Gamal Abdel Nasser. Selepas berkahwin dan markas dakwah Ikhwan al-Muslimin berpindah maka beliau dan keluarga menyewa di sebuah apartmen lama di kawasan as-Saiyidah Zainab, Kaherah.⁵³

Hassan al-Banna mendapat pendidikan awal daripada bapanya sendiri terutama dalam usahanya menghafal al-Quran. Hassan al-Banna seterusnya dimasukkan ke Madrasah Ar-Rasyad ad-Diniyyah untuk belajar dengan seorang ulamak terkenal iaitu Syeikh Muhammad Zahran. Hassan al-Banna hidup dalam suasana alim ulamak, mencintai agama serta jauh daripada kesibukan kota dan mempunyai akhlak dan adab

⁵¹ Ibid., hlm. 35.

⁵² Ibid., hlm. 36.

⁵³ As-Saiyidah Zainab merupakan Pusat Pergerakan Ikhwan al-Muslimin, sehingga sekarang terdapat sebuah kedai buku yang menerbit dan menjual buku-buku Ikhwan al-Muslimin.

yang baik.⁵⁴ Namun kehidupan Hassan al-Banna banyak dipengaruhi oleh idea kesufian. Ini mungkin timbul apabila beliau mempelajari dan menuntut Tarekat Hasafiah⁵⁵ yang mementingkan kebersihan rohani, adab dan akhlak.⁵⁶

Setelah itu beliau berpindah ke Damanhur untuk memasuki sekolah perguruan dan berjaya mendapat tempat pertama dalam peperiksaan akhirnya. Syeikh Ahmad, ayahnya pernah menyebut bahawa anaknya (Hassan al-Banna) bukan seperti kanak-kanak lain, sejak daripada kecil beliau sudah mula bertanya mengenai alam, bulan dan pencipta manusia ini. Semasa di Damanhur, beliau didedahkan dengan aktiviti luar dan menubuhkan *Jam'iah Ikhwan al-Adabiah*, *Jam'iah Hasafiah Khairiah* dan Pertubuhan *Makarimul Akhlak Islamiah*. Beliau mengaji dengan Syeikh Hassan Hizbek yang juga sahabat karibnya tentang kitab *Ihya' Ulumuddin* karya Imam al-Ghazali, dan seringkali dapat berkumpul bersama-sama tokoh-tokoh besar dan ulamak-ulamak. Aktiviti di Damanhur ini banyak dihabiskan dengan iktikaf di masjid ketika Ramadan, membaca wirid-wirid, bersembahyang tahajud, mengadakan perkelahan, mengunjungi ulamak yang masih hidup dan menziarahi makam ulamak yang telah meninggal dunia misalnya Syeikh Sayid Sanjar, seorang tokoh Tarekat Hasafiyah.⁵⁷

⁵⁴ Mahmud Jamik, *Wa Araftu al- Ikhwan*, hlm. 15.

⁵⁵ Tarekat tasawuf merupakan satu organisasi bagi melaksanakan aktiviti pembersihan jiwa dan mendidik rohani melalui pengamalan zikir yang tersusun. Lihat Mohd Zaidi Ramli, *Enakmen Tarekat Tasawwuf: Satu Penjelasan*, Negeri Sembilan: Jabatan Mufti Negeri Sembilan, 2007. hlm. 5. Tarekat Hasafi telah diasaskan oleh Syeikh Hasanain al-Hasafi. Syeikh Hasanain adalah merupakan salah seorang ulamak al-Azhar dan pakar dalam mazhab as-Syafie. Semasa zaman itu, tarekat ini telah dipimpin oleh Syeikh Abdel Wahab Hasafi, anak Syeikh Hasanain al-Hasafi. Lihat Zulkifli Mohamad al-Bakri dan Mohd Faisal Fadzil, *as-Syahid Hassan al-Banna, Pengasas Ikhwan Muslimin*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa & Pustaka, 2010, hlm. 40.

⁵⁶ Saari Sungib, *Tokoh-Tokoh Besar Gerakan Islam Dalam Sejarah*, Petaling Jaya: Rijal Media, 2010 hlm. 100.

⁵⁷ Hassan al- Banna, *Mudhazkirat ad-Da'wah wa al-Da'iyah*, (Catatan Dakwah dan Pendakwah), Kaherah: Dar at-Tauzi' wa al- Nasr al-Islamiah, 1986, hlm. 16.

Kecerdasan Hassan al-Banna dalam pembelajaran juga agak memberangsangkan. Ini disebut dengan jelas oleh Mahmud Abdel Halim dalam tulisannya yang menyebut bahawa Hassan al-Banna tidak mempunyai masa cukup untuk membaca buku kerana bekerja di kedai buah-buahan. Terdapat catatan yang menceritakan bagaimana pada malam peperiksaan, beliau telah bermimpi bertemu dengan seorang lelaki yang terdapat buku rujukan di tangannya untuk peperiksaannya yang akan dihadapi pada esok hari. Lelaki tersebut membuka muka surat tertentu lalu menyuruhnya membaca setiap helaian yang dibukanya. Apabila terjaga di subuh hari beliau mendapati dirinya telah hafal apa yang telah dibacanya dalam mimpi. Itulah yang berlaku pada setiap kali peperiksaannya.⁵⁸

Hassan al-Banna akhirnya telah lulus dengan cemerlang di sekolah perguruan lalu ditawarkan pula ke Dar al-Ulum, Universiti Kaherah walaupun pada ketika itu beliau berumur 16 tahun. Beliau telah berpindah ke Kaherah dan pendedahan di Kaherah ini banyak mengubah corak pemikiran beliau. Semasa di Kaherah inilah idea kesufian yang mempengaruhi beliau pada awalnya telah berubah dan dipengaruhi oleh idea yang dibawa oleh Muhammad Abduh, Jamal al-Din al-Afghani dan Rashid Rida. Di sini jugalah beliau begitu banyak mengkritik idea-idea Barat terutama dalam menyusun sistem pembelajaran dan falsafah. Beliau banyak berkongsi dan membaca pandangan yang dibawa oleh Rashid Rida dalam majalah *al-Manar* yang diterbitkan oleh Rida sehinggalah kematian beliau pada tahun 1938.⁵⁹

⁵⁸ Mahmud Abdel Halim, *al-Ikhwan al Muslimun*, hlm. 47.

⁵⁹ 'Interview with Abu Rabi about Sayid Qutb', www.religion.info, 12 November 2015.

Setelah tamat pengajian di Darul al-Ulum ketika berusia 21 tahun, Hassan al-Banna terpaksa membuat keputusan untuk mengambil biasiswa untuk belajar ke luar negara ataupun bekerja dengan Jabatan Pelajaran sebagai seorang guru. Kebetulan pula Darul al-Ulum mengumumkan bahawa biasiswa ke luar negara tidak ditawarkan kepada mana-mana pelajar kerana Mesir mengalami masalah kekurangan guru pada ketika itu. Akhirnya beliau mengambil keputusan untuk bekerja sebagai guru dan tinggal di Ismailia.⁶⁰ Tambahan pula Mesir pada ketika itu mengalami pergolakan politik akibat daripada pergaduhan antara pemerintah dengan pelbagai parti serta pertelingkahan politik dan kepartian terutama selepas Revolusi 1919.⁶¹

Dua minggu selepas kematian Saad Zaghloul (1859-1927), Hassan al-Banna telah berpindah ke Ismailia pada 16 September 1927.⁶² Beliau telah dilantik menjadi guru bahasa Arab sekolah rendah di sana.⁶³ Beliau mengajar anak-anak bangsa pada waktu siang dan mengajar ibu bapa mereka pada waktu malamnya. Kegiatan dakwah Hassan al-Banna bermula ketika beliau berumur 22 tahun dengan slogan 'Membangkit dan Menyelamatkan' dan mengasaskan Ikhwan al-Muslimin.⁶⁴ Beliau telah berdakwah dengan bersungguh-sungguh dan mendapati masjid tidak cukup sebagai satu-satunya tempat menyebarkan akidah dalam kalangan umat manusia dan menyedarkan mereka

⁶⁰ Zulkifli Mohamad al-Bakri dan Mohd Faisal Fadzil, *as-Syahid Hassan al-Banna, Pengasas Ikhwan Muslimin*, hlm. 21.

⁶¹ Satu pemberontakan telah berlaku di Mesir bertujuan untuk menentang British. Mereka mahukan taraf kemerdekaan dan kehormatan daripada British. Lord Milner telah dihantar ke Mesir untuk mengkaji sebab-sebab pemberontakan yang berlaku dan akhirnya Saad Zaghloul ditangkap dan dibuang ke Malta. Lihat Lois A Aroian & Richard P. Mitchell, *Timur Tengah dan Afrika Utara Moden*, hlm. 190.

⁶² Saad Zaghloul dilahirkan tahun 1859 dan pernah dilantik sebagai Perdana Menteri Mesir pada 26 Januari 1924 sehingga 24 November 1924. Beliau mengetuai Parti Wafd yang menuntut kemerdekaan daripada penjajah British dan pernah dibuang ke Malta. Rakan seperjuangan beliau dalam Parti Wafd adalah Mustafa an-Nahas. Lihat *The New Encyclopaedia Britannica*, hlm. 139.

⁶³ Abdel Muta'al al-Jabari, *Ikhwanul Muslimin, Kegiatan dan Pembunuhan Hassan al-Banna*, hlm. 42.

⁶⁴ Mahmud Jamik, *Wa Araftu al Ikhwan*, hlm. 14.

daripada kelekaan, lalu bangunlah sekelompok pelajar-pelajar lepasan Universiti al-Azhar dan Dar al-Ulum yang mengambil satu pendekatan berdakwah secara terus kepada manusia dengan mengunjungi tempat-tempat pertemuan mereka seperti di kedai-kedai kopi dan restoran serta tempat perhimpunan orang ramai.⁶⁵

Usaha dakwah Hassan al-Banna melalui Ikhwan al-Muslimin mendapat perhatian yang serius daripada kerajaan. Sebaik sahaja Perdana Menteri Mahmud an-Nuqrashi mengharamkan Ikhwan al-Muslimin pada 8 Disember 1948, maka bermulalah siri-siri penangkapan terhadap ahli-ahli dan pemimpin kanan Ikhwan al-Muslimin walaupun Hassan al-Banna tidak ditahan. Pelbagai tuduhan dilemparkan kepada Hassan al-Banna dan ini mendorong satu tindakan tegas diambil oleh kerajaan. Antara tuduhan yang dilemparkan kepada Hassan al-Banna ialah merancang melalui telefon dengan seseorang untuk membunuh tiga orang kanan kerajaan.⁶⁶

Hassan al-Banna turut dituduh mempunyai stesen radio yang beroperasi setiap hari bermula dari pukul tujuh. Beberapa ahli Ikhwan juga dituduh mempunyai simpanan senjata dan pernah menghantar sepucuk surat mengugut untuk membunuh Raja Farouk.⁶⁷ Hassan al-Banna memohon untuk tinggal bersama Abdellah Nabrawi Ketua Ikhwan al-Muslimin di Banha tetapi dilarang oleh kerajaan bahkan menarik semula senjata dan lesen beliau yang sah dan juga telefon di rumah Hassan al-Banna.⁶⁸ Turut dirampas ialah kereta yang digunakan oleh Hassan al-Banna walaupun kereta itu

⁶⁵ Agus Salim, *Riwayat Hidup Hassan al-Banna*, hlm. 22.

⁶⁶ Muhsin Muhammad, *Man Qatala Hassan al-Banna*, (Siapa Membunuh Hassan al-Banna), Kaherah: Dar as-Suruq, 1987, hlm. 500.

⁶⁷ Ibid., hlm. 507.

⁶⁸ Mahmud Jamik, *Wa Araftu al- Ikhwan*, hlm. 53.

bukan kepunyaan beliau. Selain daripada itu ditugaskan beberapa orang polis untuk mengekori Hassan al-Banna ke mana sahaja beliau pergi.⁶⁹

Setelah berlakunya pelbagai tuduhan dan tangkapan ke atas pimpinan dan ahli Ikhwan al-Muslimin, Hassan al-Banna bercadang untuk bertemu dengan Perdana Menteri Mesir untuk meredakan suasana. Antara orang yang menjadi orang tengah untuk tujuan ini adalah Muhammad an-Naghi saudara kepada Ibrahim Abdel Hadi, Perdana Menteri Mesir. Satu pertemuan diadakan antara Hassan al-Banna dengan Muhammad an-Naghi di *Jam'iah Shubban al-Muslimin*. Pada malam 12 Februari 1949, selepas bertemu dengan Muhammad an-Naghi di tempat tersebut, maka Hassan al-Banna keluar ke jalan raya bersama-sama dengan sahabatnya peguam Abdel Karim Mansur untuk menunggu teksi.⁷⁰

Walaupun pada ketika itu baru pukul 8.00 malam tetapi jalan utama itu sudah tidak ada kenderaan dan lampu dipadamkan menjadikan kawasan itu gelap dan hanya diterangi oleh cahaya bulan. Ketika berada di dalam teksi yang ditahan di tepi jalan, datang dua orang lelaki berjubah membuka pintu teksi dan terus menembak Hassan al-Banna manakala seorang lagi menembak ke arah kereta bagi menghalang Abdel Karim Mansur keluar. Hassan al-Banna sempat keluar dan memegang pembunuh tersebut tetapi beliau ditembak untuk kali kedua.⁷¹

Pembunuh tersebut kemudiannya melarikan diri dengan sebuah kereta yang sedang menunggu di seberang jalan. Muhammad al-Laithi yang berada di tempat

⁶⁹ Abdel Muta'al al Jabari, *Ikhwanul Muslimin, Kegiatan dan Pembunuhan Hassan al-Banna*, hlm. 135

⁷⁰ Muhsin Muhammad, *Man Qatala Hassan al-Banna*, hlm. 511.

⁷¹ Ibid., hlm. 511. Lihat lampiran C.

kejadian berjaya menghafal nombor kereta yang membawa pembunuh tersebut dan memaklumkan perkara tersebut kepada akhbar. Namun apabila disiarkan di dalam akhbar esoknya, semua akhbar tersebut telah disita dan dibakar kerana nombor kereta tersebut adalah kepunyaan Kapten Mahmud Abd Majid, Pengarah Perisikan Jenayah di Kementerian Dalam Negeri merangkap Pengarah Keamanan Wilayah Sohag. Serentak dengan itu juga, Muhammad al-Laithi telah diberi amaran dan ugutan oleh Muhammad al-Jazar, Pegawai Hal Ehwal Politik Mesir agar melupakan sahaja nombor kereta tersebut.⁷²

Selepas mereka melarikan diri, Hassan al-Banna yang cedera parah berjalan kaki dengan dibantu oleh pengiringnya Abdel Karim Mansur ke bangunan ambulans yang terletak tidak jauh daripada tempat tersebut dan kemudiannya dihantar ke Hospital Qasr al-Aini. Malangnya beliau ditinggalkan tanpa rawatan di dalam bilik kecemasan dan dibiarkan mati. Walaupun Hassan al-Banna telah meminta daripada kakitangan hospital untuk memanggil Dr. Muhammad Sulaiman, pensyarah di Fakulti Perubatan, tetapi tidak ada seorang pun yang memanggilnya. Hassan al-Banna telah dibiarkan tanpa rawatan sehinggalah meninggal dunia.⁷³ Umar Tilmisani mengatakan bahawa Hassan al-Banna meninggal dunia akibat ditembak dan mati akibat dibiarkan tanpa rawatan kerana Raja Farouk telah mengarahkan agar tiada siapa pun dibenarkan merawatnya.⁷⁴

⁷² Pada malam kejadian Kapten Mahmud Abdel Majid telah mengarahkan pemandunya untuk menunggu di jalan bertentangan dengan Jami'iah Syubban al-Muslimin dan membawa dua orang berpakaian jubah kepadanya malam nanti. No kereta tersebut ialah 9979. Ibid., hlm. 524.

⁷³ Abbas As-Sisi, *Fi Qafilati al-Ikhwan al-Muslimin*, Kaherah: Dar at-Tauzi' wa an-Nashr al-Islamiah, 2003, hlm, 228.

⁷⁴ Muhsin Muhammad, *Man Qatala Hassan al Banna*, hlm. 518.

Sebaik sahaja disahkan meninggal, pihak polis telah memaklumkan dan memberi pilihan kepada ayah Hassan al-Banna sama ada ingin menyerahkan kepada kerajaan menguruskan mayatnya ataupun melakukannya sendiri tanpa dibantu oleh orang lain. Ayahnya memilih untuk menguruskannya sendiri walaupun tiada sesiapa pun dibenarkan melawat beliau melainkan Makram 'Abid, Menteri yang mewakili puak Qibti Kristian yang sudah lama menjadi teman rapat kepada Hassan al-Banna.⁷⁵ Tidak ada seorang pun berani membuka tingkap dan berada di masjid ketika disembahyangkan. Puluhan polis mengiringi keranda Hassan al-Banna sepanjang perjalanan dari rumah sehingga ke tanah perkuburan.⁷⁶

Berita kematian Hassan al-Banna disebarkan kepada awam dengan disertakan tuduhan bahawa Hassan al-Banna telah dibunuh oleh orang-orang Ikhwan al-Muslimin sendiri. Namun selepas Revolusi 23 Julai 1952, Gamal Abdel Nasser telah membuka semula fail pembunuhan Hassan al-Banna dan telah menjatuhkan hukuman ke atas Kapten Mahmud Abdel Majid, Pengarah Jabatan Jenayah, Muhammad al-Jazar, Pegawai Hal Ehwal Politik serta dua orang pembunuh tersebut iaitu Ahmad Hussin Jad dan Ahmad Abdel Hamid. Turut disabitkan kesalahan adalah Mahmud Mahfud pemandu kenderaan yang membawa penjenayah lari pada malam kejadian. Semuanya dihukum penjara dengan kerja kuat. Manakala Muhammad Wasfi anggota Mesyuarat

⁷⁵ Abdel Mutaal al-Jabari, *Ikhwan al-Muslimin, Kegiatan dan Pembunuhan Hassan al-Banna*, hlm. 141.

⁷⁶ Jenazah Hassan al-Banna telah disembahyang di Masjid Qaisun, Hilmiah. Hanya ayahnya dan tiga orang anak perempuan Hassan al-Banna yang dibenarkan untuk menguruskan pengebumian beliau termasuk mengangkat jenazah di kubur. Lihat Muhsin Muhammad, *Man Qatala Hassan al-Banna*, hlm. 544, 550.

Ketenteraan di Pejabat Perdana Menteri telah membunuh diri kerana takut dihukum oleh mahkamah kerana turut terlibat dengan konspirasi tersebut.⁷⁷

Bagi menunjukkan keikhlasannya, Gamal Abdel Nasser bukan sekadar membuka fail serta menghukum penjenayah yang terbabit dalam isu pembunuhan Hassan al-Banna tetapi turut menziarahi secara rasmi kubur Hassan al-Banna bersama ahli revolusi pada 11 Februari 1954 dengan diiringi oleh Abdel Rahman al-Banna bagi menunjukkan rasa sedih atas kematian Hassan al-Banna.⁷⁸

Seterusnya pada 2 Ogos 1954, Mahkamah Mesir telah memutuskan agar kerajaan membayar £10,000 pound Mesir kepada Puan Latifah Hussin, isteri Hassan al-Banna sebagai pampasan selain menghukum pembunuh Ahmad Hussin Jad dengan penjara seumur hidup dan Muhammad Mahfuz Muhammad, Kapten Mahmud Abdel Majid dengan penjara lima tahun berserta kerja berat. Bayaran pampasan juga dibayar kepada Abdel Rahman al-Banna dan Ummu Saad Ibrahim Saqar, ibu dan bapa Hassan al-Banna.⁷⁹

Mengulas peristiwa pembunuhan Hassan al-Banna, Umar Tilmisani menyebut bahawa Hassan al-Banna telah dibunuh oleh Raja Farouk dengan bantuan Ibrahim Abdel Hadi, Perdana Menteri pada ketika itu. Richard Mitchell turut mengulas bahawa wujudnya konspirasi dalam pembunuhan itu, iaitu sekurang-kurangnya berkaitan dengan Perdana Menteri. Walaupun kerajaan telah menghukum penjenayah yang

⁷⁷ Selepas berlaku perselisihan dengan Ikhwan al-Muslimin pada tahun 1954, Gamal Abdel Nasser telah membebaskan semua tahanan dan mengampunkan mereka. Lihat Mahmud Jamik, *Wa Araftu al-Ikhwan*, hlm. 56.

⁷⁸ Sila lihat lampiran D.

⁷⁹ Muhsin Muhammad, *Man Qatala Hassan al-Banna*, hlm. 610.

terlibat tetapi semua itu tidak dapat mengembalikan semula Hassan al-Banna. Ketokohan beliau dalam dakwah telah mendapat pengiktirafan daripada kawan dan lawan.⁸⁰

Penubuhan dan Perkembangan Ikhwan al-Muslimin

Kehadiran Ikhwan al-Muslimin adalah kesan langsung daripada suasana sekeliling yang dilihat oleh Hassan al-Banna yang tidak selari dengan ajaran Islam yang sebenar. Hassan al-Banna berpendapat bahawa agama Islam bukanlah agama untuk amalan ritual semata-mata. Islam bukan amalan dalam juzuk-juzuk tertentu dalam kehidupan tetapi Islam adalah akidah dan pemikiran, sistem dan kehidupan.⁸¹ Atas dasar dan prinsip ini, lahir Ikhwan al-Muslimin untuk menyambung tugas mengetuai umat yang berada di dalam keadaan leka dan lalai. Sebahagian masyarakat meminggirkan Islam dalam kehidupan seharian. Manakala di satu pihak lain, institusi masjid seolah-olah bersendirian dalam menyampaikan Islam kepada masyarakat awam.⁸²

Ikhwan al-Muslimin turut menjadi pemangkin kepada gerakan dan inspirasi umat Islam yang lain untuk turut serta bertindak secara serius dalam mengatur strategi dakwah. Perjalanan Ikhwan al-Muslimin sehingga hari ini sememangnya penuh liku. Namun pengalaman yang dilalui, berjaya mencorakkan pergerakan politik yang semakin matang. Ikhwan al-Muslimin berjaya menarik perhatian rakyat Mesir kerana penekanan mereka terhadap jurang antara orang kaya dan miskin. Mereka bukan

⁸⁰ Ibid., hlm. 551.

⁸¹ Mahmud Jamik, *Wa Araftu al- Ikhwan*, (Ikhwan Yang Saya Kenali) Kaherah: Dar al-Tauzik wa an-Nasr al-Islamiah, 2003, hlm. 15.

⁸² Ishak Musa Husaini, *The Moslem Brethren, The Greatest Of Modern Islamic Movements*, Beirut: Khayat's College Book Cooperative, 1956, hlm 9.

sahaja ingin membebaskan umat Islam daripada belenggu dan kesempitan hidup tetapi juga memperjuangkan kemerdekaan Mesir daripada British.⁸³

Cadangan menubuhkan satu gerakan yang boleh memulihkan kembali imej umat timbul ketika Hassan al-Banna bertugas sebagai guru di Ismailia. Keadaan yang berlaku di Ismailia banyak mempengaruhi beliau kerana bandar tersebut dikuasai oleh orang-orang Eropah. Syarikat Terusan Suez menguasai hampir seluruh kemudahan awam di sana. Ini ditambah lagi dengan wujudnya markas tentera British yang berpangkalan di sana. Orang asing dimuliakan sebagai bangsa yang terbaik dan hebat, manakala orang Mesir dianggap tiada mempunyai kekuatan melainkan menjadi hamba kepada orang asing.⁸⁴

Ada tiga kelompok masyarakat di Ismailia pada ketika itu iaitu tentera British yang menguasai kawasan tersebut, Syarikat Terusan Suez yang kebanyakan terdiri daripada orang-orang yang berbangsa Perancis, British dan Amerika. Kelompok ketiga adalah orang-orang Mesir yang menjadi hamba kepada mereka semua.⁸⁵ Oleh sebab itu, suasana kehidupan barat begitu ketara dengan penggunaan nama-nama British di setiap jalan dan kebun-kebun bunga yang bercirikan Eropah sepanjang tepi Tasik Timsah dan kawasan taman-taman awam.⁸⁶

⁸³ Lois A Aroian & Richard P. Mitchell, *Timur Tengah dan Afrika Utara Modern*, hlm. 214.

⁸⁴ Ishak Musa, *The Moslem Brethren*, hlm.11.

⁸⁵ Syarikat Terusan Suez menguasai pengurusan dan pentadbiran di Ismailia Tugas-tugas mengurus bekalan air, kesihatan dan kebersihan telah diambil alih oleh syarikat ini termasuk pengurusan jalan raya dari Ismailia ke Kaherah. Kesemua papan tanda di jalan-jalan ditulis dalam bahasa penjajah. Jalan Masjid telah ditulis 'Rue De Le Mosque'. Lihat Hasan al-Banna, *Detik-Detik Hidupku*, hlm. 156.

⁸⁶ Ishak Musa, *The Moslem Brethren*, hlm.11.

Hassan al-Banna semasa mengajar di daerah itu melihat bagaimana umat Islam berada dalam keadaan hina dan terkurung. Beliau sedaya upaya berhasrat mengangkat maruah bangsa. Hasratnya tercapai apabila beliau didatangi oleh rakan-rakan yang mengajaknya untuk menubuhkan sebuah gerakan untuk membetulkan keadaan lalu tertubuhlah Ikhwan al-Muslimin pada bulan Mac 1928 bersamaan dengan bulan Zulhijah 1347 Hijrah.⁸⁷ Enam orang rakan-rakan beliau yang terlibat dengan penubuhan tersebut terdiri daripada Hafiz Abdel Hamid, Ahmad al-Hashari, Fuad Ibrahim, Abdel Rahman Hasbullah, Ismail 'Izz dan Zaki al-Maghribi.⁸⁸ Penubuhan Ikhwan al-Muslimin oleh Hassan al-Banna dan sahabat-sahabatnya, secara tidak langsung menjawab kenyataan British beberapa tahun selepas itu yang mengaku menubuhkan Ikhwan di Ismailia.⁸⁹

Dengan penubuhan ini, bermula satu era baru dalam gerakan dakwah di Mesir dan akhirnya memberi kesan yang besar terhadap struktur dakwah dan politik antarabangsa. Pada awal penubuhan, Ikhwan al-Muslimin telah didaftarkan di bawah Kementerian Hal Ehwal Kemasyarakatan sebagai salah sebuah pertubuhan sosial dan kebajikan yang menggunakan Peraturan 1923. Pemerintahan Gamal Abdel Nasser dan Anwar Sadat mewujudkan pula Peraturan 1956 yang tidak membenarkan adanya gerakan melainkan sebagai sebuah parti politik ataupun sebagai sebuah pertubuhan

⁸⁷ Catatan yang ada pada tulisan Soleh Ashmawi menunjukkan tarikh Mac 1928 itu bersamaan dengan bulan Zulkaedah 1347. Sila lihat Soleh Ashmawi, *Ikhwan al-Muslimun, Kubra al-Harakah al-Islamiah*, Kaherah: *ad-Dakwah*, November, 1980, hlm. 16. Abdel Muta'al al-Jabari, *Ikhwanul Muslimin, Kegiatan dan Pembunuhan Hassan al-Banna*, terjemahan Syeikh Fakhruddin Mohammad Taha, Kuala Lumpur: GG Edar, 1987, hlm. 53.

⁸⁸ Ibid., hlm. 54.

⁸⁹ Mahmud Jamik, *Wa Araftu al-Ikhwan*, hlm. 18.

khairat dan kebajikan yang dikawal selia oleh Kementerian Hal Ehwal Kemasyarakatan.⁹⁰

Sebagai sebuah gerakan, Ikhwan al-Muslimin terpaksa memilih sama ada untuk wujud sebagai sebuah parti politik dan akur kepada Peraturan Kepartian Fasal 40, Tahun 1977 atau memilih sebagai pertubuhan kebajikan yang terikat dengan Fasal 22, Tahun 1964 dan Fasal 153, Tahun 1999 dan Fasal 84, Tahun 2002. Akibat daripada perubahan peraturan itu, percaturan politik dan gaya kepimpinan berubah selepas era Hassan al-Banna dan amatlah sukar untuk Ikhwan al-Muslimin kembali dalam bentuknya yang asal sepertimana yang telah ditubuhkan oleh Hassan al-Banna. Ikhwan al-Muslimin memerlukan beberapa perubahan pendekatan dan strategi yang sesuai dengan perkembangan dan peraturan semasa.⁹¹

Dalam usaha mengembangkan Ikhwan al-Muslimin kepada masyarakat, tiga peringkat pendekatan dakwah digunakan. Fasa pertama dimulai dengan propaganda menanam dan menyebarkan gagasan pertubuhan ini kepada masyarakat umumnya. Banyak aktiviti yang dilakukan bagi tujuan penyebaran gagasan pertubuhan ini, dan antara usaha yang paling menarik adalah dengan mengunjungi kedai-kedai kopi untuk memberi ceramah dan pengetahuan kepada hadirin yang ada.⁹² Selain daripada itu,

⁹⁰ Ibid., hlm. 18.

⁹¹ Ibid., hlm. 30.

⁹² Terdapat buku-buku yang mencatatkan Hassan al-Banna berdakwah ke kelab-kelab malam yang sebenarnya merujuk kepada kedai-kedai kopi yang banyak di setiap bandar mahupun kawasan-kawasan perumahan. Budaya masyarakat Mesir sehingga kini ialah dengan menghabiskan waktu di kedai-kedai minum ini selama berjam-jam dan menjadikan tempat ini sebagai tempat pertemuan dengan rakan-rakan.

kegiatan ekonomi dan sosial banyak membuka mata masyarakat betapa dakwah dipelbagaikan dan berjaya menarik perhatian awam.⁹³

Fasa kedua pula ialah fasa menarik dan memilih pendukung-pendukung yang komited dengan jalan dakwah. Proses pemilihan ini amat penting kerana akan menjamin kesinambungan gerakan. Pemilihan ini akan disusuli dengan proses latihan dan kaderisasi untuk membekalkan setiap individu dakwah mendapat ilmu yang secukupnya. Manakala fasa ketiga pula adalah fasa pelaksanaan keputusan dan menjalankan segala aktiviti. Fasa ini memerlukan juga gerak kerja yang tersusun dan pengikut yang setia untuk mendukung dan menyokong segala keputusan yang dikeluarkan oleh pimpinan. Pemilihan fasa-fasa ini cukup penting kerana setiap individu yang terlibat akan dapat menumpukan sepenuhnya kepada kerja-kerja yang diamanahkan dan memastikan gerak kerja berjalan dan tidak ada kekosongan di setiap lapisan.⁹⁴

Hassan al-Banna telah meletakkan dasar dan landasan Ikhwan al-Muslimin adalah selaras dengan al-Quran dan as-Sunnah. Apa sahaja yang bercanggah dengan kedua-duanya adalah ditolak sama sekali terutama dalam soal pengaruh kemodenan yang menular dalam masyarakat Mesir sehingga meninggalkan ajaran Islam dan menganggap Barat adalah segala-galanya. Selaras dengan itu juga Ikhwan al-Muslimin tidak sama sekali akan berkompromi dengan sebarang aktiviti kemungkaran

⁹³ Hassan al-Banna telah membangkit isu-isu semasa yang menarik perhatian seperti isu tanah, isu pengangguran, hal-hal sosial yang lain termasuk monopoli syarikat-syarikat asing. Lihat Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, terjemahan Salehan Ayub, Kuala Lumpur: Pustaka Salam, 2003, hlm. 441-443.

⁹⁴ Hazin Farrukh, *Thawabit al-Amal al-Islami inda al-Imam as-Syahid Hassan al-Banna*, terjemahan Muhammad Baihaqi, Kuala Lumpur: al-Hidayah Publishers, 2002, hlm. 33-34.

sama ada dalam bentuk kegiatan harian mahupun idealisme. Islam hendaklah diterima sebagai cara hidup seharian dan menjadi lebih utama serta wajar didaulatkan bukannya pendapat-pendapat dan pandangan manusia yang tidak bersandarkan kepada fitrah manusia. Ini adalah kerana gerakan ini adalah lanjutan daripada gerakan yang dibawa oleh Nabi Muhammad SAW yang menjadikan al-Quran dan as-Sunnah adalah perlembagaan yang tertinggi dalam kehidupan.⁹⁵

Daripada sudut pengurusan organisasi, Ikhwan al-Muslimin mempunyai struktur yang cukup terancang dan masih diguna pakai sehinggalah ke hari ini. Ahli-ahlinya akan dibahagikan kepada beberapa peringkat yang bermula daripada ahli biasa sehinggalah kepada Mursyidul Am. Ahli dibahagikan kepada kategori penyokong dan pekerja dan seseorang itu tidak akan dinaikkan ke peringkat seterusnya melainkan setelah dilihat keupayaannya melalui ujian-ujian yang tertentu. Semua kegiatan ahli akan direkodkan dan dibahagikan kepada unit-unit usrah yang akan memantau kegiatan mereka. Apabila berlaku penubuhan cawangan maka satu unit pentadbiran akan ditubuhkan mengikut persetujuan Muktamar.⁹⁶

Ikhwan al-Muslimin dipimpin oleh jawatan tertinggi yang dipanggil Mursyidul Am. Mursyidul Am membawa maksud memimpin dan memberi nasihat dalam segala hal termasuk dalam hal-hal peribadi mahupun perjalanan gerakan. Jawatan ini adalah jawatan yang paling penting dan berkuasa dalam organisasi Ikhwan al-Muslimin dan dipilih secara syura dalam kalangan pimpinan Ikhwan al-Muslimin yang kanan. Sejak awal sehinggalah hari ini, terdapat lapan orang telah dilantik ke jawatan ini bermula

⁹⁵ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, hlm. 29.

⁹⁶ Maryam Jameelah, *Suka Duka Gerakan Islam Dunia Arab*, terjemahan Nazri Mohd Amin, Terengganu; Gedung Ummah, 1984, hlm.59.

dengan Hassan al-Banna (1928-1949), Hassan al-Hudhaibi (1951-1973), Umar Tilmisani (1973-1986), Muhammad Hamid Abu an-Nasr (1986-1996), Mustafa Masyhur (1996-2002), Makmun al-Hudhaibi (2002-2004), Muhammad Mehdi Akief (2004-2010), Dr. Muhammad Badie Abdel Majid (2010-Kini).⁹⁷

Jawatan Mursyidul Am pada awalnya adalah jawatan seumur hidup dan akan diganti selepas berlaku kematian dan dipilih secara syura. Fasal 13 dan Fasal 17 dalam Perintah Am dan Akta Pertubuhan menyebut bahawa Mursyidul Am hendaklah memegang jawatan ini selama mana beliau hidup dan selagi mana beliau mampu untuk menjalankan tugas-tugas sebagai Mursyidul Am. Syarat penting sebelum dipilih menduduki jawatan ini ialah seseorang itu hendaklah menjadi ahli majlis pengasas sekurang-kurangnya lima tahun dan berumur tidak kurang dari 40 tahun.⁹⁸ Kesemua Mursyidul Am meninggal dunia ketika memegang jawatan tersebut kecuali Muhammad Mehdi Akief yang meletakkan jawatan dan menyerahkan kepada Dr. Muhammad Badie Abdel Majid.

Selepas jawatan Mursyidul Am, segala urusan pentadbiran dan dasar akan diuruskan oleh Maktab al-Irshad Am, satu jabatan pentadbiran yang tinggi dalam Ikhwan al-Muslimin. Walaupun terdapat jawatan timbalan Mursyidul Am namun secara umumnya hanya ada dua badan selain Mursyidul Am dalam struktur organisasi Ikhwan al-Muslimin iaitu Majlis Pengasas, *Hai'ah Taksisiah* dan juga Pejabat Umum, Mursyidul Am atau *Maktab al-Irshad* Am. Kesemua badan ini akan diketuai oleh

⁹⁷ Sila lihat lampiran F, Lihat juga Khozin Abu Faqih, *Bersama 5 Mursyid 'Am Ikhwan Muslimin*, Solo: Auliya Press, 2003, hlm 13.

⁹⁸ Thameem Ushama, *Hassan al-Banna*, hlm.13. Lihat juga Deia Rashwan, *Muslim Brotherhood In Egypt*, <<http://www.ikhwanWeb.com>>, 20 Oktober, 2015.

Mursyidul Am sendiri. Pejabat Umum akan dikendalikan oleh Setiausaha Agung Ikhwan al-Muslimin dan menguruskan perjalanan aktiviti Ikhwan al-Muslimin. Pejabat ini juga akan bertanggungjawab memanggil mesyuarat dan menyelaraskan cawangan-cawangan Ikhwan al-Muslimin yang ada di seluruh Mesir. Pejabat Am juga diwakili oleh 12 ahli jawatankuasa, sembilan daripadanya adalah dari Kaherah manakala tiga orang adalah wakil dari daerah-daerah.⁹⁹

Walau bagaimanapun, jumlah ahli jawatankuasa Pejabat Umum, Mursyidul Am ini tidak tetap dan pernah pada tahun 1946-48 diwakili oleh 20 orang. Majlis Pengasas pula adalah satu majlis syura am yang mempunyai kuasa memilih Mursyidul Am dan juga Setiausaha Agung Ikhwan al-Muslimin. Majlis ini diwakili oleh ahli-ahli Ikhwan al-Muslimin yang telah berkhidmat dan menabur bakti kepada gerakan tersebut sekurang-kurang lima tahun dan berusia 25 tahun ke atas. Jumlah ahli majlis ini adalah antara 100 sehingga 150 orang. Majlis ini pada kebiasaannya akan bersidang pada bulan Muharram setiap tahun untuk mendengar perkembangan Ikhwan al-Muslimin, membentangkan kewangan Ikhwan al-Muslimin dan memutuskan hal-hal yang rumit dan baru.¹⁰⁰

Semua ahli yang dilantik memegang sebarang jawatan mahupun ahli biasa mestilah membuat perjanjian taat setia, iaitu mereka bersumpah untuk melindungi saudara-saudara Ikhwan al-Muslimin walaupun terpaksa mengorbankan diri sendiri. Mereka juga akan memberi sepenuh kepercayaan dan ketaatan yang tidak berbelah bahagi kepada gerakan Ikhwan al-Muslimin dan sentiasa berlapang dada kepada ketua.

⁹⁹ Thameem Ushama, *Hassan al-Banna*, hlm. 139

¹⁰⁰ Ibid., hlm. 141.

Yang paling penting adalah mereka sanggup menerima perintah daripada pimpinan walaupun bercanggah dengan kehendak mereka.¹⁰¹

Hassan al-Banna telah meletakkan asas tujuan yang jelas apabila menubuhkan Ikhwan al-Muslimin. Tujuan yang jelas ini amat penting agar semua pihak sama ada kepada ahli Ikhwan al-Muslimin, orang awam mahupun pihak pemerintah agar memahami tujuan utama gerakan agar segala tohmahan yang dilemparkan akan dirujuk kembali kepada asas tujuan dan matlamat Ikhwan al-Muslimin itu sendiri. Sebagai satu-satunya gerakan Islam yang paling besar pada abad ke-14 Hijrah, Soleh Asmawi menjelaskan mengenai visi dan misi Ikhwan al-Muslimin yang meliputi pelbagai aspek kehidupan Muslim sama ada dari aspek ekonomi, politik, sosial dan juga aspek spiritual.¹⁰²

Sebelum kita meneliti lebih lanjut mengenai tujuan dan matlamat yang telah digariskan oleh Hassan al Banna dan pimpinan seterusnya dalam Ikhwan al-Muslimin, maka perlu dilihat dahulu mengenai dasar Ikhwan al-Muslimin yang dijadikan asas kepada pergerakan ini. Hassan al-Banna telah menegaskan dan mengingatkan ahli-ahli dengan menyebut bahawa landasan yang dipakai hanyalah kitab Allah dan Sunnah yang sahih daripada Rasulullah SAW serta sejarah hidup generasi silam.¹⁰³ Oleh sebab itu, teras utama dakwah Ikhwan al-Muslimin adalah fikrah dan akidah Islam yang seharusnya menjadi gaya hidup ahli dan masyarakat amnya.¹⁰⁴

¹⁰¹ Maryam Jameelah, *Suka Duka Gerakan Islam Dunia Arab*, hlm. 59.

¹⁰² Soleh Ashmawi, *Ikhwan al-Muslimun, Kubra al-Harakah al-Islamiah*, hlm. 17.

¹⁰³ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, hlm. 135.

¹⁰⁴ Ibid., hlm. 191.

Hassan al-Banna telah menggariskan tujuh garis-garis besar haluan perjuangan Ikhwan al-Muslimin yang dituntut agar difahami oleh semua pihak.¹⁰⁵ Hassan al-Banna menyebut tujuan ini dengan jelas dalam risalahnya *ila as-Syabab* yang ditujukan kepada pemuda-pemuda Ikhwan al-Muslimin. Antara matlamat-matlamat teras yang sentiasa diulang-ulang dalam mana-mana perhimpunan ialah untuk membentuk individu Muslim yang betul-betul serasi dengan tuntutan agama sama ada dari segi pemikiran mahupun akhlak. Melalui pendekatan ini, Hassan al-Banna seterusnya akan membentuk keluarga Muslim. Setelah melakukan perubahan pada aspek keperibadian sendiri, maka matlamat Ikhwan al-Muslimin ialah untuk melahirkan keluarga Muslim yang sejati serta memberi perhatian kepada kaum wanita, lelaki dan anak-anak. Ini bermakna semua lapisan ini hendaklah dididik dengan roh dan semangat Islam agar suasana dalam keluarga itu akan membudayakan Islam dalam aktiviti seharian.¹⁰⁶

Matlamat seterusnya ialah untuk membentuk masyarakat Muslim. Melihatkan kepada kerapuhan institusi keluarga dan kereputan komuniti masyarakat yang penuh dengan gejala sosial, maka adalah menjadi matlamat Ikhwan untuk menggariskan semula struktur masyarakat agar segala kepincangan ini akan dapat diatasi dan melahirkan ciri-ciri keluarga yang cemerlang. Komuniti masyarakat mestilah satu komuniti yang kuat dan bertanggungjawab ke atas apa yang berlaku di persekitaran

¹⁰⁵ Yusuf al-Qaradawi, *70 tahun al-Ikhwan al Muslimin*, hlm. 80. Lihat juga Mahmud Jame', *Wa araftu al-Ikhwan*, hlm. 19.

¹⁰⁶ Mustafa Mashur, 'al-Ikhwan al- Muslimun wa as-Siasah wa Siasah al-Ahzab', *ad-Dakwah*, Bil. 64, 1981, hlm. 8.

mereka dan prihatin terhadap kebajikan masyarakat setempat sama ada dalam bentuk menyeru kepada kebaikan mahupun mencegah kemungkaran.¹⁰⁷

Atas landasan ini maka tenaga-tenaga penggerak Ikhwan al-Muslimin bekerja keras menyampaikan dakwah kepada setiap lapisan masyarakat melalui idea-idea yang baik dan sihat untuk perkembangan kesedaran masyarakat. Hassan al-Banna seringkali menyarankan agar setiap ahli mempersiapkan diri dengan tarbiah yang betul, berterusan dengan latihan-latihan yang ketat. Mereka juga perlu menguji diri dengan beramal dengan kerja-kerja yang keras serta tidak disukai dan melakukan kerja-kerja yang sukar. Beliau juga menyarankan agar semua ahli agar mengekang kehendak-kehendak peribadi dan amalan-amalan yang sudah menjadi adat dalam kehidupan.¹⁰⁸

Secara tidak langsung matlamat Ikhwan al-Muslimin terangkum dalam program jangka pendek dan panjang mereka. Program jangka pendek ialah dengan melibatkan diri dengan segala kerja kebajikan umum dalam apa juga bentuk dan kegiatan daripada pendidikan sehinggalah kepada aktiviti-aktiviti sosial termasuk hospital. Ikhwan al-Muslimin menurut Hassan al-Banna adalah sebuah pertubuhan yang sentiasa menjalankan kerja-kerja kebajikan. Antara kerja-kerja yang telah dilakukan ialah seperti membina dan mengimarahkan masjid, mewujudkan dan menyelia sekolah-sekolah, mewujudkan dan membimbing kelab serta persatuan yang sedia ada serta memperbaiki taraf hidup masyarakat. Segala aktiviti yang dilakukan ini dirasakan oleh masyarakat dan segala masalah akan segera diselesaikan.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Hazin Farrukh, *Thawabit al-Amal al-Islami inda al-Imam as-Syahid Hassan al-Bann*, hlm. 35-45.

¹⁰⁸ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, hlm. 245.

¹⁰⁹ Anggota Ikhwan al-Muslimin adalah aktivis sosial yang sangat prihatin kepada nasib rakyat. Ikhwan al-Muslimin telah menyediakan kerja, air untuk diminum dan menyediakan kemudahan kesihatan

Dalam merealisasikan program ini, Ikhwan al-Muslimin telah menggunakan pendekatan secara kolektif, bekerja secara berorganisasi, mencari sukarelawan dalam kalangan ahli dan menggunakan khidmat golongan cendekiawan dan golongan yang berpengalaman untuk membantu. Inilah salah satu dakwah dan secara tidak langsung Ikhwan al-Muslimin juga dikenali sebagai sebuah pertubuhan kebajikan. Hassan al-Banna juga pernah menyatakan bahawa Ikhwan al-Muslimin ini juga boleh dikenali sebagai satu gerakan salafi atau satu pasukan sukan atau syarikat ekonomi mahupun satu agensi sosial. Pertubuhan ini boleh juga dikenali sebagai satu pergerakan politik dan kesufian. Dalam erti kata lain Ikhwan al-Muslimin telah memberikan tumpuan ke arah semua sudut.¹¹⁰

Matlamat jangka panjang Ikhwan al-Muslimin pula ialah untuk melahirkan satu umat yang sentiasa berpegang dengan Islam yang sebenar.¹¹¹ Semua yang terlibat hendaklah bekerja sepenuhnya agar sistem ini disokong oleh semua pihak termasuk pemerintah sekaligus mewujudkan sebuah negara Islam yang mendapat dukungan setiap lapisan masyarakat. Dalam merealisasikan program jangka panjang dan pendek ini Ikhwan al-Muslimin menggariskan kewajipan utama yang perlu dilakukan iaitu menjelaskan dengan betul kepada semua manusia mengenai ruang lingkup Islam dan menghindarkan mereka daripada sebarang penambahan. Oleh sebab itu, matlamat Ikhwan al-Muslimin tertumpu kepada membina generasi baru orang-orang beriman

terutama di kawasan padat seperti Bulaq. Ahli Ikhwan al-Muslimin jugalah yang terawal dan banyak membantu semasa kejadian gempa bumi yang melanda Mesir pada tahun 1992. Ikhwan al-Muslimin juga memberi roti secara percuma ketika harga barangan dan nilai mata wang naik sebanyak 40 peratus. Lihat temu bual 'World Peace Herald dengan Hassan al-Sayed Ahmed Nafaa', Pensyarah Sains Politik di Universiti Kaherah. www.ikhwanWeb.com. 12 Mac, 2014.

¹¹⁰ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, hlm. 191.

¹¹¹ Ibid., hlm. 439.

melalui ajaran Islam yang betul. Tuntutan yang seterusnya ialah agar semua yang terlibat dalam kalangan penggerak Ikhwan al-Muslimin bersegera untuk mengamalkan segala yang telah disampaikan itu.¹¹²

Untuk merealisasikan matlamat melahirkan insan beriman dan beramal, Hassan al-Banna dengan tegas menyebut mengenai landasan Ikhwan al-Muslimin yang hanya meletakkan al-Quran dan Sunnah sebagai pegangan dan gaya hidup ahlinya. Tidak cukup dengan itu ahli perlu menghayati sejarah hidup generasi silam.¹¹³ Tidak cukup dengan pernyataan landasan pergerakan maka dicipta satu slogan yang akan disebut-sebut selalu dalam kalangan ahlinya iaitu “Allah Matlamat Kami, Rasulullah pimpinan kami, al-Quran perlembagaan kami, jihad jalan kami dan mati di jalan Allah cita-cita kami”.¹¹⁴ Dengan penanaman visi dan misi yang jelas maka Ikhwan al-Muslimin berpendapat bahawa gerakan ini mempunyai ruang lingkup yang luas dan besar, tidak terbatas dengan sempadan geografi, apatah lagi dikategorikan dengan sesuatu tempat mahupun bangsa. Matlamat mereka tidak akan terhenti kecuali setelah bumi dan segala isinya kembali kepada Allah.¹¹⁵

Secara umumnya dapat disimpulkan bahawa ideologi Ikhwan al-Muslimin yang telah diutarakan dan diasaskan oleh Hassan al-Banna terbahagi kepada empat bahagian dan matlamat. Yang pertama ialah menjadikan Islam sebagai satu agama yang menyeluruh bukan sekadar agama untuk ibadat sahaja, termasuk hukum hakam, agama dan kerajaan. Ini dijelaskan dalam majalah *an-Nazir* yang diterbitkan pada

¹¹² Ibid., hlm. 254 dan 135.

¹¹³ Ibid., hlm. 135.

¹¹⁴ Ibid., hlm. 136. Lihat juga Hasan al-Banna, *Detik-Detik Hidupku*, hlm. 57.

¹¹⁵ Ibid., hlm. 165

tahun 1938 yang memetik kata-kata Hassan al-Banna antaranya, *'Islam ibadat dan kepimpinan, agama dan negara, rohani dan amal, solat dan jihad, taat dan hukum, kitab dan pedang, tidak menafikan seseorang pun di antara satu sama lain'*.¹¹⁶

Hal yang sama telah dijelaskan dalam Muktamar Ke-5¹¹⁷ oleh Hassan al-Banna bahawa Islam itu adalah agama dan akidah, iman dan amal. Ikhwan al-Muslimin mengambil tema yang sama iaitu bergerak meliputi segenap aspek kehidupan manusia dari segi ibadahnya sehinggalah kepada soal pemerintahan.¹¹⁸

Kedua, Ikhwan al-Muslimin amat prihatin dalam soal perpaduan dan kesatuan Islam. Bagi Hassan al-Banna setiap inci bumi yang dinaikkan dengan bendera Islam adalah negara bagi semua orang Islam. Oleh itu, semua individu yang dunia ini perlu mempertahankannya.¹¹⁹ Asas Ikhwan al-Muslimin yang ketiga pula menyentuh soal berpegang kepada idea kekhalifahan. Ini jelas disebut dalam risalah Muktamar Ke-5 bahawa berpegang kepada khalifah adalah lambang kesatuan Islam malah simbol perpaduan Islam dan sebagai tanda ikatan antara umat Islam seluruhnya. Oleh sebab itu, Ikhwan al-Muslimin berkembang dengan cepat dan diterima oleh masyarakat Muslim terutama di negara-negara jiran seperti Jordan, Syria, Arab Saudi, Palestin dan Sudan.¹²⁰

¹¹⁶ Abdel Azim Ramadhan, *Jamaah Takfir Fi Misr*, (Gerakan Pengkufuran di Mesir) Kaheerah: Haiah Misriah Lilkitab, 1995, hlm. 27.

¹¹⁷ Muktamar Ke-5 ini ialah pada tahun 1938 iaitu tahun kesepuluh selepas penubuhan Ikhwan al-Muslimin, 1347-1357 Hijrah. Lihat Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Imam Hassan al-Banna*, hlm. 225.

¹¹⁸ Abdel Azim Ramadhan, *Jamaah Takfir Fi Misr*, hlm. 23.

¹¹⁹ Ibid., hlm. 28.

¹²⁰ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, hlm. 268.

Asas ideologi keempat pula ialah idea untuk menubuhkan kerajaan Islam. Mereka menginginkan sebuah negara yang tidak memisahkan antara agama dan negara. Segala masalah negara tidak akan dapat diselesaikan melainkan jika kembali semula kepada hukum-hukum dan aturan yang telah ditentukan oleh al-Quran. Ikhwan al-Muslimin berpendapat jalan yang utama membaiki segalanya ialah dengan kerajaan kembali kepada mempelajari Islam dan mengamalkan Islam dengan sempurna dan menyeluruh termasuk dalam soal pemerintahan. Hassan al-Banna berpegang bahawa sesiapa yang tidak kembali kepada berhukum dengan al-Quran dan as-Sunnah maka mereka telah melakukan jenayah dalam Islam tetapi tidaklah sampai kepada kufur. Sesungguhnya Ikhwan al-Muslimin adalah satu-satunya gerakan Islam yang memecah tradisi gerakan Islam yang hanya melakukan amalan-amalan tradisi seperti di al-Azhar dan juga kegiatan-kegiatan kumpulan kesufian yang tidak ada terfikir dengan corak pemerintahan kepada satu gerakan yang bersifat bersepadu, ilmiah dan mempunyai identiti yang sendiri.¹²¹

Ikhwan al-Muslimin mempunyai sejarah yang tersendiri sepanjang penubuhan sehingga hari ini. Gerakan ini masih terus bergerak walaupun telah diharamkan beberapa kali. Pengharaman kali pertama berlaku pada tahun 1948 apabila al-Nukrashi Pasha menjadi Perdana Menteri Mesir. Dalam laporan British, cadangan untuk menutup Ikhwan al-Muslimin ini timbul daripada Raja Farouk sendiri yang mahukan agar segala kegiatan Ikhwan al-Muslimin dihentikan.¹²² Melalui Perdana Menteri

¹²¹ Abdel Azim Ramadhan, *Jamaah Takfir Fi Misr*, hlm. 31.

¹²² F0 141/1155.

Mesir al-Nuqrashi, hasrat untuk mengharamkan gerakan ini disampaikan kepada pihak British.¹²³

Selepas pengharaman tersebut, Hassan al-Banna telah ditembak mati oleh pegawai tentera Mesir. Pengharaman seterusnya berlaku pada zaman Gamal Abdel Nasser pada tahun 1954. Pelbagai tuduhan dilemparkan kepada Ikhwan al-Muslimin sepanjang tempoh pemerintahan Gamal Abdel Nasser. Antara tuduhan selain daripada cubaan membunuh Gamal Abdel Nasser, Ikhwan al-Muslimin juga dituduh untuk membunuh beberapa pegawai tentera dan ahli politik, mengebom empangan dan juga Lapangan Terbang Kaherah dan beberapa bangunan termasuk balai polis, stesen radio dan TV, panggung wayang dan juga bangunan-bangunan.¹²⁴ Walau bagaimanapun, kegiatan ini dinafikan oleh Dr. Abdul Aziz Shady dalam temu ramah bersama beliau. Abdul Aziz Shady mengatakan bahawa tiada bukti kukuh untuk mengaitkan Ikhwan al-Muslimin dengan semua kegiatan pengeboman dan juga cubaan untuk membunuh ahli politik. Sebahagian anggota yang ditangkap kerana perbuatan tersebut cuba mengaitkan diri dengan Ikhwan al-Muslimin tetapi setelah disiasat ternyata mereka daripada gerakan radikal yang lain dan bukan Ikhwan al-Muslimin.¹²⁵

Gamal Abdel Nasser Dan Revolusi 1952

Gamal Abdel Nasser (1918-1970) adalah keturunan daripada suku Arab yang digelar al-Sultan. Beliau dilahirkan di Iskandariah pada 15 Januari 1918 dan beliau adalah

¹²³ FO 141/1155.

¹²⁴ FO 371/183884.

¹²⁵ Temu ramah dengan Dr. Abdul Aziz Shady, Pengarah Jabatan Penyelidikan Keganasan di Universiti Kaherah, Mesir pada tahun 2009.

anak pertama daripada pasangan Abdel Nasser bersama Fahima Hammad. Zaman awal kanak-kanak beliau agar sukar apabila ayahnya terpaksa berpindah bertugas di Pejabat Pos Khatatba. Beliau seterusnya terpaksa dihantar ke rumah pakciknyanya di Kaherah dan tinggal bersama dengan mereka. Paling menyedihkan ialah apabila beliau tidak dimaklumkan mengenai kematian ibunya Fahima pada tahun 1926 dan kemudian ayahnya berkahwin lain pada penghujung tahun yang sama.¹²⁶

Gamal Abdel Nasser memulakan karier politiknya sewal usia 12 tahun. Pada ketika berumur 17 tahun beliau telah dilantik sebagai Presiden Jawatankuasa Eksekutif pelajar sekolah Menengah.¹²⁷ Pada tahun 1935, beliau menyertai gerakan yang dinamakan Pemuda Mesir.¹²⁸ Gerakan ini pernah menganjurkan beberapa siri bantahan dan Gamal Abdel Nasser pernah mengalami kecederaan berhadapan dengan anggota polis ketika melakukan demonstrasi. Beliau juga ditolak untuk diterima masuk ke dalam Akademik Tentera Diraja semata-mata kerana beliau adalah cucu kepada seorang petani. Hanya pada tahun 1937, beliau baru diterima masuk ke Akademik Tentera Diraja.¹²⁹

Setelah beberapa tahun berada di dalam angkatan bersenjata Mesir, Gamal Abdel Nasser menubuhkan kumpulan Pegawai-Pegawai Bebas (*Free Officers*) pada

¹²⁶ P.J., Vatikiotis, *Nasser and His Generation*, London: Croom Helm, t.t., hlm 24.

¹²⁷ Baker, Raymond William, *Egypt's Uncertain Revolution Under Nasser and Anwar Sadat*, United States of America: Harvard University Press, 1978, hlm. 21.

¹²⁸ Pertubuhan ini ditubuhkan oleh gabungan pemuda universiti pada Oktober 1933 dan diketuai oleh Ahmad Hussein dan bermatlamat untuk menjadikan Mesir sebagai sebuah empayar yang kuat dan menjadi peneraju kepada masyarakat Muslim serta berjuang untuk membebaskan negara daripada penjajah. Gerakan ini agak cenderung kepada Jerman berbanding dengan gerakan yang lain. Lihat Zakaria Sulaiman Bayumi, *al-Ikhwan al-Muslimun wa al-Jamaat al-Islamiah fi al-Hayat as-Siyasiah al-Misriyyah 1928-1948*, (al-Ikhwan al-Muslimun dan Jamaah Islamiah dalam kehidupan berpolitik di Mesir 1928-1948), Kaherah: Maktabah Wahbah, 1978, hlm. 236.

¹²⁹ P.J.Vatikiotis, *Nasser and His Generation*, hlm. 30.

tahun 1943. Pegawai yang menyertai kumpulan ini terdiri daripada pelbagai golongan sama ada daripada golongan petani mahupun kelas menengah. Mereka terdorong untuk menyertai kumpulan ini ialah kerana mempunyai semangat membebaskan negara daripada penjajah dan juga kerana benci kepada budaya rasuah yang diamalkan oleh Raja Farouk serta pimpinan daripada parti Wafd.¹³⁰ Pada tahun 1949, Gamal Abdel Nasser bersama sembilan pegawai-pegawai tentera tertinggi menubuhkan pasukan Revolusi untuk memantapkan lagi gerakan untuk mengambil alih pemerintahan.¹³¹

Antara peristiwa yang memangkin penubuhan gerakan ini ialah apabila British mengepung Istana Abidin pada 4 Februari 1942. British telah mengarahkan agar Raja Farouk membubarkan kabinet sedia ada dan menggantikan dengan kabinet baru yang dipimpin oleh Mustaffa Nahas. Keengganan Raja Farouk boleh membawa kepada penyingkiran beliau sebagai raja dan diganti dengan yang lain. Peristiwa ini adalah satu peristiwa yang amat memalukan kepada rakyat Mesir apabila mereka beranggapan bahawa kedaulatan negara begitu mudah untuk diganggu gugat dan ditentukan nasibnya oleh orang luar.¹³²

Pada 26 Januari 1952, berlaku kebakaran besar-besaran di Kaherah. Pembakaran yang dikaitkan dengan perbuatan oleh gerakan Pemuda Mesir ini memberi gambaran bahawa pemerintah Mesir yang diterajui oleh Parti Wafd gagal mengawal negara. Kritikan ini telah mendorong Jeneral Sirri Amir mengatur

¹³⁰ Fadhlullah Jamil, *Islam di Asia Barat Modern, Penjajahan dan Pergolakan*, Shah Alam: Karisma Publications Sdn. Bhd. 2008, hlm. 240.

¹³¹ Vatikiotis, P.J., *The History of Egypt*, tt. hlm. 374.

¹³² P.J. Vatikiotis, *Nasser and His Generation*, hlm. 30.

rancangan untuk menangkap sesiapa yang mengkritik pemerintah, dan pihak polis rahsia sudah dapat mengesan pergerakan pasukan Pegawai-Pegawai Bebas ini.¹³³

Namun sebelum pasukan ini dilumpuhkan oleh pemerintah, pada 22 Julai 1952, pasukan Pegawai-Pegawai Bebas telah bertindak menawan markas tentera di Abbasiah tanpa ada sebarang tentangan yang besar. Selang beberapa jam sahaja seluruh Kaherah telah dapat dikuasai oleh pasukan ini. Pada jam 4 pagi, 23 Julai 1952 mereka mendapati bahawa mereka sudah menguasai seluruh pasukan keselamatan. Bagi mengukuhkan kedudukan maka mereka telah menjemput Ali Maher untuk membentuk sebuah kerajaan dan memaksa Raja Farouk melantik Muhammad Najib (1901-1984) sebagai panglima Tertinggi Tentera Mesir. Tidak cukup dengan itu Pegawai-Pegawai Bebas ini mendesak agar Raja Farouk diusir ke luar negeri.¹³⁴

Sebaik sahaja tentera mengambil alih pemerintahan, Hassan al-Hudhaibi, Mursyidul Am Ikhwan al-Muslimin mengumumkan sokongan mereka terhadap tindakan yang diambil oleh tentera dan juga undang-undang yang telah diputuskan oleh Majlis Tindakan Revolusi. Kenyataan sokongan ini telah dikeluarkan di akhbar *al-Ahram* pada 28 Julai 1952.¹³⁵ Ikhwan al-Muslimin berharap dengan sokongan yang diberikan kepada pasukan revolusi ini akan membuka ruang kepada mereka bergerak untuk berdakwah. Namun hubungan baik antara Ikhwan al-Muslimin dengan pemerintah hanya bertahan selama enam bulan. Pada 16 Januari 1953, Gamal Abdel Nasser mengharamkan semua parti di Mesir namun membiarkan Ikhwan al-Muslimin

¹³³ Fadhullah Jamil, *Islam di Asia Barat Moden*, hlm. 243.

¹³⁴ Ibid., hlm. 243.

¹³⁵ Zollner, Barbara H.E, *The Muslim Brotherhood, Hassan al-Hudaybi and Ideology*, New York; Routledge, 2009, hlm. 25.

beroperasi pada peringkat awal kerana beliau berpendapat bahawa Ikhwan al-Muslimin bukanlah sebuah parti politik tetapi adalah sebuah badan yang bersifat keagamaan. Tambahan pula Ikhwan al-Muslimin turut membantu memudahkan penerimaan rakyat kepada gerakan revolusi.¹³⁶

Walau bagaimanapun Gamal Abdel Nasser sentiasa mencari jalan untuk menghapuskan Ikhwan al-Muslimin kerana merasakan bahawa gerakan ini akan menghalang untuk beliau menjadi orang yang paling berpengaruh di Mesir. Menurut Trevor Evans, pegawai di Kedutaan British, Gamal Abdel Nasser dilihat merancang masa depan yang gelap untuk Ikhwan al-Muslimin dan mengatakan bahawa Ikhwan al-Muslimin adalah seperti satu negara yang mempunyai kekuatan rakyat dan tentera dan tidak mungkin kerajaannya akan berunding dengan mereka.¹³⁷ Akhirnya Gamal Abdel Nasser melalui Majlis Revolusi mengeluarkan satu ketetapan bahawa Ikhwan al-Muslimin adalah sebuah parti politik.¹³⁸ Kenyataan Gamal Abdel Nasser diikuti dengan satu demonstrasi pada 13 Januari 1954 antara mahasiswa Ikhwan al-Muslimin dengan para penyokong pemerintah. Turut hadir pada ketika itu ialah Ketua Gerakan Fedeiyyin Iran iaitu Nawab Sanawi. Yusuf al-Qaradawi juga hadir dalam perhimpunan itu bagi mewakili mahasiswa Universiti al Azhar.¹³⁹

Dalam perhimpunan tersebut, sebuah jip milik kerajaan telah dibakar dan ini dijadikan alasan untuk Gamal Abdel Nasser mengharamkan Ikhwan al-Muslimin buat

¹³⁶ Abdel al-Monein Said Aly & Manfred W. Wennwe, *'Moden Islamic Reform'*, hlm. 342.

¹³⁷ Top Secret, , *Arabia*, hlm. 21.

¹³⁸ Muhsin Muhammad, *'Man Qatala Hassan al-Banna'*, (Siapa Yang Membunuh Hassan al-Banna) hlm. 607.

¹³⁹ Yusuf al-Qaradawi, *'Sabein 'Amman Fi ad-Dakwah Wa at-Tarbiyyah Wa al Jihad'*, (70 tahun dalam Dakwah, tarbiah dan Jihad) hlm. 225.

kali yang kedua.¹⁴⁰ Anwar Sadat dalam kenyataannya pada ketika itu menyebut bahawa Ikhwan al-Muslimin adalah sebuah organisasi politik sekaligus perlu diharamkan.¹⁴¹ Pada 14 Januari 1954, Gamal Abdel Nasser telah mengeluarkan perintah agar Ikhwan al-Muslimin diharamkan.¹⁴² Ini adalah peringkat ketegangan antara Ikhwan al-Muslimin dengan Gamal Abdel Nasser. Akibatnya, berpuluh pengikut Ikhwan al-Muslimin ditangkap dan dimasukkan ke Penjara Harbi dan kemudiannya dipindahkan ke Penjara al-Amiriyah di Iskandariah. Antara tokoh yang ditangkap ialah Mahmud Abduh, Izzuddin Ibrahim, Mahmud Huthaibah, Mahmud Nafis Hamdi, Ahmad al-Assal dan Yusuf al-Qaradawi. Hubungan antara kedua-dua pihak juga terjejas dan terputus.¹⁴³

Namun perancangan Gamal Abdel Nasser untuk menguburkan Ikhwan al-Muslimin tidak kesampaian apabila penyokong-penyokong Muhammad Najib, pemimpin rasmi revolusi telah mengadakan demonstrasi besar-besaran di bawah pimpinan Abdel Qadir Audah di Abidin. Atas desakan rakyat yang begitu ramai, maka Gamal Abdel Nasser telah membebaskan sebahagian ahli-ahli Ikhwan al-Muslimin yang ditangkap pada akhir bulan Mac 1954.¹⁴⁴ Sebagai tanda ingin berbaik semula dengan Ikhwan al-Muslimin, Gamal Abdel Nasser telah mengambil keputusan untuk menziarahi Hassan al-Hudhaibi, Mursyidul Am di rumahnya,¹⁴⁵ Tindakan berbaik semula dengan Ikhwan al-Muslimin bukanlah lahir daripada hati yang tulus kerana pasukan revolusi sememangnya tidak mahu berkongsi kuasa dengan sesiapa. Presiden

¹⁴⁰ Ibid., hlm. 226. Lihat FO 371/90115.

¹⁴¹ Top Secret, *Arabia*, hlm. 21.

¹⁴² Muhsin Muhammad, *Man Qatala Hassan al-Banna*, hlm. 607.

¹⁴³ Abdel al-Monein Said Aly dan Manfred W. Wenner, 'Modern Islamic Reform', hlm. 343.

¹⁴⁴ Yusuf al-Qaradawi, *Sabein 'Amman Fi ad-Dakwah Wa at-Tarbiyyah Wa al Jihad*, hlm. 226.

¹⁴⁵ Ibid., hlm. 226.

Muhammad Najib dalam kenyataannya kepada Sir Ralph Skrine Stevenson, Duta British di Mesir pada 14 Januari 1954 menyebut bahawa kerajaannya ingin mengambil pendekatan yang keras terhadap Ikhwan al-Muslimin sejak dari awal lagi tetapi tidak berjaya. Walau bagaimanapun kerajaan telah mengenal pasti setiap individu yang berpengaruh dan bahaya dalam Ikhwan al-Muslimin.¹⁴⁶

Gamal Abdel Nasser pernah berjanji untuk melaksanakan syariat Islam jika revolusi berhasil, namun itu hanya ungkapan untuk meraih sokongan daripada rakyat Mesir seluruhnya terutama sekali daripada kelompok yang paling kuat di Mesir. Janji-janji ini hanyalah helah politik Gamal Abdel Nasser kepada Ikhwan al-Muslimin dan berjaya menarik sokongan Ikhwan al-Muslimin kepada gerakan yang dibawa oleh Gamal Abdel Nasser. Hakikatnya Ikhwan al-Muslimin tidak pernah berada di dalam keadaan aman semenjak pengharaman lalu. Ini ditambah lagi apabila berlaku persaingan di antara Presiden Muhammad Najib dengan Gamal Abdel Nasser. Kesempatan ini tidak dilepaskan begitu sahaja oleh Gamal Abdel Nasser untuk menghapuskan kedua-duanya iaitu Muhammad Najib dan Ikhwan al-Muslimin. Satu pakatan pembunuhan telah dilakukan ke atas Gamal Abdel Nasser pada 26 Oktober 1954 di Mansyiah bagi membolehkan beliau menuduh Ikhwan al-Muslimin yang melakukannya.¹⁴⁷

Muhammad Najib turut dituduh bersubahat dalam peristiwa ini dan kesan yang paling besar ialah pengharaman Ikhwan al-Muslimin buat kali ketiga. Walau bagaimanapun Muhammad Najib sendiri bersumpah atas nama tenteranya bahawa

¹⁴⁶ Top Secret, *Arabia*, hlm. 23.

¹⁴⁷ Ibid., hlm. 367. Lihat juga Farif Nu'man, *al-Ikhwan al-Muslimun, Anugerah Allah Yang Terzalimi* Depok: Pustaka Nauka, 2003, hlm. 15.

peristiwa di Mansyiah itu adalah perancangan Gamal Abdel Nasser. Ini ditambah lagi dengan pengakuan Muhammad Hassan al-Tahami dalam majalah *Rose al-Yusof* pada 1 Mei 1978 yang menyebut bahawa perancang utama peristiwa tersebut adalah orang Amerika Syarikat.¹⁴⁸ Malam 26 Oktober 1954 menyaksikan lebih ramai ahli Ikhwan al-Muslimin ditangkap. Pada bulan berikutnya Mahkamah Tentera yang dianggotai oleh Anwar Sadat telah memenjarakan hampir 1,000 ahli Ikhwan al-Muslimin dan menjatuhkan hukuman gantung kepada enam orang pimpinan Ikhwan al-Muslimin.¹⁴⁹

Pengharaman kali ketiga ini meninggalkan kesan yang mendalam kerana beribu ahli Ikhwan al-Muslimin ditangkap dan dikenakan dengan pelbagai seksaan yang belum pernah diperkenalkan di Mesir sehingga sebahagian daripada mereka mati dalam penjara.¹⁵⁰ Yusuf al-Qaradawi pernah sendiri menyaksikan bagaimana beberapa orang Ikhwan al-Muslimin yang mati dibungkus dengan kain selimut dan ditanam di padang pasir Abbasiyah.¹⁵¹ Lebih 800 orang dijatuhkan hukuman penjara dan ribuan dipenjara tanpa dibicarakan.¹⁵² Kesan seksaan ini sengaja dihebohkan kepada rakyat dengan tujuan untuk menakutkan mereka agar jangan lagi terlibat dan cuba untuk menjatuhkan kerajaan. Ikhwan al-Muslimin sudah mula mengalami zaman surut sehinggalah ke tahun 1970-an.¹⁵³

Namun pada tahun 1964, Gamal Abdel Nasser mengambil pendekatan terbaik semula dengan Ikhwan al-Muslimin. Beliau telah membebaskan semua ahli Ikhwan

¹⁴⁸ Umar Tilmisani, *Zikrayat La Muzakirat*, hlm. 241.

¹⁴⁹ Antara mereka yang dihukum gantung ialah Abdel Kadir Audah, Muhammad al-Farghali, Hindawi Duweir dan Ibrahim Tayyeb.

¹⁵⁰ Yusuf al-Qaradawi, *Sabein 'Amman Fi ad-Dakwah Wa at-Tarbiyyah Wa al Jihad*, hlm. 227.

¹⁵¹ Ibid., hlm. 227.

¹⁵² Abdel al-Monein Said Aly and Manfred W. Wenner, "Modern Islamic Reform", hlm. 343.

¹⁵³ Lois A Aroian & Richard P. Mitchell, *Timur Tengah dan Afrika Utara Modern*, hlm. 367.

yang ada dalam tahanan. Tujuan berbaik semula dengan Ikhwan al-Muslimin ini ialah kerana pada ketika itu Gamal Abdel Nasser sedang menghadapi bahaya komunis. Pembebasan tahanan Ikhwan al-Muslimin ini bertujuan agar dapat mengurangkan bebanan pemerintah untuk menghadapi komunis kerana perjuangan memerangnya akan disokong oleh gerakan Ikhwan al-Muslimin.¹⁵⁴ Walau bagaimanapun, dasar tersebut bukan bermakna hubungan semakin baik, malahan hakikatnya penindasan masih berterusan sehinggalah ke tahun 1965. Puluhan ribu lagi ahli-ahli Ikhwan al-Muslimin ditangkap dan dikenakan tindakan penyiksaan yang lebih dahsyat. Penangkapan kali ini juga melibatkan ramai wanita. Antara tokoh wanita berpengaruh yang ditangkap pada ketika itu ialah Zainab al-Ghazali.¹⁵⁵

Gamal Abdel Nasser bukan sahaja melakukan tindakan secara fizikal terhadap Ikhwan al-Muslimin tetapi juga beliau telah memecahkan Ikhwan al-Muslimin daripada dalam. Pergolakan dalaman ini tercetus apabila pada bulan Ogos 1952, Gamal Abdel Nasser telah menghubungi Hassan al-Hudhaibi melalui telefon agar mencadangkan tiga nama dalam kalangan ahli Ikhwan al-Muslimin untuk duduk sebagai menteri dalam kabinet Gamal Abdel Nasser.¹⁵⁶ Beliau juga meletakkan syarat bahawa salah seorang daripada itu hendaklah Hassan al-Baquri. Pada peringkat awal pemilihan, Ikhwan al-Muslimin telah mencadangkan beberapa nama lain iaitu Soleh al-Ashmawi, Munir Dallah dan Hassan al-Baquri untuk menjadi salah seorang Menteri di dalam kabinet Gamal Abdel Nasser. Namun memandangkan pada ketika itu keretakan hubungan antara Gerakan revolusi dengan Ikhwan al-Muslimin sudah mula

¹⁵⁴ Abdel al-Monein Said Aly & Manfred W. Wenner, "Modern Islamic Reform", hlm. 345.

¹⁵⁵ Yusuf al-Qaradawi, *'Sabein 'Amman Fi ad-Dakwah Wa at-Tarbiyyah Wa al-jihad*, hlm. 227.

¹⁵⁶ Mahmud Jamie', *Wa Araftu al-Ikhwan*, hlm. 90.

dirasai, maka Maktab al-Irsyad bersidang semula dan mengambil keputusan untuk menolak tawaran tersebut.¹⁵⁷

Walau bagaimanapun, Hassan al-Baquri telah mengambil keputusan untuk menerima jawatan itu tanpa menghiraukan keputusan Maktab Irsyad. Beliau dilantik sebagai Menteri Wakaf oleh Gamal Abdel Nasser. Serentak dengan keputusan Hassan al-Baquri itu, Maktab al-Irsyad bermesyuarat dan mengambil keputusan untuk memecat Hassan al-Baquri daripada Ikhwan al-Muslimin. Asas pemecatan ini bukanlah atas alasan beliau mempunyai akhlak yang buruk atau telah menyimpang daripada landasan agama, tetapi kerana beliau didapati tidak lagi taat kepada pucuk pimpinan. Tindakan ini menunjukkan pemisahan yang jelas antara Ikhwan al-Muslimin dengan pegawai-pegawai Revolusi dan keretakan dalam Ikhwan al-Muslimin yang berpunca daripada tawaran Gamal Abdel Nasser.¹⁵⁸

Satu lagi keretakan dan pergolakan dalaman Ikhwan al-Muslimin ialah apabila gerakan ini mengambil keputusan untuk membubarkan kumpulan *Nidzam Khas* yang pada asalnya ditubuhkan oleh Hassan al-Banna. Pada ketika itu ketua kumpulan ini ialah Abdel Rahman as-Sanadi dan beliau banyak membuat keputusan tanpa merujuk kepada pimpinan Ikhwan al-Muslimin.¹⁵⁹ Kemuncak tindakan itu ialah pembunuhan

¹⁵⁷ Di dalam mesyuarat tersebut, Maktab al-Irsyad memutuskan untuk tidak menyertai kerajaan kerana maktab belum sampai ke tahap mempercayai sepenuhnya kepada kerajaan yang memakai sistem tentera dan juga bimbang akan masa depan Ikhwan al-Muslimin apabila berkompromi dengan kerajaan. Sila lihat Abbas as-Sisi, *Fi Qafilati al-Akhwan al-Muslimin*, hlm, 301.

¹⁵⁸ Mahmud Abdel Halim, *al Ikhwan al Muslimun, Ahdas Syonaat at Tarikh*, (al-Ikhwan al-Muslimun, Peristiwa Yang Berlaku Dalam Sejarah) Iskandariah: Dar ad-Dakwah, 1999, hlm. 125.

¹⁵⁹ Muhammad Hamid Abu Nasr, *Hakikat al-Khilah Baina al-Ikhwan al-Muslimun wa Abdel Nasser*, (Hakikat Pergeseran Antara Ikhwan al-Muslimun Dan Abdel Nasser) Kaheerah: Dar at-Tauzi' wa An-Nash al-Islamiyah, 1988 hlm. 87.

saudara Said Faiz.¹⁶⁰ Walaupun tiada sesiapa yang ditangkap ataupun disabitkan dengan pembunuhan tersebut, Maktab al-Irsyad telah bersidang pada 22 November 1953 dan mengambil keputusan untuk memecat Abdel Rahman as-Sanadi dan tiga orang pengikutnya iaitu Ahmad Adil Kamal, Mahmud Sibaq dan Ahmad Zaki. Pasukan Khas ini telah diganti dengan saudara Yusuf Talaat. Pertukaran kepimpinan dan pemecatan ini bukan satu yang boleh diterima oleh Abdel Rahman as-Sanadi. Beliau bersama 21 orang penyokong-penyokongnya telah pergi ke rumah Hassan al-Hudhaibi dan memutuskan talian telefon rumah. Mereka telah meminta Hassan al-Hudhaibi meletakkan jawatan dan diganti dengan Soleh Asymawi.¹⁶¹ Tidak cukup dengan desakan tersebut, beliau telah menawan pejabat Ikhwan al-Muslimin di Kaherah. Semua pengikut yang taat kepada Hassan al-Hudhaibi telah dihalau keluar. Mereka mengisytiharkan mengambil alih Ikhwan al-Muslimin kerana peletakan jawatan Hassan al-Hudhaibi.¹⁶²

Umar Tilmisani, Mursyidul Am Ketiga mengulas mengenai keputusan pemecatan Abdel Rahman as-Sanadi sebagai kelemahan anggota Ikhwan al-Muslimin sendiri sehingga membenarkan orang luar mempengaruhi kekuatan Ikhwan al-Muslimin. Beliau berpendapat persahabatan Abdel Rahman as-Sanadi dengan Gamal Abdel Nasser telah berjaya melemahkan ikatan persaudaraan Ikhwan al-Muslimin. Gamal Abdel Nasser dilihat sebagai perancang dalam konflik yang berlaku tambahan

¹⁶⁰ Said Faiz adalah salah seorang pimpinan kanan *Nidzam Khas* yang taat kepada Mursyidul Am dan beliau telah dibunuh pada hari sambutan Maulid Rasul dengan sebuah bom yang diletakkan di dalam sebuah kotak manisan sempena sambutan tersebut. Sila lihat Mahmud Abdel Halim, *al-Ikhwan al-Muslimun Ahdas Syonaat at-Tarikh*, hlm. 173.

¹⁶¹ Umar Tilmisani, *Zikrayat La Muzakirat*, hlm. 194.

¹⁶² Abbas as-Sisi, *Fi Qafilati al-Akhwan al-Muslimin*, hlm. 350.

pula beliau menolak permintaan Said Ramadan yang memohon agar kisah penggulingan itu tidak disiarkan di dalam akhbar.¹⁶³

Dalam buku *Gamal Abdel Nasser* tulisan Ahmad Abu Fatah ada menyebut mengenai kejadian penggulingan itu, ketika beliau berada di rumah Gamal Abdel Nasser. Sebaik sahaja mendapat berita penggulingan Hassan al-Hudhaibi dan juga penawanan Markas Ikhwan al-Muslimin oleh kumpulan Abdel Rahman as-Sanadi, beliau dengan segera mengarahkan Ahmad Abu Fatah menyiarkan berita mengenainya dalam akhbar pada keesokan harinya. Ahmad Abu Fatah juga mengatakan bahawa kegagalan penggulingan Hassan al-Hudhaibi adalah merupakan kesan yang paling menyedihkan dalam hidup Gamal Abdel Nasser.¹⁶⁴

Pandangan Umar Tilmisani mengenai hubungan antara Abdel Rahman as-Sanadi dengan Gamal Abdel Nasser dan penglibatan Gamal Abdel Nasser dalam konflik mungkin ada benarnya. Sebaik sahaja peristiwa tersebut, Gamal Abdel Nasser telah melantik Abdel Rahman as-Sanadi sebagai pengurus minyak Shell dan dihadiahkan dengan sebuah villa mewah di Ismailia. Namun kemewahan yang dikecapi oleh Abdel Rahman as-Sanadi tidak lama apabila Gamal Abdel Nasser menangkap semua yang terlibat dengan Ikhwan al-Muslimin pada tahun 1965 termasuk Abdel Aziz Jalal dan beberapa ahli yang belot dengan Ikhwan al-Muslimin

¹⁶³ Said Ramadhan telah bertemu dengan Solah Salem, Menteri Penerangan. Beliau telah bersetuju dengan permintaan itu tetapi Gamal Abdel Nasser melarang kerana akhbar adalah bebas untuk melaporkan apa sahaja. Lihat *ibid.*, hlm.180.

¹⁶⁴ Abbas as-Sisi, *Fi Qafilati al-Ikhwan al-Muslimin*, Kaherah: Dar at-Tauzi' wa-Nasyr al-Islamiah, 200, hlm. 351.

dan kepimpinannya. Mereka juga didapati diseksa dengan teruk ketika berada di dalam penjara oleh rejim Gamal Abdel Nasser.¹⁶⁵

Gamal Abdel Nasser meninggal dunia akibat sakit jantung pada 28 September 1970. Beliau meninggal dunia sekembalinya daripada menghantar Sultan Kuwait berlepas di Lapangan Antarabangsa Kaherah kerana menghadiri Persidangan Negara Arab di Mesir. Anwar Sadat mengarahkan agar jenazah beliau dibawa ke Istana Qubba dan dikebumikan tiga hari selepas itu bagi memberi ruang kepada delegasi luar untuk hadir memberi penghormatan terakhir kepada Gamal Abdel Nasser.¹⁶⁶

Kesimpulan

Berasaskan kepada latar belakang Mesir, dapatlah disimpulkan bahawa Mesir bukanlah sebuah negara yang aman damai sehingga memudahkan kegiatan dakwah berkembang. Kelahiran Ikhwan al-Muslimin pada tahun 1928 di tengah-tengah masyarakat adalah tepat pada masanya. Gerakan ini berkembang dengan cepat dan agak menakjubkan. Kesedaran rakyat mengenai Islam yang dibawa oleh gerakan ini lebih mengesankan daripada institusi-institusi Islam yang sedia wujud di Mesir. Ketokohan Hassan al-Banna dalam memimpin gerakan ini menawan hati setiap pengikutnya. Yusuf al-Qaradawi menyebut bahawa Hassan al-Banna adalah merupakan seorang yang telah mendapat *tawfiq* dan hidayah daripada Allah kerana beliau amat disayangi dan dihormati oleh pengikut-pengikutnya. Umar Tilmisani juga menyebut bahawa Hassan al-Banna adalah merupakan seorang yang mendapat ilham

¹⁶⁵ Umar Tilmisani, *Zikrayat La Muzakirat*, hlm. 196.

¹⁶⁶ B.K. Narayan, *Anwar el-Anwar Sadat, Man With a Vision*, New Delhi: Vikas Publishing House Pvt Ltd, 1977, hlm. 60.

dan berbakat. Pengaruh gerakan ini dan peranan yang dimainkan oleh Hassan al-Banna memberi dampak yang besar kepada pemerintah terutama kepada penjajah yang masih menguasai Mesir.¹⁶⁷

Idea yang dibawa oleh Hassan al-Banna dan Ikhwan al-Muslimin membawa nafas baru kepada perjuangan Islam. Ternyata Hassan al-Banna telah menyerahkan segala kemahiran, pemikiran, tenaga, harta benda dan juga nyawanya untuk mengembangkan agama Islam dan menyelamatkan masyarakat Mesir. Ikhwan al-Muslimin semakin mendapat sokongan hari demi hari dan dianggap sebagai sebuah 'kerajaan' dalam kerajaan Mesir.¹⁶⁸ Kehilangan Hassan al-Banna bererti kehilangan nilai kemanusiaan dan sukar dicari ganti.¹⁶⁹

Pengalaman Ikhwan al-Muslimin berhadapan dengan pasukan Revolusi dan juga Gamal Abdel Nasser banyak memberi pengajaran. Kegagalan Ikhwan al-Muslimin membaca niat dan tujuan pasukan Revolusi telah menyebabkan Ikhwan al-Muslimin dijadikan alat untuk mengukuhkan kedudukan Gamal Abdel Nasser dalam percaturan politik di Mesir. Harga yang mahal terpaksa dibayar oleh Ikhwan al-Muslimin dalam membina hubungan dengan Gamal Abdel Nasser termasuk menghadapi beberapa keretakan dalaman hasil daripada perancangan pemerintah.

¹⁶⁷ Yusuf al-Qaradawi, *70 tahun al-Ikhwan al Muslimin*, hlm. 50.

¹⁶⁸ Maryam Jameelah, *Suka Duka Gerakan Islam Dunia Arab*, hlm. 56.

¹⁶⁹ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, hlm. 15.

BAB TIGA

PEMERINTAHAN ANWAR SADAT (1918-1981) DAN KESAN KEPADA IKHWAN AL-MUSLIMIN

Pengenalan

Anwar Sadat (1918-1981) bukanlah seorang yang baru dalam sejarah politik Mesir. Namun kehadiran beliau sebagai Presiden Mesir dianggap sebagai tidak diduga secepat itu lantaran kematian mengejut Gamal Abdel Nasser pada 28 September 1970. Mengambil alih Pentadbiran Mesir di waktu yang tidak dirancang ini bukanlah satu yang mudah dan mengundang pelbagai persepsi dan juga harapan. Anwar Sadat ternyata menghadapi pelbagai kesukaran di awal-awal pemerintahan dan terpaksa mengambil pendekatan yang kurang popular dalam kalangan masyarakat dan juga negara-negara Arab.

Bab ini mengupas mengenai latar belakang Anwar Sadat dan penglibatan beliau di dalam politik. Seterusnya perbincangan mengenai ialah untuk melihat kesukaran yang dihadapi oleh beliau sejak awal pemerintahan sehinggalah ke akhir hayatnya. Bab ini juga akan melihat pendekatan yang telah diambil oleh Anwar Sadat untuk menyelesaikan masalah yang dihadapinya. Antara peristiwa besar yang telah dilakukan oleh beliau ialah dasar *Infatih* iaitu satu dasar buka pintu yang belum pernah dilakukan oleh pemerintah sebelum beliau. Begitu juga dengan keputusan beliau untuk menyerang Israel di dalam peperangan yang dikenali sebagai Youm Kippur yang membawa kepada Perjanjian Camp David yang mendapat kecaman rakyat Mesir dan Dunia Arab.

Anwar Sadat juga menunjukkan sikap yang mesra dengan Ikhwan al-Muslimin sebaik sahaja memulakan pemerintahan dan ini memberi sedikit sebanyak ruang untuk Ikhwan al-Muslimin mengukuhkan kedudukan mereka di dalam arus perdana di Mesir. Selain daripada dapat menyampaikan dakwah secara terbuka dengan penerbitan majalah *ad-Dakwah* yang telah dibenarkan oleh Anwar Sadat, Ikhwan al-Muslimin juga dapat berperanan dalam menyedarkan pemerintah terhadap beberapa kesilapan yang telah dilakukan oleh Anwar Sadat. Namun era Anwar Sadat ini juga menyaksikan lahirnya beberapa kumpulan-kumpulan Islam yang tidak mahu berkompromi dengan mana-mana pihak dan mengambil pendekatan yang agak keras dengan semua pihak terutama sekali dengan pemerintah.

Latar Belakang Anwar Sadat

Anwar Sadat dilahirkan pada 25 Disember 1918 di Manufiah, sebuah daerah di selatan Mesir. Beliau mempunyai seramai 13 orang adik-beradik dan beliau merupakan anak yang pertama. Pada awal usia, ayahnya terpaksa bekerja di Sudan dan beliau telah ditinggalkan bersama nenek sebelah ayah yang memainkan peranan besar dalam mencorakkan pemikiran Anwar Sadat. Neneknya juga seorang yang alim dan menjadi tempat rujukan masyarakat setempat dan Anwar Sadat selalu dijadikan tempat neneknya bercerita dan peneman seharian. Beliau telah dibesarkan di dalam keluarga yang kuat berpegang kepada agama.¹

¹ B.K Narayan,. *Anwar el-Sadat, Man With a Vision*, New Delhi: Vikas Publishing House Pvt Ltd, 1977 hlm.25

Walaupun begitu, ibu bapa Anwar Sadat membuat keputusan untuk menghantar beliau untuk belajar di sekolah rendah yang dikendalikan oleh pengembang agama Kristian berdekatan dengan rumahnya. Antara guru Anwar Sadat iaitu Paul Patrice mengatakan bahawa Anwar Sadat adalah seorang yang bijak terutama dalam mata pelajaran bahasa Inggeris dan Bahasa Arab. Anwar Sadat tidak pernah lupa kepada sekolah ini dan pernah datang melawat semula sekolah tersebut pada 9 Oktober 1953. Pada tahun 1931 apabila ayahnya kembali ke Kaherah, beliau telah dimasukkan ke Sekolah Raja Fuad 1 di Abbasiyah. Seterusnya beliau memasuki sebuah kolej tentera yang dibuka oleh British untuk dijadikan pelapis bagi mempertahankan kepentingan British di Afrika. Beliau bertemu dengan Gamal Abdel Nasser di kolej ini pada tahun 1935 dan menamatkan pengajian pada tahun 1938. Keluaran 1938 inilah yang sebahagian besarnya menganggotai kumpulan Pegawai-Pegawai Bebas (*Free Officer*) yang berjaya menyingkirkan pemerintah beraja di Mesir pada tahun 1952.²

Anwar Sadat sememangnya telah didedahkan dengan kesedaran dan pemikiran politik kerana pernah tinggal bersama salah seorang pakciknyanya yang pernah sama belajar di kolej bersama pejuang nasionalis Mesir, Ahmad Urabi (1841-1911). Apabila tertubuhnya kumpulan Pegawai-Pegawai Bebas, Anwar Sadat pernah dijadikan penghubung antara kumpulan ini dengan kerajaan Jerman. Kesan daripada itu beliau pernah ditangkap kerana dikatakan bersubahat dengan Jerman dan dibicarakan. Beliau dijatuhkan hukuman pada 08 Oktober 1942 dan ditahan di kem Minia. Tidak lama

² Ibid., hlm. 27.

kemudian beliau jatuh sakit dan dihantar ke hospital Qasr Aini. Di sana beliau berjaya melarikan diri atas pertolongan kawan-kawan beliau yang bekerja di sana.³

Anwar Sadat ditangkap semula pada tahun 1946 atas tuduhan merancang konspirasi untuk membunuh Amin Osman Pasha yang menjadi Menteri Kewangan pada zaman Nahas Pasha. Beliau juga dituduh bersama-sama berkomplot untuk membunuh Perdana Menteri Nahas Pasha. Anwar Sadat telah ditahan selama dua setengah tahun dan dibebaskan pada tahun 1948.⁴ Selepas dibebaskan, beliau kembali semula sebagai anggota tentera pada tahun 1950. Kemasukan ini mengeratkan lagi hubungan dengan Gamal Abdel Nasser. Rancangan menggulingkan kerajaan ini sebenarnya telah lama dirancang sewaktu bersama-sama Gamal Abdel Nasser pada tahun 1938 lagi. Anwar Sadat sendiri mengaku bahawa beliau telah ditugaskan untuk membentangkan matlamat pasukan revolusi untuk menggulingkan kerajaan kepada Hassan al-Banna pada Julai 1942 bagi mendapat persetujuan dan sokongan Ikhwan al-Muslimin.⁵

Sebaik sahaja Gamal Abdel Nasser meninggal dunia, Anwar Sadat dilantik sebagai pengganti dan secara rasmi sebagai Presiden Mesir selepas pilihan raya Presiden pada 16 Oktober 1970. Antara langkah yang penting yang beliau laksanakan selepas menjadi presiden ialah tidak mahu dibayangi oleh Gamal Abdel Nasser. Namun bukan mudah untuk Anwar Sadat melonjakkan dirinya daripada bayangan Gamal Abdel Nasser kerana tiada seorang pun di dalam kabinet yang kelihatan sesuai

³ Ibid., hlm. 41. Lihat FO 371/183884. "Internal Political Situation: Rumours of Plot Against Nasser and Involvement of Moslem Brotherhood", 1965.

⁴ FO 371/183884, *ibid.*,

⁵ Ibid., hlm. 49.

bekerja dengan beliau.⁶ Ketika pengumuman Gamal Abdel Nasser, Setiausaha Amerika Syarikat Eliot Richardson hadir mewakili Presiden Amerika Syarikat. Beliau menulis laporan bahawa Anwar Sadat tidak akan lama sebagai presiden dan hanya boleh bertahan selama dua hingga 4 minggu sahaja.⁷

Apabila Anwar Sadat mengambil alih pemerintahan, beliau terpaksa berhadapan dengan masalah dalaman yang boleh menggugat kepimpinannya. Salah satu masalah tersebut ialah masalah pimpinan kanan yang tidak menyokong kepimpinannya. Antara yang kuat menentang beliau ialah Ali Sobri, bekas Setiausaha Kesatuan Sosialis Arab. Ali Sobri meletakkan jawatan dan berpakat dengan penyokongnya menentang Anwar Sadat dan mengajak semua rakyat bangkit menentang Anwar Sadat. Walau bagaimanapun, usaha tersebut tidak mendapat sambutan kerana tidak dirancang dengan baik. Akhirnya pada Mei 1971, semua yang terlibat dalam usaha menggulingkan Anwar Sadat ditangkap.⁸

Tahun 1971-72 adalah merupakan tahun-tahun kritikal dalam era politik Anwar Sadat dan Mesir. Keadaan ini berterusan sehinggalah ke akhir bulan Oktober 1973 kerana Anwar Sadat terpaksa menanggung beberapa masalah dalaman dan luar negara yang ditinggalkan oleh Gamal Abdel Nasser. Satu lagi masalah yang terpaksa ditanggung pada ketika itu ialah keadaan ekonomi Mesir yang mengalami

⁶ Derek. Hopwood, , *Egypt: Politics and Society 1945-1981*, London: George Allen & Unwin, t.t., hlm. 105.

⁷ B.K. Narayan, *Anwar el-Sadat, Man With a Vision*, hlm. 86.

⁸ Ibid., hlm.105.

kemerosotan terutama selepas kalah dalam Perang Arab Israel pada tahun 1967.⁹ Anwar Sadat pernah mengungkap dalam satu ucapan beliau mengenai kesukaran ini seperti yang dalam memoir nya seperti berikut

*I assumed responsibility after the death of Nasser when Egypt was a country torn apart. The regime was divided between conflicting forces, the hold of Israel controlled our fate and foreign forces tried to impose their guardianship and their will upon us. Poverty was rampant. We were almost begging for arms and we were about to beg for bread as well. I prayed to God not to put such burdens on me which were beyond my capacity to bear.*¹⁰

Sebaik selesai Anwar Sadat menguruskan kepimpinan yang tidak setia kepada beliau, Anwar Sadat masih menghadapi masalah kerana terikat dengan apa yang telah dilakukan oleh Gamal Abdel Nasser. Antara yang ketara ialah hubungan Mesir dengan Rusia. Hubungan dengan Rusia ini sebenarnya tidak baik sejak dari awal lagi. Anwar Sadat telah menandatangani satu perjanjian pada bulan Mei 1971 dengan Rusia tetapi mereka tidak sepakat mengenai pembekalan senjata. Anwar Sadat menuduh Rusia khianat dan tidak membekalkan senjata yang terkini kepada Mesir. Pada bulan Julai 1971, Anwar Sadat amat kecewa apabila senjata yang ditempah tidak diterima Mesir. Akibat daripada perbuatan itu, Anwar Sadat telah mengarahkan 15,000 orang pakar ketenteraan Rusia keluar dari bumi Mesir.¹¹

Memandangkan Mesir masih memerlukan pertolongan Rusia, maka lapan bulan kemudian Anwar Sadat menandatangani satu perjanjian senjata terbesar yang

⁹ Perang dengan Israel ini dinamakan Perang Enam Hari apabila Israel mengambil masa enam hari sahaja untuk mengalahkan serangan tentera Mesir yang bergabung dengan Jordan dan Syria. Sila lihat B.K. Narayan, *Anwar el-Sadat, Man With a Vision*, hlm. 70.

¹⁰ Ibid., hlm.72.

¹¹ Derek. Hopwood, *Egypt: Politics and Society 1945-1981*, hlm. 105.

pernah dibuat oleh kedua-dua pihak.¹² Namun dalam masa yang sama, Anwar Sadat telah mengadakan hubungan dengan Amerika Syarikat kerana pada pandangan beliau hanya Amerika Syarikat sahaja yang boleh memberi tekanan kepada Israel. Pada bulan Februari 1971, Anwar Sadat mengemukakan rancangan damai kepada Amerika Syarikat. Beliau setuju menandatangani perjanjian dengan Israel dan membuka terusan sebagai ganti pengunduran tentera Israel di Semenanjung Sinai. Sebagai tanda persetujuan tersebut Anwar Sadat telah menjemput Setiausaha Kerajaan Amerika Syarikat, William Rogers datang ke Mesir.¹³

Setelah menandatangani perjanjian senjata dengan Rusia, Anwar Sadat telah melakukan lawatan rahsia ke Moscow dan memberi tiga cadangan kepada Rusia. Pertama, ialah untuk mengurus dan berunding mengenai perkongsian strategik untuk masa depan politik dan ketenteraan dengan Rusia. Kedua ialah meminta Rusia membekalkan senjata ke Mesir sama seperti bekalan senjata yang dihantar oleh Amerika Syarikat kepada Israel. Ketiga ialah Anwar Sadat mahu tahu sejauh mana kekuatan senjata yang dimiliki Rusia, dan mahukan Rusia menghantar senjata secepat yang mungkin.¹⁴

Selain terikat dengan hubungan dengan pihak Rusia sejak zaman Gamal Abdel Nasser, Anwar Sadat juga menghadapi masalah dengan slogan sosialis Gamal Abdel Nasser sebelum ini yang menggadaikan keadilan sosial rakyat. Satu lagi masalah yang ditinggalkan oleh Gamal Abdel Nasser ialah isu penaklukan Israel ke atas

¹² Ibid., hlm. 106.

¹³ Ibid., hlm. 107.

¹⁴ B.K. Narayan, *Anwar el-Sadat, Man With a Vision*, hlm. 77.

Semenanjung Sinai.¹⁵ Antara masalah dalaman lain yang terpaksa dihadapi oleh Anwar Sadat ialah tekanan daripada kumpulan-kumpulan Islam.¹⁶

Selain tekanan kumpulan penyokong Gamal Abdel Nasser, Anwar Sadat turut menghadapi tekanan daripada puak pelampau Islam. Tiga kumpulan pelampau Islam yang besar pada ketika itu adalah *Hizb at-Tahrir al-Islami* (*Islamic Liberation Party*, ILP), *al-Takfir wal Hijrah* dan juga *Tanzim al-Jihad*.¹⁷ Anwar Sadat yakin dan percaya Ikhwan al-Muslimin satu-satunya pertubuhan yang mempunyai kekuatan untuk menghadapi kedua-dua ancaman itu. Langkah pertama yang dilakukan oleh Anwar Sadat adalah dengan melepaskan tahanan-tahanan Ikhwan al-Muslimin yang telah dipenjara di era Gamal Abdel Nasser.¹⁸

Pada tahun 1976, Anwar Sadat membenarkan penerbitan semula majalah *ad-Dakwah* dan Soleh Asymawi telah dilantik menjadi ketua editornya. Ikhwan al-Muslimin menggunakan sepenuhnya kekuatan media cetak ini untuk mengembangkan semula pemikiran serta pendirian Ikhwan al-Muslimin terutama dalam menghadapi kedua-dua ancaman yang dihadapi Anwar Sadat pada ketika itu. Ikhwan al-Muslimin

¹⁵ Derek. Hopwood, *Egypt: Politics and Society 1945-1981*, hlm. 106.

¹⁶ Abdel Azim Ramadan, *Fundamentalist Influence in Egypt: The Strategies Of The Muslim Brotherhood and the Takfir Groups*, Chicago: The University Of Chicago Press, 1993, hlm. 167.

¹⁷ Martin Heper and Raphael Israeli, *Islam and Politics In The Modern Middle East*, Croom Helm London and Sydney: Croom Helm Australia Pty. Ltd., 1984.

¹⁸ Anwar Sadat telah membebaskan semua tahanan Ikhwan al-Muslimin yang dikenali sebagai kumpulan 118. Sila lihat Abdel Rahim Ali, *al-Ikhwan al-Muslimun min Hassan al-Banna ila Mehdi Akeif*, (al-Ikhwan al-Muslimun daripada zaman Hassan al-Banna sehingga Mehdi Akeif), Kaherah: Mahrosa, 2007, hlm 167.

juga mengkritik fahaman komunis, sosialis dan penyokong-penyokong Gamal Abdel Nasser dalam setiap keluaran majalah ini.¹⁹

Anwar Sadat menyedari bahawa pengaruh Ikhwan al-Muslimin amat diperlukan terutama dalam isu pengkafiran kerana isu ini jika tidak dikawal akan cepat merebak kepada golongan muda. Ini mendatangkan ancaman yang lebih besar kepada negara. Ikhwan al-Muslimin tidak menggunakan pendekatan memulakan serangan dan kritikan tetapi apabila Soleh Sirriyya iaitu salah seorang pimpinan kanan *Jamaah Takfir* mendakwa bahawa dia sentiasa berhubung dengan pimpinan Ikhwan al-Muslimin seperti Syeikh Muhammad al-Ghazali, Zainab al-Ghazali dan Hassan al-Hudhaibi, maka Ikhwan al-Muslimin mula memberi reaksi balas. Ikhwan al-Muslimin menggunakan sepenuhnya akhbar mereka untuk mengkritik dan membalas segala tuduhan golongan *Takfir*. Muhammad al-Ghazali menafikan hubungan itu dan berikrar tidak akan khianat dengan Presiden Anwar Sadat. Ikhwan al-Muslimin membidas idea yang telah diketengahkan oleh golongan ini dan melarang menjadikan mereka sebagai imam dalam sembahyang. Lebih keras lagi Ikhwan al-Muslimin menghalalkan darah golongan ini.²⁰

Hubungan antara Ikhwan al-Muslimin dengan Anwar Sadat sebenarnya bukanlah satu hubungan yang baru, sebaik sahaja beliau diangkat menjadi presiden. Anwar Sadat telah lebih awal menjalin hubungan dengan Ikhwan al-Muslimin sebelum revolusi dan menjadi jambatan penghubung antara Ikhwan al-Muslimin

¹⁹ Keluaran pertama majalah *ad-Dakwah* ialah pada Julai 1976 dengan muka depan bertajuk 'Penipuan Komunis dan di Mana Mereka Hari ini'. Majalah ini diterbitkan setiap bulan dan keluaran terakhir majalah ini ialah pada September 1981.

²⁰ Abdel Azim Ramadan, *Fundamentalist Influence in Egypt*, hlm. 168.

dengan Gamal Abdel Nasser. Walau bagaimanapun, Ikhwan al-Muslimin tidak akan melupakan apa yang pernah dilakukan oleh Anwar Sadat terutama pada ketika beliau menjatuhkan hukuman penjara pada 26 Oktober 1954 ke atas lebih 800 orang ahli Ikhwan al-Muslimin manakala enam orang pimpinan tertinggi Ikhwan al-Muslimin dihukum gantung.²¹

Ketika di penghujung pemerintahan Gamal Abdel Nasser, Anwar Sadat ada menghubungi secara rahsia beberapa orang pimpinan Ikhwan al-Muslimin. Antara yang pernah bertemu dan berbincang dengan Anwar Sadat ialah Dr. Mahmud Jami'. Beliau mencatatkan bahawa Anwar Sadat pernah beberapa kali bertemu dengannya secara rahsia dan pernah juga datang dengan menaiki kereta Gamal Abdel Nasser sewaktu beliau memangku jawatan Presiden. Pada ketika itu Gamal Abdel Nasser berada di luar negara kerana melawat Sudan. Pertemuan ini membolehkan beberapa perancangan dibuat terutama sekali membina kepercayaan Ikhwan al-Muslimin kepada Anwar Sadat. Mahmud Jami' merekodkan bahawa pertemuan itu telah berlaku sebanyak empat kali iaitu tiga kali di rumah beliau dan sekali di rumah Anwar Sadat di Mit Abu Koum. Semua pertemuan tersebut dibuat tanpa pengetahuan Gamal Abdel Nasser.²²

Pada tahun 1972, Sadat menghadapi masalah dengan kumpulan pelajar yang berhaluan kiri. Mereka telah berkumpul di Dataran Tahrir selama 24 jam bersama-sama dengan kelompok lain daripada pelajar yang berfahaman komunis, penyokong Gamal Abdel Nasser dan juga yang berhaluan kiri. Sadat menyedari bahawa beliau

²¹ P.J. Vatikiotis, *Nasser and His Generation*, hlm.144.

²² Abdel Rahim Ali, *al-Ikhwan al-Muslimun min Hassan al-Banna ila Mehdi Akeif*, hlm. 173.

menghadapi tekanan dalaman daripada kelompok berhaluan kiri, penyokong komunis dan juga penyokong Gamal Abdel Nasser khasnya daripada golongan pelajar yang menguasai politik kampus. Anwar Sadat merasakan perkara ini berbahaya kepada negara dan masa depan politiknya.²³

Anwar Sadat segera bertemu dengan Hassan al-Hudhaibi, Mursyidul Am pada ketika itu memohon agar Ikhwan al-Muslimin dapat membantu beliau berhadapan dengan kumpulan pelajar yang berhaluan kiri. Dalam masa yang sama, Ikhwan al-Muslimin berharap agar kerjasama ini akan dapat membantu Ikhwan al-Muslimin untuk berada semula di dalam arus perdana politik dan sosial di Mesir. Walaupun persetujuan dicapai antara Mursyidul Am dengan Anwar Sadat tetapi ada sebahagian daripada ahli Ikhwan al-Muslimin tidak bersetuju dengan perjanjian tersebut. Walau bagaimanapun, program membendung kegiatan pelajar universiti ini dapat dilakukan dengan mengadakan perhimpunan mahasiswa di Universiti Kaherah. Semua pengisian telah didatangkan khas daripada Ikhwan al-Muslimin antaranya ialah Abdel Mon'am Abdel Futuh, Assam Arian, Khairat as-Shatir dan beberapa lagi pimpinan Ikhwan al-Muslimin daripada seluruh kawasan.²⁴

Ada beberapa kumpulan pemuda yang aktif mengkritik kepimpinan Anwar Sadat antaranya ialah Sayap Muda yang ditubuhkan pada tahun 1974. Kumpulan ini ditubuhkan sebaik sahaja Anwar Sadat memperkenalkan dasar *Infitah*. Kumpulan ini majoriti dianggotai oleh pelajar-pelajar universiti dan graduan muda. Selain daripada itu, ada sebuah lagi kumpulan pemuda yang dipanggil *Shabab Muhammad*. Kumpulan

²³ Ibid., hlm. 174.

²⁴ Ibid., hlm. 178.

ini lahir pada tahun 1967 dan pernah merampas Akademi Tentera di Kaherah tetapi kemudian berjaya dipatahkan oleh pihak berkuasa. Kumpulan yang keras penentangannya terhadap pemerintah dan Anwar Sadat ialah Jemaah *Takfir wal Hijrah*. Kumpulan ini muncul sekitar tahun 1973 dan pernah menculik seorang pensyarah Universiti al-Azhar pada tahun 1977. Kumpulan ini terlibat juga dengan beberapa kejadian pengeboman di Kaherah. Seramai lebih 400 orang ahli kumpulan ini telah ditangkap dan dituduh cuba menjatuhkan kerajaan. Kumpulan yang terakhir ialah kumpulan *Jihad Islam*. Kumpulan ini ditubuhkan pada tahun 1978 dan kumpulan ini adalah kumpulan yang dikaitkan dengan pembunuhan Anwar Sadat pada Oktober 1981. Pada Januari 1980 mereka terlibat dalam pengeboman gereja-gereja di Iskandariah.²⁵

Pendekatan Politik Anwar Sadat dan Kesannya kepada Ikhwan al-Muslimin

Ada beberapa dasar yang telah diambil oleh Anwar Sadat untuk menjadikan beliau sebagai seorang pemimpin yang hebat di mata rakyat secara khusus dan di Dunia Arab secara umumnya. Antara dasar awal yang diperkenalkan oleh Anwar Sadat ialah dasar ekonomi yang lebih liberal. Dasar ini juga dikenali dalam sejarah Mesir sebagai dasar *Infatih*. Ada tiga perkara penting dalam polisi yang diperkenalkan Anwar Sadat melalui dasar ini iaitu mengurangkan subsidi, menswastakan beberapa perkhidmatan dan jualan dan juga sistem ekonomi yang lebih terbuka.²⁶

²⁵ Derek. Hopwood, *Egypt: Politics and Society 1945-1981*, hlm. 119.

²⁶ P.J.Vatikiotis, *The History Of Egypt*, London: Weindenfeld and Nicolson, 1980, hlm 423.

Dasar ini diperkenal selepas Perang Oktober 1973. Kedua-dua pihak iaitu Mesir mahupun Israel telah menanggung kerugian yang besar akibat daripada peperangan ini.²⁷ Anwar Sadat sebenarnya sudah menjangkakan akan mengalami kerugian yang besar tetapi tetap mahu meneruskan rancangan tersebut kerana ingin membuktikan bahawa tentera Arab mampu menyerang Israel. Perbelanjaan yang paling besar pada ketika itu ialah perbelanjaan dalam bentuk subsidi makanan. Oleh sebab itu, Anwar Sadat menjangkakan dengan mengadakan hubungan yang aman antara Israel dengan Mesir, maka akan membawa kepada pertumbuhan ekonomi yang baik. Namun apa yang berlaku sebaliknya. Mesir berjaya mendapatkan bantuan daripada Amerika Syarikat dan berusaha untuk menanggukkan pembayaran hutang kepada Rusia.²⁸

Tujuan Anwar Sadat memperkenalkan dasar ini ialah untuk menarik pelaburan asing secara besar-besaran dan menghapuskan semua halangan ke atas semua modal asing yang ingin melabur di Mesir.²⁹ Beberapa dasar lain termasuklah memberi tumpuan kepada pembangunan sektor pertanian dan memulakan proses pembukaan tanah-tanah baru. Dasar ini juga telah melakukan reformasi terhadap undang-undang bank yang melambatkan pertumbuhan ekonomi negara. Dasar ini juga memberi kesempatan kepada rakyat Mesir untuk mencari pekerjaan di negara-negara pengeluar minyak. Hasilnya, hampir 1.3 juta rakyat Mesir bekerja di negara luar pada tahun 1978.³⁰

²⁷ Israel kehilangan 2,552 orang tentera manakala Mesir pula hampir 9,000 orang terbunuh di dalam peperangan ini. Lihat *ibid.*, hlm. 107.

²⁸ *Ibid.*, hlm. 109.

²⁹ P.J. Vatikiotis, *The History Of Egypt*, hlm. 422.

³⁰ R. Micheal Burrel, and Abbads R. Kelidar, *Egypt: The Dilemma of a Nation*, t.t., hlm 29. Lihat juga P.J. Vatikiotis, *The History Of Egypt*, hlm. 422.

Pada penghujung tahun 1976, Mesir memohon pinjaman daripada Bank Dunia. Namun atas sebab-sebab ekonomi yang semakin meruncing, Mesir terpaksa menamatkan beberapa subsidi pada bulan Januari 1977. Antara yang dimansuhkan ialah subsidi tepung, gula, beras dan minyak masak. Kerajaan juga terpaksa membekukan semua bentuk bonus dan juga kenaikan gaji. Pemotongan subsidi ini telah menyebabkan 30-40 peratus kenaikan harga barang terutama barangan asas.³¹ Pengumuman ini membawa kepada satu bantahan besar-besaran di seluruh bandar dari Aswan sehinggalah ke Iskandariah pada 18-19 Januari 1977. Bantahan ini dianggap sebagai bantahan terbesar di Mesir sejak tahun 1919. Tempat sasaran mereka ialah pejabat parti, balai polis dan kelab-kelab malam. Seramai 77 orang telah terbunuh di Kaherah semasa berlakunya bantahan tersebut.³²

Anwar Sadat akhirnya menarik balik penamatan subsidi dan beliau menyedari bahawa rakyat sememangnya marah apabila subsidi ditarik terutama kepada barang-barang asas seharian. Sebagai usaha membersihkan nama beliau di mata masyarakat, Anwar Sadat menyalahkan puak berhaluan kiri iaitu *National Progressive Union* dan penyokong Marxist sebagai dalang perhimpunan tersebut dan menangkap 105 orang ahli mereka. Darurat diisytiharkan dan Anwar Sadat berusaha menyelesaikan masalah mereka secepat mungkin. Beliau cuba meyakinkan bahawa hanya dengan keamanan, maka masalah mereka akan dapat diselesaikan.³³

Dasar *Infitah* ini ternyata gagal kerana kadar inflasi meningkat serta harga barang meningkat sehingga 40 peratus dari bulan Jun 1973 hingga bulan Jun 1974.

³¹ Ibid., hlm. 425.

³² Derek. Hopwood, *Egypt: Politics and Society 1945-1981*, hlm. 109

³³ Ibid., hlm. 109.

Beberapa dasar yang dicadangkan tidak dapat dilaksanakan. Dasar buruh tidak dapat dilaksanakan sepenuhnya kerana terikat dengan undang-undang Sosialis Arab pada tahun 1960-an yang menyekat dan mempertahankan tenaga buruh. Antara kegagalan yang paling besar ialah apabila adanya perkembangan yang pesat dalam semua komoditi terutamanya untuk barangan pengguna. Akhirnya Mesir tidak dapat memenuhi permintaan pasaran yang meningkat.³⁴

Selain daripada dasar buka pintu dalam bidang ekonomi, Anwar Sadat terpaksa melakukan pembaharuan bagi mengukuhkan kedudukan politik beliau. Anwar Sadat telah melakukan beberapa rombakan dalam kabinet dan juga parti. *Arab Socialist Union* (ASU) telah diletakkan di bawah pengawasan orang awam dan dipisahkan daripada kerajaan untuk menjadikannya lebih efektif. Selepas Perang Oktober 1973 tamat, Anwar Sadat merangka satu kertas kerja yang mengandungi garis panduan mengenai pembangunan di Mesir. Kertas kerja tersebut telah diluluskan oleh Parlimen pada Mei 1974. Kemudian diikuti oleh kertas kerja kedua dan dibentangkan di Parlimen pada September 1974. Kertas kerja kedua ini mengandungi peranan ASU. Satu pungutan suara dan pandangan telah dicapai, antaranya ialah sebahagian besar mahukan taat setia bersama ASU dan menyokong sistem satu parti.³⁵

Bagi kelompok pelajar dan wanita, mereka berazam akan menentang segala usaha untuk menentang matlamat Revolusi 1952. Manakala puak kanan lebih mahukan kebebasan akhbar, Parlimen dan sistem pelbagai parti selain mengukuhkan sektor swasta. Pandangan puak kiri pula lebih kepada mahu mempertahankan polisi yang

³⁴ Mark Neal. Cooper, *The Transformation of Egypt*, London: Croom Helm Ltd, 1982, hlm. 106

³⁵ Derek. Hopwood, *Egypt: Politics and Society 1945-1981*, hlm. 113.

telah dibina oleh Gamal Abdel Nasser kerana dasar tersebut lebih bersifat sosialis. Perkembangan ini menarik perhatian masyarakat dan pada bulan Mei 1975, empat juta orang telah didaftarkan sebagai ahli ASU.³⁶

Walaupun Anwar Sadat melakukan beberapa rombakan tersebut, tekanan untuk mewujudkan pelbagai parti masih belum hilang. Pelbagai kaedah digunakan untuk menyedarkan pemerintah mengenai kebaikan pelbagai parti termasuklah menggunakan mimbar Jumaat. Oleh sebab itu, satu lagi ketetapan telah dibuat pada bulan Mac 1976 iaitu hanya ada tiga kelompok sahaja yang akan diiktiraf dalam politik Mesir. Pertama ialah *National Progressive Union Organisation of Marxist Orientation* (NPUO) yang diketuai oleh Khalid Muhyiden iaitu bekas *Free Officers* (Pegawai-Pegawai Bebas) dan teman Gamal Abdel Nasser. Yang kedua ialah *Sosialis Liberal Organisation* (SLO) dan yang ketiga ialah *Arab Socialist Union* (ASU) iaitu parti yang menyokong pemerintah dan berjanji akan mempertahankan legasi Mesir.³⁷

Anwar Sadat juga memutuskan bahawa tiada parti yang berasaskan agama dan bangsa dibenarkan di Mesir. Dalam satu sidang Parlimen pada bulan Jun 1977, satu lagi ketetapan telah diambil oleh Anwar Sadat iaitu parti yang tidak memperoleh 20 orang ahli dalam Parlimen tidak akan dibenarkan berfungsi. Krisis politik Anwar Sadat mencapai kemuncaknya apabila beliau melawat Jerusalem pada bulan November 1977. Pelbagai pandangan dan kritikan dilontarkan kepada Anwar Sadat. Ada sebahagian berpendapat bahawa lawatan itu adalah wajar sebagai pemimpin negara. Golongan kanan pula menyalahkan kerajaan kerana bersikap lemah. NPUO

³⁶ Ibid., hlm. 114

³⁷ Ibid.,

pula mengkritik lawatan tersebut dengan keras dan sebahagian mereka telah ditangkap. Khalid Muhyiden telah dituduh khianat kepada kerajaan manakala beberapa wartawan dilarang ke luar negara. Bagi mengukuhkan kedudukan beliau di dalam politik, Anwar Sadat mengumumkan penubuhan satu parti baru iaitu *The National Democratic Party* pada bulan Julai 1978. Parti baru ini mempunyai motto “*Food For Every Mouth, A House For Every Individual And Prosperity For All*”.³⁸

Setelah Anwar Sadat mendapat sokongan daripada kelompok-kelompok Islam terutamanya Ikhwan al-Muslimin, usaha Anwar Sadat memerangi Israel menjadi mudah. Anwar Sadat mengumumkan untuk membuka Terusan Suez jika Israel bersedia untuk berundur dari Sinai sehingga ke Segenting Mitta dan Giddi yang terletak 48 kilometer di timur Terusan Suez. Cadangan tersebut ditolak oleh Israel. Presiden Syria, Hafez al-Assad percaya bahawa perbincangan damai bukanlah satu pilihan dan beliau percaya bahawa Bukit Golan hanya akan dapat dikuasai melalui perjuangan bersenjata dan bukan melalui perundingan. Raja Jordan pula tidak berminat untuk berperang pada ketika itu.³⁹

Anwar Sadat pula berpendapat bahawa peperangan dengan Israel amat perlu demi untuk menebus kekalahan Perang Enam Hari yang dianjurkan oleh Gamal Abdel Nasser pada tahun 1967. Kremlin pula kurang yakin dengan keupayaan tentera Mesir untuk berhadapan dengan tentera Zionis kerana Israel mempunyai benteng Bar Lev sepanjang 15 kilometer yang dibina atas kos USD 500 juta.⁴⁰ Pada 4 Oktober 1973, Rusia memaklumkan kepada Anwar Sadat bahawa keputusan untuk melancarkan

³⁸ Ibid., hlm 115.

³⁹ Sabaruddin Hussien, *Perang Arab Israel*, Kuala Lumpur: PTS Islamika Sdn Bhd, 2013, hlm 139.

⁴⁰ Ibid., hlm. 140.

peperangan adalah keputusan Mesir dan Rusia tidak terlibat dalam rancangan tersebut. Namun jika Mesir bertekad juga untuk berperang maka sebagai negara sekutu Rusia maka mereka akan membantu Mesir.⁴¹

Moscow telah mengarahkan penasihat Rusia dan anggotanya untuk tidak mencampuri urusan Mesir. Ibu pejabat operasi mereka di Mesir juga diarahkan ditutup. Tiada siapa dibenarkan keluar mahupun masuk dan semua kakitangan telah diminta bersumpah untuk tidak membantu Mesir atau diambil tindakan dihukum mati. Dalam jangkaan Rusia, Mesir akan kehilangan 30-40 peratus kapal terbang dan akan dapat menepati sasaran menyerang kawasan Israel sekitar 30 peratus. Jangkaan tersebut meleset malahan Mesir hanya kehilangan lima buah kapal terbang dan berjaya mencapai sasaran kawasan serangan sehingga 99 peratus.⁴²

Memandangkan tidak bersetuju untuk berperang maka Raja Jordan, Raja Hussein (1935-1999) telah mengkhianati Mesir lalu pergi ke Israel untuk memaklumkan bahawa Mesir dan Syria bersedia untuk berperang dengan Israel. Pada 25 September 1973, Raja Hussein telah pergi ke Israel secara rahsia dan bertemu di Midrasha. Beliau juga dapat bertemu dengan Golda Meir, Perdana Menteri Israel pada ketika itu. Walau bagaimanapun, Golda Meir dan juga Moshe Dayan selaku Menteri Pertahanan Israel tidak percaya dengan maklumat yang disampaikan oleh Raja Hussein itu. Oleh sebab itu, tiada tindakan diambil Israel hasil daripada pertemuan tersebut.⁴³

⁴¹ B.K. Narayan, *Anwar el-Sadat, Man With a Vision*, hlm. 82.

⁴² Ibid., hlm. 83.

⁴³ Sabaruddin Hussien, *Perang Arab Israel*, hlm. 142

Pada 10 April 1973, Anwar Sadat mengatakan bahawa ramai berpendapat bahawa Mesir tidak akan terlibat dengan sebarang peperangan. Peperangan menurut Anwar Sadat adalah merupakan pilihan yang ada untuk Mesir. Pada 3 Oktober 1973, tiga pimpinan penting tentera Mesir telah pergi ke Syria untuk memaklumkan mengenai serangan yang akan dilakukan. Mereka ialah Ahmad Ismail, Menteri Pertahanan Mesir, Hassan Gretly, Ketua Perisikan dan juga Bahaeddin Noufal, Ketua Turus Angkatan tentera Mesir.⁴⁴

Lanjutan dari perbincangan tersebut, satu lagi pertemuan diadakan untuk melancarkan serangan ke atas Israel telah diadakan pada 22 Ogos 1973 di Syria. Hanya lapan orang sahaja daripada Mesir, dan enam orang daripada Syria yang terlibat dengan perbincangan tersebut. Tiada kertas minit mesyuarat ditulis pada perbincangan tersebut kerana bimbang kertas tersebut akan dibawa keluar daripada mesyuarat. Untuk mengukuhkan rancangan tersebut, Anwar Sadat telah berkunjung ke Arab Saudi dan Qatar bagi menyampaikan idea tersebut.⁴⁵

Pada 6 Oktober 1973, Mesir dan Syria telah menghujani bandar-bandar Israel dengan mortar dan peluru berpandu. Serangan dilakukan pada hari suci Yahudi iaitu Yom Kippur. Perang ini juga dikenali sebagai Perang Ramadan.⁴⁶ Pakar tentera telah menggunakan pemancut air untuk meruntuhkan kubu pasir Israel. Ini akan memudahkan tentera Mesir dan kereta kebal menggempur tentera Israel. Tentera Mesir juga menggunakan Pontoon Bridge untuk menyeberang sungai. Jambatan pasang siap buatan Rusia ini memerlukan setengah jam sahaja untuk dipasang

⁴⁴ Ibid..

⁴⁵ B.K. Narayan, *Anwar el-Sadat, Man With a Vision*, hlm. 82.

⁴⁶ Ibid., hlm. 84.

berbanding dengan jambatan lama yang mengambil masa antara lima hingga tujuh jam.⁴⁷

Perang Yom Kippur adalah peperangan yang besar antara Mesir dan Israel. Dalam tempoh 53 minit sahaja hampir 2,000 tembakan Meriam dan dua buah pangkalan tentera Israel telah rosak teruk. Mesir berjaya masuk sejauh 23 kilometer ke dalam kawasan Israel. Peperangan ini mendapat sokongan negara-negara Arab. Libya menghantar tentera udara dan jet pejuang Mirage. Arab Saudi dan Kuwait telah menghulurkan bantuan kewangan kepada Mesir. Sudan, Tunisia dan juga Maghribi turut menghantar tentera bagi menyokong tindakan Mesir dan Syria ini.⁴⁸ Semasa mengikuti kemajuan peperangan antara jam 02.00 petang hingga 07.00 malam, Anwar Sadat telah dimaklumkan oleh Duta Rusia di Mesir bahawa Presiden Syria, Hafez al-Assad sudah mahu mengadakan gencatan senjata dalam tempoh 48 jam.⁴⁹

Peperangan Youm Kippur sebenarnya tidak menguntungkan Mesir. Anwar Sadat hanyalah ingin dianggap lebih hebat daripada Gamal Abdel Nasser kerana berani menyerang Israel, dan akhir beliau dikenali sebagai '*Hero of Crossing*'.⁵⁰ Peperangan ini juga tidak bermakna Mesir dan Syria menang dalam peperangan. Ini ialah kerana tentera komando Yahudi telah berjaya menembusi pertahanan Mesir dan berada kira-kira 100 kilometer dari Kaherah. Israel juga berjaya menembusi Syria sehingga kira-kira 65 kilometer dari bandar Damsyik.⁵¹

⁴⁷ Ibid., hlm.83.

⁴⁸ Sabaruddin Hussien, *Perang Arab Israel*, hlm. 146.

⁴⁹ B.K. Narayan, *Anwar el-Sadat, Man With a Vision*, hlm. 84.

⁵⁰ Derek. Hopwood, *Egypt: Politics and Society 1945-1981*, hlm. 108.

⁵¹ Sabaruddin Hussien, *Perang Arab Israel*, hlm. 147.

United Nation (UN) telah menganjurkan gencatan senjata pada 20 Oktober 1973 untuk Mesir dan juga 29 Oktober 1973 untuk Syria. Tetapi gencatan senjata tersebut dicabuli kerana Israel tidak berminat untuk berdamai.⁵² Akhirnya pada bulan Januari 1974, Mesir dan Israel telah menandatangani satu perjanjian perlucutan senjata sementara perjanjian dengan Syria ditandatangani pada 31 Mei 1974.⁵³ Mesir beranggapan bahawa Israel telah diselamatkan oleh Amerika Syarikat. Walaupun Anwar Sadat berjaya menyaingi Israel dalam peperangan ini, tetapi beliau kalah dalam usaha hubungan diplomatik kerana Mesir dan Israel akhirnya menandatangani perjanjian damai yang disebut Perjanjian Camp David.⁵⁴

Selepas peperangan, Anwar Sadat masih lagi prihatin terhadap keputusan perjanjian yang telah ditandatangani di Geneva pada bulan Disember 1973. Namun dalam tempoh tersebut, Perdana Menteri Mesir dan Israel pun bertukar. Menachem Begin iaitu salah seorang penyokong tegar perluasan negara Israel telah dilantik menjadi Perdana Menteri yang baru. Menachem Begin membenarkan pembangunan besar-besaran di West Bank (Tebing Barat) dan menolak segala perjanjian dan persetujuan dengan *Palestin Liberation Organization*. (PLO). Bagi menyatakan rasa tidak puas hati, Anwar Sadat telah melakukan lawatan ke Jerusalem pada bulan November 1977 untuk menyatakan hasrat dan kebimbangan beliau mengenai perkembangan tersebut. Anwar Sadat juga berhasrat untuk mencapai keamanan antara Arab dan Israel.⁵⁵

⁵² Mohamed Heikal, *Perang Ramadan*, Kuala Lumpur: Universiti Malaya, 1978, hlm. 184.

⁵³ Sabaruddin Hussien, *Perang Arab Israel*, hlm. 152.

⁵⁴ Ibid., hlm. 153.

⁵⁵ Derek. Hopwood, *Egypt: Politics and Society 1945-1981*, hlm. 110.

Bagi mencapai hasrat keamanan di rantau timur tengah ini, Presiden Amerika Syarikat, Jimmy Carter telah mengambil inisiatif untuk menjadi orang tengah dan mula mengunjungi Mesir dan Israel bermula bulan Januari 1978. Setelah diadakan beberapa pertemuan akhirnya satu perjanjian di tandatangani di Camp David pada bulan Mac 1979. Antara yang terkandung di dalam perjanjian tersebut ialah Israel bersetuju untuk berundur daripada Semenanjung Sinai dalam tempoh tiga tahun dari tarikh perjanjian. Satu hubungan diplomatik juga hendaklah diwujudkan antara Mesir dan Israel. Kapal Israel hendaklah dibenarkan lalu tanpa gangguan di Terusan Suez manakala Amerika Syarikat akan menjadi pemerhati bagi kawasan Sinai. Mesir juga tidak boleh melakukan sebarang aktiviti tanpa merujuk terlebih dahulu kepada Amerika Syarikat. Bagi Israel pula, mereka enggan mengiktiraf negara Palestin. Cuma yang ada adalah sebuah kawasan autonomi yang terhad sifatnya. Jerusalem pula akan menjadi kawasan umum dan tidak akan ditawan.⁵⁶

Perjanjian Camp David tidak banyak membawa kebaikan kepada Mesir. Melalui perjanjian ini Mesir tidak lagi boleh menyentuh Israel dan menjadi negara Arab pertama yang mengiktiraf kewujudan Israel di bumi Palestin. Dengan adanya hubungan diplomatik antara kedua-dua belah pihak maka semua barangan keluaran Israel dibenarkan untuk dijual di Mesir. Namun hampir semua barangan Mesir tidak dibenarkan dijual di Israel. Melalui menandatangani perjanjian tersebut Anwar Sadat berharap akan mendapat bantuan kewangan daripada Amerika Syarikat dan Bank Dunia tetapi apa yang berlaku tidak seperti yang diharapkan. Nilai mata wang Mesir

⁵⁶ Ibid., hlm. 110.

semakin jatuh menjunam. Kesemua projek kerajaan mestilah mendapat kelulusan Bank Dunia yang dipengaruhi oleh Yahudi.⁵⁷

Kesan paling besar yang dirasakan oleh Mesir ialah tekanan daripada negara-negara Arab. Mereka kecewa dengan perjanjian tersebut. Mereka menuduh Anwar Sadat telah mengkhianati pertolongan negara-negara Arab semasa Perang 1973 yang lalu. Keputusan drastik yang diambil oleh Liga Arab ialah memindahkan pejabat Liga Arab dari Kaherah ke Tunisia. Hubungan antara negara-negara Arab dan Mesir menjadi retak. Pembukaan kedutaan Israel di Kaherah pada bulan Februari 1980 menjadikan hubungan menjadi semakin keruh.⁵⁸

Anwar Sadat menghadapi pelbagai kesukaran apabila menandatangani Perjanjian Camp David. Satu referendum rakyat Mesir pada bulan Mei 1979 menunjukkan bahawa hampir 99.9 peratus rakyat Mesir tidak bersetuju dengan perjanjian tersebut. Semua kumpulan sama ada kumpulan Islamik mahupun Marxist menentang perjanjian ini. Anwar Sadat membayar harga yang tinggi dengan perjanjian ini dengan pemboikotan. Selepas perjanjian, Anwar Sadat telah bergantung sepenuhnya kepada Amerika Syarikat.⁵⁹ Hutang luar Mesir juga meningkat kepada USD 50 billion yang dipinjam melalui Bank Dunia (IMF) ataupun melalui pinjaman yang diberi oleh negara blok Amerika Syarikat. Kadar pengangguran meningkat dan jumlah penduduk yang berada di bawah tahap kemiskinan lebih kurang 20 peratus.⁶⁰

⁵⁷ Sabaruddin Hussien, *Perang Arab Israel*, hlm. 151.

⁵⁸ Derek. Hopwood, *Egypt: Politics and Society 1945-1981*, hlm. 110.

⁵⁹ Ibid., hlm 111.

⁶⁰ Sabaruddin Hussien, *Perang Arab Israel*, hlm. 155.

Penganugerahan terbesar diterima Anwar Sadat ialah apabila beliau dianugerahkan Hadiah Nobel Keamanan selepas menandatangani Perjanjian Camp David. Namun secara keseluruhan, Mesir hanya mendapat hak laluan untuk Terusan Suez dan hak untuk berdagang. Mesir juga mendapat kembali beberapa kawasan terutamanya di Semenanjung Sinai dan yang paling dikehendaki oleh Mesir ialah bantuan kewangan dari Amerika Syarikat dan juga bekalan senjata. Walaupun Mesir sudah ada penaung dan pelindung baru iaitu Amerika Syarikat tetapi hubungan dengan Rusia masih berjalan sehingga tahun 1980. Sebahagian pengkritik mengatakan bahawa Anwar Sadat sudah lupa kepada jasa Rusia yang telah membantu Mesir membina Empangan Aswan pada tahun 1956 dan juga membekalkan senjata pada tahun 1973. Namun perjanjian ini telah menamatkan penguasaan Rusia ke atas negara-negara di Timur Tengah.⁶¹

Hasil daripada Perjanjian Camp David juga, Anwar Sadat mendapat pelbagai kritikan. Sebagai reaksi balas, Anwar Sadat menangkap dan memenjarakan sesiapa sahaja yang mengkritik beliau, dan sesiapa yang berusaha untuk menentang perjanjian tersebut. Perjanjian ini membawa impak yang besar kepada Mesir dan rakyatnya. Perbuatan Anwar Sadat ini telah menimbulkan kemarahan beberapa pihak terutamanya kumpulan-kumpulan Islam yang ekstrem. Akhirnya beliau telah ditembak mati sewaktu meraikan Ulang Tahun Kemenangan Sinai pada 6 Oktober 1981 oleh Khalid al-Islambouli. Semasa pengebumian Anwar Sadat, tiada wakil daripada pimpinan Arab hadir untuk memberi penghormatan terakhir kepada beliau.⁶²

⁶¹ Derek, Hopwood, *Egypt: Politics and Society 1945-1981*, hlm. 111.

⁶² Sabaruddin Hussien, *Perang Arab Israel*, hlm. 160.

Kesimpulan

Walaupun Anwar Sadat adalah merupakan sepasukan bersama-sama dengan Gamal Abdel Nasser sejak dalam akademi ketenteraan dan sama-sama berjuang membebaskan Mesir daripada sistem beraja tetapi beliau belum dapat menarik perhatian dan harapan rakyat kepadanya. Sewajarnya Anwar Sadat menghadapi masalah semasa pemerintahannya. Selain daripada jasa yang telah ditaburkan oleh Gamal Abdel Nasser, beliau juga mewarisi kesan kekejaman yang telah dilakukan oleh Gamal Abdel Nasser terutama sekali terhadap gerakan Islam. Tidak dapat dinafikan hubungan awal dengan Ikhwan al-Muslimin telah menjadikan beliau agak selamat dan mempunyai penyokong yang mampu mengetepikan sebahagian daripada masalah yang dihadapinya.

Mengambil kira tekanan yang dihadapi oleh Anwar Sadat, adalah tidak adil membandingkan gaya kepimpinan beliau dengan Gamal Abdel Nasser. Ini adalah kerana suasana politik dan pemikiran rakyat semakin luas dan terbuka ketika pemerintahan Anwar Sadat berbanding dengan Gamal Abdel Nasser. Sebahagian pula merasakan bahawa Anwar Sadat lemah dan era ini adalah peluang untuk menguasai keadaan dan suasana politik.

Namun gaya dan pemikiran golongan ini tidak jauh berbeza. Yang menjadi mangsa adalah kelompok Islam. Pemerintah mengambil kesempatan dengan kekuatan yang ada pada gerakan Islam untuk memenuhi kepentingan peribadi. Apa yang dilakukan oleh Gamal Abdel Nasser dan juga Anwar Sadat bukanlah untuk kebaikan

negara secara khusus tetapi adalah untuk menyelamatkan kedudukan politik mereka semata-mata. Anwar Sadat juga adalah sama seperti Gamal Abdel Nasser yang tidak boleh menerima sebarang kritikan dan telah menjadikan rakyat dihimpit rasa tidak puas hati dan menanggung tekanan akibat kehilangan orang yang disayangi kerana dipenjara atau dibunuh.

Apabila segala kepayahan sudah diatasi dan boleh berdiri sendiri maka segala pusat penggantungan dilepaskan. Inilah yang berlaku kepada Ikhwan al-Muslimin. Apabila Gamal Abdel Nasser dan Anwar Sadat sudah dapat mengatasi segala masalah yang dihadapinya, maka Ikhwan al-Muslimin tidak diperlukan lagi. Tiada lagi belas ihsan dihulurkan. Tidak cukup dengan penangkapan tetapi ditambahi dengan hukuman bunuh kepada beberapa orang pimpinan besar. Paling kurang ialah seksaan yang tidak pernah dilakukan manusia diterima oleh ahli-ahli gerakan yang sebelum ini memberi saham untuk mereka kukuh dan kekal berkuasa.

BAB EMPAT

PENDEKATAN POLITIK IKHWAN AL-MUSLIMIN

Pengenalan

Pendekatan politik Ikhwan al-Muslimin adalah merupakan pendekatan yang terpenting dan memberi kesan terbesar kepada pemerintah. Kaedah penyampaian dan dakwah yang berterusan telah menyebabkan kesedaran terhadap politik begitu cepat tersebar di dalam pemikiran rakyat Mesir. Perkembangan ini amat membimbangkan pemerintah dan mengancam kesinambungan kerajaan sedia ada. Oleh itu, pemerintah sentiasa curiga dan prihatin dengan setiap tindakan yang diambil oleh Ikhwan al-Muslimin dalam isu-isu yang berkaitan dengan politik.

Bab ini dimulakan dengan memberikan takrif politik agar pemahaman mengenai politik dapat dijelaskan sebaik mungkin. Ini akan memberi ruang kepada pemahaman kenapa Ikhwan al-Muslimin mengambil pendekatan politik yang berbeza sejak awal penubuhan sehinggalah Ikhwan al-Muslimin terlibat secara langsung dalam kancah politik kepartian. Seterusnya bab ini akan membincangkan tentang pandangan politik yang diasaskan oleh Hassan al-Banna sejak awal penubuhan sehinggalah saat kematiannya. Ini ialah untuk menilai sejauh mana pendekatan yang diambil oleh Hassan al-Banna dalam menentukan hala tuju Ikhwan al-Muslimin.

Bab ini juga akan membincangkan pendekatan yang telah diambil oleh Ikhwan al-Muslimin selepas Hassan al-Banna terutamanya pada zaman pemerintahan Anwar Sadat. Perbincangan ini ialah untuk melihat perbezaan

pendekatan yang telah dilakukan oleh Ikhwan al-Muslimin apabila Anwar Sadat memberi sedikit ruang kepada Ikhwan al-Muslimin untuk berdakwah sehinggalah akhir pemerintahan beliau pada tahun 1981.

Seterusnya bab ini akan melihat reaksi yang berlaku akibat daripada pendekatan yang diambil oleh Ikhwan al-Muslimin. Reaksi pihak pemerintah mahupun masyarakat dan juga reaksi beberapa kumpulan lain sepanjang pemerintahan Anwar Sadat. Bab ini akan diakhiri dengan kesimpulan yang merumuskan tindakan yang telah diambil oleh Ikhwan al-Muslimin dan sejauh mana impak yang berlaku kepada masyarakat Mesir khususnya dan dunia amnya.

Takrif Politik

Istilah politik sememangnya tidak pernah disebut pun di dalam al-Quran. Politik atau istilah bahasa Arabnya berasal daripada perkataan “SaSa” yang bermaksud memerintah dan mengarahkan. Perkataan *as-Siyasah* pula g secara umumnya membawa maksud perbuatan dan amalan pemerintahan.¹ *Kamus Dewan* pula mentakrifkan politik sebagai satu ilmu yang berkaitan dengan cara pemerintahan dan merupakan ilmu yang berkenaan pemerintahan sesebuah negara atau hubungannya dengan negara lain. Ianya juga membawa maksud kelicikan dan tipu muslihat.²

Abdel Hamid al-Ghazali mentakrifkan politik sebagai kaedah memerintah dan mentadbir sesebuah negara. Politik juga adalah kuasa atau keupayaan untuk memperoleh apa yang dikehendakinya. Termasuk di dalam politik ini juga ialah

¹ Ibn Manzur, *Lisan al-Arab*, jilid.7, Beirut: Dar Sader Publishers, t.t., hlm. 301

² *Kamus Dewan*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1993, hlm. 977.

kaedah berdiplomasi dan mencapai kata sepakat. Abdel Hamid seterusnya memetik takrif politik daripada buku *al-Siyasah al Hakimah* tulisan Ibn Qayyim, yang mentakrifkan politik sebagai tindakan yang membawa manusia lebih hampir kepada kebaikan dan jauh daripada kebinasaan walaupun tindakan tersebut tidak dinyatakan oleh Rasul dan tidak sebut oleh wahyu.³

Mahmud Hamdi Zaqazuq pula memberi takrifan *siyasah* ini ialah mentadbir hal ehwal rakyat sama ada dalaman mahupun luaran. *Siyasah* itu adalah himpunan undang-undang yang saling berhubung antara satu sama lain untuk mencapai sesuatu matlamat yang bersifat kepentingan umum ataupun individu.⁴ Tiada perkataan *siyasah* disebut secara langsung di dalam al-Quran sama ada ayat-ayat yang diturunkan di Makkah mahupun Madinah.⁵

Namun ini tidak bermakna politik tiada di dalam Islam atau al-Quran tidak memandu umat Islam untuk mewujudkan sistem pemerintahan di muka bumi, tetapi al-Quran mengungkapkan perkataan yang lebih luas dan terbuka seperti kerajaan, kekuasaan yang adil, kerajaan yang zalim, kerajaan kuku besi dan lain-lain istilah yang merujuk kepada *siyasah*.⁶ Istilah pemerintahan juga banyak disebut sebagai tanda wujudnya sebuah kerajaan.

³ Abdel Hamid al-Ghazali, *Perkara Asas Dalam Agenda Kebangkitan Ummah, Kajian berdasarkan Gagasan Imam al-Banna*, terjemahan Solehan Ayub, Selangor: Penerbitan Teras Bakti, 2004, hlm 220.

⁴ Mahmud Hamdi Zaqazuq, *al-Mausu'ah al-Islamiah al-Ammah*, (Encyclopedia Umum Islam), Kaherah: Wizarah al-Awqaf, 2008, hlm. 788.

⁵ Yusof al-Qaradawi, *Agama Dan Politik Wawasan Ideal Dan Menyanggah Kekeliruan Pemikiran Sekula*, terjemahan Ibnu Sham, Kuala Lumpur: Alam Raya Enterprise, 2009, hlm 14.

⁶ Ibid., hlm.15

Beberapa ayat yang berkaitan boleh dijadikan dalil bagi menunjukkan wujudnya hubungan antara agama dan politik. Antaranya ialah daripada surah Yusuf ayat 101, yang bermaksud:

Wahai Tuhanku! Sesungguhnya Engkau telah mengurniakan daku sebahagian daripada kekuasaan (pemerintahan) dan mengajar ku sebahagian daripada ilmu tafsiran mimpi. Wahai Tuhan Yang menciptakan langit dan bumi Engkau Penguasa dan pelindung ku di dunia dan di akhirat; sempurnakanlah ajal ku (ketika mati) dalam keadaan Islam, dan hubungkan lah aku dengan orang-orang yang soleh.

Allah turut berfirman dalam surah al-Baqarah ayat, 247 yang bermaksud:

Dan Nabi mereka pula berkata kepada mereka: "Bahawasanya Allah telah melantik Talut menjadi raja bagi kamu. mereka menjawab: "Bagaimana Dia mendapat kuasa memerintah kami sedang kami lebih berhak dengan kuasa pemerintahan itu daripadanya, dan ia pula tidak diberi keluasan harta kekayaan?" Nabi mereka berkata: "Sesungguhnya Allah telah memilihnya (Talut) menjadi raja kamu, dan telah mengurniakaninya kelebihan dalam lapangan ilmu pengetahuan dan kegagahan tubuh badan". dan (ingatlah), Allah jualah yang memberikan kuasa pemerintahan kepada sesiapa yang dikehendaki Nya; dan Allah Maha Luas (rahmat Nya dan pengurniaan Nya), lagi meliputi ilmu Nya.

Ayat-ayat ini secara tidak langsung mempunyai maksud yang jelas mengenai hubungan politik dan agama Islam. Walaupun tiada istilah politik secara zatnya, tetapi ciri-ciri sebuah kerajaan yang baik dan sebuah kerajaan yang jahat dan zalim itu disebut dengan jelas dalam beberapa ayat di atas. Dengan adanya suruhan Allah untuk berlaku adil dalam pemerintahan maka adalah menjadi kewajipan kepada semua parti-parti politik di seluruh dunia untuk memerintah dengan baik selaras dengan suruhan Allah apabila memegang tampuk kerajaan.

Pemikiran Politik Hassan al-Banna

Suasana dan keadaan semasa di Mesir pada ketika lahirnya Ikhwan al-Muslimin menjadikan pendirian Hasan al-Banna terhadap politik berbeza dengan pendirian Ikhwan al-Muslimin semasa era pemerintahan Anwar Sadat. Pembentukan pemikiran politik Hasan al-Banna banyak dipengaruhi oleh suasana sekeliling. Pendirian semasa awal-awal penubuhan agak berbeza dengan pendirian politik selepas 10 tahun penubuhan Ikhwan al-Muslimin. Jika dilihat kepada ucapan Muktamar kelima Ikhwan al-Muslimin ternyata Hassan al-Banna sudah merasa mempunyai kekuatan untuk bergerak sebagai satu gerakan yang besar dan mempengaruhi.⁷

Namun hari ini kita telah memiliki sandaran dan tunjang dakwah yang kuat. Dakwah ini kini mampu menentukan sendiri hala tuju bukan lagi ditentukan. Dakwah ini sudah mampu mempengaruhi bukan lagi dipengaruhi.⁸

Pembentukan pendirian politik ini adalah disebabkan oleh dua faktor utama iaitu isu perpecahan dalam beberapa kumpulan Islam dan pergolakan dalam kumpulan parti politik sedia ada. Faktor perpecahan dalam kalangan umat Islam adalah faktor yang banyak mempengaruhi pemikiran politik Hassan al-Banna. Beliau amat terkesan sekali dengan kejatuhan kerajaan Uthmaniah pada tahun 1924. Kesan kejatuhan ini amat besar kepada umat Islam terutamanya daripada sudut politik. Negara-negara Islam dipecah dan dibahagikan mengikut kehendak Barat tanpa merujuk kepada kehendak rakyat tempatan. Negara-negara yang di

⁷ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, Ucapan muktamar kelima, hlm. 241.

⁸ Ibid., hlm. 241.

bawah jajahan kerajaan Uthmaniah melepaskan diri mereka daripada penguasaan Turki dan mencapai kemerdekaan.⁹

Perpecahan dalam kalangan umat Islam menurut Yusuf al-Qaradawi juga membimbangkan. Perpecahan tersebut menular pada semua peringkat sehingga mempengaruhi ahli-ahli yang mengaku sebagai pendukung sunnah tetapi masih terlibat menyalahkan antara sesama gerakan. Paling parah apabila mereka mengaku kebenaran ini adalah milik mutlak mereka sahaja. Di Mesir sendiri wujud beberapa kumpulan yang mempunyai pengikut yang ramai dan jika disatukan mempunyai impak yang besar kepada kebaikan negara.¹⁰

Antara kumpulan-kumpulan tersebut ialah *Ansar as-Sunnah al-Muhammadiyah*, *al-Jamiah Syareiah*,¹¹ *Syabab Sayidina Muhammad*, *Jamiah al-Shubban al-Muslimin* dan puluhan kumpulan tarekat. Walaupun kewujudan pelbagai kumpulan mempunyai kesan positif, tetapi ada kalanya menurut Yusuf al-Qaradawi membawa kepada pertelingkahan yang akhirnya meninggalkan perkara yang lebih penting iaitu syariat dan peraturan hidup.¹² Menurut Hassan al-Banna, mereka wujud hanya untuk menumpukan kepada satu-satu bahagian dalam Islam. Mereka tidak mengambil Islam itu secara keseluruhan tetapi mengambil satu-satu amalan dan kecenderungan. Isu-isu umat seperti penguasaan undang-undang Barat, penyebaran pemikiran, budaya Barat, penyebaran Kristian dan isu-isu undang-

⁹ Pembentukan sistem mandat yang telah memberi taraf separa merdeka kepada negara-negara di Timur Arab beberapa tahun sebelum kejatuhan kerajaan Uthmaniah. Lihat Lois A. Aroian, Richard P. Mitchell, *Timur Tengah dan Afrika Utara Modern*, hlm. 185

¹⁰ Yusuf al-Qaradawi, *Ikhwan al-Muslimin 70 amman fi ad-Dakwah wa al-Tarbiyyah wa al-Jihad*, (70 Tahun Ikhwan Al-Muslimin Dalam Arena Dakwah, Tarbiah Dan Jihad) Kaheerah: Maktabah Wahbah, 1999, hlm. 162.

¹¹ *Ansar as-Sunnah al-Muhammadiyah* misalnya memberi perhatian khusus kepada masalah akidah, menyerang orang-orang yang mentakwilkan ayat-ayat sifat. Musuh besar mereka adalah kelompok sufi moden ataupun yang lama. *al-Jamieah Syareiah* pula menitikberatkan soal ibadah, memerangi bidaah dan bertentangan pandangan dengan kelompok *Ansar as-Sunnah*. Lihat Yusuf al-Qaradawi, *Ikhwan al-Muslimin*, hlm. 161.

¹² *Ibid.*, hlm. 136.

undang Islam serta sistem khalifah tidak mendapat perhatian dalam program-program mereka.¹³

Di satu sudut lain, percakaran politik dan sikap fanatik ahli-ahli parti turut menjadi faktor perosak umat Islam. Rata-rata pemimpin parti politik tidak mempunyai agenda yang jelas dalam merangka hala tuju parti. Segala aktiviti banyak dihabiskan untuk merangka strategi untuk mendapat kuasa dan kerusi pemerintahan. Ini ditambah lagi dengan persengketaan yang lebih bersifat serangan peribadi dalam kalangan pemimpin parti-parti politik. Sikap berpura-pura pemimpin ini bukanlah ciri-ciri pemimpin yang diharapkan rakyat dan parti seperti ini akan menguburkan keperluan-keperluan rakyat.¹⁴

Di Mesir, antara parti terawal ditubuhkan ialah Parti Wafd. Ia telah diasaskan oleh Saad Zaghloul (1859-1927), seorang pejuang kebangsaan yang tegas dengan pendiriannya.¹⁵ Walaupun wujud lebih awal dan mempunyai pengikut yang ramai, parti ini sering tidak sehaluan dengan Ikhwan al-Muslimin. Persengketaan ini timbul kerana rasa iri hati apabila ramai dalam kalangan ahli Parti Wafd keluar untuk menyertai Ikhwan al-Muslimin. Pergaduhan di Manfaluti antara kedua-duanya berakhir dengan tembak menembak. Persengketaan ini bertambah apabila pihak Istana berjaya menggabungkan parti-parti yang lain untuk sama-sama menyingkir dan menghapuskan Ikhwan al-Muslimin.¹⁶

¹³ Ibid., hlm. 163.

¹⁴ Hassan al-Banna, Himpunan Risalah Hassan al-Banna, hlm. 325.

¹⁵ Pernah dilantik sebagai Perdana Menteri Mesir pada 26 Januari sehingga 24 November 1924.

¹⁶ Pemuda-pemuda Parti Wafd cuba membakar markas Ikhwan al-Muslimin, membakar stor dan menembak kereta pimpinan Ikhwan al-Muslimin. Lihat Muhammad Hamid Abu Nasr, *Hakikah al-Khilaf baina al-Ikhwan al-Muslimun wa Abdel Nasir*, (Hakikat Sebenar Perselisihan Antara Ikhwan al-Muslimin Dengan Gamal Abdel Nasser) Kaherah: Dar at-Tauzik wa an-Nasr al-Islami, 1988, hlm. 37- 40.

Penggabungan ini adalah disebabkan oleh rasa marah pihak Istana apabila Hassan al-Banna menghantar sepucuk surat kepada Raja Farouk (1920-1965) yang mengandungi teguran mengenai pembaziran pemerintah dan masalah-masalah negara. Kemarahan memuncak apabila Raja Farouk melalui Abdel Rahman Azam, setiausaha Kesatuan Arab meminta Hassan al-Banna menamakan tiga orang ahli Ikhwan al-Muslimin untuk berada di dalam kerajaan Farouk di bawah Perdana Menteri an-Nuqrashi. Selain daripada itu, Ikhwan al-Muslimin hendaklah menukar nama gerakan ini kepada nama lain. Tawaran ini ditolak oleh Maktab Irsyad kerana Ikhwan al-Muslimin berjuang bukan kerana bermotifkan kuasa eksekutif dan tidak juga menggunakan agama untuk mencari keuntungan dunia.¹⁷

Pergeseran politik dan kehendak yang tinggi dalam mengekalkan kuasa pemerintahan menyebabkan segala kekuatan dan tenaga intelektual dihabiskan untuk menjatuhkan pihak lawan, manakala kepentingan umum terpaksa diketepikan. Dalam masa yang sama, penjajah mengaut segala keuntungan hasil mahsul negara. Persaingan ini telah membawa kepada pembunuhan Hassan al-Banna pada tahun 1949 oleh pemerintah demi kesinambungan kuasa dan kedudukan.

Pemahaman politik dalam kalangan masyarakat awam yang rendah turut mempengaruhi pemikiran Hassan al-Banna pada ketika itu. Hassan al-Banna berpendapat bahawa pemahaman mengenai politik harus diasaskan melalui pendidikan. Umat harus dididik, mengetahui hak-hak mereka dengan betul.

¹⁷ Ibid., hlm. 44.

Kebangkitan haruslah didokong dengan ilmu pengetahuan dan bukan atas kejahilan umat.¹⁸

Lantaran itu, tugas utama ahli Ikhwan al-Muslimin adalah untuk meningkatkan kesedaran politik melalui pelbagai aktiviti pendidikan. Ini jelas dibuktikan dengan beberapa program yang dirancang semenjak tahun 1928 sehinggalah tahun 1954. Setiap cawangan menjalankan segala aktiviti yang berkaitan dengan khidmat yang menjurus kepada kefahaman politik yang sebenar.¹⁹

Sejak awal lagi penubuhan Ikhwan al-Muslimin, Hassan al-Banna telah menegaskan bahawa politik adalah salah satu perkara yang tidak boleh dipisahkan daripada matlamat dakwah. Beliau menyebut bahawa sesiapa sahaja yang mendakwa agama ini tidak menyentuh aspek politik ataupun beranggapan bahawa politik tidak termasuk dalam ajaran Islam, dia sebenarnya telah menzalimi diri mereka sendiri ataupun menzalimi ilmunya.²⁰ Bagi Hassan al-Banna, pemerintah hendaklah prihatin dan menghormati aspirasi rakyat. Beliau juga menyeru agar pemerintah kembali kepada amalan syura. Pemerintah juga perlu ada kesedaran nasional atau kematangan politik atau pendidikan patriotik.²¹

Pendirian Hassan al-Banna mengenai pemerintahan, kerajaan dan perlembagaan banyak disentuh di dalam muktamar ke-5 Ikhwan al-Muslimin apabila beliau menyatakan bahawa kerajaan adalah salah satu rukun dalam struktur

¹⁸ Uthman Abdel Muiz Ruslan, *at-Tarbiyyah as-Siyasiah Inda al-Ikhwan al-Muslimin*, (Pendidikan Politik Ikhwan al-Muslimin) Kaherah: Dar at-Tauzik wa an-Nasr al-Islamiah, 1990, hlm. 15.

¹⁹ Ibid., hlm. 15.

²⁰ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, hlm. 311.

²¹ Ibid., hlm. 314.

sistem Islam.²² Ikhwan al-Muslimin juga menurutnya meyakini bahawa sistem pemerintahan berperlembagaan adalah satu sistem pemerintahan sedia ada yang paling hampir dengan Islam dan Ikhwan al-Muslimin tidak akan mengubah sistem ini kepada sistem yang lain.²³

Hassan al-Banna tidaklah memusuhi Perlembagaan Mesir yang ada pada ketika itu. Sistem Parlimen yang diamalkan oleh pemerintah Mesir tidak bercanggah dengan dasar yang ditetapkan dalam Islam. Walau bagaimanapun, terdapat beberapa kelemahan dalam teks undang-undang dan pelaksanaan perlembagaan ini.²⁴

Penglibatan Ikhwan al-Muslimin dalam politik bukan hanya berkisar mengenai kritikan-kritikan terhadap fasal-fasal dalam perlembagaan. Oleh sebab itu, pemahaman terhadap takrif politik ditanam sejak awal dalam kalangan ahli-ahli Ikhwan al-Muslimin. Cuma apa yang tidak difahami ialah perbezaan penglibatan Ikhwan al-Muslimin dengan politik dengan penglibatan dengan politik kepartian. Oleh sebab itu, pendirian mengenai politik kepartian pada ketika awal penubuhan Ikhwan al-Muslimin amat berbeza ketika ucapan Hassan al-Banna dalam Mukhtar Ke-5 Ikhwan al-Muslimin.²⁵

Ketika Ikhwan al-Muslimin lahir, Mesir sudah mempunyai beberapa buah parti yang menguasai politik arus perdana Mesir. Hassan al-Banna melihat pertembungan antara parti politik pada ketika itu adalah satu pertembungan dan

²² Ibid., hlm. 257.

²³ Ibid., hlm. 259.

²⁴ Ibid., hlm. 321.

²⁵ Mukhtar Ke-5 Ikhwan al-Muslimin ialah pada 1357 Hijrah bersamaan dengan tahun 1938 iaitu tahun kesepuluh penubuhan.

persaingan yang tidak sihat.²⁶ Keprihatinan beliau mengenai suasana ini diterjemahkan melalui surat yang dihantar kepada Raja Farouk pada bulan Rejab tahun 1366 Hijrah bersamaan dengan bulan September 1938. Hassan al-Banna mencadangkan agar Raja Farouk menghapuskan amalan pelbagai parti dan mewujudkan sistem satu parti bagi mengelakkan perebutan kuasa dan pergaduhan.²⁷

Idea Hassan al-Banna digunapakai oleh Gamal Abdel Nasser apabila pasukan revolusi tentera mengambil alih pemerintahan pada tahun 1952. Gamal Abdel Nasser telah menghapuskan semua parti selain Ikhwan al-Muslimin dan mewujudkan sistem satu parti. Penubuhan sistem satu parti itu bukanlah seperti model sistem syura seperti yang dihasratkan oleh Hassan al-Banna tetapi lebih kepada pemusatan kuasa individu atau diktator. Hassan al-Banna tidak bersetuju dengan kaedah ini dan akhirnya Gamal Abdel Nasser menjadi musuh kepada Ikhwan al-Muslimin.²⁸

Yusuf al-Qaradawi mengulas pandangan dan pendirian penghapusan parti-parti seperti yang disarankan oleh Hassan al-Banna. Pendirian tersebut adalah melihat kepada keadaan Mesir pada ketika itu yang masih belum merdeka daripada penjajahan. Kesatuan pada ketika itu amat perlu dan wajib bagi menghadapi suasana tersebut. Beliau menyimpulkan bahawa kewujudan pelbagai parti ini adalah seperti pelbagai mazhab dalam Islam. Setiap pandangan ini mempunyai pengaruh dan kesan tersendiri kepada masyarakat. Oleh itu, Yusuf al-Qaradawi menegaskan bahawa ini adalah masalah berbeza pandangan dan suasana. Beliau

²⁶ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, Ucapan Dasar Mukhtamar ke-Lima, hlm. 241.

²⁷ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, hlm. 200.

²⁸ Gamal Abdel Nasser menubuhkan Majlis Pembebasan, kemudian Kesatuan Kebangsaan dan Gabungan Kesatuan. Sila lihat Mahmud Jamie', *Wa Araftu al-Ikhwan*, hlm. 21.

yakin jika Hassan al-Banna masih hidup sehingga hari ini dan melihat keburukan sistem satu parti yang menindas orang lain maka Hassan al-Banna akan mengubah pendiriannya.²⁹

Sepanjang hayat Hassan al-Banna, beliau kerap kali menegaskan bahawa Islam adalah satu agama yang syumul dan merangkumi setiap aktiviti masyarakat. Pada tahun 1943, Hassan al-Banna memperkenalkan Rukun 20 kepada ahli-ahli Ikhwan al-Muslimin. Rukun ini merupakan unsur-unsur penting dalam manhaj islah yang menjadi asas dalam pembentukan individu yang menjalankan kerja-kerja dakwah dan *tarbiah* dalam Ikhwan al-Muslimin.³⁰

Rukun pertama daripada Rukun 20 itu adalah rukun faham yang membawa maksud besar kepada petugas-petugas dakwah. Penjelasan terhadap rukun faham ini menunjukkan bahawa politik adalah pegangan asas dalam perjuangan Ikhwan al-Muslimin. Hassan al-Banna menyebut bahawa:

Islam adalah sistem hidup yang syumul, mencakupi seluruh bidang kehidupan iaitu Negara dan tanah air atau kerajaan atau ummah, akhlak dan kekuatan atau rahmat dan keadilan, kebudayaan dan undang-undang atau ilmu dan kehakiman, material dan kekayaan atau hasil usaha dan kecukupan, jihad dan dakwah atau tentera dan fikrah. Seperti mana ia adalah akidah yang dan ibadah yang sah sama sahaja tanpa ada perbezaan.³¹

Penjelasan Hassan al-Banna ini secara tidak langsung menolak tanggapan buruk kelompok sekular yang selalu mengaitkan bahawa agama Islam tidak ada kaitannya dengan kenegaraan. Penjelasan ini juga membawa makna bahawa Islam

²⁹ Yusuf al-Qaradawi, *Ikhwan al-Muslimin*, hlm.129-130.

³⁰ Ali AbdelHalim Mahmud, *Syarah Usul 20*, terj Ahmad Hasan Mohd Nazam dan Mohd Nizam Mohd Ali, Selangor: Dewan Pustaka Fajar, 2007, hlm. 23.

³¹ Ibid., hlm, 34.

adalah kerajaan dan umat, mengendalikan urusan rakyat, mengarah dan menyusun gerak kerja serta mendisiplinkan perlakuan setiap individu dan kelompok.³²

Atas kesepaduan tumpuan Ikhwan al-Muslimin dalam setiap aktiviti kehidupan rakyat Mesir, maka ada yang menuduh Ikhwan al-Muslimin adalah orang-orang politik dan dakwah mereka adalah politik. Hassan al-Banna menegaskan bahawa seseorang itu tidak akan memiliki Islam yang sempurna kecuali dia menjadi ahli politik. Ketika dia meninjau segala masalah umatnya, mengambil berat akan segala nasib dan peka segala masalah mereka, maka itulah politik dalam Islam. Setiap pertubuhan Islam perlu meletakkan aspek politik umat Islam sebagai agenda utama mereka.³³

Pendirian politik dan kepartian Hassan al-Banna walaupun dikritik oleh Yusuf al-Qaradawi tetapi tanpa kita sedari bahawa Ikhwan al-Muslimin sebenarnya melalui dua fasa pembentukan dan kematangan sesebuah gerakan. Pada peringkat awal Hassan al-Banna mengambil pendekatan yang cukup berdiplomasi dan mencari rakan-rakan yang boleh dan bersetuju dengan idea yang cuba disampaikan oleh Hassan al-Banna.³⁴

Muktamar Ikhwan al-Muslimin Ke-5 tahun 1938, telah membuktikan bahawa fasa pembentukan dan mengumpul kekuatan sudah berlalu. Setelah sepuluh tahun Ikhwan al-Muslimin, Hassan al-Banna menegaskan bahawa ketika itu Ikhwan al-Muslimin sudah memiliki tunjang dan sandaran dakwah yang kuat. Dakwah sudah mampu mempengaruhi dan bukan lagi dipengaruhi. Seterusnya

³² Ibid., hlm. 36.

³³ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, hlm. 414.

³⁴ Zakaria Sulaiman Bayumi, *al-Ikhwan al-Muslimun wa al-Jamaat al-Islamiah fi al-Hayat al-Siyasiah al-Misriah*, (Ikhwan al-Muslimun dan Kumpulan Islam Lain Dalam Kehidupan Berpolitik Di Mesir) Kaherah: Maktabah Wahbah, 1991, hlm 89.

Hassan al-Banna mengalu-alukan pemimpin, pembesar, pertubuhan dan parti untuk bergabung bersama-sama dengan Ikhwan al-Muslimin.³⁵ Sesungguhnya muktamar ini dianggap sebagai muktamar politik yang sebenar-benarnya.³⁶

Setahun selepas Muktamar Ikhwan ke-6 pada 9 Januari 1941, Hassan al-Banna mencalonkan dirinya dalam pilihan raya pada tahun 1942 tetapi kemudian menarik diri atas perbincangan dan permintaan Perdana Menteri al-Nahas. Pada pilihan raya seterusnya Ikhwan al-Muslimin telah mencalonkan lima orang ahlinya untuk memasuki pilihan raya tetapi tidak berjaya kerana berlaku penipuan pilihan raya.³⁷

Bagi memacu pendidikan politik matang dalam kalangan rakyat, ada tiga pendekatan yang digunapakai untuk mencapai matlamat politik Ikhwan al-Muslimin. Pendekatan pertama adalah untuk mempertingkatkan kesedaran akan kewajipan membebaskan Dunia Islam daripada cengkaman penjajahan kuasa asing bermula dari Mesir ke Sudan, dari Lautan Atlantik sehinggalah ke Teluk Parsi dan dari Indonesia di sebelah Timur sehinggalah ke Morocco di sebelah Barat.³⁸ Pendekatan politik Ikhwan al-Muslimin lebih luas dari garis geografi dan semangat nasionalisme sezaman. Pendidikan mengenai politik tanah air dan Dunia Islam sentiasa dikemaskini. Selain daripada diskusi dan muktamar, sambutan memperingati Perjanjian Balfour 1919 misalnya digunakan untuk menaikkan semangat dan kesedaran. Satu perkara yang ditekankan oleh Hassan al-Banna ialah mengenai Liga Arab. Semua negara Arab berkewajipan untuk menyokong dan

³⁵ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, Ucapan Dasar Mukatamar Kelima, hlm. 241.

³⁶ Othman Abdel Mu'az Ruslan, *Tarbiyyah as-Siyasiah Inda al-Ikhwan al-Muslimin*, (Pendidikan Politik Pada Pandangan Ikhwan al-Muslimin), Kaherah: Dar at-Tauzi' wa an-Nashr al-Islamiah, 1999, hlm. 148.

³⁷ Ibid., 152.

³⁸ Yusuf al-Qaradawi, *Sistem Pendidikan Ikhwanul Muslimin*, hlm. 79.

memperkuh Liga Arab ini dengan mengetepikan segala kelemahan dan kepincangan. Liga Arab mesti diperluaskan ruang lingkupnya agar boleh mencakupi seluruh umat Islam di dunia.³⁹

Pendekatan kedua, ialah membangkitkan kesedaran dan keyakinan mengenai kewajipan menegakkan sebuah negara serta pemerintahan Islam. Segala masalah yang timbul dalam masyarakat Islam banyak merugikan masa dan tenaga. Antara jalan penyelesaiannya ialah kembali kepada undang-undang dan pemerintahan Islam yang betul. Undang-undang yang dipakai oleh masyarakat dunia tidak dapat membawa rakyat kepada kebahagiaan yang hakiki dan merosakkan sistem kekeluargaan umat Islam.⁴⁰ Hanya inilah satu-satunya sistem yang menjaga kepentingan semua, hak-hak manusia, hak-hak Allah dan mengaitkan hubungan manusia dengan Allah dan juga hubungan manusia sesama manusia.⁴¹

Terdapat banyak tulisan Hassan al-Banna yang menyentuh mengenai kewajipan untuk menghukum dengan hukum Allah sepertimana yang terdapat di dalam al-Quran.⁴² Segala sistem yang dibuat oleh manusia sebenarnya adalah berdasarkan kepada pengamatan yang kurang tepat. Ini dapat dilihat melalui kekaburan Perlembagaan Mesir yang dipertikaikan oleh Hassan al-Banna. Hassan al-Banna mengkritik kekeliruan beberapa fasal dalam perlembagaan Mesir terutama Fasal 29, 48, 49, 57 dan 63 yang bercanggah antara satu sama lain. Tidak

³⁹ Liga Arab telah ditubuhkan pada 22 Mac 1945 oleh Mesir, Iraq, Jordan dan Yamen bertujuan untuk mengukuhkan kekuatan negara-negara Arab serta terlibat dengan program kegiatan politik, ekonomi, budaya dan sosial. Liga ini dianggotai oleh 22 buah negara-negara Arab. Keahlian Mesir digantung pada tahun 1979 kerana membuat perjanjian damai dengan Israel.

⁴⁰ Ibid., hlm. 85.

⁴¹ Gagasan ini menurut Hassan al-Banna adalah untuk menjawab ungkapan puak sekular yang menyebut "Berikan apa yang milik raja kepada Raja dan yang milik Allah kepada Allah". sila lihat Abdel Azim Ramadhan, *Jamaah at-Takfir Fi Misr*, hlm. 27.

⁴² Ayat-ayat yang dijadikan asas dalam membicarakan isu ini disebut dalam Surah al-Maidah ayat 44-45 dan juga ayat 47.

ada satupun kandungan teks ini, menurut Hassan al-Banna yang mampu menyelesaikan segala masalah masyarakat.⁴³ Kelemahan beberapa undang-undang lain telah menyebabkan kewibawaan undang-undang itu hilang dan tidak dihormati. Akhirnya wujud pelbagai amalan diskriminasi, nepotisme, rasuah dan sebagainya. Yang paling menyedihkan ialah apabila undang-undang dipinda demi kepentingan peribadi.⁴⁴

Pendekatan ketiga, ialah menumbuhkan kesedaran dalam kalangan umat untuk mewujudkan kesatuan Islam. Kewajipan untuk bersatu padu adalah merupakan tuntutan agama yang paling utama, dan Islam meletakkan perpecahan dan persengketaan adalah setaraf dengan kekufuran.⁴⁵ Hassan al-Banna berpendapat bahawa sistem perwakilan parlimen adalah tidak bercanggah dengan semangat perpaduan. Persengketaan berdarah yang kerap berlaku antara rakyat dengan pemerintah adalah berpunca daripada sistem perwakilan ini. Sistem Parlimen dengan amalan kepelbagaian parti sebenarnya tidak berlaku di negara asalnya. Di England dan di Amerika Syarikat, menurut Hassan al-Banna hanya terdapat dua parti sahaja yang memperlihatkan kuasa memerintah ada kalanya bergilir antara satu sama lain. Negara yang mempunyai kepelbagaian parti seringkali berlumba-lumba untuk menubuhkan pelbagai parti dan akhirnya berhadapan dengan masalah akibat daripada sistem pelbagai. Jika perpaduan rakyat menjadi asas kepada sistem sosial dan politik, maka sudah semestinya tidak bercanggah dengan sistem parlimen. Oleh itu, maka kita wajib untuk menuju ke arah perpaduan.⁴⁶

⁴³ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, hlm. 322.

⁴⁴ Ibid., hlm. 331.

⁴⁵ Bersandarkan kepada firman Allah dalam al-Quran dalam Surah al-Imran, ayat 100.

⁴⁶ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, hlm. 324.

Matlamat dan Pendekatan Politik Ikhwan al-Muslimin

Selepas diharamkan oleh Gamal Abdel Nasser, Ikhwan al-Muslimin mengalami laluan sukar kerana Gamal Abdel Nasser bukan sahaja mengharamkan tetapi juga menghukum bunuh beberapa orang pimpinan mereka. Apabila Anwar Sadat mengambil alih pemerintahan Mesir pada 16 Oktober 1970, Ikhwan al-Muslimin berharap akan adanya sinar baru yang cerah untuk gerakan ini bermula. Tambahan pula apabila sejak sebelum Gamal Abdel Nasser meninggal dunia, Anwar Sadat pernah melakukan beberapa pertemuan rahsia dengan beberapa pemimpin Ikhwan al-Muslimin.⁴⁷

Harapan menjadi semakin cerah sebaik sahaja Anwar Sadat menjadi Presiden Mesir, apabila Malik Faisal, Raja Arab Saudi telah mengadakan pertemuan tiga penjuru antara beliau, pimpinan Ikhwan al-Muslimin dan Anwar Sadat. Dalam pertemuan itu, Anwar Sadat telah bersetuju untuk mengurangkan tekanan kepada Ikhwan al-Muslimin dengan syarat Ikhwan al-Muslimin bersetuju untuk membantu Anwar Sadat memerangi fahaman Komunis. Hasil daripada perbincangan ini maka sekembalinya Anwar Sadat daripada Arab Saudi beliau telah membebaskan semua ahli Ikhwan al-Muslimin yang ditahan pada zaman Gamal Abdel Nasser termasuk Umar Tilmisani.⁴⁸

Anwar Sadat juga telah membenarkan majalah *ad-Dakwah* milik Ikhwan al-Muslimin beroperasi semula pada tahun 1976. Ruang yang sedikit ini telah dimanfaatkan oleh Ikhwan al-Muslimin untuk menyampaikan dakwah dan menghapuskan semua elemen yang tidak selaras dengan ajaran Islam. Majalah ini

⁴⁷ Abdel Rahim Ali, *al-Ikhwan al-Muslimun min Hassan al-Banna ila Mehdi Akeif*, hlm. 173.

⁴⁸ Abdel Azim Ramadhan, *Jamah Takfir fi Misr*, hlm. 198.

telah menyediakan ruang yang kukuh sebagai pembangkang kepada kerajaan dan polisi perdamaian dengan Israel.⁴⁹

Umar Tilmisani telah dilantik menjadi penasihat kepada majalah *ad-Dakwah* yang baru dibenarkan beroperasi. Dengan adanya ruang untuk menyampaikan dasar perjuangan Ikhwan al-Muslimin, maka Umar Tilmisani mengambil pendekatan berbaik-baik dengan Anwar Sadat selagi mana ada ruang antara kedua-duanya. Memandangkan Ikhwan al-Muslimin telah berjanji untuk membantu Anwar Sadat bagi menyelesaikan beberapa tekanan dalam pemerintahannya, maka majalah ini telah memainkan peranan yang besar dalam mencapai tujuan kedua-dua belah pihak. Sepanjang lima bulan pertama beroperasi, majalah ini telah mengkritik kedudukan komunis dan juga Marxist. Majalah ini juga banyak memaparkan kezaliman yang telah dilakukan oleh Gamal Abdel Nasser sepanjang pemerintahannya terutama dalam menindas Ikhwan al-Muslimin.⁵⁰

Pendekatan politik berbaik-baik dan membantu Anwar Sadat ini mendapat tentangan daripada beberapa gerakan Islam yang lain. Antara yang mengkritik pendekatan ini ialah Dr. Aiman az-Zawahiri yang menuduh Ikhwan al-Muslimin sebagai berpura-pura dalam Islam dan tidak mengamalkan suruhan jihad yang terdapat di dalam al-Quran. Oleh sebab itulah, adanya perbezaan antara pendekatan yang diambil oleh *Tanzim Jihad* pimpinan Dr. Aiman az-Zawahiri dengan pendekatan Ikhwan al-Muslimin.⁵¹ Dr. Aiman juga dengan berani mengatakan bahawa kejatuhan Ikhwan al-Muslimin ialah kerana Hassan al-Banna tidak mengkafirkan Raja Farouk kerana tidak menghukum dengan hukum Islam. Beliau

⁴⁹ P.J. Vatikiotis, *History of Egypt*, hlm. 428.

⁵⁰ Lihat majalah *ad-Dakwah* keluaran Julai –November 1979.

⁵¹ Abdel Rahim Ali, *al-Ikhwan al-Muslimun min Hassan al-Banna ila Mehdi Akeif*, hlm. 175.

dalam tulisannya bertajuk “*Dialog Bersama Pelampau-Pelampau Agama*” dengan keras mengatakan bahawa Hassan al-Banna melakukan kesalahan apabila menyatakan sokongan kepada Raja Farouk dengan mengadakan rundingan dan menjelaskan bahawa Ikhwan al-Muslimin adalah gerakan agama dan tiada bersangkutan dengan hal-hal politik.⁵²

Pendekatan politik Ikhwan al-Muslimin adalah sama seperti yang telah dijelaskan oleh Hassan al-Banna iaitu mengikut saluran yang betul dan sah. Hamid Abu Nasr (1913-1996) Mursyidul Am yang Keempat, menjelaskan bahawa Ikhwan al-Muslimin tidak akan menggunakan kaedah kekerasan dalam menyampaikan dakwah, apatah lagi melakukan kegiatan-kegiatan yang keras kepada pemerintah. Ikhwan al-Muslimin akan menggunakan cara yang telah disepakati antara pemimpin dan rakyat iaitu melalui pilihan raya. Umar Tilmisani juga menjelaskan bahawa Ikhwan al-Muslimin percaya bahawa menukar pemerintahan daripada yang bukan Islam kepada pemerintahan Islam hendaklah mengikut jalan yang betul dan bukan melalui keganasan dan kekerasan.⁵³

Pendekatan berkompromi pada hal-hal yang baik ini jelas ditunjukkan oleh Ikhwan al-Muslimin pada tahun 1973 apabila Sayid Sabiq menyampaikan berita kepada Umar Tilmisani bahawa Anwar Sadat ingin bertemu dan berbincang untuk kebaikan rakyat Mesir, Umar Tilmisani terus bertemu dengan Hassan al-Hudhaibi (1891-1973) Mursyidul Am Kedua yang pada ketika itu berada di Iskandariah. Hassan al-Hudhaibi sebaik sahaja mendengar hasrat Anwar Sadat untuk berunding mengarahkan agar persediaan dilakukan untuk menyambut hasrat baik Anwar

⁵² Ibid., hlm. 183.

⁵³ Ibid., hlm. 185.

Sadat. Pendekatan seperti ini tidak dapat diterima oleh Dr. Aiman az-Zawahiri daripada kumpulan *Tanzim Jihad*.⁵⁴

Ketika berlakunya perjanjian dengan Israel di Camp David, Umar Tilmisani menjelaskan bahawa Ikhwan al-Muslimin menentang sebarang bentuk perjanjian dengan Israel terutamanya apabila kepentingan rakyat Palestin tergugat. Ikhwan al-Muslimin tidak akan mengiktiraf kewujudan negara Israel seperti mana yang telah ditandatangani oleh Anwar Sadat. Walau bagaimanapun, Ikhwan al-Muslimin masih lagi menggunakan pendekatan berunding dan menasihati Anwar Sadat dan menjelaskan kesilapan yang telah dilakukan. Ikhwan al-Muslimin juga tidak bersetuju dengan tindakan Liga Arab yang memulaukan Mesir akibat daripada perjanjian tersebut. Umar Tilmisani memohon agar Liga Arab memikirkan semula tindakan memutuskan hubungan dengan Mesir dan memohon agar Liga Arab mengemukakan cadangan untuk membaiki keadaan politik yang telah dicetuskan oleh Anwar Sadat. Walaupun begitu Anwar Sadat tidak memahami pendekatan yang cuba disampaikan oleh Ikhwan al-Muslimin dan beliau mengambil pendekatan mengharamkan Ikhwan al-Muslimin dan membatalkan lesen majalah *ad-Dakwah* pada bulan September 1981. Anwar Sadat membayar harga yang tinggi hasil perjanjian tersebut apabila beliau ditembak mati pada 6 Oktober 1981 oleh salah seorang anggota gerakan *Tanzim Jihad*.⁵⁵

Walaupun Ikhwan al-Muslimin mengambil pendekatan terbaik-baik dengan Anwar Sadat tetapi Ikhwan al-Muslimin tetap terus mengkritik pemerintah jika apa yang dilakukan oleh pemerintah tidak menguntungkan Islam dan rakyat. Antara perkara yang menjadi kebimbangan Ikhwan al-Muslimin selain daripada isu

⁵⁴ Ibid., hlm. 184.

⁵⁵ Ibid., hlm. 186.

perjanjian dengan Palestin ialah mengenai dasar *Infitah* yang telah diperkenalkan oleh Anwar Sadat. Ikhwan al-Muslimin menentang dasar ini ialah kerana akan membuka pintu Mesir seluas-luasnya kepada Barat untuk menguasai pasaran tempatan.⁵⁶

Ikhwan al-Muslimin juga turut mengkritik dasar Anwar Sadat berkaitan dengan parti politik apabila Anwar Sadat tidak membenarkan penubuhan parti berdasarkan agama ataupun perkauman. Ikhwan al-Muslimin berpendapat bahawa agama dan negara tidak boleh dipisahkan dan dasar ini bertentangan dengan Islam. Ikhwan al-Muslimin juga menuntut pelaksanaan Syariah dalam undang-undang negara. Walaupun Anwar Sadat telah menukar perlembagaan dengan menjadikan Islam sebagai agama negara, tetapi beliau masih gagal untuk melaksanakan undang-undang Islam di Mesir. Hal ini menyebabkan Ikhwan al-Muslimin menuduh Sadat mengkhianati janji untuk melaksanakan undang-undang Syariah apabila menjadi Presiden.⁵⁷

Reaksi Terhadap pendekatan Politik Ikhwan al-Muslimin

Reaksi awal terhadap pendekatan politik yang menjadi asas dalam Ikhwan al-Muslimin ialah daripada pemerintah. Presiden Mesir, Anwar Sadat percaya bahawa Ikhwan al-Muslimin adalah sebuah kumpulan yang boleh diajak berunding. Memandangkan Ikhwan al-Muslimin mempunyai kekuatan dan sokongan sehingga akar umbi, maka setiap pemerintah sentiasa mahukan sokongan daripada Ikhwan

⁵⁶ Nachman Tal, *Radikal Islam In Egypt And Jordan*, Brighton: Sussex Academic Press, t.t. hlm. 31.

⁵⁶ Abdel Rahim Ali, *al-Ikhwan al-Muslimun min Hassan al-Banna ila Mehdi Akeif*, hlm. 167.

⁵⁷ Nachman Tal, *Radikal Islam In Egypt And Jordan*, hlm. 38.

al-Muslimin untuk terus kekal berkuasa.⁵⁸ Walaupun Anwar Sadat terpaksa menjatuhkan hukuman kepada ahli-ahli Ikhwan al-Muslimin semasa zaman Gamal Abdel Nasser tetapi Anwar Sadat tahu bahawa Ikhwan al-Muslimin bukan musuh kepada pemerintah. Oleh sebab itulah, Anwar Sadat telah mengadakan beberapa pertemuan dengan pimpinan Ikhwan al-Muslimin semasa Gamal Abdel Nasser menjadi Presiden.⁵⁹

Anwar Sadat membebaskan semua tahanan Ikhwan al-Muslimin yang dipenjara semasa zaman Gamal Abdel Nasser dan membenarkan penerbitan semula majalah *ad-Dakwah* yang telah diharamkan pada tahun 1954. Tidak cukup dengan itu, Anwar Sadat membenarkan ahli Ikhwan al-Muslimin yang lari meninggalkan negara pulang dengan aman. Ini adalah reaksi politik akomodasi yang baik untuk kelangsungan kedua-dua belah pihak. Walaupun ada kepentingan masing-masing tetapi pendekatan Ikhwan al-Muslimin membolehkan gerakan ini tidak ditindas dengan teruk atau menjadi sasaran pemerintah. Namun zaman baik antara kedua-dua belah pihak ini hanya berjalan antara tahun 1970 sehinggalah tahun 1978. Selepas perjanjian dengan Israel, Anwar Sadat merasakan bahawa gerakan Islam seperti Ikhwan al-Muslimin dan juga gerakan Islam yang lain perlu dihapuskan kerana mereka akan mengganggu keputusan yang akan dibuat oleh pemerintah.⁶⁰

Pendekatan politik Ikhwan al-Muslimin ini mendapat reaksi yang negatif bagi kumpulan-kumpulan Islam terutamanya *Tanzim Jihad* dan juga *Takfir wal*

⁵⁸ Ibid., hlm. 24.

⁵⁹ Abdel Rahim Ali, *al-Ikhwan al-Muslimun min Hassan al-Banna ila Mehdi Akeif*, hlm. 173.

⁶⁰ Abdel Azim Ramadan, *Fundamentalist Influence in Egypt; The Strategies Of The Muslim Brotherhood and the Takfir Group*. hlm. 168.

*Hijrah*⁶¹. Ikhwan al-Muslimin tidak menyerang kumpulan-kumpulan Islam yang ekstrem ini secara khusus melainkan mendidik masyarakat melalui majalah *ad-Dakwah* mengenai hala tuju dan kaedah yang dianjurkan oleh Islam yang sebenar. Namun Jemaah *Takfir wal Hijrah* ini pernah membuat pengakuan bahawa mereka mempunyai hubungan dengan Ikhwan al-Muslimin untuk menarik sokongan dan ahli baru. Ikhwan al-Muslimin terpaksa memberi penjelasan yang keras menafikan penglibatan Ikhwan al-Muslimin dengan jemaah tersebut dan menafikan bersekongkol dengan segala aktiviti mereka terutama yang bersifat keganasan. Lebih keras lagi, Ikhwan al-Muslimin melarang menjadikan mereka imam dalam solat berjemaah dan pernah mengeluarkan pandangan bahawa darah mereka ini adalah halal kerana merosakkan nama baik Islam.⁶²

Pendekatan politik Ikhwan al-Muslimin yang tidak menimbulkan banyak konflik ini memberi banyak manfaat kepada masyarakat sekeliling. Oleh sebab tiada penindasan sepanjang tempoh aman bersama pemerintah, Ikhwan al-Muslimin dapat melaksanakan dakwah dengan lancar. Aktiviti kebajikan berjalan di masjid-masjid dan mendapat sambutan. Program-program pelajar di universiti berjalan dengan baik sehinggalah pada tahun 1978, apabila Anwar Sadat mengarahkan agar polis mengawal aktiviti pelajar. Polis turut mengganggu program perkhemahan yang dianjurkan oleh pelajar Universiti Iskandariah yang telah menjemput penceramah dari luar negara.⁶³

⁶¹ *Takfir wal Hijrah* ini ditubuhkan oleh bekas ahli Ikhwan al-Muslimin iaitu Shukri Ahmed pada awal tahun 1970-an. Sila lihat Nachman Tal, *Radikal Islam In Egypt And Jordan*, hlm. 31.

⁶² Ibid., hlm. 167.

⁶³ Mohammad Amien. Rais, *The Muslim Brotherhood in Egypt: It Rise, Demise and Resurgence*, hlm. 188

Kesimpulan

Pendekatan yang dibawa oleh Ikhwan al-Muslimin pada zaman Anwar Sadat adalah kesinambungan pendekatan yang diajar oleh Hassan al-Banna semasa menubuhkan gerakan ini. Hakikatnya pendekatan yang dibawa oleh Hassan al-Banna inilah yang membolehkan Ikhwan al-Muslimin dapat kembali semula dalam arus perdana setelah diharamkan. Tekad dan usaha yang berterusan ahli Ikhwan al-Muslimin dalam berdakwah menjadikan gerakan ini tidak mati walaupun diharamkan beberapa kali.

Pendekatan yang sederhana semasa era Anwar Sadat lebih dilatari oleh pengalaman Ikhwan al-Muslimin pada zaman Gamal Abdel Nasser. Ikhwan al-Muslimin kehilangan beberapa tokoh besar dalam gerakan tersebut kerana dihukum oleh Gamal Abdel Nasser. Oleh sebab itu rundingan telah diadakan dengan Anwar Sadat untuk meminimumkan impak kepada Ikhwan al-Muslimin selain membolehkan dakwah terus berjalan ke segenap penjuru.

Walau bagaimanapun, sudah semestinya kebenaran dan kebatilan itu adalah sesuatu yang tidak boleh bercampur maka akhirnya Ikhwan al-Muslimin menjadi mangsa politik pemerintah apabila diharamkan dan tidak lagi dibenarkan beroperasi pada tahun 1981. Kedudukan ini berterusan sehinggalah zaman Hosni Mubarak yang menjadi Presiden selepas kematian Anwar Sadat sehinggalah digulingkan rakyat pada tahun 2011.

Pendekatan Ikhwan al-Muslimin pada zaman Hosni Mubarak berubah dan Ikhwan al-Muslimin telah berkompromi dengan beberapa buah parti politik dan

berjaya memenangi beberapa kerusi dalam Parlimen Mesir. Jika dilihat daripada kaedah dan pendekatan ini, dapatlah disimpulkan bahawa Ikhwan al-Muslimin menggunakan pendekatan yang sederhana mengikut keperluan semasa. Ada kalanya mereka terpaksa mengambil pendekatan berkompromi dengan pemerintah, dan dalam masa yang sama membina kekuatan dan menyebarkan dakwah kepada masyarakat.

Anwar Sadat sebenarnya gagal membaca permainan politik dengan tepat seperti Gamal Abdel Nasser. Jalinan hubungan baik antara Anwar Sadat dan Ikhwan al-Muslimin tidak dimanfaatkan sepenuhnya. Anwar Sadat tidak cuba membawa tokoh-tokoh Ikhwan al-Muslimin ke dalam kabinetnya seperti mana yang telah dibuat oleh Gamal Abdel Nasser yang menjemput Hassan al-Baquri sebagai Menteri Wakaf dalam kabinetnya. Gamal Abdel Nasser dalam gaya politiknya berjaya mengukuhkan kedudukan politiknya, tetapi dalam masa yang sama berjaya juga membawa keretakan kepada Ikhwan al-Muslimin. Gamal Abdel Nasser berjaya melemahkan Gerakan *Nidzam Khas* Ikhwan al-Muslimin apabila membeli Abdel Rahman as-Sanadi dengan kemewahan.

Anwar Sadat tidak mempunyai gaya politik seperti Gamal Abdel Nasser. Oleh sebab itulah apabila beliau memberi kebenaran untuk Ikhwan al-Muslimin kembali beroperasi, tindakan tersebut hanya mengukuhkan lagi Ikhwan al-Muslimin tetapi bukan karier politiknya untuk jangka masa panjang. Ini dapat dilihat melalui hubungan baik antara Anwar Sadat dan Ikhwan al-Muslimin yang hanya bertahan antara tahun 1970 sehingga 1979 sahaja. Ikhwan al-Muslimin hanya memerlukan tiga tahun sahaja sejak majalah *ad-Dakwah* mula beroperasi pada tahun 1976 untuk mengukuhkan kedudukan. Walaupun di peringkat awal,

topik-topik majalah *ad-Dakwah* lebih menjurus kepada menyelesaikan masalah Anwar Sadat tetapi isi kandungan yang lain dalam majalah *ad-Dakwah* tersebut turut mengukuhkan kedudukan Ikhwan al-Muslimin sebagai sebuah gerakan Islam kontemporari.

Anwar Sadat sebenarnya lupa bahawa Ikhwan al-Muslimin hanya berjaya mengurangkan tekanan yang dihadapi oleh Anwar Sadat terutama sekali daripada gerakan-gerakan Islam yang radikal tetapi bukan menghapuskannya. Mungkin Ikhwan al-Muslimin berjaya mengurangkan penambahan ahli untuk gerakan-gerakan tersebut, tetapi mereka tetap wujud dan beroperasi. Malahan Ikhwan al-Muslimin sendiri mempunyai masalah dengan gerakan Islam yang ekstrem apabila sebahagian daripada gerakan ini masih cuba mengaitkan Ikhwan al-Muslimin dengan gerakan mereka.

Oleh sebab itulah, keretakan hubungan antara Ikhwan al-Muslimin dan Anwar Sadat tidak merugikan Ikhwan al-Muslimin tetapi sebaliknya merugikan Anwar Sadat. Gerakan Islam yang radikal selain Ikhwan al-Muslimin bangkit dan menentang Sadat secara kekerasan. Akhirnya Anwar Sadat membayar harga politiknya dengan nyawanya apabila beliau ditembak mati oleh salah seorang ahli daripada gerakan ekstrem ini. Nama Ikhwan al-Muslimin walaupun cuba dikaitkan dengan pembunuhan ini tetapi ternyata pembunuhnya bukan daripada Ikhwan al-Muslimin. Ikhwan al-Muslimin masih kekal dalam arus perdana tetapi gerakan lain semakin menipis dan tidak mendapat sambutan dalam kalangan rakyat Mesir.

BAB LIMA

PENDEKATAN DAKWAH IKHWAN AL-MUSLIMIN

Pengenalan

Dakwah merupakan instrumen terpenting dalam gerakan Ikhwan al-Muslimin. Dari dasar inilah, perjuangan Ikhwan al-Muslimin berkembang serta berjaya menghimpunkan sejumlah pengikut yang sanggup berkorban harta dan nyawa untuk kelangsungan gerakan. Atas nama dakwah jugalah, Ikhwan al-Muslimin sentiasa bertukar posisi dengan pemerintah kerana ada kalanya, mereka dianggap sebagai rakan dalam pembangunan negara dan ada kalanya mereka dianggap sebagai musuh dan ancaman kepada pemerintah. Demi dakwah, bukan sedikit dalam kalangan pengikut Ikhwan al-Muslimin yang ditindas dan tidak kurang pula yang menemui ajal. Inilah mesej yang hendak disampaikan oleh pengasas Ikhwan al-Muslimin sewaktu penubuhannya iaitu dakwah mengajak umat Islam kembali menghayati secara menyeluruh apa yang telah diturunkan oleh Allah SWT.

Atas tiket dakwah, strategi dalam perjuangan Ikhwan al-Muslimin turut berubah dari semasa ke semasa mengikut perubahan kehendak dan politik setempat. Walaupun Ikhwan al-Muslimin mengubah strategi kepada pendekatan politik kepartian, namun mesej dakwah tidak pernah padam. Menceburi politik dan bergelumang di dalamnya turut mempunyai mesej dan intipati dakwah. Bab ini akan

mengupas sejauh mana dasar dakwah ini membentuk pola perjuangan Ikhwan al-Muslimin di Mesir.

Bab ini juga akan melihat pendekatan dakwah yang dijalankan sewaktu zaman Anwar Sadat. Pendekatan dakwah Ikhwan al-Muslimin ini dilihat amat berkesan terutama sekali dakwah dengan amal yang menjadi prinsip Ikhwan al-Muslimin sejak awal lagi. Ikhwan al-Muslimin juga dilihat berjaya mencari ruang yang sesuai untuk terus kekal berdakwah dan mengelakkan daripada berkonfrontasi kerana akan membawa kesan yang besar kepada dakwah. Bab ini juga akan membincangkan reaksi yang diterima oleh pelbagai pihak hasil daripada pendekatan dakwah yang dilakukan oleh Ikhwan al-Muslimin.

Takrif Dakwah

Dakwah dalam dari sudut bahasa Arab ialah mengajak, menyeru atau memanggil. Perkataan ini membawa maksud apa sahaja yang mengajak kepada akidah ataupun kepada kebaikan. Dakwah juga membawa maksud mengajak kepada mengesakan Allah SWT.¹ Namun perkataan ini mempunyai maksud dan tujuan tertentu sebagaimana yang telah Allah turunkan melalui firman-Nya. Maksud dakwah ini dapat dirujuk pada beberapa ayat al-Quran. Antara ayat-ayat tersebut ialah ayat yang ke-108 daripada surah Yusuf yang bermaksud:

¹Ibn Manzur, *Lisan al-Arab*, Jilid. 5, Beirut: Dar Sader Publishers, t.t., hlm. 267.

Katakanlah (Wahai Muhammad): "Inilah jalan ku, Aku dan orang-orang Yang menurut ku, *menyeru* manusia umumnya kepada agama Allah Dengan berdasarkan keterangan dan Bukti Yang jelas nyata. dan Aku menegaskan: Maha suci Allah (dari Segala iktikad dan perbuatan syirik); dan bukanlah Aku dari golongan Yang mempersekutukan Allah Dengan sesuatu Yang lain.

Ayat seterusnya ialah daripada surah al-A'raf ayat ke-55 yang bermaksud:

Berdoalah kepada Tuhan kamu dengan merendah diri dan (dengan suara) perlahan-lahan. Sesungguhnya Allah tidak suka kepada orang-orang Yang melampaui batas.

Ayat seterusnya ialah daripada surah Yusuf ayat ke-33:

Yusuf (merayu ke hadrat Allah Taala dengan) berkata: "Wahai Tuhanku! Aku lebih suka kepada penjara daripada apa yang perempuan-perempuan itu *mengajak* aku kepada nya. dan jika Engkau tidak menjauhkan daripada ku tipu daya mereka, mungkin Aku akan cenderung kepada mereka, dan Aku menjadi dari orang-orang yang tidak mengamalkan ilmunya.

Ayat-ayat di atas membawa memberikan maksud dakwah kepada tiga pengertian iaitu menyeru, berdoa dan mengajak. Menurut Muhammad al-Ghazali, dakwah ini adalah sama lahir sama dengan lahirnya akidah malah lahir juga bersamanya akhlak dan ibadah.²

Dakwah menurut *Kamus Dewan* bermaksud kegiatan menyeru dan meyakinkan orang lain supaya menerima sesuatu kepercayaan.³ Manakala dakwah menurut kamus *al-Maurid al-Wasit* memberi makna sama seperti yang disebut di dalam beberapa ayat al-Quran di atas tadi iaitu dakwah bermaksud mengajak,

² Muhammad al-Ghazali, *ad- Dakwah Islamiyah*, (Dakwah Islamiyah), Kaherah: Maktabah Wahbah, 1990, hlm. 5.

³ *Kamus Dewan*, Edisi Keempat, Kuala Lumpur:Dewan Bahasa dan Pustaka, 2010, hlm. 305.

meminta, berharap dan berdoa.⁴ Menurut *Ensiklopedia Islamiah*, dakwah ini adalah satu bentuk perbuatan yang mengajak apa pun seperti mengajak makan dan sebagainya. Namun dari segi istilah bahasa Arab ialah menyampaikan Islam kepada semua manusia dan mengajar mereka dan mengerakkan mereka untuk beramal dalam semua aspek kehidupan.⁵

Pemikiran Dakwah Hassan al-Banna

Pemikiran dakwah Hassan al-Banna sebenarnya berasaskan kepada pengalaman dan keprihatinan Hassan al-Banna sejak peringkat awal pendidikan beliau. Pemikiran dakwah beliau juga berkait rapat dengan suasana sekeliling ketika beliau menuntut di sekolah rendah, kemudian di Sekolah Perguruan Damanhur dan akhirnya di Dar al-Ulum, Kaherah. Pendedahan itu mendorong Hassan al-Banna berpandangan bahawa hanya dakwah yang bersungguh-sungguh akan dapat mengeluarkan masyarakat Mesir daripada kelemahan seterusnya meningkatkan keupayaan umat Islam. Atas keprihatinan tersebut, tidak hairanlah impian Hassan al-Banna ketika di Dar al-Ulum dulu ialah untuk menjadi seorang yang boleh membawa keluarga dan kaum kerabat ke arah kebaikan.⁶

Di dalam *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, tema dakwah adalah merupakan tema utama dalam setiap tulisan beliau. Dakwah menjadi asas setiap kegiatan di dalam gerakan ini dan seringkali disebut terutamanya ketika ucapan dasar

⁴ *Al-Maurid al-Wasit*, Beirut: Dar al-Ilm al-Malayi, 1996, hlm. 347.

⁵ *Ensiklopedia Islamiah*, Kaherah: Kementerian Wakaf, 2008, hlm. 642.

⁶ Muhammad Shauqi Zaki, '*al-Ikhwan al-Muslimun wa al-Mujtama' al-Misri*', (al-Ikhwan al-Muslimun dan Masyarakat Mesir) Kaherah: Dar at-Tauzi' wa an-Nasr al-Islamiah, 1990, hlm. 17.

setiap muktamar Ikhwan al-Muslimin. *Himpunan Risalah Hassan al-Banna* menjelaskan mengapa dan kenapa Ikhwan al-Muslimin ditubuhkan dan berada di tengah-tengah gelanggang. Hal ini menolak segala usaha untuk memburukkan gerakan ini yang mengaitkan matlamat Hassan al-Banna dan gerakan ini ialah untuk mendapat kedudukan dan kepentingan politik. Penegasan Hassan al-Banna mengenai ciri-ciri gerakan dan matlamat gerakan ini jelas diungkapkan di dalam bab awal himpunan risalah beliau supaya semua pihak jelas akan wujudnya gerakan ini.

Kita ingin jelaskan objektif kita kepada seluruh manusia, Kita mahu bentangkan pendekatan kita di hadapan seluruh manusia. Kita ingin kemukakan dakwah kita kepada semua. Kita mahu kemukakan dakwah kita tanpa berselindung dan berlapik. Dakwah ini lebih cerah secerah cahaya matahari, seterang sinar fajar, sejelas siang hari. Kita tidak akan meminta apa-apa ganjaran daripada manusia. Kita tidak akan menuntut sebarang wang atau ganjaran. Kita tidak akan meminta kedudukan. Kita tidak akan meminta mereka membalas atau berterima kasih kepada kita. Ganjaran bagi segala usaha kita ini terserah kepada Tuhan yang mencipta kita.⁷

Penegasan Hassan al-Banna mengenai tujuan dan matlamat Ikhwan al-Muslimin membolehkan masyarakat awam umumnya memahami dan mengenali pemuda dan ahli yang bergerak atas nama Ikhwan al-Muslimin. Yang lebih utama ialah penjelasan ini akan mengurangkan rasa bimbang dan takut dalam kalangan

⁷ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah*, hlm. 21.

rakyat akan kewujudan gerakan yang baru ini. Ini akan memudahkan segala penerangan yang bakal disampaikan oleh beliau dan ahli-ahli Ikhwan al-Muslimin.

Hassan al-Banna turut memperkemas dakwah Ikhwan al-Muslimin dengan mengatakan bahawa dakwah Ikhwan al-Muslimin adalah dakwah yang menggabungkan seluruh elemen yang ada di dalam Islam yang mempunyai pengertian yang luas. Hassan al-Banna berkeyakinan bahawa Islam dapat memberi jawapan kepada setiap perkara melalui sistem yang kemas dan rapi. Bahkan Islam bukan terbatas kepada aspek-aspek ibadah atau kerohanian sahaja.⁸

Kedudukan semasa umat Islam ketika Hassan al-Banna menubuhkan Ikhwan al-Muslimin adalah lemah. Dari sudut politik, negara umat Islam rata-rata telah dijajah dan masih ada yang dijajah oleh barat. Dari sudut ekonomi pula amalan riba' berleluasa dan syarikat asing menguasai kekayaan negara jajahannya. Kelemahan ini adalah disebabkan oleh kekeliruan mengenai Islam dan gejala murtad yang semakin meningkat. Masyarakat Islam terikut-ikut dengan budaya pergaulan bebas, keruntuhan akhlak dan berasa malu jika masih terikat dengan mana-mana budaya baik yang diwarisi daripada generasi terdahulu.⁹

Undang-undang sebenarnya tidak mampu untuk menakutkan penjenayah dan tidak juga mampu mendidik, apatah lagi untuk mengembalikan hak daripada orang yang zalim. Ini adalah kesan daripada kepincangan dasar dan polisi pendidikan sehingga generasi baru gagal untuk mendapat pendidikan yang betul. Penjajahan

⁸ Ibid., hlm. 28.

⁹ Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, hlm. 42.

sebenarnya mengakibatkan bangsa yang dijajah lemah semangat, malas, pengecut, rendah diri, tamak dan pentingkan diri sendiri. Mereka hilang semangat kepahlawanan dan hidup hanya untuk berhibur dan berseronok. Inilah penyakit *ummah* yang dikenal pasti oleh Ikhwan al-Muslimin dan inilah yang cuba dibaiki oleh Ikhwan al-Muslimin melalui pendekatan dakwah.¹⁰

Untuk melaksanakan dakwah ini, setiap gerakan itu memerlukan tiga perkara utama iaitu yang pertama ialah *manhaj* yang sahih atau pendekatan yang betul. *Manhaj* yang kedua pula ialah setiap ahli dalam gerakan itu juga perlu beriman dan beramal dengan apa yang disuruh di dalam agama ini. Mereka berusaha untuk melaksanakan segala aspek agama yang difahami tanpa kompromi. *Manhaj* seterusnya ialah gerakan ini memerlukan satu saf kepimpinan yang baik dan mantap. Tanpa adanya pemimpin yang betul, maka segala usaha walaupun baik tidak akan mencapai matlamat sepenuhnya. Hassan al-Banna mengajak semua ahli Ikhwan al-Muslimin menjadikan dunia ini sebagai wakaf untuk jalan dakwah. Landasan sebuah dakwah itu menurut beliau adalah berteraskan iman dan kemudian barulah harta benda.¹¹

Jihad untuk mengembangkan dakwah ini adalah satu kewajipan yang diletakkan oleh Allah ke setiap bahu umat Islam sama seperti puasa, zakat dan haji. Ikhwan al-Muslimin tidak pernah mengkhususkan dakwah ini hanya untuk sebahagian rantau Islam sahaja. Mereka disuruh memanjangkan seruan dakwah ini ke pengetahuan semua para pemimpin setiap negara yang mempunyai rakyat yang

¹⁰ Ibid., hlm 45.

¹¹ Ibid., hlm. 57.

beragama Islam. Pendekatan yang paling mudah digunakan oleh Ikhwan al-Muslimin dalam merealisasikan matlamat ini ialah dengan menjelaskan segala keistimewaan dan ketepatan asas-asas Islam sehingga apabila segala asas ini dikemukakan kepada masyarakat, mereka akan meyakini faedahnya.¹²

Penaklukan wilayah dalam Islam tidak sama dengan mana-mana penjajahan yang ada dalam sejarah dunia. Penaklukan Islam tidak sama dari segi matlamat, cara dan kesannya. Seorang Muslim hanya menakluk sesebuah wilayah semata-mata untuk menegakkan kebenaran dan menyirami alam ini dengan undang-undang al-Quran. Tidak wujud penakluk yang menang dan musuh yang kalah tetapi menjadi saudara yang saling berkasih sayang. Kewajipan ahli ialah untuk menjelaskan kepada semua pihak mengenai ruang lingkup Islam dengan sejelas-jelasnya tanpa menokok tambah dan menimbulkan sebarang kekeliruan. Selepas selesai proses penjelasan, maka mereka akan diminta untuk mengamalkan ajaran tersebut.¹³

Oleh sebab itu ketika menubuhkan Ikhwan al-Muslimin, kelompok pengasas telah memilih slogan yang betul dan tepat serta mudah difahami iaitu, ‘Allah matlamat kami, Rasulullah SAW pimpinan kami, al-Quran perlembagaan kami, jihad adalah jalan kami dan mati di jalan Allah itu adalah cita-cita kami’. Dengan berpegang kepada slogan di atas, maka strategi yang diatur ialah untuk menyediakan seorang lelaki yang menjadikan Islam sebagai asas pemikiran dan akidahnya. Seterusnya mereka akan membentuk satu institusi keluarga yang Islamik. Setelah sesebuah keluarga yang Islamik ini terbentuk, maka barulah wujud sebuah

¹² Ibid., hlm. 77.

¹³ Ibid., hlm.135.

masyarakat yang baik dan betul. Akhirnya apa yang diharapkan ialah sebuah kerajaan Islam yang akan menerajui bangsa ke arah Islam. Ini bermakna setiap ahli Ikhwan al-Muslimin sudah semestinya tidak mengiktiraf mana-mana kerajaan yang tidak berlandaskan Islam. Mereka juga tidak akan mengiktiraf mana-mana parti politik atau apa juga tradisi yang dipaksa oleh pihak kafir dan musuh Islam untuk diamalkan dalam aktiviti seharian.¹⁴

Hassan al-Banna juga menyeru agar penyampaian dakwah ini dilaksanakan dengan apa juga cara sekalipun serta mengusahakannya dengan gigih untuk membentuk mereka agar menjadi apa yang diharapkan. Mereka juga diajar erti kemerdekaan jiwa, hati dan pemikiran. Ciri-ciri dakwah Ikhwan al-Muslimin ialah bersifat *Rabbani* dan sejagat. Sifat *Rabbani* ini bermaksud untuk mengajak manusia supaya mengenali Tuhan mereka dengan lebih baik. Manakala sejagat pula bermaksud dakwah ini bersifat kemanusiaan dan menjadikan kesejahteraan hubungan persaudaraan sesama manusia sebagai asas. Berjuang juga bukan untuk bangsa dan keturunan tetapi untuk Islam.¹⁵

Ikhwan al-Muslimin juga adalah sebuah pertubuhan yang menjalankan kerja-kerja kebajikan seperti membina dan mengimarahkan masjid, menyelia sekolah dan taman asuhan kanak-kanak, mewujudkan dan membimbing kelab dan persatuan, meraikan hari-hari kebesaran dalam Islam bersesuaian dengan kemuliaan hari tersebut, membaiki taraf hidup masyarakat di kampung dan di bandar serta menyediakan pelbagai khidmat dan bantuan. Setiap ahli Ikhwan al-Muslimin

¹⁴ Ibid., hlm. 138.

¹⁵ Ibid., hlm. 176.

hendaklah menjadi pengantara antara yang kaya dan yang miskin serta mengumpulkan segala bantuan dan sedekah untuk diagihkan kepada yang memerlukan terutamanya ketika musim-musim perayaan. Pendekatan dakwah mereka dilakukan secara berorganisasi, bergerak secara sukarela dan menggunakan khidmat golongan cendekiawan dan mereka yang berpengalaman. Hassan al-Banna kerap kali menjelaskan bahawa kekuatan persenjataan bukanlah pendekatan yang digunakan oleh Ikhwan al-Muslimin. Bagi beliau, gerakan ini tidak mungkin akan bertapak kukuh dengan menggunakan cemeti dan mata pedang.¹⁶

Ada beberapa kaedah yang dilaksanakan oleh Hassan al-Banna bagi membentuk ahli yang mantap dan boleh mewarisi misi dakwah ini. Antara kaedah membentuk ahli ialah dengan jalan *usrah*. Setiap ahli wajib mempunyai satu kelompok *usrah* untuk bertemu setiap minggu bagi membincangkan mengenai hal-hal agama dan semasa. Kaedah berikutnya ialah melalui buku. Setiap ahli dikehendaki memperbanyak pembacaan. Bagi yang mampu, mereka dikehendaki menulis buku mahupun risalah. Seterusnya mereka juga dikehendaki mengikuti perkhemahan. Dengan kaedah ini, mereka akan dapat mengenali lebih dekat mengenai saudara mereka dalam satu kumpulan yang lebih besar daripada *usrah* tadi. Seterusnya ahli akan didedahkan dengan kolokium dan seminar yang kecil bagi membincangkan hal-hal yang berkaitan dengan kehidupan mahupun agama. Seterusnya ahli diwajibkan untuk hadir ke dalam muktamar yang akan diadakan

¹⁶ Ibid., hlm. 191.

setahun sekali bagi menghimpunkan semua ahli jemaah dan bertemu untuk merapatkan silaturahim.¹⁷

Dakwah Hassan al-Banna lebih tertumpu kepada golongan belia kerana mereka adalah pendukung dan pengukuh gerakan dakwah ini sejak dahulu hinggalah masa akan datang.¹⁸ Hassan al-Banna telah berdakwah kepada belia-belia bermula di sekolah sehinggalah di peringkat universiti. Sikap prihatin beliau terhadap pemuda dan belia mendorong beliau menubuhkan satu unit pelajar di Markas Ikhwan al-Muslimin.¹⁹ Hassan al-Banna berusaha bersungguh-sungguh untuk melakukan kerja-kerja dakwah dan begitu tahan dengan ujian yang diterimanya sepanjang hayatnya. Antara faktor-faktor yang mempengaruhi kejayaan Hassan al-Banna ialah disebabkan oleh kebiasaan beliau mengajar di beberapa buah sekolah, masjid dan tempat-tempat awam sejak dari remaja sehinggalah ke akhir hayatnya. Selain daripada mencurahkan ilmu, beliau menggunakan juga kaedah ini untuk melihat isu-isu semasa yang menjadi perbualan dan pertelingkahan dalam kalangan orang awam.²⁰

Pengalaman mengikuti aktiviti di masjid semasa remaja digunakan sepenuhnya untuk menguasai dan menarik perhatian orang awam dengan pendekatan yang lain daripada penampilan guru-guru agama yang sedia ada. Keterlibatan dalam

¹⁷ Ali Abdul Halim Mahmud, *Wasail al-Tarbiyyah inda al-Ikhwan al-Muslimin*, (Risalah Tarbiah di sisi al-Ikhwan al-Muslimin), Kaherah: Dar at-Tauzi' wa an-Nashr al-Islamiah, 1997. hlm 100-297.

¹⁸ Langkah Hassan al-Banna ini bertepatan dengan firman Allah dalam surah al-Kahfi, ayat ke-13 yang bermaksud, '...mereka itu adalah pemuda yang beriman dengan Tuhan mereka dan kami tambahkan kepada mereka petunjuk'.

¹⁹ Mahmud Jamik, *Wa Araftu al-Ikhwan*, hlm. 17.

²⁰ Imam Munawir, *Mengenal Peribadi 30 Pendekar dan Pemikir Islam dari Masa ke Semasa* 'Surabaya: PT Bina Ilmu, 1985 hlm. 530-550.

kumpulan-kumpulan sufi menambahkan lagi kemantapan jiwa Hassan al-Banna dalam menyampaikan dakwah. Hassan al-Banna juga telah berjaya menyediakan satu teks amalan doa-doa harian yang dibukukan menjadi *al-Mathurat* untuk dijadikan bacaan ahli-ahlinya setiap pagi dan petang. Himpunan bacaan ini kekal hingga ke hari ini dan menjadi amalan sebahagian besar pendukung-pendukung gerakan Islam dan juga individu seluruh dunia termasuk di Malaysia.²¹

Dalam usaha memperkembang Ikhwan al-Muslimin kepada masyarakat, tiga peringkat pendekatan dakwah digunakan. Fasa pertama dimulai dengan usaha menanam dan menyebarkan gagasan pertubuhan ini kepada masyarakat umumnya. Banyak aktiviti yang dilakukan bagi tujuan penyebaran gagasan pertubuhan Ikhwan al-Muslimin termasuk usaha yang paling menarik adalah dengan mengunjungi kedai-kedai kopi untuk memberi ceramah dan pengetahuan kepada hadirin yang ada. Selain daripada itu, kegiatan ekonomi dan sosial juga banyak membuka mata masyarakat betapa dakwah dipelbagaikan dan berjaya menarik perhatian awam²².

Fasa kedua pula ialah fasa menarik dan memilih pendukung-pendukung yang komited dengan jalan dakwah. Proses memilih ini amat penting kerana akan menjamin kesinambungan gerakan. Pemilihan ini akan disusuli dengan proses latihan dan kaderisasi untuk membekalkan setiap individu dakwah mendapat ilmu yang secukupnya. Manakala fasa ke tiga pula adalah fasa pelaksanaan keputusan dan

²¹ Amalan membaca *al-Mathurat* ini sudah dibaca oleh ahli-ahli gerakan Islam di Malaysia seperti ABIM dan PAS sejak dari tahun 1970-an dan buku *al-Mathurat* ini banyak dijual di kedai-kedai sehingga sekarang.

²² Hassan al-Banna, *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, terjemahan Salehan Ayub, Kuala Lumpur: Pustaka Salam, 2003, hlm. 441-443.

menjalankan segala aktiviti. Fasa ini memerlukan juga gerak kerja yang tersusun dan pengikut yang setia untuk mendukung dan menyokong segala keputusan yang dikeluarkan oleh pimpinan. Pemilihan fasa-fasa ini cukup penting kerana setiap individu yang terlibat akan dapat menumpukan sepenuhnya kepada kerja-kerja yang diamanahkan dan memastikan gerak kerja berjalan dan tidak ada kekosongan di setiap lapisan.²³

Keprihatinan Hassan al-Banna terhadap bahasa dan sastera juga adalah antara faktor penyumbang kepada kejayaan dakwahnya.²⁴ Bait-bait yang dihafalnya sewaktu persekolahan amat-amat mengagumkan, dan ilmu ini digunakan dalam menyampaikan dakwahnya yang menjadikan masyarakat tertarik apabila mendengar bahasanya. Hassan al-Banna turut menunjukkan betapa seriusnya beliau dalam isu bahasa apabila beliau mewajibkan ahli-ahli Ikhwan al-Muslimin bertutur dengan menggunakan bahasa Arab yang betul dan mengurangkan penggunaan bahasa Arab 'pasar' yang digunakan oleh masyarakat tempatan. Amalan ini masih dijadikan pegangan oleh ahli-ahlinya sehinggalah hari ini.²⁵ Kelebihan yang ada pada Hassan al-Banna ini telah memudahkan lagi kerja-kerja dakwah yang disampaikan. Namun ini tidak bermakna kerja-kerja dakwah Hassan al-Banna berjaya kerana faktor-faktor peribadi semata-mata, tetapi sifat kepimpinan Hassan al-Banna yang telah berjaya memimpin pengikutnya agar menjadi satu pasukan yang berjiwa besar.²⁶

²³ Hazin Farrukh, *Thawabit al-Amal al-Islami inda al-Imam as-Syahid Hassan*, (Amalan Yang Tetap di Sisi al-Imam as-Syahid Hassan), terjemahan Muhammad Baihaqi, Kuala Lumpur: al-Hidayah Publishers, 2002, hlm. 33-34.

²⁴ Ibid., hlm 530-550.

²⁵ Temu bual pengkaji dengan ahli dan juga Mursyidul Am Ikhwan al-Muslimin ketujuh pada 28 September 2004 serta perbualan sesama mereka di markas Ikhwan al-Muslimin.

²⁶ Tiada perubahan besar pada struktur perjalanan Ikhwan al-Muslimin sama ada organisasi atau cara pemilihan ahli. Semua berjalan dengan mengekalkan sistem yang diasaskan oleh Hassan al-Banna.

Apabila Ikhwan al-Muslimin sudah sampai satu tahap yang mempunyai ahli yang ramai, maka timbul persoalan adakah Ikhwan al-Muslimin ini adalah sebuah jemaah atau kumpulan yang berasaskan agama, atau satu kumpulan yang berasaskan politik. Hassan al-Banna telah menjelaskan beberapa kali bahawa Ikhwan al-Muslimin bekerja atas dasar hikmah dan memberi contoh yang terbaik kepada masyarakat. Hal ini dijelaskan juga kepada pemerintah sejak awal penubuhan sehinggalah beliau dibunuh. Pendekatan dakwah melalui politik ini agak sedikit berbeza ketika awal penubuhan sehinggalah ke Mukhtar ke-5 Ikhwan al-Muslimin.

Mukhtar Ke-5 telah membawa Ikhwan al-Muslimin ke fasa kedua gerakan apabila beliau mencadangkan agar Ikhwan al-Muslimin terjun dalam bidang politik kepartian dengan terlibat dalam pilihan raya. Hassan al-Banna membuktikan kesungguhannya dengan mencalonkan diri dalam pilihan raya tetapi diminta untuk menarik diri kerana kepentingan pemerintah dan juga Ikhwan al-Muslimin.²⁷ Mukhtar Ke-5 ini dianggap permulaan kepada Ikhwan al-Muslimin mengorak langkah untuk memasuki politik pilihan raya.²⁸

Ikhwan al-Muslimin juga menjadi pemangkin kepada gerakan dan inspirasi umat Islam yang lain untuk turut serta bertindak secara serius sama ada dalam bidang dakwah mahupun mengatur strategi dakwah. Perjalanan Ikhwan al-Muslimin sehingga hari ini sememangnya penuh liku. Namun mereka berubah untuk

²⁷ Umar Tilmisani, *Zikrayat La Muzakirat* (Ingatan bukan Catatan) terjemahan Surya Dharma, Jakarta: Robbani Press, 1998, hlm. 120.

²⁸ Abdel Rahim Ali, *al-Ikhwan al-Muslimun min Hassan al-Banna ila Mehdi Akeif*, hlm. 33.

memperbaiki gerakan tersebut melalui kesilapan-kesilapan dan pengalaman lalu. Sejak awal penubuhan Ikhwan al-Muslimin, Hassan al-Banna berjaya mempengaruhi masyarakat dengan pendekatan yang berbeza daripada pendekatan yang telah digunakan oleh gerakan reformis sebelum ini. Selain itu, karektor dan keperibadian Hassan al-Banna sendiri banyak mempengaruhi sejarah awal Ikhwan al-Muslimin.

Pendekatan Dakwah Ikhwan al-Muslimin

Walaupun ada tanda-tanda perubahan terhadap gaya kepimpinan Anwar Sadat di awal-awal pemerintahan, tetapi peluang yang diberikan oleh Anwar Sadat kepada Ikhwan al-Muslimin untuk bergerak ialah pada tahun 1976 iaitu setelah mereka dibenarkan mencetak semula majalah *ad-Dakwah*. Perubahan ini berlaku pada pertengahan tempoh pemerintahan Anwar Sadat yang berakhir pada tahun 1981. Tidak banyak aktiviti yang dilakukan oleh Ikhwan al-Muslimin dan Anwar Sadat sebelum tahun 1976 melainkan membebaskan tahanan Ikhwan al-Muslimin yang berada di dalam penjara. Bagi Ikhwan al-Muslimin pula, mereka memerlukan masa untuk merancang dan membentuk kembali kekuatan kerana sebahagian daripada pimpinan telah dihukum bunuh dan tidak dapat membuat perancangan dengan teliti kerana Mursyidul Am pun turut ditahan di dalam penjara.

Walau bagaimanapun pendekatan dakwah Ikhwan al-Muslimin mengalami perubahan apabila Anwar Sadat membenarkan majalah *ad-Dakwah* beroperasi. Solah Ashmawi yang dilantik sebagai editor majalah *ad-Dakwah* menegaskan bahawa majalah ini akan menjadi pemangkin dakwah Ikhwan al-Muslimin. Umar Tilmisani

turut menulis tajuk tentang dakwah pada awal pembukaan majalah ini. Beliau berharap dengan adanya majalah ini, suara dakwah akan sampai ke seluruh pelosok alam dan Ikhwan al-Muslimin kembali dalam arus perdana.²⁹

Dakwah di peringkat kampus universiti juga mengalami perubahan. Kesukaran untuk berdakwah di kampus menimbulkan idea untuk menubuhkan gerakan lain iaitu *Jemaah Islamiah*. Jemaah ini mendapat pengaruh yang kuat daripada Ikhwan al-Muslimin walaupun mereka menafikan mempunyai hubungan dengan Ikhwan al-Muslimin. Penafian ini adalah kerana bimbang akan diharamkan jika mempunyai kaitan dengan Ikhwan al-Muslimin. Mereka telah mengadakan pelbagai kegiatan dan mendapat sambutan pelajar universiti. Semua program yang dirancang diisi oleh pimpinan Ikhwan al-Muslimin. Bahan-bahan bacaan juga adalah tulisan yang ditulis oleh pimpinan Ikhwan al-Muslimin.³⁰

Jemaah Islamiah ini telah mengadakan pelbagai aktiviti termasuk perkhemahan dan *rehlah* serta *nadwah* dan seminar. Mereka bukan sahaja menyediakan ruang untuk melakukan aktiviti, tetapi mereka juga menyediakan ruang untuk belajar, menyediakan mesin fotostat yang murah untuk menampung pelajar yang miskin, malah mereka juga menyediakan bantuan kewangan kepada pelajar yang tidak mampu. Mereka turut membantu bagi menyediakan pakaian Muslimah untuk pelajar perempuan dan bimbingan pensyarah bagi sesiapa yang menghadapi masalah pembelajaran. Pelbagai perkhidmatan yang disediakan oleh pihak jemaah menyebabkan mereka mendapat sambutan dalam kalangan pelajar kampus. Ketika

²⁹ *Ad-Dakwah*, Julai 1976, hlm. 1.

³⁰ Mohammad Amien, Rais, *The Muslim Brotherhood in Egypt: It Rise, Demise and Resurgence*, hlm. 192.

menjawab pertanyaan mengenai sebab peningkatan ahli, ketua jemaah ini menjelaskan bahawa dengan pemahaman Islam yang betul, maka akan merangsang semangat dan boleh mengimbangi antara yang buruk dan yang jahat.³¹

Bagi memantapkan lagi usaha dakwah, Ikhwan al-Muslimin telah menjadikan masjid sebagai pusat pertemuan dan perbincangan. Inilah kaedah sama dilakukan oleh mahasiswa-mahasiswa kampus dan perkara ini menjadikan pengaruh Ikhwan al-Muslimin lebih cepat berkembang dan mendapat sambutan. Pada peringkat awal, pemerintah tidak dapat mengawal semua masjid yang ada. Daripada 170,000 masjid di Mesir, pemerintah di bawah Kementerian Wakaf hanya mampu mengendalikan 30,000 masjid sahaja. Ini bermakna baki masjid tersebut digunakan oleh Ikhwan al-Muslimin dan gerakan Islam lain untuk berhimpun, berbincang dan menjadi tempat untuk menyebarkan fahaman mereka.³²

Sebahagian masjid yang dikuasai oleh Ikhwan al-Muslimin pula bukan hanya dijadikan masjid sebagai tempat ibadat sahaja tetapi turut menjadi pusat komuniti setempat. Masjid menjadi tempat belajar dan pusat kesihatan. Banyak masjid menyediakan ruang untuk mereka yang kurang mampu mendapatkan rawatan dan ini mendapat sambutan ramai kerana pemerintah tidak dapat menyediakan kemudahan seperti itu. Sesiapa yang menghadapi masalah termasuk masalah kewangan bolehlah datang ke masjid dan berbincang dengan wakil Ikhwan al-Muslimin yang bertugas.³³

³¹ Ibid., hlm. 189.

³² Carrie Rosefsky, Wickham, Islamic Mobilization and Political Change : The Islamist Trend in Egypt's Professional Association, dalam Joel Beinin, and Joe Stork, (e.d) *Political Islam: Essays from Middle East Report*, London: IBTaurist Publishers, 1997, hlm. 124.

³³

Pemerintah gagal menyediakan khidmat sosial yang cukup kepada rakyat terutama pada akhir tahun 1970-an. Data menunjukkan bahawa khidmat sosial pemerintah semakin buruk manakala Ikhwan al-Muslimin berjaya melebarkan pengaruhnya dengan menambah pusat khidmat sosial dalam pelbagai bidang termasuk perubatan dan kesihatan, kebajikan, sekolah swasta, perumahan dan juga pekerjaan.³⁴

Reaksi Terhadap Pendekatan Dakwah Ikhwan al-Muslimin

Sebagaimana yang telah dijelaskan dalam bab sebelum ini bahawa hubungan rapat antara Ikhwan al-Muslimin dan Presiden Anwar Sadat hanya berjalan antara tahun 1970 sehingga 1978. Hubungan kedua-dua belah pihak semakin hambar berikutan Perjanjian Camp David yang ditandatangani oleh Anwar Sadat. Ikhwan al-Muslimin bangkit menentang pemerintah dan menganggap Anwar Sadat khianat kepada Islam. Pada akhir tahun 1970-an, Ikhwan al-Muslimin menjadi semakin kritikal terhadap beberapa dasar Anwar Sadat.³⁵

Sokongan kepada Ikhwan al-Muslimin semakin lama semakin bertambah. Sokongan ini bukan hanya daripada rakyat biasa tetapi menular kepada pelajar universiti. Pada tahun 1977, *Jemaah Islamiah* yang ditubuhkan oleh Ikhwan al-Muslimin menguasai hampir semua kerusi dalam pemilihan Ahli Jawatankuasa Mahasiswa Universiti yang baru. Bimbang penularan pengaruh ini, Anwar Sadat telah mengarahkan agar persatuan mahasiswa yang dikuasai oleh gerakan ini

³⁴ Ismaeel Ibrahim Makdisi, *Collective Action in Authoritarian States the Muslim Brotherhood in Egypt*, Disertasi PhD, Universiti Of Chicago, Illinois, 2006, hlm. 150.

³⁵ Ibid., hlm. 150.

diharamkan di semua universiti. Semua perbelanjaan untuk menampung aktiviti persatuan dibekukan. Apabila mereka banyak mengadakan program dan pertemuan termasuk bermesyuarat di masjid, maka Anwar Sadat melarang pula mereka menggunakan masjid sebagai pusat pertemuan, bahkan masjid milik pelajar kedoktoran di Universiti Kaherah turut ditawan dan dikepung oleh polis pada tahun Ogos 1980.³⁶

Pada 28 Mei 1981, Ikhwan al-Muslimin berjaya mengumpulkan 100,000 orang penyokong dan pengikut untuk berhimpun bagi membebaskan Palestin. Dalam perhimpunan lain, seramai setengah juta orang berhimpun untuk membantah Israel apabila mereka menceroboh senjata nuklear Iraq. Anwar Sadat menyalahkan Ikhwan al-Muslimin dalam semua gerakan ekstrem yang berlaku di dalam negara. Anwar Sadat juga turut menuduh Ikhwan al-Muslimin menggunakan senjata dan kekerasan untuk menentang pemerintah. Media massa turut berkempen anti-Ikhwan al-Muslimin sebagai menyanggah kenyataan Anwar Sadat.³⁷

Hasil daripada kenyataan yang dikeluarkan Anwar Sadat dan juga tindakan yang dilakukan oleh Ikhwan al-Muslimin, Anwar Sadat memerintahkan penguatkuasaan larangan untuk Ikhwan al-Muslimin menjalankan aktiviti mereka di masjid, di kampus ataupun di kawasan awam tahun 1980 sehingga 1981. Kebebasan yang telah diberikan kepada Ikhwan al-Muslimin sebelum ini telah ditarik balik. Ikhwan al-Muslimin cuba menjelaskan kedudukan sebenar mengenai aktiviti Ikhwan

³⁶ Mohammad Amien. Rais, *The Muslim Brotherhood in Egypt: It Rise, Demise and Resurgence*, hlm. 192.

³⁷ Ismaeel Ibrahim Makdisi, *Collective Action in Authoritarian States the Muslim Brotherhood in Egypt*, hlm. 152.

al-Muslimin yang berbeza dengan kegiatan yang dijalankan oleh gerakan lain, tetapi Anwar Sadat tidak mempedulikan rayuan tersebut. Beliau telah mengambil langkah untuk berkonfrontasi dengan semua gerakan termasuk Parti Wafd, Sosialis, Komunis dan tidak ketinggalan kelompok Kristian Koptik.. Semua persatuan pelajar telah digantung, manakala jumlah polis telah ditambah di setiap kampus dan masjid. Pada 3 September 1981, seramai 1,600 orang telah ditangkap, kebanyakan mereka adalah pimpinan politik, penulis dan wartawan.³⁸ Kementerian Dalam Negeri turut menyerbu pejabat majalah *ad-Dakwah*. Selain mengeledah mereka turut merampas beberapa dokumen yang dirasakan penting. Akhirnya lesen penerbitan majalah *ad-Dakwah* ditarik balik.³⁹

Kesimpulan

Sumbangan Ikhwan al-Muslimin dalam kerja-kerja dakwah di Mesir sememangnya banyak dan masyarakat merasakan usaha dakwah yang dilakukan itu. Pemerintah seharusnya bersyukur kerana dengan adanya aktiviti yang dilakukan oleh Ikhwan al-Muslimin, maka telah mengurangkan sebahagian besar bebanan pemerintah dalam memberi khidmat kepada masyarakat. Ikhwan al-Muslimin bukan sekadar memenuhi masjid dan aktiviti dengan ceramah agama semata-mata tetapi Ikhwan al-Muslimin menjadikan Islam sebagai satu tata cara kehidupan. Mereka menubuhkan pusat percetakan untuk menerbitkan majalah dan akhbar. Mereka mempunyai kekuatan untuk membangunkan sesebuah kawasan termasuk membaiki jalan raya.

³⁸ Ibid., hlm. 154.

³⁹ Ad-Dakwah, *Limaza Iqtahama Rijal ad-Dhakhili Majalah ad-Dakwah*, (Kenapa Pegawai Kementerian Dalam Negeri Memecah Masuk Pejabat Majalah ad-Dakwah), September 1981, hlm. 4.

Pada saat negara mengalami kemelesetan ekonomi dan kerajaan terpaksa menghapuskan subsidi, Ikhwan al-Muslimin telah berusaha untuk memberi makan kepada mereka yang susah. Ini serba sedikit mengurangkan bebanan pemerintah tetapi usaha Ikhwan al-Muslimin ini tidak menjadi satu perkara yang penting bagi Anwar Sadat sebaik sahaja beliau menandatangani Perjanjian Camp David. Segala usaha yang dijalankan oleh Ikhwan al-Muslimin seharusnya dibantu tetapi malangnya pemerintah mengambil pendekatan bermusuhan dengan gerakan ini. Hasilnya pemerintah kehilangan sokongan dan kehilangan pembantu yang baik untuk kepentingan rakyat Mesir keseluruhannya.

BAB ENAM

PENDEKATAN DAKWAH DAN POLITIK IKHWAN AL-MUSLIMIN

BERDASARKAN MAJALAH *ad-DAKWAH*

Pengenalan

Majalah adalah merupakan salah satu kaedah penyampaian yang memberi kesan besar kepada masyarakat. Penentuan kuasa pada hari ini ditentukan oleh sejauh mana luasnya idea dan pemikiran sesuatu gerakan itu sampai ke sasarannya. Kaedah menyampaikan maklumat penting untuk penerusan sesebuah perjuangan. Pelbagai cara digunakan untuk menyampaikan misi dan visi agar sokongan akan menjadi bertambah kuat dan masyarakat yakin dengan apa yang hendak dibawa oleh sesebuah gerakan.

Oleh sebab itulah, Ikhwan al-Muslimin mengambil pendekatan menyampaikan mesej dakwah melalui media cetak. Pada peringkat awal, sebahagian majalah diberikan secara percuma bagi mendidik dan memberi kesedaran kepada masyarakat Mesir mengenai agama. Suasana masyarakat Mesir pada ketika itu memerlukan penyampaian yang berkesan agar mereka boleh menerima sesuatu perubahan yang dibawa oleh Ikhwan al-Muslimin.

Bab ini akan melihat mengenai peranan majalah dalam perjuangan politik dan dakwah Ikhwan al-Muslimin. Sejarah penerbitan dalam perjuangan Ikhwan al-Muslimin di Mesir dan kepentingan majalah sebagai alat untuk menyampaikan

idealisme perjuangan Ikhwan al-Muslimin di peringkat kebangsaan mahupun antarabangsa turut dibincangkan. Selain itu, bab ini juga melihat tajuk-tajuk yang ada dalam majalah ini dan juga isu-isu yang diketengahkan dalam memberi impak kepada pemerintah mahupun pembaca dalam kalangan rakyat biasa. Bab ini juga membincangkan kesan penerbitan majalah ini kepada masyarakat dan pemerintah.

Latar Belakang Penerbitan Majalah *ad-Dakwah*

Pendidikan melalui penerbitan yang dilakukan oleh Ikhwan al-Muslimin adalah kesinambungan daripada pendekatan yang telah diambil oleh reformis terdahulu seperti Jamal al-Din al-Afghani, Muhammad Abduh dan Rashid Rida. Sejarah penerbitan Ikhwan al-Muslimin bermula pada tahun 1933 melalui penerbitan akhbar pertama Ikhwan al-Muslimin yang diterbitkan secara mingguan. Namun akhbar tersebut tidak bertahan lama dan berhenti pada tahun 1940 kerana Hussin Sirri, Perdana Menteri pada ketika itu mengeluarkan arahan melarang sebarang percetakan risalah dan menutup kilang percetakan Ikhwan al-Muslimin.¹

Walaupun bagaimanapun, sepanjang tempoh yang singkat tersebut Ikhwan al-Muslimin sempat mengeluarkan beberapa akhbar dan majalah sehinggalah diharamkan pada tahun 1940. Antara majalah tersebut ialah majalah *an-Nazir*,² *al-Manar*³ dan *al-Taaruf*.⁴ Secara keseluruhan, Syuib al-Ghabasyi membahagikan

¹ Syuib al-Ghabasyi. *Sohafah al-Ikhwan al-Muslimin Dirasah fi an-Nasyaah wa al-Madmoun min 1933 ila 1954*, (Penerbitan Ikhwan al-Muslimin, Kajian Perkembangan dan Kandungan: Dari Tahun 1933 Sehingga 1954) Port Said: Dar at-Tauzi' wa al-Nasyr al-Islamiah, 2000, hlm. 31.

² Diterbitkan pada 30 Mei 1938 dan tamat pada 16 Oktober 1939.

³ Diterbitkan pada 18 Julai 1939 dan tamat pada bulan September 1940.

⁴ Diterbitkan pada 3 Mac 1940 dan tamat pada 31 Ogos 1940

penerbitan Ikhwan al-Muslimin kepada tiga peringkat iaitu peringkat awal penubuhan Ikhwan al-Muslimin dari tahun 1933 sehingga tahun 1940. Peringkat kedua bermula dari tahun 1942 sehingga tahun 1948 dan peringkat ketiga dari tahun 1950 sehingga tahun 1954.⁵ Beliau mewujudkan pembahagian tersebut adalah disebabkan beberapa faktor terutamanya berkaitan hubungan dengan pemerintah.⁶

Terdapat beberapa peraturan yang berkaitan dengan percetakan dan pelesenan yang turut menyebabkan penerbitan Ikhwan al-Muslimin terhenti. Peraturan penerbitan di Mesir ialah lesen penerbitan akan diberikan kepada individu yang menjadi editor sesebuah majalah ataupun akhbar. Oleh sebab itu, individu tersebut berkuasa sepenuhnya terhadap bahan yang diterbitkan dan sebarang masalah tidak lagi melibatkan jemaah atau kumpulan yang diwakilinya. Dari satu sudut, peraturan ini boleh menyelamatkan sesebuah gerakan tetapi dari sudut negatif pula, lesen adalah hak penuh individu dan kekal bersamanya walaupun tidak lagi bersama jemaah ataupun ditangkap oleh pemerintah. Ini berlaku kepada akhbar Ikhwan al-Muslimin apabila Muhammad Syafie keluar daripada Ikhwan al-Muslimin dan akhbar tersebut berhenti. Begitu juga dengan majalah *an-Nazir* apabila pemegang lesen majalah tersebut iaitu Mahmud Uthman Abu Zaid keluar daripada Ikhwan al-Muslimin dan bergabung dengan kumpulan *Syabab Muhammad* dan beliau menerbitkan pula majalah tersebut dengan logo kumpulan baru. Begitu juga dengan

⁵ Syuib al-Ghabasyi, *Sohafah al-Ikhwan al-Muslimin Dirasah fi an-Nasyaah wa al-Madmoun min 1933 ila 1954*, hlm. 31.

⁶ Terdapat banyak majalah dan akhbar diterbitkan oleh Ikhwan al-Muslimin dan sebahagiannya diberhentikan kerana diharamkan oleh pemerintah Mesir.

majalah *ad-Dakwah*, apabila penerbitannya terhenti setelah Soleh Ashmawi selaku pemegang lesen dipecat daripada Ikhwan al-Muslimin.⁷

Majalah *ad-Dakwah* ini termasuk dalam peringkat ketiga dalam sejarah penerbitan Ikhwan al-Muslimin. Sejarah majalah *ad-Dakwah* bermula selepas kematian pengasas Ikhwan al-Muslimin, Hassan al-Banna. Mereka telah menyewa sebuah majalah undang-undang berjudul *al-Mabahis al-Qodaiah* sebagai majalah dan lidah rasmi Ikhwan al-Muslimin. Cetakan pertama majalah ini ialah pada 30 April 1950. Mereka telah menukar nama majalah tersebut kepada *Ikhwan* dan bertahan sehingga 23 Januari 1951. Pada masa yang sama, Soleh Ashmawi telah menghantar satu permohonan untuk mendapatkan permit menerbitkan sebuah majalah yang bernama *al-Ghuraba'*. Permohonan tersebut diterima tetapi tidak dengan nama tersebut tetapi hendaklah ditukar kepada nama *ad-Dakwah*.⁸

Keluaran pertama majalah *ad-Dakwah* ialah pada hari Selasa 30 Januari 1951 dengan motto, 'kebenaran, kekuatan, kebebasan'. Soleh Ashmawi telah dilantik sebagai ketua sidang pengarang majalah tersebut. Dalam tulisan pertama beliau sebagai ketua sidang pengarang, Soleh Ashmawi menegaskan bahawa majalah tersebut adalah sebuah majalah dakwah yang bertujuan untuk menyebarkan idea dan pemikiran Islam dan bukan untuk mencari keuntungan dan berasaskan perniagaan.

⁷ Syuib al-Ghabasyi, *Sohafah al-Ikhwan al-Muslimin Dirasah fi an-Nasyaah wa al-Madmoun min 1933 ila 1954*, hlm.431.

⁸ Kabinet Wafd meminta Ikhwan al-Muslimin memohon permit baru untuk penerbitan majalah. Mereka telah memilih nama *al-Ghuraba'* tetapi Fuad Sirajuddin, Menteri Dalam Negeri menolak nama tersebut dan bersetuju dengan nama *ad-Dakwah*. Beliau juga menolak penggunaan nama 'Ikhwan' atau 'Ikhwan al-Muslimin' pada mana-mana cetakan kerana Ikhwan al-Muslimin telahpun diharamkan oleh pemerintah Mesir pada ketika itu. Lihat *Ad-Dakwah*, *Sohafah al-Ikhwan: Mabda'*, wa Fikrah, wa Aqidah, (Penerbitan al-Ikhwan, Permulaan dan Pemikiran dan Akidah) Mac 1978, hlm. 14.

Majalah ini terbuka untuk semua pandangan dan sesiapa sahaja boleh menulis dan bebas untuk menghantar kepada majalah untuk diterbitkan. Walau bagaimanapun, majalah ini menurutnya adalah majalah gerakan Islam dan masih bergerak di atas tiga motto majalah iaitu 'keadilan yang berasaskan kepada agama, kekuatan sebagai lambang umat Islam dan kebebasan sebagai tuntutan agama'.⁹

Majalah *ad-Dakwah* ini disusun dengan beberapa bahagian yang penting antaranya ialah hal-hal yang berkaitan dengan isu-isu dalam negara. Seterusnya terdapat satu bahagian khas untuk hal-hal yang berkaitan dengan isu-isu yang berlaku dalam negara Arab. Memandangkan Ikhwan al-Muslimin menganggap bahawa semua negara yang mengucapkan dua kalimah syahadah adalah saudara mereka, maka terdapat satu bahagian yang menyentuh hal-hal yang berlaku dalam negara umat Islam. Majalah ini juga tidak ketinggalan menyediakan satu ruang untuk wanita. Ruang ini memudahkan artikel yang berkaitan dengan isu-isu keluarga, pergaulan, mendidik wanita seluruh Mesir dalam menjaga rumah tangga dan hubungan keluarga menurut Islam.¹⁰

Majalah *ad-Dakwah* juga mendapat sumbangan artikel daripada ramai penulis yang berpengaruh antaranya ialah Syeikh Muhammad al-Ghazali, Abdel Aziz Kamil, Abdel Rahman al-Banna, Abdel Hakim Abidin dan Hasanain Makhluuf. Terdapat beberapa terbitan keluaran khas terutama ketika memperingati ulang tahun kematian Hassan al-Banna. Namun terdapat beberapa kesukaran dalam menerbitkan artikel terutama tulisan-tulisan Syed Qutb. Pihak Kementerian Dalam Negeri Mesir

⁹ Syuib al-Ghabasyi, *Sohafah al-Ikhwan al-Muslimin*, hlm. 126.

¹⁰ Ibid., hlm. 127.

pernah menahan penerbitan majalah ini kerana terdapat artikel Syed Qutb dan penerbitan majalah tersebut akan terus ditahan kecuali artikel tersebut dibuang. Antara artikel yang dilarang ialah kritikan beliau terhadap Perancis dan kaitannya dengan Dunia Arab.¹¹

Usia majalah ini tidak panjang apabila majalah ini diberhentikan pada tahun 1953 kerana Soleh Ashmawi, ketua editor majalah ini telah dipecat daripada Ikhwan al-Muslimin bersama-sama dengan tiga yang lain kerana membantah pemecatan empat ahli Ikhwan al-Muslimin yang terlibat dengan *Nizam Khas*.¹² Walaupun begitu, majalah ini diterbitkan semula pada tahun 1976 iaitu zaman Anwar Sadat setelah semua tahanan Ikhwan al-Muslimin termasuk Soleh Ashmawi dibebaskan daripada penjara.¹³

Anwar Sadat bersetuju untuk membenarkan penerbitan majalah *ad-Dakwah* untuk mengurangkan bebanan yang dihadapinya ketika memerintah terutama sekali daripada puak pelampau Islam. Anwar Sadat yakin bahawa satu-satunya pertubuhan yang boleh mengurangkan tekanan ini adalah Ikhwan al-Muslimin dan salah satu jalan untuk menyebarkan idea tersebut ialah melalui media cetak. Untuk itu, pada tahun 1976 Anwar Sadat membenarkan penerbitan semula majalah *ad-Dakwah* dan Soleh Ashmawi dilantik semula sebagai ketua editor bertepatan dengan lesen yang diluluskan kepadanya semasa diharamkan dahulu.

¹¹ Ibid., hlm. 131.

¹² Pada 22 November 1953, Maktab al-Irsyad, Ikhwan al-Muslimin telah memecat empat orang daripada kumpulan *Nizam Khas* antaranya ialah Abd Rahman as-Sanadi, Ahmad Adil Kamal, Mahmud Sibaq dan Ahmad Zaki kerana bertindak menawan markas Ikhwan al-Muslimin dan mendesak Mursyidul Am, Hassan Hudhaibi meletakkan jawatan. Lihat Mahmud Abdel Halim, *Ikhwan al-Muslimin*, hlm. 175.

¹³ Syuib al-Ghabasyi, *Sohafah al-Ikhwan al-Muslimin*, hlm. 134.

Majalah *ad-Dakwah* ini mula diterbitkan buat kali kedua pada Julai 1976 dan dikeluarkan setiap bulan. Pelbagai tajuk utama cuba diketengahkan oleh Ikhwan al-Muslimin untuk mendidik dan memberi kesedaran mengenai politik dan mengajak semua manusia berbuat baik antara sesama sendiri. Majalah ini tidak sunyi dengan kritikan kepada pemerintah terutama sekali kritikan kepada dasar-dasar yang sedang dilaksanakan. Anwar Sadat membiarkan kritikan tersebut kerana berharap majalah ini boleh menaikkan imej beliau di mata masyarakat di samping mengurangkan tekanan yang dihadapinya ketika awal-awal pemerintahan. Majalah ini bertahan sehingga bulan September 1981, sebulan sebelum Anwar Sadat ditembak mati oleh Khalid al-Islambouli ketika perarakan memperingati kemenangan Perang 6 Oktober 1973. Kematian Anwar Sadat tiada kaitan dengan rasa tidak puas hati ahli Ikhwan al-Muslimin terhadap tindakan beliau mengharamkan majalah ini. Walaupun ada beberapa pihak cuba mengaitkan pembunuh tersebut dengan gerakan Ikhwan al-Muslimin, tetapi terbukti bahawa Khalid al-Islambouli bukan daripada gerakan Ikhwan al-Muslimin dan Ikhwan Muslimin tidak akan menggunakan cara yang ganas dan ekstrem untuk mencapai cita-citanya.¹⁴

Isu-Isu Politik dan Dakwah Dalam Majalah *ad-Dakwah*

Tema dan perbincangan majalah *ad-Dakwah* pada keluaran awal hampir sama dengan keluaran di zaman Anwar Sadat. Isu-isu besar dan penting akan dijadikan tajuk utama majalah. Ini dapat dilihat pada tajuk utama keluaran pertama pada 30

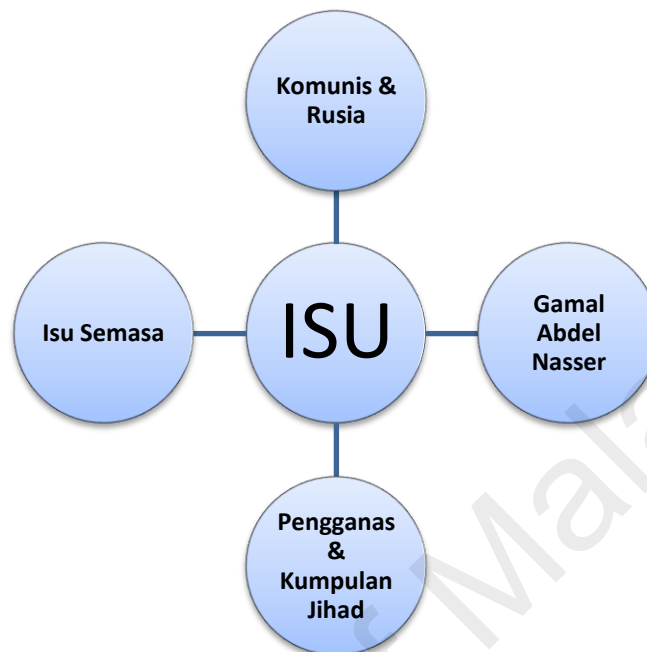
¹⁴ Abdel Rahim Ali, *al-Ikhwan al-Muslimun, min Hassan al-Banna ila Mehdi Akeif*, hlm. 185.

Januari 1951 iaitu mengenai pengharaman Ikhwan al-Muslimin.¹⁵ Pada setiap keluaran menyaksikan maka ketua editor akan menjadi penulis pada muka surat pertama. Majalah *ad-Dakwah* pada peringkat awal telah dibahagikan kepada beberapa bahagian, namun kajian ini hanya akan menganalisis beberapa topik yang menjadi bebanan kepada Anwar Sadat iaitu isu Komunis dan Rusia, isu Gamal Abdel Nasser, isu pengganas dan kumpulan jihad. Isu-isu semasa yang menjadi topik utama juga akan dianalisis kerana sebahagian isu tersebut adalah kritikan keras Ikhwan al-Muslimin kepada Anwar Sadat seperti isu perjanjian *Camp David*, kritikan terhadap Kementerian Dalam Negeri kerana menyerbu pejabat majalah *ad-Dakwah*, isu Israel dan isu-isu rakyat.

Keluaran pertama majalah *ad-Dakwah* pada era Anwar Sadat diterbitkan pada bulan Rejab 1396 Hijrah bersamaan dengan bulan Julai 1976. Pada peringkat awal, majalah ini dijual dengan harga £1 (Mesir). Tetapi pada keluaran Oktober 1976, majalah ini dijual dengan harga baru iaitu £1 pound dan 20p (Mesir). Soleh Ashmawi dalam kata-kata aluan editor menyebut bahawa majalah ini sudah masuk tahun ke-25 tahun penerbitannya sejak tahun 1951 dengan mesej yang sama iaitu majalah yang menyeru kepada Islam dan al-Quran serta menyeru kepada pelaksanaan syariat Islam. Ini perkara tersebut sahaja yang boleh mengubati penyakit masyarakat dan menyekat kerosakan. Beliau berharap agar majalah ini akan menjadi lidah untuk menyeru kepada kebenaran, meyakini akan kekuatan sedia ada, dan

¹⁵ Tajuk artikel tersebut ialah “Duta Inggeris memerintahkan, Nuqrasyi akur, Ikhwan diharamkan”, Lihat *ibid.*, hlm.126.

berusaha untuk menyeru kepada kebenaran dan kebebasan sama seperti tema yang ditulis di muka depan majalah.¹⁶

Isu Komunis dan Rusia

Keluaran pertama *ad-Dakwah* ini dilihat sememangnya untuk membantu mengurangi tekanan yang dihadapi oleh Anwar Sadat. Di kulit hadapan keluaran pertama majalah ini pada bulan Julai 1976 ditulis dengan tajuk besar mengenai kedudukan Komunis. Tulisan karangan Abdel Man'am Salim mengenai Komunis telah dijadikan tajuk berita utama di kulit hadapan keluaran pertama ini. Ini selaras dengan salah satu masalah yang dihadapi oleh Anwar Sadat dan secara tidak langsung, artikel mengenai Komunis ini adalah sebagai tanda terima kasih Ikhwan al-Muslimin

¹⁶ *Ad-Dakwah*, Sout al-Haq wa Quwwah wa Hurriah, (Suara Kebenaran dan Kekuatan dan Kebebasan), Julai 1976.

kepada Anwar Sadat kerana membenarkan penerbitan semula majalah ini setelah diharamkan pada zaman Gamal Abdel Nasser.¹⁷

Keluaran ke-2 majalah *ad-Dakwah* masih terus menyiarkan artikel mengenai Komunis. Dr. Saad Maslough telah menulis mengenai matlamat Komunis dan Agama-Agama. Beliau menyebut bahawa matlamat Komunis ini berbeza mengikut waktu dan tempat di mana fahaman itu bertapak. Beliau mengatakan bahawa pada mesyuarat agung Parti Komunis Rusia pada tahun 1903, mereka mencapai pendirian bahawa semua manusia mempunyai hak yang sama tanpa mengira jantina mahupun kedudukan ataupun kaum. Agama bagi Komunis adalah seperti candu yang akan membahayakan pengikutnya.¹⁸ Artikel tersebut menjelaskan bahawa Ikhwan al-Muslimin berdakwah untuk kebenaran dan kebaikan. Tidak mungkin gerakan seperti Ikhwan al-Muslimin boleh berkompromi dengan Komunis.¹⁹ Dalam tulisan itu juga dijelaskan mengenai bagaimana Komunis menguasai negara lain sama seperti Barat menjajah negara-negara di Asia dan negara Islam yang lain. Namun yang paling bahaya menurutnya ialah penjajahan akidah dan pemikiran yang disebarkan kepada rakyat yang dijajah termasuklah bahaya pemikiran Komunis.²⁰

Keluaran ke-3 majalah *ad-Dakwah* masih lagi mengulas mengenai Komunis. Kali ini ialah ulasan mengenai tulisan dan pandangan Richard P. Mitchell kepada Ikhwan al-Muslimin mengenai pendirian Ikhwan al-Muslimin mengenai Komunis.

¹⁷ Abdel Man'am Salim, "al-Zihf al-Syuyue, Aina Yaquf al-Youm?" (Penipuan Komunis: Di mana mereka sekarang?), *ad-Dakwah*, Julai 1976, hlm. 25.

¹⁸ Saad Maslough, "al-Ahdaf as-Suyuiyyah wa Adyan" (Matlamat Komunis dan agama-agama), majalah *ad-Dakwah*, Ogos 1976, hlm. 24.

¹⁹ "Haza Bayan Li an-Nas" (Inilah penjelasan kepada manusia), *ad-Dakwah*, Ogos 1976, hlm. 3.

²⁰ *ad-Dakwah*, Ogos 1976, hlm. 3.

Mitchell menjelaskan bahawa Ikhwan al-Muslimin tidak mengiktiraf Komunis dan menjadikan Komunis sebagai musuh kepada Ikhwan al-Muslimin. Menurut Ikhwan al-Muslimin, Komunis di Mesir terbahagi kepada dua kelompok iaitu kelompok yang bersama dengan pemerintah dan satu lagi kumpulan yang tidak bersama pemerintah.²¹

Terdapat satu lagi tulisan di dalam keluaran ini iaitu tulisan Saad Maslough yang mengkritik Soviet Union yang telah menggunakan muzium untuk menyebarkan fahaman Ateis kepada umat Islam. Beliau telah menjelaskan mengenai penggunaan muzium untuk mempamerkan gambar dan lukisan yang membawa kepada fahaman Ateis. Walaupun tulisan yang dipaparkan lebih bersifat sejarah namun membawa kepada penyebaran fahaman ini. Beliau mengkritik tindakan Soviet Union yang telah menggunakan kaedah pameran ini untuk menyebarkan fahaman yang salah kepada umat Islam di Mesir.²²

Keluaran Oktober 1976 masih lagi mengkritik Rusia. Satu artikel ditulis oleh Saad Masloh mengenai penindasan umat Islam oleh pemerintah Soviet Union. Artikel tersebut turut menjelaskan bagaimana susahnya umat Islam di sana yang hidup tertindas dan bagaimana mereka berusaha untuk mempertahankan akidah mereka.²³ Tulisan lain juga mengkritik mengenai sistem ekonomi yang diamalkan oleh Komunis yang jelas menindas rakyat. Selain isu Komunis, keluaran kali ini

²¹ “Ma Qila an amalah al-Ikhwan lil Syuyuiyyin” (Apa kata Ikhwan Mengenai Komunis), *ad-Dakwah*, September 1976, hlm.30.

²² “Istikhdam al-Manahip fi al-Jumhuria al-Islamiah as-Sovietiah”, (Menggunakan Muzium di Negara Islam Soviet), *ad-Dakwah*, September 1976, hlm. 38.

²³ “Fi Nizam al- Syuyuie”, (Dalam Peraturan Komunis), *ad-Dakwah*, Oktober 1976 hlm. 16

turut mengkritik fahaman Marxist. Tulisan ini mengajak pembaca membezakan fahaman yang dibawa oleh Marxist dengan fahaman Islam.²⁴

Keluaran *ad-Dakwah* pada bulan November 1976 terus mengkritik Komunis dan aktivitiya. Artikel bertajuk “Pemuda Muslim dan Fahaman Ateis”, mengungkap tentang pandangan penulis Soviet Union bernama Qarbanof mengenai Ateis. Tulisan ini mengkritik Komunis yang turut menyumbang kepada fahaman ini dan kesan fahaman ini kepada generasi pemuda di Mesir. Selain menjelaskan kejahatan fahaman Komunis yang bercampur dengan pegangan Ateis, tulisan ini turut menjelaskan tentang modus operandi fahaman ini yang menular dalam masyarakat.²⁵

Majalah *ad-Dakwah* terus mengeluarkan artikel yang berkaitan dengan Rusia dan Komunis. *Ad-Dakwah* keluaran Januari 1977 menyambung perbincangan mengenai pandangan Komunis tentang fahaman Ateis. Muhammad Abdel Qudus dalam artikelnya mengkritik kelompok Ateis yang ada di Soviet Union. Artikel ini juga menjelaskan tentang apa itu Ateis dan kedudukan kelompok Ateis yang ada di Rusia. Muhammad Abdel Qudus turut memberikan pandangan Islam mengenai fahaman Ateis ini terutamanya pandangan daripada Syeikh Muhammad al-Ghazali.²⁶

Dalam keluaran yang sama terdapat satu artikel mengenai Universiti dan Gerakan Patriotisme di Mesir yang turut menjelaskan mengenai kegiatan Komunis. Tulisan ini membongkar mengenai pergerakan Komunis sejak awal tahun 1950-an

²⁴ Imarah Najib, “Aqfaz al-Sirki al-Marks”, (Sangkar Sarkas Marxist) *ad-Dakwah*, Oktober 1976, hlm. 30

²⁵ *ad-Dakwah*, November 1976, hlm.20.

²⁶ Muhammad Abdel Qudus, “Munaqasah al-Mulhidin fi al-Ittihad al-Sovietiah”, (Perbincangan Tentang Golongan Ateis di Negara Soviet), *ad-Dakwah*, Januari, 1977, hlm.38.

yang bergerak meresap di dalam Pertubuhan Palang Merah. Tulisan ini juga menerangkan hubungan Komunis dengan perang di Suez. Tulisan ini juga menjelaskan bagaimana gerakan ini mencetuskan semangat patriotisme di Mesir.²⁷

Pada keluaran Febuari 1977, Muhammad Jumaat Adami turut menulis mengenai Komunis. Beliau telah menjelaskan mengenai Komunis dan apa yang telah berlaku di Moscow pada tahun 1973. Beliau turut menceritakan tentang sejarah fahaman ini dan menyeru kepada pengikut fahaman Komunis di Mesir untuk menjelaskan beberapa perkara. Antara perkara penting yang perlu dijelaskan oleh pengikut Komunis antaranya ialah ke mana hala tuju Komunis yang ada di Mesir. Beliau juga ingin mengetahui adakah ada kelompok Komunis yang akan meninggalkan fahaman mereka sebagaimana beberapa fahaman lain di dunia ini. Tulisan ini juga menjelaskan tentang kemerosotan fahaman Komunis di Mesir. Antara yang menjadi faktor kemerosotan ini ialah kerana lemahnya pimpinan Parti Komunis akibat terpengaruh dengan fahaman Barat. Faktor lain ialah kerana jatuhnya Kesatuan Soviet Union yang menjadi sandaran fahaman Komunis. Beliau turut mengenai masa depan Komunis dan hala tuju Komunis terutama apabila berdepan dengan negara Barat.²⁸

Ad-Dakwah keluaran bulan April 1977 masih lagi menyiarkan artikel mengenai Komunis dan Yahudi. Fuad Kihlah menjelaskan bahawa fahaman Komunis dan Yahudi adalah sama. Beliau turut menjelaskan tentang bagaimana

²⁷ "al-Jamaah wa al-Harakah al-Wataniah fi Misr", (Universiti dan Gerakan Patriotisme di Mesir), *ad-Dakwah*, Januari, 1977 hlm. 42.

²⁸ Muhammad Jumaat Adami, "Hal Yahguru as-Suyu'iyun Syuyuihim", (Adakah Orang Komunis akan Meninggalkan fahamanya), *ad-Dakwah*, Februari 1977, hlm. 25.

sejarah pemikiran Yahudi dan Marxist. Yahudi telah membantu Revolusi Bolsovik sebagaimana yang telah dilaporkan di dalam sebuah majalah Perancis pada tahun 1920. Seorang Yahudi bernama Rose Shaim adalah pengasas Parti Komunis di Palestin pada awal tahun 1919. Ini juga menjadi markas untuk menyebarkan fahaman kelompok kiri dan Komunis. Hal yang sama berlaku di Iraq apabila kelompok kiri Komunis disokong oleh Yahudi.²⁹

Ad- Dakwah keluaran Julai 1977 turut mengkritik fahaman Komunis. Dr. Ali Jarisah menulis tentang Peperangan Marxist dan Kesan ke Atas Dunia Islam. Tulisan ini menjelaskan bahawa Marxist adalah alat untuk melaksanakan penggulingan ketenteraan. Beliau juga mencatatkan kedudukan Islam dan ekonomi umat Islam pada abad ke-19. Tidak ketinggalan beliau juga mencatatkan kedudukan sekularisme yang telah bercampur dengan fahaman Marxist.³⁰ *Ad-Dakwah* keluaran November 1977 sekali lagi membincangkan mengenai fahaman Marxist dan sosialisme. Tulisan Yusof Kamal menghuraikan pertembungan kedua-dua fahaman ini dengan Islam. Turut dijelaskan dalam tulisan beliau ialah beberapa pertikaian dalam fahaman ini dan peranan Islam dalam isu-isu yang dibawa oleh fahaman Marxist dan Sosialisme. Akhirnya beliau mengatakan bahawa kedua-dua fahaman ini melahirkan diktator dalam pemerintahan.³¹

²⁹ Fuad Killah, “ al-Markasiah wa al-Suhyuniah wa Wahdah al-Jazur”, (Marxist dan Yahudi Adalah daripada Asal yang Sama), *ad-Dakwah*, April, 1979, hlm. 24.

³⁰ Ali Jarisah, “al-Gazzu al-Marsi lil Alam al-Islami”, (Peperangan Marxist ke Atas Dunia Islam), *ad-Dakwah*, Julai 1977, hlm. 8.

³¹ Yusof Kamal, “Munaqasah lil Markasiah wa al-Istirakiah”, (Perbincangan Mengenai Fahaman Marxist dan Sosialisme), *ad-Dakwah*, November 1977, hlm. 26.

Majalah *ad-Dakwah* keluaran Disember 1977 pula melaporkan apa yang telah berlaku sepanjang tahun 1397 Hijrah. Syeikh Dr. Abdel Halim Mahmud, Syeikh al-Azhar telah menceritakan dan memberi ucapan tahniah kepada Somalia yang telah berjaya keluar daripada cengkaman Komunis. Mereka telah berazam untuk keluar daripada fahaman ini kerana menyedari betapa buruknya fahaman Komunis ini dan bahaya kepada rakyat Somalia.³²

Seterusnya majalah *ad-Dakwah* keluaran Mac 1978 menimbulkan isu penipuan Amerika Syarikat dan Rusia ke atas negara-negara Arab. Tulisan ini menjelaskan penipuan Amerika Syarikat dan Rusia mengenai Perang Dunia Ketiga. Apa yang dilakukan oleh kedua-dua negara tersebut adalah sama dan seruan perdamaian yang dilaungkan oleh keduanya adalah penipuan semata-mata.³³ Turut dimuatkan dalam keluaran ini ialah artikel mengenai hubungan antara Ikhwan al-Muslimin dengan Amerika Syarikat dan Rusia. Artikel ini lebih berbentuk seruan kepada keperluan untuk bergantung hanya kepada Allah dan bukan kepada Barat mahupun Timur. Seterusnya artikel ini menyebut bahawa sesungguhnya Islam adalah satu agama yang sempurna dan tidak perlu kepada sistem barat mahupun sistem Komunis dalam mengatur sistem kekeluargaan dan pemerintahan di Mesir.³⁴

Majalah *ad-Dakwah* keluaran April 1978 meneruskan agenda menyerang Komunis apabila Abdel Halim Awis menjelaskan tentang perancangan Komunis yang tidak pernah berhenti untuk mempengaruhi umat Islam. Beliau menjelaskan

³² Berita Dunia, *ad-Dakwah*, Disember 1977, hlm. 12.

³³ Abdel Mu'am Salim Jabarah, "al-Arab Baina al-Sadaqa al-Amarikiah wa al-Sadaqa al-Rusiah" (Arab: Antara Kebenaran Amerika dan Kebenaran Rusia), *ad-Dakwah*, Mac 1978, hlm. 4.

³⁴ Abdel Mu'am Salim Jabarah, *ad-Dakwah*, Mac 1978, hlm. 36.

tentang nasib umat Islam di Aritia, Thailand dan Filipina apabila pengaruh Komunis menguasai negara-negara tersebut.³⁵ Keluaran kali ini juga memuatkan penjelasan mengenai Komunis. Walaupun pernah dijelaskan sebelum ini tetapi artikel ini menceritakan tentang sejarah kemasukan Komunis lebih 10 tahun sebelumnya di Mesir. Kemasukan ini dianggap sebagai kanser yang mematikan akhlak Islam dan memadamkan kebebasan. Pengaruh Komunis mula menguasai Mesir sekitar tahun 1961 hingga 1971. Pengaruh Komunis juga meresap masuk ke dalam negara-negara Arab yang lain terutamanya negara-negara Teluk. Antara pendukung kuat fahaman ini di Mesir ialah pengasas majalah *Rose Yusof* dan matinya fahaman Komunis menurut Abdel Halim Awis ialah apabila Gamal Abdel Nasser meninggal dunia.³⁶

Seterusnya majalah *ad-Dakwah* keluaran Julai 1978 menerbitkan artikel mengenai kedudukan Moscow. Artikel ini menjelaskan hubungan Mesir-Rusia dan perjanjian yang telah dimeterai antara kedua-dua belah pihak. Hakikatnya Moscow sentiasa bersama dengan Yahudi. Walaupun Moscow mempunyai perjanjian membekalkan senjata kepada Mesir, tetapi dalam masa yang sama mereka turut menghadiahkan kapal perang kepada Yahudi. Hubungan ini masih kekal dan direstui oleh Washington. Secara umum artikel ini mengatakan bahawa Rusia, Israel dan Amerika Syarikat telah bersatu untuk menentang negara-negara Arab.³⁷

³⁵ Abdel Halim Awis, "Fitnah al-Yasari al-Islami wa Mauqazunha", (Fitnah Haluan Kiri dan Kebangkitannya), *ad-Dakwah*, April 1978, hlm. 36.

³⁶ Abdel Halim Awis, "Fitnah al-Yasari al-Islami wa Mauqazunha", (Fitnah Haluan Kiri dan Kebangkitannya), *ad-Dakwah*, April 1978, hlm. 61.

³⁷ Moscow Daiman fi Saf al-Yahud did al-Arab" (Moscow Sentiasa Dalam Saf Bersama Yahudi Menentang Arab), *ad-Dakwah*, Julai 1978, hlm. 32.

Ad-Dakwah keluaran Oktober 1978 pula memaparkan kritikan terhadap Komunis di Kemboja yang telah mengambil alih pemerintahan negara tersebut pada tahun 1975. Artikel ini mencatatkan kedudukan umat Islam yang berjumlah lebih kurang 300,000 orang dan terdapat lebih kurang 59 buah masjid di Kemboja. Pemerintah yang berfahaman Komunis telah bertindak kejam ke atas umat Islam Kemboja. Imam dan pemimpin Islam dibunuh dan akhirnya umat Islam di Kemboja menjadi pelarian ke negara-negara jiran untuk berlindung.³⁸

Dr. Saad Maslough dalam majalah *ad-Dakwah* keluaran Januari 1979 pula mengisahkan kedudukan Muslim di Rusia. Beliau melihat bagaimana tentera Mongol yang diketuai oleh Gengis Khan telah menguasai Bukhara, Azerbaijan, Samarkan, Siberia dan Asia Tengah. Mereka bertapak di negara Rusia agak lama, lebih kurang 250 tahun sehinggalah pada tahun 1480. Walaupun pada awalnya pimpinan Mongol ini tidak Islam tetapi perubahan itu berlaku apabila Uzbek Khan (1314-1341) memeluk agama Islam. Ini membawa perubahan besar kepada semua tanah jajahannya di Rusia.³⁹

Pada bulan Februari 1979, majalah *ad-Dakwah* telah menerbitkan artikel tulisan Abdel Mu'am Salimin Gabarah mengenai jatuhnya tembelang Komunis di India dan China. Tulisan beliau menyatakan tentang kegagalan sistem dan fahaman Komunis di China dan India. Beliau mengambil contoh apa yang telah berlaku di Kemboja dan Vietnam. Berlaku perbezaan fahaman Komunis di kedua-dua buah

³⁸ Al-Hukm al-Syuyuie fi Kambodia", (Peraturan Komunis di Kemboja), *ad-Dakwah*, Oktober 1978, hlm. 50.

³⁹ Dr Saad Maslough, "al-Muslimun fi al-Ittihad al-Soviati", (Muslimin di Rusia), *ad-Dakwah*, Januari 1979, hlm. 31.

negara tersebut. Komunis di Kemboja berkiblatkan kepada Komunis di China manakala Komunis di Vietnam berkiblatkan kepada Komunis di Moscow. Perbezaan ini mendorong berlakunya perbalahan dalam fahaman Komunis itu sendiri.⁴⁰

Turut dimuatkan dalam keluaran Februari ini ialah tulisan tegas Ikhwan al-Muslimin menolak kumpulan Barat dan Komunis. Ikhwan al-Muslimin tidak akan bersetuju dengan Komunis dan menerima apa yang telah dilakukan oleh pengikut Komunis yang telah membunuh umat Islam di Turkistan, Rusia dan China. Penegasan ini turut menyatakan bahawa Ikhwan al-Muslimin tidak bersetuju dengan Barat yang hanya mementingkan kepentingan kaum dan bangsa. Seruan patriotisme yang dilaungkan oleh Barat adalah tidak selaras dengan kehendak patriotisme yang dianjurkan oleh Islam.⁴¹

Isu Gamal Abdel Nasser

Masalah kedua yang dihadapi oleh Anwar Sadat ialah masalah pengikut dan penyokong Gamal Abdel Nasser. Bukan mudah untuk mengambil alih kepimpinan daripada Gamal Abdel Nasser kerana beliau bukan sahaja dianggap wira Mesir, malahan juga dianggap sebagai wira Timur Tengah. Oleh sebab itu majalah *ad-Dakwah* yang telah dihidupkan oleh Anwar Sadat sedaya-upaya untuk membantu mengurangkan tekanan kepada Anwar Sadat dalam menghadapi tekanan daripada kelompok yang masih setia dengan Gamal Abdel Nasser dan beranggapan bahawa

⁴⁰ Abdel Mun'am Salimin Gabarah, "Wa Saqota al-Qona' an Wajh al-Syuyuiyah fi Hind al-Siiniah", (Jatuhnya Topeng Komunis di India dan China), *ad-Dakwah*, Februari 1979, hlm. 10.

⁴¹ Al-Ikhwan al-Muslimun Yar fadu al-Inhiyaz ila al-Muaskar al-Gharbi iaw al-Muaskar al-Syuyuiyah", (al-Ikhwan al-Muslimin menolak penubuhan kem Tentera Barat atau Kem Tentera Komunis), *ad-Dakwah*, hlm. 34.

Anwar Sadat tidak sesuai menggantikannya. Namun Ikhwan al-Muslimin sebenarnya mempunyai strategi serampang dua mata. Selain menceritakan kezaliman Gamal Abdel Nasser, Ikhwan al-Muslimin turut menjadikan kisah dan kritikan ini untuk mengukuhkan kedudukan Ikhwan al-Muslimin di dalam hati masyarakat Mesir.

Majalah *ad-Dakwah* keluaran Julai 1976 menerbitkan artikel mengenai kaitan Gamal Abdel Nasser dengan pengharaman Ikhwan al-Muslimin. Artikel ini menceritakan mengenai sejarah hubungan Gamal Abdel Nasser dengan Ikhwan al-Muslimin sebelum revolusi dan sokongan Ikhwan al-Muslimin kepada gerakan revolusi yang dipimpinnya. Namun setelah berjaya mencapai cita-cita beliau, akhirnya Gamal Abdel Nasser bertindak mengharamkan Ikhwan al-Muslimin pada 16 Januari 1953. Tulisan ini memberikan gambaran kepada masyarakat mengenai perbuatan khianat yang telah dilakukan oleh Gamal Abdel Nasser.⁴²

Dalam keluaran Ogos 1976, Umar Tilmisani Mursyidul Am ketiga Ikhwan al-Muslimin mengimbas kembali hukuman yang dijatuhkan ke atas Abdel Kadir Audah. Tulisan ini juga turut memuatkan gambar mengenai Abdel Kadir Audah yang sedang berucap sewaktu perhimpunan rakyat di Istana Abidin dan meminta agar Muhammad Najib kembali menjadi Presiden. Tulisan ini mempunyai mesej yang sama iaitu untuk menceritakan hal sebenar dan mengkritik Gamal Abdel Nasser

⁴² “Abdel Nasser wa Muzabihah al-Ikhwan”, (Abdel Nasser Dan Penyembelihan Ahli Ikhwan Al-Muslimin), *ad-Dakwah*, Julai 1976, hlm. 18.

secara tidak langsung serta mendedahkan perbuatan buruk yang telah dilakukannya.⁴³

Penerbitan majalah *ad-Dakwah* pada bulan Oktober 1976 memaparkan tulisan yang panjang mengenai pembunuhan ke atas pimpinan Ikhwan al-Muslimin iaitu Syed Qutb. Pada muka depan keluaran ini diletakkan gambar as-Syahid Syed Qutb yang dihukum mati kerana dendam pemerintah terhadap buku tulisannya. Tulisan ini turut memuatkan petikan daripada majalah *an-Nur* terbitan Maghribi pada 1395 Hijrah yang menceritakan tentang permintaan Duta Amerika Syarikat kepada Gamal Abdel Nasser agar mengambil tindakan ke atas Ikhwan al-Muslimin. Duta tersebut turut menawarkan bantuan kepada Gamal Abdel Nasser untuk menghapuskan Ikhwan al-Muslimin. Sejak itu pelbagai tekanan dirasakan oleh ahli dan pimpinan Ikhwan al-Muslimin bermula pada tahun 1954. Syed Qutb walaupun telah dibebaskan pada tahun 1964 tetapi beliau ditangkap semula pada Jun 1965 kerana dituduh merancang gerakan untuk membunuh Presiden Gamal Abdel Nasser.⁴⁴

Keluaran yang sama turut memaparkan satu lagi tulisan yang mengisahkan kronologi pengharaman Ikhwan al-Muslimin. Tulisan ini menceritakan sikap Gamal Abdel Nasser dan keadaan Gamal Abdel Nasser semasa perintah pengharaman Ikhwan al-Muslimin dikeluarkan. Gamal Abdel Nasser tiada di dalam negara ketika pengharaman tersebut kerana berada di Moscow. Tulisan ini juga turut mencatatkan pengakuan Moshi Dayan yang mengatakan bahawa Israel takut untuk berhadapan

⁴³ Umar Tilmisani, "Abdel Qader Audah: al-Qodhi Allai taqarara l'dam Qobla an Yuhakim", (Abdel Qader Audah, Hakim menjatuhkan Hukuman Sebelum Dibicarakan), *ad-Dakwah*, Ogos 1976, hlm. 4. Sila lihat lampiran G.

⁴⁴ "As-Syahid Syed Qutb", (As-Syahid Syed Qutb), *Ad-Dakwah*, Oktober 1976, hlm. 2.

dengan Ikhwan al-Muslimin berbanding dengan kumpulan yang lain. Tulisan ini juga turut mengkritik Gamal Abdel Nasser yang hanya menunggu arahan daripada Kremlin.⁴⁵ Seramai 263 orang ahli Ikhwan al-Muslimin telah syahid di Palestin dan Suez dan telah diseksa oleh Gamal Abdel Nasser di penjara. 61,000 anggota Ikhwan al-Muslimin juga telah ditangkap sepanjang tahun 1954 hingga tahun 1965 manakala 1,540 orang pula telah dihadapkan ke mahkamah tentera dan dijatuhkan pelbagai hukuman.⁴⁶

Keluaran *ad-Dakwah* pada bulan Novembr 1976 seterusnya meneruskan kritikan ke atas Gamal Abdel Nasser dengan mengingat semula pembunuhan ke atas pimpinan utama Ikhwan al-Muslimin. Tajuk utama keluaran tersebut ialah pembunuhan Yusof Talaat. Tulisan ini dimulai dengan menceritakan latar belakang Yusof Talaat yang telah berjuang dalam medan dakwah termasuk telah berangkat ke Palestin untuk membantu mereka di sana. Yusof Talaat telah dikenakan hukuman bunuh di Ismailiah kerana didapati bersalah terlibat dengan gerakan yang membahayakan pemerintah.⁴⁷

Turut dimuatkan di dalam *ad-Dakwah* pada November 1976 ialah kisah sebenar pembakaran markas Ikhwan al-Muslimin pada tahun 1954. Mohammad Abdel Qudus mencatatkan bahawa markas tersebut telah dibeli oleh Ikhwan al-Muslimin pada 28 September 1944 di Dataran Hilmiah. Tulisan ini menyebut kronologi pada hari kejadian apabila terdapat sekumpulan pemuda berdemonstrasi di

⁴⁵ Muhammad Shamsuddin al-Shinawi, "al-Asbab al-Hakikat wara' hil Jemaah al-Ikhwan al-Muslimun", (Sebab-Sebab Di Sebalik Pengharaman Ikhwan Al-Muslimun), *ad-Dakwah*, Oktober 1976, hlm. 5.

⁴⁶ Ibid., hlm. 5.

⁴⁷ "as-Syahid Yusof Talaat", (as-Syahid Yusof Talaat), *Ad-Dakwah*, November 1976, hlm.4

hadapan markas Ikhwan al-Muslimin dan mereka inilah yang membakar markas kerana dendam atas kejadian cubaan membunuh ke atas Gamal Abdel Nasser di Iskandariah. Mereka ini adalah pengikut Gamal Abdel Nasser. Penulis membahagikan kumpulan ini kepada tiga kelompok iaitu kelompok pegawai badan-badan yang ditubuhkan oleh pemerintah, seterusnya ialah askar yang berada di kem berdekatan dengan markas, dan yang terakhir ialah kelompok yang marah kepada Ikhwan al-Muslimin terutamanya daripada kelompok Komunis. Mereka turut membaling dan mengganggu pasukan bomba yang cuba memadamkan api di markas tersebut.⁴⁸

Tulisan yang turut dimuatkan di dalam keluaran ini ialah satu surat terbuka daripada Abdel Latif Rashid kepada Menteri Dalam Negeri Mesir. Surat tersebut menyeru agar dibuka kertas siasatan mengenai seorang rakyat yang hilang kerana telah diseksa pada tahun 1965. Nama penuh pemuda tersebut ialah Badruddin Shalabi dari daerah Barat Mesir. Beliau dikatakan diseksa semasa ditahan oleh pegawai perisikan Mesir yang bernama Faiz Abu Sakinah. Namun setelah ditahan oleh polis beliau tidak pulang ke rumah sejak 1965 dan disyaki telah mati akibat diseksa oleh polis. Polis tidak mengeluarkan sebarang kenyataan mengenai pemuda ini dan tiada tindakan seterusnya oleh pihak berkuasa.⁴⁹

Majalah *ad-Dakwah* pada Disember 1976 pula memuatkan surat Hassan al-Hudhaibi kepada Gamal Abdel Nasser. Surat tersebut menasihatkan kepada Gamal

⁴⁸ “al-Kisah al-Kamilah li Hariq al-Markas al-Am lil Ikhwan al-Muslimin”, (Kisah lengkap tentang Kebakaran di Pejabat Am Ikhwan al-Muslimin), *ad-Dakwah*, November 1976, hlm. 30.

⁴⁹ “Khitab al-Maftuh ila al-Masul al-Awal an al-Am al-Am ila Wazir al-Dhakili” (Surat Terbuka kepada Menteri Dalam Negeri), *ad-Dakwah*, November 1976, hlm. 59.

Abdel Nasser. Hassan al-Hudhaibi turut menegaskan bahawa adalah hak Gamal Abdel Nasser untuk berasa marah dan tidak senang kepada Ikhwan al-Muslimin tetapi pemerintah tidak ada hak untuk menghalang rakyat mendekati Ikhwan al-Muslimin. Kewajipan pemerintah pada ketika itu ialah untuk menjaga kebajikan rakyat. Seterusnya Hassan al-Hudhabi menyatakan bahawa pemerintah wajib untuk menjaga negara dengan aman dan tidak takut untuk berjalan di mana-mana di dalam negara tanpa pengiring dan kawalan yang ramai.⁵⁰

Keluaran *ad-Dakwah* pada Januari 1977 sekali lagi menyiarkan surat Hassan al-Hudhaibi kepada Gamal Abdel Nasser. Surat ini telah dihantar kepada Gamal Abdel Nasser pada bulan Mei 1954 iaitu selepas perintah pengharaman Ikhwan al-Muslimin dikeluarkan pada Januari 1954. Hassan al-Hudhaibi memulakan surat tersebut dengan mengingatkan Gamal Abdel Nasser tentang hubungan baik antara Ikhwan al-Muslimin dengan beliau. Hassan al-Hudhaibi juga mengingatkan bahawa Ikhwan al-Muslimin adalah pendukung dan penyokong kuat revolusi pada tahun 1952. Hassan al-Hudhaibi menjelaskan bahawa tumpuan sebenar Ikhwan al-Muslimin ialah untuk membebaskan Palestin daripada Yahudi dan menceritakan pandangan rakyat tentang Raja Farouk. Akhirnya Hassan al-Hudhaibi menyeru Gamal Abdel Nasser untuk mengembalikan semula kehidupan berparlimen agar dapat membangunkan dan membina negara yang aman dan sejahtera.⁵¹

⁵⁰ “Khitob min Hassan al-Hudhaibi al-Mursyidul Am al-Ikhwan al-Muslimin ila Gamal Abdel Nasser”, (Surat daripada Hassan al-Hudhaibi, Mursyidul Am Ikhwan al-Muslimin kepada Gamal Abdel Nasser), *Ad-Dakwah*, Disember 1976, hlm. 24.

⁵¹ “Khitob min Hassan al-Hudhaibi al-Mursyidul Am al-Ikhwan al-Muslimin ila Gamal Abdel Nasser”, (Surat daripada Hassan al-Hudhaibi, Mursyidul Am Ikhwan al-Muslimin kepada Gamal Abdel Nasser), *ad-Dakwah*, Januari 1977, hlm. 32.

Ad-Dakwah keluaran Mac 1977 pula memaparkan sekali lagi kisah tentang kekejaman Gamal Abdel Nasser. Kali ini kisah mengenai Ibrahim Taib, salah seorang pejuang hak dan kebebasan Ikhwan al-Muslimin. Beliau telah ditangkap dan dituduh terlibat di dalam pakatan cubaan membunuh Gamal Abdel Nasser di Mansiah. Tulisan ini turut memuatkan gambar beberapa pimpinan Ikhwan al-Muslimin. Ibrahim Taib telah dijatuhkan hukuman gantung pada pagi 8 Disember 1954.⁵²

Turut dimuatkan di dalam keluaran ini ialah artikel bertajuk “Permainan Gamal Abdel Nasser ke atas Ikhwan al-Muslimin”. Tulisan ini mencatatkan bahawa Gamal Abdel Nasser telah memenjarakan ribuan ahli Ikhwan al-Muslimin pada Januari 1954. Hassan al-Hudhaibi telah menulis surat kepada Presiden Mesir pertama iaitu Muhammad Najib untuk menjadi orang tengah bagi pertikaian antara Gamal Abdel Nasser dengan Muhammad Najib. Perselisihan antara keduanya telah menyebabkan Gamal Abdel Nasser telah mengambil tindakan tanpa merujuk kepada Muhammad Najib sebagai Presiden. Selain daripada itu, Ikhwan al-Muslimin memohon agar semua tahanan dibebaskan agar mereka boleh bekerja mencari rezeki untuk keluarga mereka yang tidak mampu.⁵³

Majalah *ad-Dakwah* terus mengungkap kisah-kisah kekejaman Gamal Abdel Nasser apabila pada bulan berikutnya iaitu April 1977, majalah ini menyambung kisah seksaan yang telah dialami oleh Ikhwan al-Muslimin. Tulisan bulan April 1977

⁵² “Ibrahim Taib, Syahid al-Hak wa al-Huriah”, (Ibrahim Taib, Syuhada’ Kebenaran dan Kebebasan), *ad-Dakwah*, Mac 1977, hlm. 10.

⁵³ “al-Masrihiyah alati U’idaha Abdel Nasser li darbi al-Ikhwan al-Muslimin”, (Permainan Gamal Abdel Nasser untuk menghapuskan Ikhwan al-Muslimin), *ad-Dakwah*, Mac 1977, hlm. 22.

ini mengisahkan tentang hukuman yang telah dijatuhkan terhadap Ikhwan al-Muslimin sepanjang tahun 1954, 1965 sehingga 1966. Antara yang dihukum ialah Shams Badran dan beberapa ahli Ikhwan al-Muslimin yang telah syahid. Turut disentuh ialah kenapa hakim mahkamah mengambil tindakan dan hukuman ke atas Ikhwan al-Muslimin. Ikhwan al-Muslimin juga telah dituduh sebagai kumpulan penganas dan semua hukuman yang dijatuhkan adalah arahan daripada Gamal Abdel Nasser.⁵⁴

Satu lagi isu yang diketengahkan di dalam majalah *ad-Dakwah* keluaran Mei 1977 ialah isu kematian Awwad Sulaiman. Peguam yang mewakili beliau memohon agar mereka yang terlibat menyeksa Awwad Sulaiman diambil tindakan. Awwad Sulaiman telah ditangkap pada tahun 1965 oleh polis dan diseksa dengan pelbagai seksaan semasa di dalam penjara. Seksaan ini telah membawa kepada kematiannya dan polis tidak berbuat apa-apa untuk menyasat perkara itu. Kisah ini dipaparkan untuk maklumat awam supaya rakyat tahu siapakah Gamal Abdel Nasser yang sebenarnya.⁵⁵

Majalah *ad-Dakwah* keluaran Jun 1977 pula mengulas mengenai kekalahan Mesir dalam peperangan pada bulan Jun 1967. Tulisan ini ditulis oleh Mursyidul Am Ikhwan al-Muslimin sendiri iaitu Umar Tilmisani. Beliau menjelaskan sebab-sebab kekalahan tentera Mesir dalam peperangan tersebut. Antara punca besar kekalahan ialah adanya campur tangan Soviet Union telah menyebabkan tentera Mesir menjadi

⁵⁴“Qodoya Ta’zib al-Ikhwan al-Muslimin”, (Isu Penyeksaan al-Ikhwan al-Muslimin), *ad-Dakwah*, April 1977, hlm. 10.

⁵⁵“Fi Qadiyah al-Syahid Awwad”, (Isu Pembunuhan Awwad Sulaiman), *ad-Dakwah*, Mei 1977, hlm. 4.

lemah. Para tentera tidak berfikir melainkan untuk diri mereka sendiri. Tujuan mereka ke medan perang hanyalah dengan satu niat iaitu untuk membunuh. Salah satu sebab utama kekalahan yang diakui oleh pimpinan tertinggi tentera ialah apabila mereka meletakkan tentera tanpa perancangan dan teknikal yang betul. Tentera tidak diletakkan bersama ahli yang pakar dalam pasukan tentera. Tiada strategi yang tepat dapat dihasilkan oleh pasukan tentera Mesir. Israel hanyalah mahu Gamal Abdel Nasser disingkirkan daripada pemerintahan apabila berlaku kekalahan, tetapi rakyat masih sayangkan dan semakin kuat menyokong Gamal Abdel Nasser. Tetapi apa yang dikesalkan ialah apabila nyawa tentera dan generasi muda belia Mesir mati di medan perang dengan sia-sia kerana mereka berperang tanpa ilmu dan teknologi yang betul dan tepat. Hanya seorang sahaja menurut Umar Tilmisani yang perlu dipersalahkan dalam hal ini iaitu Gamal Abdel Nasser. Umar Tilmisani juga memohon agar kisah benar dalam tulisan ini disebar kepada masyarakat agar kejadian serupa tidak berulang kembali.⁵⁶

Dalam keluaran ini juga, Jabir Rizq menulis satu tulisan mengenai penyeksaan ke atas tahanan Ikhwan al-Muslimin sewaktu dalam penjara. Beliau dengan tegas mengatakan bahawa pembunuhan ahli Ikhwan al-Muslimin di dalam penjara sewaktu zaman Gamal Abdel Nasser tidak pernah tercatat di dalam sejarah terdahulu. Menurut beliau, belum ada lagi dalam sejarah Mesir sebuah kumpulan yang diseksa dan ditindas begitu teruk melainkan Ikhwan al-Muslimin.⁵⁷

⁵⁶ “Khalafiyatu Hazimah.. Jun”, (Fail Kekalahan Jun), *ad-Dakwah*, Jun 1977, hlm. 2.

⁵⁷ “Mazbahatu al-Ikhwan fi Liman Tarah”, (Pembunuhan al-Ikhwan di Penjara Liman Tarah), *ad-Dakwah*, Jun 1977., hlm. 10.

Majalah *ad-Dakwah* keluaran Ogos 1977 sekali lagi menyaksikan Umar Tilmisani telah menulis mengenai kekejaman Gamal Abdel Nasser. Tulisan kali ini menceritakan kesalahan dan kekejaman yang telah dilakukan oleh Gamal Abdel Nasser sepanjang pemerintahannya. Gamal Abdel Nasser hendaklah bertanggungjawab ke atas penderitaan yang dirasakan oleh rakyat. Tuduhan ini telah dikemukakan oleh Muhammad Fauzi Saleh iaitu seorang pegawai tentera Mesir. Madkur iaitu ketua skuadron serangan udara Mesir turut menuduh Gamal Abdel Nasser bertanggungjawab kepada rakyat. At-Tahami, seorang setiausaha pertubuhan Islam turut sama mengatakan bahawa Gamal Abdel Nasser mesti bertanggungjawab ke atas penyesaan dan kekejaman beliau.⁵⁸

Keluaran Ogos 1977 ini turut memuatkan surat Ikhwan al-Muslimin kepada Menteri Dalam Negeri Mesir. Isi penting yang mahu diketengahkan di dalam surat ini ialah penegasan bahawa Ikhwan al-Muslimin bukan sebuah parti politik. Surat ini telah dihantar kepada pimpinan Revolusi 1952 khususnya mengulas tentang peraturan baru No. 179 yang dikeluarkan pada tahun 1953 mengenai pertubuhan politik. Surat ini menjelaskan bahawa Ikhwan al-Muslimin bukanlah pertubuhan politik, tetapi sebuah pertubuhan Islam yang mempunyai matlamat yang berbeza dengan tujuan sesebuah parti politik. Ikhwan al-Muslimin bermatlamatkan hal-hal yang berkaitan dengan kehidupan, individu, agama, negara, ibadah dan kepimpinan. Meskipun kadangkala Ikhwan al-Muslimin mencampuri urusan politik dalaman

⁵⁸ Umar Tilmisani, “Inni Attahimu”, (Aku Dituduh), *ad-Dakwah* Ogos 1977, hlm. 2.

mahupun luaran, namun tindakan tersebut berkaitan dengan urusan agama Islam dan merupakan perkara yang menjadi fardu kepada umat Islam.⁵⁹

Majalah *ad-Dakwah* keluaran November 1977 pula memuatkan tulisan Solah Shady mengenai kritikan Abdel Latif al-Baghdadi kepada Ikhwan al-Muslimin. Tulisan ini adalah jawapan Ikhwan al-Muslimin kepada kritikan yang telah dilemparkan oleh Abdel Latif al-Baghdadi yang mengulas tentang catatan al-Marhum Hassan Ashmawi. Antara pertikaian yang ada ialah apabila Abdel Latif al-Baghdadi mengatakan bahawa Gamal Abdel Nasser tidak mengetahui tentang senjata yang ada di dalam garaj al-Marhum Hassan Ashmawi. Beliau juga mengatakan bahawa Gamal Abdel Nasser tidak terlibat dengan pembakaran markas Ikhwan al-Muslimin di Kaherah. Seterusnya beliau mengatakan bahawa Ikhwan al-Muslimin mengetahui mengenai komplot menggulingkan kerajaan Raja Farouk pada tahun 1952 dan menuduh al-Marhum Hassan Ashmawi menyeru kepada jihad. Semua tuduhan tersebut dijawab oleh Solah Shady yang mengatakan bahawa Gamal Abdel Nasser mengetahui wujudnya stor simpanan senjata dan Gamal Abdel Nasser sendiri terlibat dalam pembakaran markas Ikhwan al-Muslimin di Kaherah.⁶⁰

Seterusnya ialah majalah *ad-Dakwah* keluaran Disember 1977, sekali lagi menyiarkan satu artikel bertajuk “Aku Dituduh”. Artikel ini ialah satu lagi kritikan terhadap Gamal Abdel Nasser atas tindakan beliau yang mengharamkan Ikhwan al-Muslimin. Tulisan ini juga menegaskan bahawa kehadiran Ikhwan al-Muslimin

⁵⁹ “al-Ikhwan al-Muslimun wa al-Ahزاب”, (al-Ikhwan al-Muslimun dan Parti-Parti), *ad-Dakwah* Ogos 1977, hlm.32.

⁶⁰ “Hakaik La Yastati’ al-Baghdadi Inkariha”, (Kebenaran yang Tidak Mampu al-Baghdadi mengingkarinya), *ad-Dakwah*, November 1977, hlm. 56.

bukan untuk bermusuhan dengan pemerintah, tetapi ingin membantu dalam pembangunan negara.⁶¹

Ad-Dakwah keluaran Mac 1978 pula menyiarkan kritikan kepada pegawai perisikan am yang telah bersubahat menyeksa ahli Ikhwan al-Muslimin di dalam penjara. Kritikan ini ditujukan kepada pegawai perisikan am pada zaman Gamal Abdel Nasser yang telah menggunakan undang-undang untuk menyeksa ahli-ahli Ikhwan al-Muslimin yang telah ditangkap. Kebanyakan peristiwa ini berlaku sekitar tahun 1965 yang berlaku selepas lawatan Gamal Abdel Nasser ke Rusia. Kritikan keras ini membuktikan bahawa Gamal Abdel Nasser terlibat dalam penyeksaan dan pembunuhan tahanan Ikhwan al-Muslimin.⁶²

Dalam keluaran yang sama, Muhammad Abdel Qudus menerangkan tentang keputusan mengharamkan Ikhwan al-Muslimin pada tahun 1954 adalah bertentangan dengan undang-undang demokrasi. Beliau menjelaskan bahawa pengakuan Mumtaz Nasar iaitu ketua kelab Hakim yang mengulas keputusan tersebut pada tahun 1969 mengatakan bahawa pengharaman Ikhwan al-Muslimin adalah tidak sah dan tidak berasas mengikut undang-undang bahkan turut melanggar semangat demokrasi dan kebebasan. Dr. Muhammad Asfour mengulas bahawa pengharaman Ikhwan al-Muslimin bercanggah dengan undang-undang yang mengharamkan semua parti politik yang ada kerana Ikhwan al-Muslimin bukan sebuah parti politik.⁶³

⁶¹ “Inni Attahimu” , (Aku Dituduh), *ad-Dakwah*, Disember 1977, hlm. 20.

⁶² “Dhobad al-Mabahis al-Am Allazi Syaraku fi Ta’zib al-Ikhwan Amami al-Quda’”, (Pegawai Perisikan Am yang Telah Bersekongkol Dalam Menyiksa di hadapan Hakim), *ad-Dakwah*, Mac 1978, hlm. 8.

⁶³ “Qarar hilu al-Ikhwan al-Muslimin Ghaiu Qanuni”, (Keputusan Mengharamkan Ikhwan al-Muslimin Tidak Mengikut Undang-Undang), *ad-Dakwah*, Mac 1978, hlm. 64.

Majalah *ad-Dakwah* keluaran April 1978 pula menuntut kerajaan membuka semula kes dan menilai penghakiman yang telah dijatuhkan ke atas Abdel Qadir Audah. Artikel ini adalah lanjutan daripada sambutan Persatuan Peguam Mesir yang berhimpun untuk memperingati kematian Abdel Qadir Audah. Sambutan tersebut ialah untuk mengenang kisah dan jasa Abdel Qadir Audah terutama ketika berhimpun di hadapan Istana Abidin ketika zaman Presiden Muhammad Najib. Tuntutan lain yang dikemukakan sempena sambutan tersebut ialah tuntutan membubarkan Mahkamah tentera. Mereka juga menjelaskan tanggungjawab yang seharusnya dilakukan pemerintah selepas Revolusi. Kritikan keras juga dilemparkan kepada Gamal Abdel Nasser atas kesilapannya dalam memerintah.⁶⁴

Keluaran Jun 1978 menyaksikan majalah *ad-Dakwah* menyiarkan artikel tentang pembunuhan ahli Ikhwan al-Muslimin di penjara. Pembunuhan ini dipercayai dilakukan pada bulan Jun 1957. Namun ada juga berpendapat bahawa pembunuhan tersebut dilakukan lebih awal iaitu pada bulan Julai 1955 yang menyaksikan penangkapan beramai-ramai ahli Ikhwan al-Muslimin. Pelbagai seksaan telah dilakukan ke atas mangsa. Antara yang terawal mati syahid ialah Saad Syauqi, Uthman Aid dan Mustafa Hamid. Tulisan ini mengkritik Gamal Abdel Nasser kerana bertindak zalim.⁶⁵

⁶⁴ “Matloub I’idah Mahkamah al-Syahid Abdul Qader Audah”, (Mahkamah Diminta Membicarakan Semula al-Syahid Abdel Qader Audah), *ad-Dakwah*, April 1978, hlm. 4.

⁶⁵ “Syahid ala Muzabahatu al-Ikhwan fi Tarah”, (Syuhada’ Pembunuhan al-Ikhwan di Penjara Tarah), *ad-Dakwah*, Jun 1978, hlm.4.

Dalam keluaran yang sama, tulisan Mohammad Abdel Qudus mengkritik Gamal Abdel Nasser dalam tindakannya berperang dengan Israel pada tahun 1967. Pada pandangan Mohammad Abdel Qudus tujuan Gamal Abdel Nasser mengisytiharkan perang hanyalah untuk menakut-nakutkan Israel dan bukan berniat untuk mencapai kemenangan. Sebagaimana yang telah disebut oleh Umar Tilmisani mengenai perang 1967 ini, maka Mohammad Abdel Qudus juga berpendapat bahawa tiada perancangan yang rapi dibuat oleh Gamal Abdel Nasser untuk menang dalam peperangan ini.⁶⁶

Isu Pengganas dan Kumpulan Jihad

September 1976, Soleh Ashmawi menulis dalam majalah *ad-Dakwah* mengenai kumpulan pengganas. Beliau mengulas mengenai kisah empat orang pemuda yang mengatakan bahawa pegawai tinggi tentera sebagai pelampau. Pemuda ini adalah daripada Jemaah *Takfir wal Hijrah*. Soleh Ashmawi menegaskan bahawa ajaran seperti ini bukan daripada ajaran Islam. Pada masa yang sama, Ikhwan al-Muslimin meminta agar pihak berkuasa terutamanya polis agar tidak melakukan perkara-perkara yang membolehkan berlakunya keganasan. Beliau juga menyebut bahawa Ikhwan al-Muslimin tidak terdorong untuk bersetuju kepada pandangan yang mengatakan seseorang itu telah kafir kerana beberapa perbuatan yang tidak selari dengan agama. Ikhwan al-Muslimin juga masih lagi memikirkan ruang dan peluang

⁶⁶ “Gamal Abdel Nasser lam Yakun Jaddan fi Dukhul al-Harb”, (Gamal Abdel Nasser Tidak Bersungguh Memasuki Peperangan), *ad-Dakwah*, Jun 1978, hlm. 52.

untuk berdakwah kepada mereka. Keganasan menurut Ikhwan al-Muslimin bukanlah jalan penyelesaian.⁶⁷

Majalah *ad-Dakwah* keluaran Januari 1977 pula memaparkan tulisan Muhammad Salamah Khair mengenai jihad. Menurut beliau, seseorang itu tidak akan kufur kerana beberapa pandangan atau maksiat. Tulisan ini menjelaskan tentang kedudukan dan status Islam seseorang. Turut dijelaskan mengenai keadaan apabila seseorang boleh dianggap murtad. Tulisan ini mengambil pula pandangan Hassan al-Banna mengenai batas-batas iman dan larangan beliau untuk melemparkan tuduhan kafir kepada seseorang Muslim.⁶⁸

Bagi mengekang tindakan kelompok radikal ini Mustafa Masyhur menulis sebuah artikel mengenai fenomena pengkafiran pada keluaran Januari 1977. Beliau menjelaskan kedudukan orang Islam yang mengucap dua kalimah syahadah. Beliau menjelaskan juga larangan mengatakan kufur kepada saudara kita yang Muslim. Mustafa Masyhur turut mengajak kepada kebaikan dan kebenaran bukan dengan mengkafirkan orang yang akan membantu kerja-kerja dakwah.⁶⁹

Keluaran Januari 1977 juga memaparkan tulisan Mahmud Abdel Qudus mengenai peranan akhbar dalam menangani kumpulan radikal. Tulisan ini mengulas tentang larangan Jemaah *Takfir wal Hijrah* yang melarang umat Islam menggunakan minyak keluaran Belanda dan melarang umat Islam menyambung pelajaran dalam

⁶⁷ Soleh Ashmawi, "Haza al-Irhab Marfud", (Keganasan Seperti ini Ditolak), *ad-Dakwah*, September 1976, hlm. 16. Sila lihat lampiran H.

⁶⁸ Muhammad Salamah Khair, "La Nakfuru Musliman bi Rakyi aw Maksiat", (Tidak Kufur Seseorang Islam kerana Beberapa Pandangan atau maksiat), *ad-Dakwah*, Januari 1977, hlm. 8.

⁶⁹ Mustafa Masyhur, "Mun'ataf al-Takfir", *ad-Dakwah*, September 1977, hlm.6.

bidang kejuruteraan. Mahmud menggesa akhbar tempatan agar menapis berita-berita dan pandangan yang boleh mengelirukan masyarakat.⁷⁰

Seterusnya majalah *ad-Dakwah* menyiarkan tulisan Yusof al-Qaradawi mengenai Islam, Dakwah dan Jihad. Beliau menjelaskan tentang konsep jihad di dalam Islam. Turut dijelaskan ialah fahaman yang salah terhadap jihad yang berlaku di dalam pemikiran umat Islam pada ketika itu. Seterusnya beliau menjelaskan bahawa jihad bukanlah hanya tertumpu pada kegiatan mengangkat senjata tetapi meliputi jihad dalam pelbagai bidang yang lain.⁷¹

Seterusnya majalah *ad-Dakwah* keluaran Januari 1978 memberi cadangan mengenai isu keganasan. Tulisan ini mencadangkan agar fungsi masjid dihidupkan. Risalah masjid boleh menyelamatkan masyarakat daripada terpengaruh dengan keganasan. Tulisan ini berharap agar fungsi masjid diperkukuh dan risalahnya sampai kepada segenap pelosok ahli kariah. Dengan wujudnya risalah masjid, maka kegiatan keganasan ataupun fahaman yang salah dapat dibendung dan masyarakat boleh hidup dengan aman.⁷²

Walaupun Ikhwan al-Muslimin menentang segala bentuk keganasan dan juga kumpulan yang menyeru kepada keganasan, Ikhwan al-Muslimin tetap mempertikai undang-undang yang tidak betul dan zalim. Pada keluaran Januari 1978 juga, Ikhwan

⁷⁰ Mahmud Abdel Qudus, "Mauqif al-Saohafah min Qadiah al-Takfir wa Hijrah", *ad-Dakwah*, September 1977, hlm. 46.

⁷¹ Yusof al-Qaradawi, "Islam Dakwah wa Jihad", (Islam, Dakwah dan Jihad), *ad-Dakwah*, Mac 1977, hlm. 4.

⁷² "Kaifa nanhadu bi Risalah al-Masjid", (Bagaimana Kita Membangunkan Risalah Masjid), *ad-Dakwah*, Januari 1978, hlm. 22.

al-Muslimin mengkritik hukuman mati yang telah dijatuhkan ke atas lima orang daripada Jemaah *Takfir wal Hijrah*. Selain daripada itu, 12 yang lain juga telah dikenakan hukuman penjara seumur hidup. Walaupun hubungan antara Ikhwan al-Muslimin dan Jemaah *Takfir wal Hijrah* tidak begitu baik, tetapi Ikhwan al-Muslimin tetap menyeru pemerintah agar membicarakan mereka di mahkamah terbuka dan bukan di mahkamah tentera. Ini kerana perbicaraan di mahkamah tentera sudah pasti sebarang keputusan akan dirujuk kepada presiden sebagai pegawai tertinggi tentera di Mesir. Ikhwan al-Muslimin juga menegaskan bahawa mereka adalah anak rakyat Mesir dan bukan orang luar dan tidak seharusnya dilayan sebagai musuh. Ikhwan al-Muslimin turut menyeru kepada pemerintah agar menilai semula penghakiman tersebut, namun tidak mendapat tindakan daripada pemerintah. Apa yang menarik dalam tulisan ini ialah Ikhwan al-Muslimin meminta semua pihak agar tidak mempercayai akan seruan Jemaah *Takfir wal Hijrah* yang mengkafirkan Ikhwan al-Muslimin dan jangan solat di belakang mereka.⁷³

Seterusnya majalah *ad-Dakwah* keluaran November 1980 menyiarkan tulisan Muhammad Abd Rahman Aud menyeru umat Islam agar membersihkan diri daripada pemikiran pelampau. Beliau mengkritik fahaman dan pemikiran mengenai tindakan ekstrem yang membolehkan menumpahkan darah orang Islam. Beliau turut menyeru umat Islam memahami konsep *amar makruf* dan *nahi mungkar* agar dapat menepis pemikiran yang salah dan tidak betul dalam masyarakat.⁷⁴

⁷³ "Hauli Ahkam al-Muabad wa al-I'dam fi Qadiah al-Tafkir wa al-Hijrah", (Sekitar Hukuman Penjara Seumur Hidup dan Hukuman Mati Dalam Kes *Takfir wal Hijrah*), *ad-Dakwah*, Januari 1978, hlm.54.

⁷⁴ "al-Muslimun baina al-Irhab al-Fikri wa Ghasil al-Mukh", (Orang Muslim: Antara pemikiran Keganasan dan Pembersihan Akal), *ad-Dakwah*, November 1980, hlm. 11.

Isu-Isu Islam Semasa dalam Bidang Politik dan Dakwah

Terdapat juga beberapa isu lain yang menjadi bebanan kepada Anwar Sadat dan cuba diketengahkan di dalam majalah *ad-Dakwah*. Walaupun tidak sekerap isu-isu di atas, tetapi sebahagian daripada isu ini menjadi penting untuk dimaklumkan kepada masyarakat. Hal ini kerana Ikhwan al-Muslimin adalah sebuah gerakan yang prihatin mengenai isu-isu semasa yang membelenggu umat Islam.

Majalah *ad-Dakwah* keluaran Ogos 1976 misalnya mengkritik politik yang dimainkan oleh Amerika Syarikat dan bagaimana permainan yang dimainkan oleh Henry Kissinger, Setiausaha Negara Amerika Syarikat.⁷⁵ Turut mendapat kritikan dalam keluaran ini ialah Parlimen Mesir. Ikhwan al-Muslimin mempersoalkan kenapa Speaker Parlimen Mesir melarang pelaksanaan potong tangan kepada pencuri dan juga beberapa undang-undang lain seperti undang-undang arak dan lain-lain.⁷⁶ Secara umumnya daripada 18 artikel yang ada di dalam keluaran kedua ini, hanya ada lima sahaja artikel yang berkaitan dengan dakwah, manakala selebihnya adalah artikel yang berkaitan dengan politik. Kritikan dan persoalan termasuk surat terbuka kepada Syeikh al-Azhar.⁷⁷

Majalah *ad-Dakwah* keluaran Januari 1977 pula memaparkan tulisan Umar Tilmisani yang memberi penjelasan mengenai hubungan antara agama, politik dan

⁷⁵ "Kissinger, Yutabaki ala Arwah al-Arab", (Kissinger, Menangis di atas roh-roh bangsa Arab), *ad-Dakwah*, Ogos, 1976, hlm. 21.

⁷⁶ Ibrahim Misbah, "at-Tasyrik al-Islami lil Jamik", (Undang-undang Islam adalah untuk semua), *ad-Dakwah*, Ogos 1976, hlm. 36.

⁷⁷ "Soal min ad-Dakwah wa ijabah min Maktab al-Imam al-Akbar", (Soalan Dari Jemputan: Jawapan Daripada Pejabat Imam Akbar), *ad-Dakwah*, Ogos 1976, hlm. 36

kepartian. Beliau juga menjelaskan bahawa istilah agama dan politik tidak wujud pada zaman awal Islam. Hubungan antarabangsa juga adalah isu-isu yang berkaitan dengan masalah umat Islam yang perlu diambil tahu. Pegangan yang lemah menurut Umar Tilmisani adalah berpunca daripada fahaman yang memisahkan agama dan politik yang terbentuk dalam pemikiran umat Islam. Beliau menyeru agar umat Islam kembali kepada ajaran Islam yang *syumul* dan lengkap.⁷⁸

Pada keluaran yang sama, Dr. Ali Jarisah turut mengkritik isu sekularisasi. Beliau menjelaskan tentang apakah yang dimaksudkan dengan sekular dan bagaimana fahaman ini tersebar dalam masyarakat. Beliau juga mengkritik beberapa pandangan Lord Kromer, bekas Pesuruhjaya Tinggi British di Mesir yang menyatakan bahawa sistem pendidikan di al-Azhar melahirkan orang yang jumud dan *taksub* kepada agama Islam. Turut dikritik dalam artikel ini ialah Rifaat Tahtawi yang menyambung pelajaran ke Perancis selama lima tahun iaitu dari tahun 1827-1831 tetapi hilang pertimbangan yang sewajarnya apabila mengatakan bahawa tarian Barat adalah baik. Rifaat Tahtawi mengembangkan fahaman Patriotisme kepada negara menggantikan rasa sayang kepada agama.⁷⁹

Ad-Dakwah keluaran April 1977 pula menerbitkan artikel yang menyatakan bahawa ulamak al-Azhar telah memohon kepada pemerintah agar Ikhwan al-Muslimin dikembalikan semula di Mesir. Antara ulamak al-Azhar yang menyatakan pandangan mereka ialah Dr. Abdel Muham Namar, Pengarah Am Pentaksir Ilmu

⁷⁸ Umar Tilmisani, "ad-Din wa al-Siasah wa al-Ahzab", (Agama dan Politik dan Parti), *ad-Dakwah*, Januari 1977, hlm. 2.

⁷⁹ "al-Ilmaniah: Muammarah min al-Gharb ala al-Syarqi al-Islami", (Sekularisme: Perancangan Barat ke Atas Dunia Islam), *ad-Dakwah*, Januari 1977, hlm. 4.

Agama Dan Arab di Universiti al-Azhar, Dr. Abdel Jalil Shalaby dan Dr. Abdel Wadud Shalaby. Mereka dengan tegas mengatakan bahawa kehadiran Ikhwan al-Muslimin di Mesir membuatkan Israel bimbang dan takut. Selain itu, kehadiran Ikhwan al-Muslimin di Mesir akan dapat mengimbangi pengaruh Komunis yang lebih merbahaya kerana boleh merosakan akidah dan akhlak umat Islam.⁸⁰

Antara isu penting yang diketengahkan oleh majalah *ad-Dakwah* ialah isu perjanjian Camp David yang dimeterai antara Mesir dan Israel. Isu ini telah menyebabkan berlaku ketegangan antara Ikhwan al-Muslimin dan Anwar Sadat. Oleh sebab itu *ad-Dakwah* keluaran Oktober 1978 memulakan perbincangan dengan menyiarkan tulisan Umar Tilmisani yang memberi gambaran sebenar tentang perjanjian tersebut. Umar Tilmisani mengkritik ucapan Anwar Sadat yang mengatakan bahawa perjanjian ini bukannya perjanjian perdamaian. Umar Tilmisani menjelaskan akan nasib yang akan menimpa umat Islam di Palestin selepas perjanjian ini, dan hukum mengiktiraf kewujudan negara Israel yang merampas tanah Palestin. Hal ini kerana mengiktiraf negara Israel adalah seperti membenarkan Israel merampas bumi orang Islam dan Palestin. Adalah menjadi kewajipan kepada setiap individu Muslim untuk membebaskan tanah umat Islam yang dirampas dan dijajah.⁸¹

Keluaran yang sama juga memaparkan satu lagi kritikan terhadap Perjanjian Camp David. Tulisan ini mengulas tentang untung rugi perjanjian tersebut terutamanya kepada rakyat Palestin. Beberapa pandangan negara lain terutamanya

⁸⁰ “Ulamak al-Azhar Yutolibun bi Audah al-Ikhwan al-Muslimin” (Ulamak al-Azhar Menuntut di Kembalikan Ikhwan al-Muslimin), *ad-Dakwah*, April 1977, hlm. 28.

⁸¹ Umar Tilmisani, “Wajhah Nazar fi Wasiqati Camp David”, (Pandangan pada Perjanjian Camp David), *ad-Dakwah*, Oktober 1978, hlm. 2.

Rusia turut disebut didalam tulisan ini. Tulisan ini juga turut menggambarkan persoalan apakah yang akan berlaku lima tahun akan datang hasil daripada perjanjian tersebut serta persediaan yang akan berlaku di Semenanjung Sinai dan kekuatan umat Islam.⁸²

Tajuk-tajuk utama majalah *ad-Dakwah* juga adalah mengikut isu-isu yang semasa yang ada termasuklah isu Perjanjian Camp David. Majalah *ad-Dakwah* turut mengulas isu perjanjian itu dalam keluarannya Oktober 1978. Umar Tilmisani misalnya mengulas mengenai rahsia dan tipu daya di sebalik perjanjian tersebut. Ada dua artikel yang menulis mengenai kesan dan risiko perjanjian tersebut kepada Mesir dan kerugian yang akan dialami oleh Mesir. Pendedahan ini sedikit sebanyak memberi kesedaran kepada masyarakat mengenai baik buruknya perjanjian tersebut kepada mereka.⁸³

Ad-Dakwah keluaran Februari 1979 pula meneruskan artikel tentang kritikan Umar Tilmisani terhadap Perjanjian Camp David. Mewakili Ikhwan al-Muslimin, Umar Tilmisani menyatakan kekesalan Ikhwan al-Muslimin dengan termeterainya Perjanjian Camp David itu. Seterusnya Umar Tilmisani mengajak umat Islam dan ahli Ikhwan al-Muslimin agar menumpukan usaha dan tenaga kepada dakwah kerana banyak perkara dakwah yang perlu dilakukan. Isu kemiskinan yang membelenggu umat Islam juga masih belum dapat diselesaikan dan banyak lagi isu yang belum

⁸² 'Camp David', (Camp David), *ad-Dakwah*, Oktober 1978, hlm. 6.

⁸³ Umar Tilmisani, *Wajjah Nazar fi Wasiq Camb David* (Wajah Sebenar Perjanjian Camp David), *ad-Dakwah*, Oktober 1978, hlm. 2-7

diselesaikan oleh pemerintah. Akhirnya Umar Tilmisani mengharapkan agar agama Islam tidak dijadikan mangsa dengan termeterainya perjanjian tersebut.⁸⁴

Ad-Dakwah keluaran November 1980 pula semakin kritis apabila tulisan Umar Tilmisani dijadikan tajuk utama majalah iaitu “Kerajaan ini wajib turun atau diturunkan, dewan rakyat perlu tutup atau ditutupkan”. Umar Tilmisani turut mengkritik kegagalan pemerintah menjaga kepentingan rakyat. Menurut beliau, di dalam perlembagaan yang digubal oleh Anwar Sadat sendiri mengatakan bahawa sandaran utama perlembagaan adalah Syariah Islamiah, tetapi mengapa pemerintah tidak mengikut apa yang telah dicatat di dalam perlembagaan. Ikhwan al-Muslimin juga menuntut pemerintah menghormati agama Islam sebagai dasar perlembagaan. Semua ahli dewan seharusnya patuh untuk menjadikan Syariat Islam sebagai sumber hukum dalam pemerintahan.⁸⁵

Keluaran November 1980 juga ada membincangkan tulisan Muhsin Radi yang menjelaskan tentang sejarah Israel. Beliau telah memulakan tulisan dengan menjelaskan tentang sejarah Yahudi dan perbezaan antara Yahudi dan Zionis. Tulisan ini juga menceritakan kisah keengganan Sultan Abdul Hamid iaitu pemerintah terakhir kerajaan Islam Uthmaniah untuk menjual Palestin. Turut dimuatkan ialah kesan Perang Dunia Pertama kepada Yahudi. Seterusnya beliau menjelaskan tentang Deklarasi Balfour 1917 dan kesannya kepada Palestin. Tulisan ini juga menceritakan tentang sejarah hubungan Mesir, Jordan dan Syria dengan

⁸⁴ Umar Tilmisani, “Mata Nastahdifu al-Din wa –al-Watan”, (Apabila kita bermatlamatkan Agama dan Negara), *ad-Dakwah*, Febuari 1979, hlm. 2.

⁸⁵ Umar Tilmisani, “Hazihi al-Hukumah: yujib an Tastaqil aw Tuqal, wa haza al-Majlis Yujib an Yanqodu aw Yanqud”, (Kerajaan ini Wajib Turun atau Diturunkan, Dewan Rakyat Perlu Tutup atau Ditutupkan), *ad-Dakwah*, November 1980, hlm. 4.

Israel dan peristiwa yang mendorong tercetusnya Perang Mesir-Israel pada tahun 1967.⁸⁶

Ad-Dakwah keluaran terakhir iaitu keluaran September 1980 juga digunakan oleh Umar Tilmisani untuk terus mengkritik pemerintah secara lebih keras. Ini berikutan tindakan Kementerian Dalam Negeri Mesir yang telah menyerbu pejabat majalah *ad-Dakwah*. Umar Tilmisani menyatakan kekesalan beliau dan Ikhwan al-Muslimin dengan tindakan Kementerian menyerbu masuk ke pejabat *ad-Dakwah* selepas waktu pejabat iaitu selepas sebahagian besar kakitangan sudah pulang ke rumah. Kementerian telah mengeledah pejabat dan mengambil surat-surat yang berkaitan. Umar Tilmisani menyatakan bahawa perkara tersebut tidak sepatutnya berlaku kerana jika ada masalah mengenai majalah, pihak Kementerian boleh berbincang dengan beliau tanpa perlu menyerbu pejabat dan mencari surat-surat yang tidak berkenaan. Peristiwa itu berlaku pada 27 Ramadan sekitar jam 5.00 petang sewaktu semua kakitangan sudah pulang ke rumah untuk berbuka puasa. Hanya ada dua orang petugas yang bukan ahli Ikhwan al-Muslimin berada di pejabat pada waktu itu. Seramai 30 orang polis beserta tiga orang pegawai telah menyerbu pejabat. Mereka mengeledah semua bilik terutamanya bilik Umar Tilmisani dan mengumpulkan beberapa dokumen dan surat yang dirasakan penting untuk mensabitkan Ikhwan al-Muslimin dan majalah *ad-Dakwah* dengan jenayah.⁸⁷

⁸⁶ Muhsin Radi, "Israel al-Khotiah al-Kubra", (Israel : Kesilapan Besar), *ad-Dakwah*, November 1980, hlm. 34.

⁸⁷ Umar Tilmisani, "Limaza Aqham Rijal al-Dakhili Maqar Majalah al-Dakwah?" (Kenapa Kementerian Dalam Negeri Menyerbu ke Pejabat Majalah *ad-Dakwah*), *ad-Dakwah*, September 1981, hlm. 2.

Seterusnya keluaran ini turut menyiarkan tulisan Muhammad Abdel Qudus yang menulis tentang apa yang dikehendaki oleh rakyat ketika itu. Tulisan ini mengkritik tentang isu kebebasan yang ada di Mesir. Menurutnya, rakyat perlukan kebebasan untuk menubuhkan badan Bukan Kerajaan (NGO) untuk memperbaiki masyarakat. Rakyat juga memerlukan kebebasan akhbar dan kebebasan politik. Muhammad Abdel Qudus juga menyatakan bahawa kebebasan bukan satu anugerah daripada pemerintah, tetapi adalah hak yang ditetapkan untuk rakyat. Kebebasan menyatakan pendapat juga adalah sesuatu yang ada di dalam al-Quran dan sangat-sangat dianjurkan oleh Islam.⁸⁸

Seterusnya keluaran ini juga menyiarkan tulisan Jamil Basyumi yang menjelaskan tentang konsep sekularisme. Walaupun pernah disebut dalam majalah ini, tetapi keluaran terakhir ini menyatakan dengan tegas bahawa Islam tidak memisahkan antara agama dan politik. Umat Islam perlu taat kepada apa yang telah diperintahkan oleh Allah sama ada ibadat mahupun hukum dan undang-undang. Manusia sebagai khalifah Allah di muka bumi juga perlu menjunjung perintah Allah dengan sepenuhnya dan bukan sebahagian sahaja.⁸⁹

Reaksi Terhadap Penerbitan Majalah *ad-Dakwah*

Sejak daripada awal penubuhan, media cetak adalah salah satu jalan yang digunakan oleh Ikhwan al-Muslimin menyampaikan dakwah dan pendidikan. Walaupun banyak

⁸⁸ Muhammad Abdel Qudus, “al-huriah al-Asasiah alati Yutolibu biha al-Sya’ab”, (Rakyat Mengkehendaki Kebebasan Asas)), *ad-Dakwah*, September 1981, hlm. 25.

⁸⁹ Jamil Basyumi, “al-Islam Yarfadhu al-Ilmaniah bi kul Mafhum laha”, (Islam Menolak Sekularisme dalam apa juga Pengertian), *ad-Dakwah*, September 1981, hlm. 40.

cabaran yang perlu dilalui, Ikhwan al-Muslimin berjaya juga menerbitkan akhbar mereka yang pertama pada tahun 1933 dan sejak daripada itu, pelbagai majalah dan akhbar dikeluarkan silih berganti. Namun penerbitannya terhenti secara keseluruhannya apabila akhbar terakhir Ikhwan al-Muslimin iaitu *ad-Dakwah* dihentikan pada 5 Ogos 1954.⁹⁰

Antara kesan yang paling besar ialah jualan majalah ini tidak terhad kepada dalam negara sahaja. Majalah Ikhwan al-Muslimin mempunyai impak yang besar kepada Mesir dan negara-negara Arab mahupun negara lain. Penyebaran majalah ini pada peringkat awal hanyalah melibatkan lebih kurang kepada 16 buah negara sahaja, tetapi naskhah terakhir majalah *ad-Dakwah* keluaran September 1981 meningkat kepada 20 buah negara dan boleh dilanggan melalui pos di negara-negara Eropah dan Amerika Syarikat. Oleh sebab itu, pengaruh majalah ini amat besar bagi gerakan Islam seluruh dunia dan penjelasan yang dimuatkan dalam majalah ini dapat memberi impak kepada pemerintah Mesir.⁹¹

Majalah *ad-Dakwah* sebenarnya mendapat liputan yang meluas. Majalah ini digunakan sepenuhnya untuk menyampaikan dakwah dan mempertahankan apa yang telah dilakukan oleh Ikhwan al-Muslimin semasa pemerintahan Gamal Abdel Nasser. Majalah *ad-Dakwah* ini dikatakan telah dijual sebanyak 60,000 naskhah untuk pasaran dalam negara, tidak termasuk pasaran di luar negara. Ini adalah satu

⁹⁰ Akhbar ini diterbitkan pada Mei 1954 dan hanya dapat bertahan selama empat bulan. Sila lihat Syuib al-Ghabasyi, *Sohafah al-Ikhwan al-Muslimin Dirasah fi an-Nasyaah wa al-Madmoun min 1933 ila 1954*, hlm.431.

⁹¹ Sila lihat senarai nama negara dan harga yang terpapar pada muka surat awal majalah *ad-Dakwah* dan senarai tersebut semakin bertambah sehinggalah diharamkan oleh Anwar Sadat pada tahun 1981. Lihat lampiran H.

cara untuk memulihkan kembali Ikhwan al-Muslimin di mata masyarakat dan dunia.⁹²

Majalah *ad-Dakwah* jika dipandang daripada satu sudut, sememangnya banyak memberi ruang kepada mengurangkan tekanan terhadap pemerintah. Tetapi dari satu sudut pandang yang lain majalah ini memberi ruang kepada kegiatan dakwah. Walaupun Anwar Sadat gembira apabila majalah ini mengkritik habis-habisan beberapa fahaman yang menjadi musuh kepada Anwar Sadat, tetapi Ikhwan al-Muslimin sebenarnya mengkritiknya kerana bertentangan dengan Islam dan pada masa yang sama, mahukan rakyat bebas daripada fahaman yang salah dan kembali kepada Islam yang sebenar. Oleh itu, mengkritik fahaman Komunis ataupun Marxist sememangnya mengurangkan bebanan Anwar Sadat dan menipiskan pengikut mereka, tetapi akhirnya masyarakat menerima Ikhwan al-Muslimin sebagai jalan keluar kepada fahaman yang salah itu. Ini sedikit sebanyak mengukuhkan lagi kedudukan Ikhwan al-Muslimin dalam dakwah.

Ikhwan al-Muslimin juga tidak pernah ketinggalan untuk membicarakan kekejaman Gamal Abdel Nasser sewaktu pemerintahannya. Gamal Abdel Nasser telah menjatuhkan hukuman kepada beberapa pimpinannya dan menangkap ribuan ahlinya. Walaupun nama Anwar Sadat tidak disebut di dalam beberapa artikel tentang penindasan tersebut, tetapi pembaca melihat Anwar Sadat turut terlibat sama kerana mereka adalah daripada kerajaan yang sama. Sewaktu Gamal Abdel Nasser menjadi Presiden, Anwar Sadat adalah Timbalan Presiden dan pernah memangku

⁹² Mohammad Amien. Rais, *The Muslim Brotherhood in Egypt: It Rise, Demise and Resurgence*, hlm. 192.

jawatan Presiden sewaktu Gamal Abdel Nasser melawat Sudan. Simpati masyarakat kepada Ikhwan al-Muslimin adalah melebihi sokongan mereka kepada Anwar Sadat. Walaupun begitu, Anwar Sadat melihat paparan itu akan menjejaskan reputasi Gamal Abdel Nasser di mata masyarakat, dan rakyat akan menjulang Anwar Sadat sebagai pemimpin baru yang jauh lebih baik dan lebih Islamik daripada Gamal Abdel Nasser.

Kesimpulan

Walaupun majalah *ad-Dakwah* lebih cenderung untuk membahaskan isu-isu politik, tetapi mereka juga tidak lupa untuk menjadikan majalah ini sebagai sebuah majalah yang mendidik masyarakat. Oleh sebab itu, majalah ini tidak pernah meninggalkan ruang untuk dakwah terutama sekali ruang yang disediakan untuk Mustafa Masyhur (1921-2002) yang akhirnya menjadi Mursyidul Am Ikhwan al-Muslimin kelima pada tahun 1996-2002. Semua karya beliau di dalam ruang dakwah ini dijadikan buku yang cukup popular iaitu *Jalan Dakwah*.⁹³ Ada beberapa lagi ulamak Mesir yang menulis mengenai dakwah dan kesedaran seperti Yusof al-Qaradawi, Abu Hassan Ali an-Nadwi (1914-1999), Abul ala al-Maududi (1903-1979), Muhammad al-Ghazali (1917-1996) dan Muhammad Mutawalli Ash-Sha'raawi (1911-1998).⁹⁴

Majalah *ad-Dakwah* adalah serampang dua mata Ikhwan al-Muslimin yang menggunakannya untuk mengukuhkan kedudukan mereka dan juga berusaha untuk mengurangi bebanan yang ditanggung oleh Anwar Sadat. Walaupun ada kritikan

⁹³ Setiap keluaran ada ruang khas untuk Mustafa Masyhur menulis dan mengembangkan idea mengenai dakwah.

⁹⁴ Sila lihat majalah *ad-Dakwah* keluaran Februari 1977, Julai 1980 dan Ogos 1979

terhadap pemerintah tetapi lebih berbentuk menegur dalam istilah dakwah. Hampir semua keluaran majalah menjadikan isu politik sebagai tajuk utama. Lima keluaran terawal majalah ini (Julai-November 1976) memaparkan kisah anggota Ikhwan al-Muslimin yang telah dihukum bunuh oleh rejim Gamal Abdel Nasser, manakala keluaran enam sehingga sepuluh (Disember 1976-Mei 1977) menjadikan tajuk melaksanakan Syariah Islam sebagai tajuk utama di muka hadapan majalah. Walau bagaimanapun, sejak keluaran awal pada Julai 1976-Julai 1977, kita dapat melihat bahawa majalah ini cuba mengingatkan pembaca untuk tidak melupakan apakah yang telah dilakukan oleh pemerintah Gamal Abdel Nasser terhadap Ikhwan al-Muslimin.⁹⁵

Impak majalah *ad-Dakwah* cukup besar kepada kedua-dua belah pihak sama ada untuk mengukuhkan politik Sadat mahupun mengukuhkan kedudukan Ikhwan al-Muslimin. Namun apa yang menarik dalam tajuk-tajuk ini, walaupun dipaparkan beberapa kekejaman Gamal Abdel Nasser, pembaca sebenarnya semakin simpati dengan Ikhwan al-Muslimin. Ini membolehkan kehadiran Ikhwan al-Muslimin semakin diterima oleh masyarakat, malah simpati rakyat kepada gerakan ini semakin meningkat. Tambahan pula kegiatan amal dan kebajikan yang dilakukan oleh Ikhwan al-Muslimin ada di setiap kawasan terutama masjid-masjid terpilih. Setiap suruhan dakwah yang dianjurkan dalam Islam yang dipaparkan di dalam majalah ternyata diamalkan oleh Ikhwan al-Muslimin di setiap daerah melalui wakil-wakilnya.

Jika Islam menyuruh membantu yang miskin dan hidup susah maka wakil Ikhwan al-Muslimin di setiap daerah wujud sebagai menyahut seruan sebagaimana

⁹⁵ Sila lihat majalah *ad-Dakwah* keluaran Julai 1976 sehingga Mei 1977.

yang ditulis di dalam majalah tersebut. Begitu jugalah dalam hal-hal kebajikan lain termasuk kesihatan. Apa sahaja yang ditulis oleh pimpinan Ikhwan al-Muslimin di dalam majalah tersebut ternyata ada diamalkan oleh pengikutnya di setiap kawasan penempatan. Ini menambah lagi kepercayaan masyarakat kepada Ikhwan al-Muslimin dan meyakinkan mereka bahawa inilah gerakan yang akan membela nasib rakyat.

Namun setiap pembaca mempunyai persepsi dengan cara mereka sendiri, tetapi ternyata majalah ini membawa banyak manfaat kepada Ikhwan al-Muslimin sama ada daripada sudut politik mahupun dakwah. Majalah ini berjaya menaikkan semula nama Ikhwan al-Muslimin di dalam arus perdana. Ikhwan al-Muslimin berjaya mempromosikan aktivitinya melalui majalah dan menarik banyak simpati kepadanya. Majalah ini juga adalah majalah atau lidah rasmi terakhir milik Ikhwan al-Muslimin yang dibenarkan dicetak oleh pemerintah. Selepas Hosni Mubarak mengambil alih pemerintahan Mesir pada tahun 1981, apa juga bentuk media cetak Ikhwan al-Muslimin telah diharamkan.

BAB TUJUH

KESIMPULAN

Islam adalah agama yang mencakupi seluruh kehidupan manusia. Islam berjaya memerintah dua pertiga dunia ini bukanlah kerana ianya bersifat amalan peribadi, tetapi agama ini menyuruh penganutnya beramal secara bersama. Amalan di dalam Islam ini adalah bersifat kolektif. Oleh sebab itu, kita lihat di dalam sejarah Islam kekurangan saudara yang lain akan ditampung oleh orang lain. Pemerintah lebih memikirkan apakah yang perlu dilakukan untuk membantu rakyatnya manakala rakyat pula memikirkan bagaimana untuk menjadi rakyat yang baik untuk kesejahteraan negara.

Amalan kolektif inilah yang membawa kepada sifat prihatin akan nasib orang lain dan berusaha untuk membantu dan mengeluarkan mereka daripada kesusahan. Pengaruh Dunia Islam kepada peradaban dunia ini cukup besar kerana apabila pemerintah Islam bukan sahaja memikirkan untuk membangun negara semata-mata, tetapi juga membangun jati diri dan kebahagiaan rakyatnya. Pembangunan di dalam Islam tidak terpisah antara pembangunan rohani dan jasmani. Oleh sebab itu, kita lihat di mana sahaja Islam bertapak dan memerintah, kita akan lihat pembangunan negaranya tinggi dan pencapaian rakyatnya cemerlang. Ramai ahli sains lahir daripada pembangunan yang dibawa oleh pemerintah Islam.

Namun sejarah Islam ini ada pasang surutnya. Surutnya sesebuah peradaban Islam di satu-satu wilayah tidak bermakna membawa kepada kehancuran

sepenuhnya. Begitulah proses dan faktor alam yang ada pasang surutnya. Ketika kejatuhan kerajaan Uthmaniah pada tahun 1924, walaupun sedih tetapi terlihat di tempat lain Islam lebih dihayati malah lebih baik daripada yang telah jatuh. Tahun 1928 mencatatkan sejarah yang besar dalam Dunia Islam apabila Ikhwan al-Muslimin ditubuhkan. Gerakan yang ditubuhkan kerana kecewa dan sedih kerana runtuhnya kerajaan Uthmaniah bukanlah hanya menempel dalam koleksi gerakan-gerakan Islam di dunia ini, tetapi memberi impak yang besar kepada masyarakat dan negara.

Atas keinginan untuk menyelamatkan manusia daripada kejahilan dan kegelapan, Hassan al-Banna mengorak langkah membangunkan Ikhwan al-Muslimin dengan pendekatan yang berbeza daripada gerakan sedia ada. Beliau berjaya mengumpulkan penyokong yang bukan hanya taat setia kepada beliau tetapi berpegang teguh kepada Islam. Selain lemah akibat penjajahan, kelesuan institusi ulamak pada ketika itu menambahkan lagi penderitaan umat Islam. Membina semula keyakinan dan jati diri umat yang sudah hilang harga diri ini bukanlah satu usaha yang mudah apatah lagi untuk mencari seseorang yang boleh memikul tanggungjawab.

Asas yang telah diletakkan oleh Hassan al-Banna telah menjadikan gerakan ini boleh bertahan sehingga hari ini. Walaupun sebahagian pimpinan menemui ajalnya di tali gantung dan kematian sebahagian ahlinya di penjara, tetapi gerakan ini tetap boleh bertahan dan ahlinya semakin bertambah dari masa ke semasa. Keutuhan gerakan inilah yang menyebabkan pelbagai pihak melakukan kajian mengenai faktor-faktor kekuatan dan pengikat yang membolehkannya terus wujud sehingga

hari ini. Apa yang dilalui sejak Hassan al-Banna sehingga Mohamad Badie, Mursyidul Am yang kelapan menjadikan gerakan ini semakin matang dalam dakwah dan juga dalam politik tanah air.

Zaman Anwar Sadat adalah merupakan pemerintah ketiga selepas Revolusi tahun 1952 dan fasa ini digunakan oleh Ikhwan al-Muslimin untuk menyusun kembali gerakan setelah melalui zaman sukar ketika era Gamal Abdel Nasser. Walaupun singkat, tetapi pergolakan yang berlaku pada zaman Anwar Sadat cukup besar dan beliau tiada pilihan melainkan meminta pertolongan Ikhwan al-Muslimin. Anwar Sadat juga membenarkan Ikhwan al-Muslimin menjalankan semua aktiviti di setiap masjid yang dijadikan markas oleh gerakan ini. Hanya pada tahun 1976, barulah Anwar Sadat mengorak satu lagi keputusan iaitu membenarkan Ikhwan al-Muslimin menerbitkan majalahnya iaitu majalah *ad-Dakwah*

Keberanian Anwar Sadat membuat keputusan tersebut adalah satu keputusan yang mempunyai serampang dua mata iaitu bagi mengukuhkan karier politik Anwar Sadat dan mengukuhkan lagi kedudukan Ikhwan al-Muslimin dalam arus perdana politik di Mesir. Ternyata ada manfaat kepada kedua-duanya. Kedudukan politik Anwar Sadat agak stabil dan juga kedudukan Ikhwan al-Muslimin semakin selesa. Pendekatan politik Ikhwan al-Muslimin yang berbaik-baik dengan pemerintah ini membuahkan hasil apabila gerakan ini berjaya menguasai hampir semua kampus universiti di Kaherah. Ikhwan al-Muslimin juga mempunyai banyak pusat khidmat yang beroperasi di masjid yang sentiasa dikunjungi oleh masyarakat awam.

Walaupun berjaya menggunakan Ikhwan al-Muslimin untuk kekal sebagai Presiden Mesir, Anwar Sadat tidak cukup bijak mengendalikan permainan politik beliau dengan Ikhwan al-Muslimin. Gamal Abdel Nasser sememangnya seorang ahli politik yang berjaya apabila berjaya menyingkirkan Presiden Mesir pertama selepas revolusi. Gamal Abdel Nasser berjaya mengukuhkan kedudukan politiknya sebagai Presiden dan sebagai ahli politik apabila berjaya meretakkan satu-satunya gerakan terkuat pada ketika itu iaitu Ikhwan al-Muslimin. Beliau juga berjaya mewujudkan perbalahan dalaman sehingga ahli Ikhwan al-Muslimin berpecah kepada dua. Tetapi Anwar Sadat tidak memanfaatkan peluang itu ketika dia membina hubungan yang baik dengan Ikhwan al-Muslimin.

Ternyata kemudahan dan tempoh aman yang diberikan kepada Ikhwan al-Muslimin berjaya membina reputasi Ikhwan al-Muslimin di mata masyarakat, dan berjaya mengukuhkan kedudukannya dalam arus perdana. Anwar Sadat seperti Presiden yang lain berlalu dengan beberapa catatan yang memalukan beliau sebagai Presiden di mata sebahagian masyarakat dan legasinya hilang sebaik sahaja Hosni Mubarak mengambil alih pemerintahan. Ikhwan al-Muslimin tetap kekal seperti dulu dengan beberapa strategi baru untuk berhadapan dengan presiden yang baru. Inilah Ikhwan al-Muslimin yang menyantuni politik dengan baik, di samping mengekal momentumnya dalam kalangan rakyat Mesir.

Pendekatan politik Ikhwan al-Muslimin pada zaman Anwar Sadat ternyata berbeza dengan zaman Gamal Abdel Nasser. Ikhwan al-Muslimin agak berhati-hati dengan Presiden Anwar Sadat walaupun sudah wujud pertemuan-pertemuan tertutup

antara kedua-dua belah pihak. Sudah semestinya apabila Presiden Anwar Sadat mengambil alih pemerintahan, Ikhwan al-Muslimin sedikit sebanyak menaruh harapan agar Ikhwan al-Muslimin tidak dikesampingkan dalam arus perdana politik Mesir. Ikhwan al-Muslimin sudah menjangkakan bahawa jalan politik Anwar Sadat tidak semudah yang dijangkakan, tambahan pula mengambil alih pemerintahan Mesir daripada Gamal Abdel Nasser yang mempunyai karektor yang jauh lebih menonjol daripada Anwar Sadat.

Oleh sebab itu, Ikhwan al-Muslimin mengambil sikap tunggu dan lihat terhadap sejauh mana Anwar Sadat boleh bertahan tanpa bantuan Ikhwan al-Muslimin. Ternyata kekuatan Ikhwan al-Muslimin diperlukan untuk menyelesaikan masalah dalaman yang dihadapi oleh Anwar Sadat. Peluang ini diambil sepenuhnya oleh Ikhwan al-Muslimin. Walaupun permintaan untuk membuka semula markas Ikhwan al-Muslimin tidak dibenarkan oleh Anwar Sadat, tetapi membenarkan penerbitan majalah *ad-Dakwah* adalah jauh lebih besar wilayah pengaruhnya daripada membuka markas.

Pendekatan politik Ikhwan al-Muslimin turut berubah walaupun perubahan ini melahirkan beberapa kumpulan Islam yang ekstrem dalam kalangan masyarakat Mesir. Namun kebijaksanaan pimpinan Ikhwan al-Muslimin membolehkan mereka mengatasi pertembungan yang tidak sepatutnya dengan kumpulan radikal yang lain. Walaupun tidak memegang apa-apa pun posisi di dalam kabinet Anwar Sadat, Ikhwan al-Muslimin sudah merasa cukup apabila mereka dibenarkan menjalankan aktiviti, manakala suara dan gagasan mereka dapat dibaca setiap bulan melalui

majalah *ad-Dakwah*. Ini adalah satu kemenangan politik yang besar dalam sejarah politik Ikhwan al-Muslimin.

Pendekatan dakwah juga mengalami perubahan terutamanya apabila Anwar Sadat memberi kebebasan kepada Ikhwan al-Muslimin bagi menjalankan aktiviti. Dengan wujudnya majalah *ad-Dakwah*, segala maklumat dan gagasan dakwah dapat disampaikan kepada semua pihak sama ada dalam mahupun luar negara. Penyebaran majalah secara meluas telah menyebabkan sokongan rakyat Mesir kepada Ikhwan al-Muslimin juga bertambah. Sokongan Ikhwan al-Muslimin dalam kalangan pelajar universiti semakin bertambah malahan mereka juga dapat menguasai pilihan raya kampus. Antara kejayaan yang boleh dicatatkan sepanjang pemerintahan Anwar Sadat ini ialah apabila Ikhwan al-Muslimin berjaya mengawal gerakan dan ahli mereka daripada terperangkap dalam kegiatan radikal yang wujud. Keberkesanan pendidikan politik dan dakwah yang ditanam oleh pimpinan Ikhwan al-Muslimin sejak dari zaman Hassan al-Banna sehinggalah zaman Umar Tilmisani dapat mengawal gerakan ini daripada kegiatan yang melampau. Walaupun akhirnya Anwar Sadat memasukkan Ikhwan al-Muslimin bersama-sama dengan kumpulan radikal yang lain di akhir pemerintahannya tetapi ahli Ikhwan al-Muslimin tidak mengambil pendekatan sepertimana yang telah diambil oleh Khalid al-Islambouli yang telah menembak Anwar Sadat.

Oleh sebab sejarah hubungan yang baik antara Ikhwan al-Muslimin dan Anwar Sadat ini maka Ikhwan al-Muslimin tidak dapat dikaitkan sebagai gerakan yang terlibat dalam pembunuhan Anwar Sadat. Walaupun ada usaha untuk

mengheret Ikhwan al-Muslimin sekali tetapi cubaan tersebut ternyata tidak berjaya.

Walau bagaimanapun, Ikhwan al-Muslimin tetap diharamkan dan diberi pengawasan yang tinggi oleh Presiden Hosni Mubarak sebaik sahaja mengangkat sumpah sebagai Presiden Mesir menggantikan Anwar Sadat.

University of Malaya

BIBLIOGRAFI

1) Dokumen Resmi Yang Tidak Diterbitkan

Rekod Pejabat Kolonial

- FO 141/1155 Arab Societies: Brotherhood of Freedom, 1947.
- FO 371/90115 Political situation in Egypt: increasing unpopularity of King Farouk; Senate elections; Moslem Brotherhood; anti-British activity in the Canal Zone and British security measures; suggestion for improvement of military government; attacks on Greek citizens and on British troops, 1951.
- FO 371/183884 Internal political situation: rumours of plot against Nasser and involvement of Moslem Brotherhood, 1965.
- FO 371/190186 Internal political situation: predictions on Nasser and trial of Islamic Brotherhood members, 1966.
- FO 371/190187 Internal political situation: predictions on Nasser and trial of Islamic Brotherhood members, 1966.
- FO 371/190188 Internal political situation: predictions on Nasser and trial of Islamic Brotherhood members, 1966.
- FO 371/190189 Internal political situation: predictions on Nasser and trial of Islamic Brotherhood members, 1966
- Top Secret, Special Report, 'British Collusion Revealed in Crackdown On Ikhwan' *Arabia*, March:1985

MAJALAH DAN AKHBAR

A. Fahmy, Joshua A. Stacher, Martin Kramer and Marc Lynch, Engaging the Brotherhood, *Washington post. Newsweek Interactive, LLC*, Nov. - Dec., 2007.

Ad-Dakwah, 1976-1981.

"AS Dekati Ikhwanul Muslimin" *Berita Harian*, 5 April 2005.

"Mesir Guna Kaedah Serbuan Hapus Kumpulan Islam" *Berita Harian*, 23 Disember 2003.

"Mehdi Ketua Baru Ikhwan" *Berita Harian*, 15 Januari 2004.

"Ikhwan Mahu Ulama Lantik Syekh Azha" *Berita Harian*, 5 Mac 2004.

BUKU DAN ARTIKEL

Abdul Aziz Mat Ton, *Politik al-Imam*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 2000

'Abdel Fatah, Asam, *Igtiyalat Siasiah*, (Pembunuhan Politik), Kaherah: Dar al-Kitab al-Arabi, 2008.

Abdel Halim, Mahmud *al Ikhwan al Muslimun, Ahdas Syonaat at-Tarikh*, ,(al-Ikhwan al-Muslimin, Tarikh-Tarikh Peristiwa yang Berlaku), Kaherah: Dar ad-Dakwah 1999.

Abdul Rahim Ali, *al-Ikhwan al-Muslimun min Hassan al-Banna ila Mehdi Akief*, (al-Ikhwan al-Muslimun daripada Hassan al-Banna sehingga Mehdi Akief), Kaherah: al-Mahrusah lil Nasyar wa al-Khidmat al-Sohafiah wa al-Maklumat, 2007.

Abu Nasr, Muhammad Hamid, *Hakikah al- Khilaf baina al- Ikhwan al-Muslimun wa Abdul Nasir*, (Hakikat Perselisihan antara al-Ikhwan al-Muslimun dengan Abdel Nasser) Kaherah: Dar at -Tauzik wa an Nasr al-Islami, 1988

Agus Hakim *Riwayat Hidup Hassan al-Banna*, Kelantan: Pustaka Aman Press Sdn Bhd, 1977

Ahmad Raif, *Saradib as-Syaiton, Sofahat min Tarikh al-Ikhwan al-Muslimin*, (Kuburan Syaitan: Ikhwan al-Muslimin dalam Lipatan Sejarah), Kaherah: az-Azhra' lil I'lam al- Arabi, 1990

Ahmad Salam, *Nazarat fi Manhaj al-Ikhwan al-Muslimin, Dirasat Naqdiyah Islahiah*, (Penelitian pada Metodologi Ikhwan al-Muslimin, Kajian Kritikan), Holand: Muassasah al-Islamiah lit Tarbiyyah wa at ta'lim, 2000

Al-Bakri, Zulkifli Mohamad, Mohd Faisal Fadhil, '*al-Syahid Hassan al-Banna Pengasas Ikhwan al-Muslimin*', Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 2012.

- Al-Banna, Hassan *Detik-Detik Hidupku*, terj. Wan Jaffree Wan Sulaiman, Kuala Lumpur: Pustaka Salam, 1989.
- Al- Banna, Hassan *Mudhazkikat ad- Da'wah wa al-Da'iyah*, (Catatan ad-Dakwah dan Pendakwah), Kaherah: Dar at-Tauzi' wa al- Nasr al Islamiah, 1986.
- Al-Banna, Hassan *Himpunan Risalah Hassan al-Banna*, terj. Salehan Ayub, Kuala Lumpur: Pustaka Salam, 2003.
- Al-Banna, Hassan, *Majmu'ah Rasail al-Imam Hassan al-Banna*, (Himpunan Risalah Hassan al-Banna) Iskandariah: Dar ad-Dakwah, 1998.
- Al-Banna, Hassan, *Usul 20 Puluh*, Kuala Lumpur: Pustaka Salam, 1984
- Al-Dakkuri, Karam, *Limaza A'zdimuni bi Qalam Sayid Qutb*, (Sayid Qutb: Kenapa Saya di Seksa) Kaherah: Dar Nun, 2007.
- Al-Ghabashi, Shuib, *Sohafah al-Ikhwan al-Muslimin*, (Media Cetak Ikhwan al-Muslimin dari tahun 1993-1954) Kaherah: Dar at-Tauzi' wa an-Nashr al-Islamiah, 2000.
- Al-Ghazali, Abdel Hamid, *Hauli Asasiat al-Masyru' al-Islami Li Nahdzah al-Ummah*, (Antara Perkara Asas Al-Islami Untuk Membangunkan Ummah), Kaherah: Dar at Tauzi' wa an Nasyar al-Islamiah, 2000.
- Al-Ghazi, 'Asam, *Umar Tilmisani min at-Tango fi Emad ad-Din ila Zu'amah al-Ikhwan al-Muslimin*, (Umar Tilmisani: dari Penjaga Tiang Agama kepada Pemimpin Ikhwan al-Muslimin), Kaherah: Hala lil Nasyar wa at-Tauzi', 2008.
- Al-Hudhaibi, Hassan, *Pendakwah Bukan Penghukum*, Kuala Lumpur: ABIM, 1985.
- Al-Hudhaibi, Makmun, *al-Ikhwan al-Muslimun, 60 Qhadiyah Sakhanah*, (al-Ikhwan al-Muslimin: 60 Persoalan), Kaherah: Dar at-Tauzi' wa an-Nashr al-Islamiah, 1999.
- Al-Jabari, Abdul Muta'al *Ikhwanul Muslimin, kegiatan dan Pembunuhan Hassan al-Banna*, terj. Sheikh Fakhruddin Mohammad Taha Kuala Lumpur: GG Edar, 1987.
- Al-Mu'jam al-Arabi al-Asasi*, Syria: Lildurus, 1988.
- Al-Qaradawi, Yusuf *Ikhwan al- Muslimun 70 amman Fi ad-Dakwah wa Al-Tarbiyyah wa al-Jihad*, (Ikhwan al-Muslimun 70 Tahun dalam Arena Dakwah dan Tariah dan Jihad), terj. H Mustolah Maufur dan H. Abdurrahman Husain, Jakarta: Pustaka al-Kautsar, 1999.

- Al-Qaradawi, Yusuf *Sistem Pendidikan Ikhwanul Muslimin*, terj. Moh. Nabhan Husein, IIFSO, 1985.
- Al-Quraisyiy, Ali, *Malik Bin Nabi dan Pergolakan Sosial*, terj. Mohd Sofwan Amrullah, Kuala Lumpur: Yayasan Dakwah Islamiah Malaysia, 1996.
- Al-Awadi, Hesham, *In Pursuit of Legitimacy The Muslim Brothers and Mubarak 1982-2000*, London, Tauris Academic Studies, 2004.
- Ali Muhammad as-Solabi, *Faktor Kebangkitan dan Sebab Kejatuhan Empayar Uthmaniah*, terj. Salehan Ayub, Kuala Lumpur: Pustaka Salam Sdn Bhd, 2011.
- Aroian, Lois & Richard P. Mitchell, *Timur Tengah dan Afrika Utara Modern*, terj. Mohammad Redzuan Othman, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1991.
- As-Sisi, Abbas *Fi Qafilati al-Ikhwan al-Muslimin*, (Dalam Perjalananku bersama al-Ikhwan al-Muslimin), Kaherah: Dar at-Tauzi' wa an-Nashr al-Islamiah, 2003.
- As-Sisi, Abbas *Dakwah dan Tarbiah*, terj. Mohd Tahir Daeng Mengati Kelantan: Pustaka Aman Press Sdn. Bhd, 1989 .
- As-Suri, Abu Mush'ab, '*Perjalanan Gerakan Jihad (1930-2002) Sejarah, Eksperimen dan Evaluasi*', terj. Agus Suwandi, Solo: Jazeera, 2009
- Azhar Hj Mad Aros, Azharudin Mohd Dali, Arba'iyah Mohd Noor, Salina Hj Zainol, *Titas Kertas 1*, Selangor: Fajar Bakti Sdn Bhd, 2001.
- Badlihasham Mohd Nasir, '*Dinamisme Gerakan Islam dan Cabaran Semasa*', Shah Alam: Karisma Publications Sdn.Bhd, 2009.
- Baker, Raymond William, *Egypt's Uncertain Revolution under Nasser and Sadat*, London, Harvard University Press, 1978.
- Bariun, Fawzia *Malik Bennabi, His Life and Theory Of Civilization*, Kuala Lumpur: Budaya Ilmu Sdn. Bhd, 1993.
- Bayummi, Zakaria Sulaiman *Ikhwan al-Muslimun Wa al-Jamaah al-Islamiyah Fi al-Hayat al-Siasah al-Misriyah 1928-1948*, (Ikhwan al-Muslimin dan Gerakan Islam Dalam Perjalanan Politik di Mesir), Kaherah: Maktabah Wahbah, 1979.
- Cahyadi Takariawan, *al-Ikhwan al-Muslimun Bersama Mursyid Am Kedua* Jokjakarta: Tiga lentera Utama, 2002.

- Craig, Albert M, et.al, *The Heritage Of World Civilizations*, Vol. 2, since 1500, seventh Edition, New Jersey: Pearson Education Inc. 2006.
- Dalal, Abdullah Sami Ibrahim, *al-Islamiyun wa al-Demokratiyah fi Misr 'Asafa wa Ramim*, (Kelompok Islam dan Demokrasi di Mesir), Kaherah: Maktabah Madbouly, 2006.
- Dekmenjian, R.Hrair, *Islam In Revolution, Fundamentalism in The Arab World* Syracuse University Press, 1995.
- Eric Trager, The Unbreakable Muslim Brotherhood: Grim Prospects For A Liberal Egypt, *Foreign Affairs*, Vol. 90, No. 5, Council On Foreign Relations, September/October 2011.
- Esposito, John L. *Ancaman Islam, Mitos atau Realiti*, terj. Nor Azita Omar, Kuala Lumpur: Institut Terjemahan Negara, 2008.
- Farid Nu'man, *al-Ikhwan al-Muslimun, Anugerah Allah Yang Terzalimi* Depok: Pustaka Nauka, 2003.
- Farid Mat Zain, Hassan al-Hudhaibi dan Penyelesaian Konflik Kepimpinan Ikhwan al-Muslimin *al-Hadarah*, Bangi:UKM, Bil 1, 2004.
- Farrukh, Hazin, *Thawabit al-amal al-Islami 'inda al-Imam as-Syahid Hassan al-Banna*, (Gerakan Islam Hasan al-Banna, Kepastian amal Islami Menurut Hasan al-Banna), terj. Muhammad Baihaqi, Kuala Lumpur: al-Hidayah Publishers, 2002 .
- Hamka, *Sejarah Umat Islam*, Kuala Lumpur: Pustaka Antara, 1965.
- Hawwa, Said, *al-Madkhal ila Dakwah al-Ikhwan al-Muslimin*, (Pengenalan Dakwah Ikhwanul Muslimin), terj. Mohd Darus Senawi, (Kuala Lumpur: Pustaka Salam, 1985
- Heper, Martin and Raphael Israeli, *Islam and Politics In The Modern Middle East*, Croom Helm London and Sydney, Croom Helm Australia Pty.Ltd: 1984.
- Harris, Christina Phelps, *Nationalism and Revolution, The Role of The Muslim Brotherhood*, London, Mouton & Co, 1964.
- Hussain, Asaf *Islamic Movement in Egypt, Pakistan and Iran*, Marsell Publishing Limited: 1983.
- Husaini, Ishak Musa, *'The Moslem Brethren'*, Beirut: Khayat's College Book Cooperative, 1956.
- Huntington, Samuel P, *The Clash Of Civilization and The Remaking Of World Order*, UK: Simon & Schuster UK Ltd, 1996.

- Ihab Kamal Muhammad, *`at-Toriq lil Qimah Soud al-Ikhwan al-Muslimin'*, (Jalan Menuju Kebangkitan Ikhwan al-Muslimin), Kaherah: al-Huriah lil Nasyar wa at-Tauzi', 2006.
- Imam, Abdullah, *Abdul Nasser wa al-Ikhwan al-Muslimun*, Kaherah: Dar al-Khayal, 1997.
- Imam Munawir, *Mengenal Peribadi 30 Pendekar dan Pemikir Islam dari Masa ke Semasa*, Surabaya: PT Bina Ilmu, 1985.
- Jameelah, Maryam *Suka Duka Gerakan Islam Dunia Arab*, terj. Nazri Mohd Amin, Terengganu; Gedung Ummah, 1984 .
- Jamik, Mahmud *Wa Araftu al-Ikhwan*, Kaherah: Dar al-Tauzik wa an-Nasr al-Islamiah, 2003.
- Jiyar, Susan, *`Hom wa Ikhwan'*, (Mereka dan Ikhwan), Kaherah: Hala lil Nasyar wa at-Tauzi', 2007.
- Kamus Dewan*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1993.
- Khozin Abu Faqih, Lc, *Bersama 5 Mursyid 'am Ikhwanul Muslimin*, Solo: Auliya Press, 2003.
- Mahmud, Ali Abdul Halim, *Wasail at-Tarbiyah inda al-Ikhwan al-Muslimin*, (Risalah Tarbiah di sisi Ikhwan al-Muslimin), Kaherah: dar at-Tauzi' wa an-Nashr al-Islamiah, 1997.
- Mitchell, Richard P. *The Society Of The Muslim Brothers*, London, Oxford University Press, 1969.
- Muhammad, Hussain, Ahmad Hamudah, *Asrar Harakah ad- Dubat al-Ahrar wa al-Ikhwan al-Muslimun*, (Rahsia Gerakan Free Officer dan Ikhwan al-Muslimin), Kaherah: az-Zahra' lil 'lam al-Arabi, 1989.
- Muhammad, Muhsin *Man Qatala Hassan al- Banna*, (Siapa Bunuh Hassan al-Banna?), Kaherah: Dar as-Suruq, 1987.
- Muhammad, Abdul Qadir Abu Faris, *Fiqh Politik Hassan al-Banna*, terj. Odie al-Faeda, Kuala Lumpur: Mutiara Ilmu Selekt Sdn Bhd, 2011.
- Muhammad Imarah, *'Muallim al-Masyru' al-Hadhari'*, (Guru Dalam Pembangunan Peradaban), Kaherah: Darul Salam, 2009.
- Mohammad Redzuan Othman, *'Gerakan Islam dan Proses Politik Di Mesir, Satu Analisa Terhadap Kegagalan Ikhwan al-Muslimin dalam perebutan kuasa'*, monograf *Islamika IV*, 1991.

- Mohamed Heikal, *Perang Ramadan*, Kuala Lumpur: Universiti Malaya, 1978.
- Mohamed Moustafa Ata, *Egypt Between Two Revolutions*, translated by M. Yehia Eweis, Egypt: Selected Studies, tiada tahun.
- Nachman Tal, *'Radical Islam In Egypt and Jordan'*, Brighton. Portland : Sussex Academic Press, 2005.
- Nancy J. Davis, Robert V. Robinson, *Overcoming Movement Obstacles by the Religiously Orthodox: The Muslim Brotherhood in Egypt, Shas in Israel, Comunione e Liberazione in Italy, and the Salvation Army in the United States*, The University of Chicago, 2009
- Othman Abdel Mu'az Ruslan, *'at-Tarbiyyah as-Siasiah inda al-Ikhwan al-Muslimin'*, (Pendidikan Politik Ikhwan al-Muslimin), Kaherah: Dar atTauzi'wa an-Nashr al-Islamiah, 1999.
- O. Freedman Robert, *The Middle East Since Camp David*, Colorado: Westview Press, Inc, 1984.
- Qutb, Syed, *'Limaza A'dimuni'*, Kaherah: Nun, 2007.
- Rachel M. Scott, What Might The Muslim Brotherhood Do With Al-Azhar? Religious Authority In Egypt, *Die Welt Des Islams* 52 (2012) 131-165 Brill Academic Publishers.
- Ramadhan, Abdel Azim *'Jamaah Takfir Fi Misr'*, (Gerakan Pengkafiran di Mesir) Kaherah: Haiah Misriah Lilkitab, 1995.
- Ramadhan, Abdel Azim *al-Fikr as-Saurah fi Misr Qabla Saurah 23 Yuliyu* (Pemikiran Revolusi di Mesir Sebelum Revolusi 23 Julai)Kaherah: Maktabah al-Usrah, 2004
- Ramadhan, Abdel Azim, 'Fundamentalist Influence in Egypt: The Strategies of the Muslim Brotherhood and the Takfir Groups', *Fundamentalisms and the State* The University of Chicago Press, 1993.
- Ramadhan, Abdel Azim *'as-Sira' al Ijtimaie wa as-Siyasi fi Misr'*, (Perjalanan Masyarakat dan Politik di Mesir), Kaherah: Maktabah al-Madbouli, t.t.
- Rasul Dahri, *Ikhwanul Muslimin atau Ikhwanul Muflisin?*, Johor: Ummul Qura Sdn Bhd, 2007.
- Rizq, Jaber *Madzabih al-Ikhwan fi Sujun Nasser*, (Perjalanan Derita Ikhwanul Muslimin, terj. Zein Husein al-Hamid, , Surabaya: Sarana Ilmiah Press, 1987.

- Said Aly, Abdul al-Monein and Manfred W. Wenner, 'Modern Islamic Reform Movements: The Muslim Brotherhood in Contemporary Egypt', *The Middle East Journal*, Volume 36, No 3 Summer 1982.
- Sana Abed-Kotob, The Accommodationists Speak: Goals and Strategies of the Muslim Brotherhood of Egypt, *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 27, No. 3, Cambridge University Press.1995.
- Shaikh, M.N, *Memoirs Of Hasan al-Banna Shaheed*, Pakistan: International Islamic Publishers, 1981.
- Shadi, Solah 'as-Shahidan Hassan al-Banna wa Sayyid Qutb', (2 Orang yang Syahid iaitu Hassan al-Banna dan Syed Qutb), al-Mansourah: Dar al-Wafa' lil Toba'ah wa an-Nashr wa at-Tauzi', 1988.
- Sullivan, Denis J, and Sano Abd Katob, *Islam in Contemporary Egypt, Civil Society vs. The State*, London: Lyne Rienner Publihers,1999.
- Tamam, Husam, 'Tahawwulat al-Ikhwan al-Muslimun', (Transformasi al-Ikhwan al-Muslimin) Kaherah: Maktabah Madbouly, 2006.
- Tilmisani,Umar ,*Zikrayat La Muzakirat* , (Ingatan Bukan Catatan), terjemahan Surya Dharma, Jakarta:Robbani Press,1998.
- Tim Eaton, Egyptian Elections And The Muslim Brotherhood, *The World Today*, *Royal Institute of International Affairs*, Vol. 66, No. 11 November 2010.
- Ushama, Thaneem *Hasan al- Banna, Vision & Mission*, Kuala Lumpur: A.S.Noordeen, 1995.
- Vatikiotis,P.J. *Nasser and His Generation*, London, Croom Helm Ltd, 1978.
- Vatikiotis,P.J. *The Modern History Of Egypt*, London, Weidenfeld and Nicolson, 1969.
- Waie, Taufiq Yusuf, 'Mengenal Gerakan Islah', Terj. Pustaka Salam, Kuala Lumpur: Pustaka Salam, 2005,.
- Wakil, Muhammad Said, *Kubra al-Harakat al-Islamiah fi Qarni ar-Rabie 'Shar al-Hijri*, (Gerakan Islam Terbesar pada Kurun ke 14 Hijrah), al-Mansoura: Dar al-Mujamma' lil Nashr wa al-Tauzi', 1986.
- Zaki, Muhammad Shauqi, *al-Ikhwan al-Muslimin wa Mujtama' al Misri*, (al-Ikhwan al-Muslimin dan Masyarakat Mesir) Kaherah: Dar at-Tauzi' wa an-Nashr al-Islamiah, 1990.

Zollner H.E, Barbara, *The Muslim Brotherhood, Hassan al-Hudaybi and Ideology*, New York: Routledge, 2009.

Latihan Ilmiah / Disertasi

Abu Sufian Ab Ghani, 'Pembinaan Peradaban Ummah: Pemikiran dan Pendekatan Hassan al-Banna', Disertasi Ijazah Sarjana Peradaban, Fakulti Sastera dan Sains Sosial, Universiti Malaya, 2000.

Lam Chong Loong, 'Konflik Politik dan Perjuangan Ikhwan al-Muslimin di Mesir', kertas latihan ilmiah B.A, Fakulti Sastera dan Sains Sosial, Universiti Malaya, 1998.

Makdisi, Ismaeel Ibraheem, 'Collective Action in Authoritarian States: The Muslim Brotherhood in Egypt, Tesis Ijazah Doktor Falsafah, University of Illinois Chicago, 2006.

Mohammed Zahid, 'Economic and Political Liberalisation in the Middle East; the Muslim Brotherhood and the Politics of Succession in Egypt', Tesis ijazah Doktor Falsafah, The University of Leeds, 2007.

Rais, Mohammad Amien, 'The Muslim Brotherhood in Egypt: Its Rise, Demise and Resurgence', Tesis Ijazah Doktor Falsafah, University Of Illinois, Chicago, 1981

Serpil Acikalin, 'Muslim Brotherhood's Relationship With Egyptian Governments from 1952 to 2008. An Accomodational and Confrontational Relationships', Tesis Ijazah Sarjana Sains, Middle East Technical University: 2009.